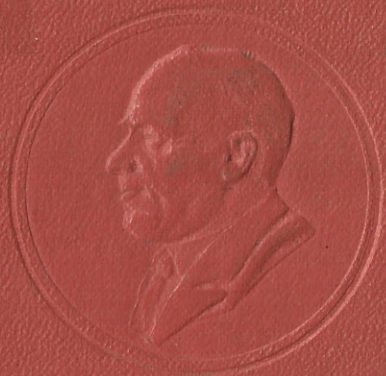

821(477)'06

B-55

ВСТАП
ЯНШНЯ

75 коп.

ДЕРЖЛІТВИДАВ
УКРАЇНИ

Д Е Р Ж А В Н Е
В И Д А В Н И Ц Т В О
Х У Д О Ж Н Ь О Ї
Л І Т Е Р А Т У Р И
К и ї в
1963

ОСТАПВИШНЯ

ТВОРИ В СЕМИ ТОМАХ • 1963—1964 • ДЕРЖЛІТВИДАВ УКРАЇНИ

Том 1. Твори 1919—1924 років

Том 2. Твори 1924—1925 років

Том 3. Твори 1925—1926 років

Том 4. Твори 1926—1933 років

Том 5. Твори 1944—1946 років

Том 6. Твори 1947—1951 років

Том 7. Твори 1952—1956 років

ВОСТАП ВИШНЯ

ТОМ ПЕРШИЙ

ФЕЙЛЕТНИ

ГУМОРЕСКИ

УСМІШКИ

1919—1924

У2
В55

Видання здійснюється за постановою
Ради Міністрів Української РСР

Редакційна колегія:
*ДМИТРО БІЛОУС, АРСЕН ІЩУК,
ФЕДІР МАКІВЧУК, СТЕПАН ОЛІЙНИК*

Упорядкування та підготовка текстів
Ф. Ю. Макивчука та В. О. Губенко-Маслюченко

Вступна стаття
Федора Макивчука

Редактор тома
Арсен Іщук

Примітки склав
Іван Дузь

630052

140

ОСТАП ВИШНЯ

В одному з колгоспів Вінницької області відбувалися звітно-виборчі збори. Головував у тому колгоспі не дуже роботящий, не дуже тямущий, але дуже питуший чоловік, і його головування, розуміється, завдало багато шкоди артільному господарству. Земля родила все гірше та гірше, по розвитку громадського тваринництва колгосп займав останнє місце в районі, занепала трудова дисципліна, почало процвітати самогоноваріння і крадіжки. Словом, куди не кинь, то й клин.

Треба сказати, що, опріч нестримної тяги до «оковитої», мав цей керівник ще одну дуже погану звичку: був сам собі голова. Не визнавав ні громадської думки, ні критики, ні самокритики, почував себе в артілі повновладним князьком і робив усе, що хотів.

Після звітної доповіді на зборах розгорнулися такі дебати, розгорілася така критика, що інший крізь землю провалився б, а наш герой мовчки «варив раків» за столом президії і тільки сердито сопів.

— Хіба це голова, як він трьом свиням розбору не дасть? — говорили промовці.

— Хіба це господар, як від нього за сім верст самогоном тхне?

— Хіба це керівник, як він чортом на людей дивиться?

А «іменинник» мовчав, червонів і сердито сопів.

Потім виступив секретар райкому партії.

— Ясне діло, — сказав він. — Такого діяча, як ваш голова, треба негайно знімати з роботи. Але цього мало, товариші. Вің заслуговує на більшу кару. Що скажуть на це загальні збори?

Із залу почулися вигуки:

— Послати його на рядову роботу в рільничу бригаду!

— Не сватати його більше на керівну роботу!

— Віддати до суду!

А голова мовчав, удаючи, ніби все це до діда лисого, ніби все це його не обходить.

Та тут подав голос бригадир третьої бригади:

— Думаю, товариші колгоспники, що цього буде замало. Я вношу ще таку пропозицію. Давайте пошлемо протокола наших

звітно-виборчих зборів Остапові Вишні й попросимо його, щоб написав про нашого голову фейлетона. А він його вже так роз-малює, що й свої не впізнають!

Аж тут наш герой не витримав характеру. Він зблід, устав з-за столу й жалібно пробурмотів:

— Змилюйтеся, люди добрі, за що ж така кара?..

Цей невігаданий епізод говорить сам за себе. Коментарі тут, як кажуть, зайві. Можна хіба тільки додати, що тисячу раз був правий Микола Васильович Гоголь, сказавши, що сміху боїться навіть той, хто вже нічого не боїться.

А Павло Михайлович Губенко, широко відомий під літературним псевдонімом Остапа Вишні, є неперевершеним майстром сміху. Коли думаєш про Вишню, коли перечитуєш його твори, то мимоволі відчуваєш, що це була не звичайна людина, що це був якийсь унікальний чоловік, створений природою виключно для гумору, виключно для сміху.

Нема, мабуть, такого куточка в нашій країні, де б не чули імені Остапа Вишні. Нема, мабуть, у нас такої письменної людини, яка б не читала гуморесок, фейлетонів, нарисів, сатиричних памфлетів та усмішок цього найпопулярнішого літератора.

Творчість Остапа Вишні займає визначне місце не тільки в українській, а й у загальносоюзній нашій радянській літературі, але в українській гумористичі їй, безперечно, належить абсолютна першість.

* * *

Народився Остап Вишня 12 листопада 1889 року (досі помилково днем народження вважали 11 листопада) в селі Грунь на нашій мальовничій Полтавщині. Батько майбутнього письменника служив у економії поміщика фон Ротта прикажчиком. Сім'я була велика — сімнадцятеро дітей, так що жилося не дуже солодко, зате весело. Батько не залишив сина без науки, хоч і важко було. По закінченні початкової школи майбутній письменник вчиться у двокласній школі міста Зінькова, а потім вступає до Київської військово-фельдшерської школи, де навчається на «казноний кошт», як син колишнього солдата царської армії.

1907 року Остап Вишня успішно закінчує курс навчання в цій школі й починає працювати фельдшером спочатку на залізниці,

а потім в армії. Розумний, працюючий юнак не розлучається з книжкою, багато читає, самотужки готуючись до екстернату, щоб дістати свідоцтво за гімназію, а відтак і можливість вступити до університету й здобути вищу освіту, що було його заповітною мрією. 1917 року Остап Вишня вступає до Київського університету, але революція й громадянська війна перервали його навчання.

З 1919 року Остап Вишня починає журналістську й літературну діяльність.

Спочатку працює редактором у видавництві, літпрацівником, заввідділом, відповідальним секретарем газети, а з 1921 року починає друкуватися в періодичній пресі Радянської України.

Уже перші твори Остапа Вишни привернули до себе увагу широких читачьких мас. Літератор-газетяр у своїх гострих, дотепних фейлетонах і памфлетах-мініатюрах підносить важливі питання громадського й політичного життя молоді республіки Рад, спрямовує вістря сатири, вістря сміху проти збанкрутілих організаторів і натхненників антирадянських походів і блоків, проти петлюрівських і білогвардійських недобитків, куркульства, реакційного попівства — всіх тих, хто виношував плани реставрації старих капіталістичних порядків у нашій країні.

Молодий літератор добре бачив, яке світле і яке велике майбутнє відкрила радянська влада перед країною, — країною, де люди стали господарями своєї долі, свідомими будівниками першого в світі соціалістичного суспільства. Він добре усвідомлював, що, крім ворогів, озброєних гарматами й панцерниками, гвинтівками й бомбами, є ще один ворог, який чигає на людей, прагне загальмувати темпи будівництва нового життя, — це пережитки, що дістались нам у спадщину від старого, капіталістичного світу. Боротьбі з цим злом Остап Вишня віддає всього себе. Він активно виступає у періодичній пресі України з бойовими, пристрасними фейлетонами, в яких висміює міщанство, косність, відсталість, неuczтво, нещадно бичує бюрократів, шкурників і кар'єристів, що попролазили в апарат деяких радянських установ, громадських і кооперативних організацій, головоотяпів і нероб, оковамилювачів і пристосованців.

Талант Остапа Вишни розцвів буйно і раптово, як розквітає сад після холодної і довгої провесни. Сьогодні ти бачив тільки бруньки на гіллі, а по кількох теплих сонячних днях вже бачиш дерева в такому рясному цвітінні, що здається, ніби молоко з них капає на землю.

Талант плюс винятковий мовний слух, плюс висока творча напруга — ось ті три кити, котрі так високо піднесли Остапа Вишню як фейлетоніста. Винятковій працездатності молодого Вишни могли позаздрити навіть найпрацездатніші і найплодовитіші

Його колеги по перу. Працював Вишня, за його власним висловом, як «чорний віл», працював, не знаючи ні спокою, ні спочину.

Газети й журнали буквально штурмують письменника своїми терміновими замовленнями, бо ні газета, ні журнал без участі Остапа Вишні не могли розраховувати на масовий тираж, на масового читача, передусім на селі, де Вишню одразу ж щиро полюбили. Свідченням того була газета «Вісті», що її редагував у той час Василь Блакитний. Саме завдяки талановитим фейлетонам Вишні вона стала найпопулярнішою і найпоширенішою газетою на Україні. Те саме можна сказати і про ряд інших періодичних видань.

Я тоді вже вчився в школі, був піонером і правив за головного читця в сільській хаті-читальні. Приходять, бувало, селяни до хати-читальні й питають:

— У якій, Хведьку, газеті сьогодні Вишня пише?

— Та є,— кажу,— у «Вістях» фейлетон, є в «Радянському селі», є і в «Червоному перці», ось свіжий журнал прийшов.

— Ну читай, усе читай, а ми будемо слухати.

Посідають на лави, а я починаю читати. Селяни слухають і регочуться, аж за животи беруться.

— Ох і пише! Ох і пише! Читай ще раз.

Читаю ще раз. І знову регіт не стихає. Приходять нові й нові слухачі, і мені знову доводиться перечитувати все з самого початку, і знову всі сміються до сліз.

А десь уже в другій половині 1924 року завідуючий хатою-читальнею привіз з Козятина збірку гуморесок Вишні «Кому веселе, а кому й сумне», що вийшла у видавництві «Червоний шлях». За якийсь місяць чи два книжка була зачитана до дірок. Її читали вголос, вона побувала в руках кожного селянина, котрий умів читати бодай по складах.

Тоді я ще не знав, що на книги робляться рецензії. Але тепер я можу сказати, що коли б хоч третина тих книжок, які ми пишемо, читалася з таким інтересом,— то це була б найкраща рецензія, це було б найвище творче щастя.

Популярність Вишні ширилась із швидкістю лісової пожежі, він заволодів умами й серцями багатомільйонних читачьких мас у місті й на селі, його книжки розкуповувались одразу, нарозхват, про нього ходили в народі легенди й всілякі неймовірні історії та перекази, в яких він уявляється то найближчим помічником і радником голови ВУЦВКУ Григорія Івановича Петровського, то колишнім дідичем, що з горя почав писати «чудасії», то червоним отаманом, під яким служив сам Котовський, то просто митцем на всі руки й штукарем, якого світ не бачив.

Уже 1928 рік Вишня зустрів, будучи автором 23 книг фейлетонів, гуморесок, нарисів, що витримали 42 видання за чотири роки. Сім з них вийшло двома виданнями, шість — чотирма, чотири — п'ятьма, а одна — збірка антирелігійних фейлетонів «Діли небесні» — витримала аж шість видань. Загальний тираж цих книжок досяг шестизначного числа — 400 000 примірників. На той час це була майже фантастична цифра. Тільки тираж Шевченкового «Кобзаря» перевищував її.

Вишню перекладають на російську й іноземні мови. Його книги торують собі дорогу в Канаду й Сполучені Штати Америки. Трудова українська еміграція за океаном сприйняла його творчість захоплено й дала їй високу оцінку. У прогресивній газеті «Українські щоденні вісті» (Нью-Йорк) кілька разів друкувалася, наприклад, така об'ява:

НАЙЛІПШИЙ ВАШ ТОВАРИШ!!!

ЛІТОМ! ОСІННЮ! ЗИМОЮ! ВЕСНОЮ!

ІДЬТЕ В ПАРК — БЕРІТЬ ЗІ СОБОЮ КНИЖКУ.

СІДАЙТЕ НА КРИСЛІ В КІМНАТІ І ЧИТАЙТЕ КНИЖКУ!

**КАЖУТЬ ФІЛОСОФИ: КНИЖКА Є НАЙМИЛІШИЙ ТОВАРИШ
І ДОРОГИЙ СКАРБ ЗНАННЯ.**

**ХОЧЕТЕ ЗНАТИ ПРО КРИМ І ДОСХОЧУ НАСМІЯТИСЯ —
ЗАМОВТЕ КНИЖКУ:**

**КРИМСЬКІ УСМІШКИ, НАПИСАВ О. ВИШНЯ, НАЙБІЛЬШИЙ
НА СВІТІ ФЕЙЛЕТОНІСТ-ГУМОРИСТ.**

Буває часом так, — історія знає немало подібних прикладів, — що величезна популярність, надзвичайний успіх починають заколисувати, запаморочувати митця, і він поволеньки-поволеньки засихає, втрачає свою славу й своїх читачів.

З Остапом Вишнею цього не сталося. Він невтомно удосконалює свій талант, шукає нових творчих прийомів і засобів, стає ще вимогливішим до слова, до мови своїх творів. Письменник їздить по республіці, пильно придивляється до народного життя, до зрушень у місті й на селі, зустрічається з читачами і працює до самозабуття.

Початок тридцятих років склався для Остапа Вишні драматично. Сама драма була ще десь попереду, але письменник вже відчув її лиховісний подих. Відчули це, правду казавши, і всі ті, хто зачитувався ним, хто шанував і любив його твори, а їх було вже видано на той час чотири томи. І раптом, з доброго дива, в пресі почали з'являтися безглузді, демагогічні статті, в яких абсолютно перекреслювався весь літературний доробок письменника.

Безовісні кар'єристи від тогочасної літературної критики, люди з щербатими мізками, виконуючи чийось злу волю, із шизофренічною настирливістю заповзялися доводити, що:

а) популярність Вишні не є благом, а є злом, бо ця популярність, мовляв, є наслідком несмаку і низького культурного рівня мільйонних мас читачів;

б) Вишня — співець куркульства;

в) його творчість є антинародною, а відтак — реакційною;

г) мовна практика «Вишневих усмішок» є також реакційною практикою;

д) твори Вишні ведуть селянські маси не до колективізації, а проти колективізації.

Один із таких критиків у погромницькій статті «Що таке Остап Вишня» писав, що «...творчість Остапа Вишні не є багатство, не є досягнення української літератури. Остап Вишня є наша бідність (підкреслено критиком.— Ф. М.), бо в його творчості знайшли найповніше виявлення хуторянство, некультурність і провінціалізм».

У цих безвідповідальних статтях ще більш сміхотворно й дико звучали «доводи», що в час соціалістичної реконструкції і перебудови країни сміятися взагалі гріх, що народові, який піднявся до нового життя, потрібна «серйозна література», а не гумор і не «усмішки».

Вишня відповідав цим злопихателям і демагогам:

«Так! Усмішки! І навіть обов'язково! Не мислю-бо інакше переробки всього нашого «медлительного» життя на нове, бадьоре й сміливе, як не з добрим гумором, не з радістю! Чого плакати? Нове життя будувати з сльозами? Ідіть ви к чорту з своїми сльозами! Мені нове життя усміхається, і я йому усміхаюся! Через те й усмішки!»

Але «усміхатися» Вишні було все важче й важче. Він відчував, що несподівана й нічим не виправдана поява в пресі цих демагогічних, розносних статей є своєрідною обробкою громадської думки,

що це початок чогось значно гіршого, ніж безпардонна літературна полеміка.

Так воно й сталося. Наприкінці 1933 року Остапа Вишню було заарештовано як ворога народу. Проти письменника висунули безпідставні і безглузді звинувачення, хоч насправді він чесно служив своїм пером партії, народу. Проте в умовах культу особи Сталіна нічого не можна було довести, і Остапа Вишню було ув'язнено на десять років у далекі табори.

* *
*

Восени 1943 року в редакцію журналу «Перець», що містилася в той час на Трубній площі в Москві, прийшла худенька, вище середнього росту людина, в окулярах, в скромному пальтечку й на диво знайомим голосом сказала:

— Драстуйте! От я й прийшов.

І посміхнулася людина теж на диво знайомою, красивою посмішкою. Усі присутні від несподіванки протирали очі. Що це — марення чи дійсність? Невже це він? Невже це Павло Михайлович — Остап Вишня?

Так, це був він! Це був наш дорогий Павло Михайлович — один із зачинателів української радянської літератури, найбільший і найвидатніший творець нашого гумору. Він стояв, радісно посміхався й наче промовляв: «Готовий знову взятись за перо!»

Чесно кажучи, в наші душі почав заповзати сумнів: а чи зможе Остап Вишня знову писати так, як він писав колись? Ставши жертвою страшної провокації і сваволі, письменник десять років був відірваний від творчого життя. Десять років страждань! Чи зумів він зберегти свій літературний таланти і його золоту серцевину — гумор? Чи не потрубили його душу скепсис, зневіра і відчай?

Такі сумніви були закономірними. Найкращий, найгеніальніший скрипаль за такий час міг загинути для мистецтва, бо його пальці, позбавлені повсякденного тренування, огрубіли б і не годні були б видобувати із струн ті найтонші нюанси звуків, що їх вони так мистецьки й віртуозно видобували раніш.

Наші сумніви начисто були розвіяні 26 лютого 1944 року. Цього дня в газеті «Радянська Україна» була надрукована блискуча гумореска Вишні «Зенітка».

Це було друге народження письменника. Це було велике свято для його читачів.

Не загинув, не зів'яв і не гупився талант Остапа Вишні.

— Скажіть, Павле Михайловичу, як сталося це чудо? — спитали одного разу Вишню.

— Чудес на світі не буває,— одповів посміхаючись Вишня.— Я просто вірив. Вірив у правду, вірив у справедливість, вірив, що вона восторжествує.

Постріл знаменитої «Зенітки» сповістив читачам, що в житті Остапа Вишні, після десятирічного вимушеного мовчання, почався другий творчий період, такий же яскравий, такий же плідний і такий же наступальний і напружений, як і перший.

Письменник з якоюсь дивовижною жадобою кинувся на улюблену роботу. Так кидається зголодніла людина на шматок хліба пасущого.

Він весь у роботі, весь у творчих пошуках, весь — у служінні народові, партії.

* * *

Епіграфом до цього зібрання творів Остапа Вишні можна було б поставити постичні рядки з «Мисливської усмішки» Максима Рильського, написаної до шістдесятиріччя письменника. В них дуже вдало й вірно схоплено дух, основний напрям творчості Остапа Вишні.

Всміхаючися тихомирно,
Кашкет насунувши на лоб,
На мушку Ви берете вірно
Головотяпів і нероб.
Старого світу мертві душі,
Що залишились де-не-де,
Немов зайці, ховають уші:
Остап з рушницею іде!
Сухий в порохівниці порох,
Не похитнути сталь руки,—
І бракороби в темних норах
Ховаються, як барсуки.
Забувши марні теревені
І прикусивши язика,
Від Вас, бистріше від оленя,
Окозамилювач тіка.
Ви бистрим оком соколиним
Щораз вимірюєте вмить,
Де слід ударить бекасином,
Де треба і картечі вжити.
А як брехать почне злостиво
На нас заокеанський пан,—

Міркуєте Ви справедливо,
Що не завадить і жакан.
Ви неквапливі, Ви спокійні,
Ви тільки глянули згори —
І враз у «дірці самостійній»
Мерзенні трусяться тхори.
Зате як ніжно і ласкаво,
Любовним поглядом яким
Ви дивитесь на ниви й трави,
Трудом овіяні людським,
На наші обрії безкраї,
На наші села і міста,
Як серце Ваше звеселяє
Радянська дійсність золота.

Остап Вишня у своїй багаторічній творчій діяльності продовжує і розвиває славні традиції російської і української сатиричної класики, традиції Салтикова-Щедріна і Котляревського, Гоголя і Шевченка, Чехова й Франка, традиції народного гумору. Любов до людини-будівника, людини-творця усіх матеріальних і духовних скарбів на землі, нищівний гнів і ненависть до паразитів, дармоїдів, що по-хижацькому привласнюють багатства, створені працею і потом людини, що сіють по світу зло й лихо,— ось свята святих цих безсмертних і благородних традицій.

Щоб сатира була справді сатирою і досягала своєї мети, тобто вірою і правдою служила добру й істині,— заповідав геніальний Салтиков-Щедрін,— треба, по-перше, щоб вона давала відчутти читачеві той ідеал, яким керується у своїй творчості сатирик, і, по-друге, щоб вона — сатира — цілком ясно усвідомлювала той предмет, проти якого спрямовано її жало.

Ідеалом, яким керується у своїй творчості Остап Вишня, є політика нашої партії, інтереси радянського народу. Предметом, проти якого він спрямовує жало сатири, вбивчу силу сміху, є пережитки старого в свідомості наших людей, є вороги — зарубіжні й доморослі. В глибокому розумінні ідеалу, в умінні дати читачеві відчуття цей ідеал, в пристрасному, дійовому бажанні боротися за торжество його, в високій художній майстерності й полягає велика життєстверджуюча сила кращих творів радянської сатири, в тому числі фейлетонів, гуморесок та усмішок Остапа Вишні.

Перо Вишні завжди гостре, завжди в дії. Письменник сміливо критикує недоліки в діяльності наших установ і організацій, дотепно, влучно висміює ледарів, дармоїдів, халтурників, нещадно бичує бюрократів, рвачів, хапуг, людей без совісті й честі. Він, як раніше, в пору своєї літературної молодості, не знає спокою і кабінетної тиші, він систематично виступає в журналах і газетах, він сатирик оперативної дії в найкращому розумінні цього

слова. «Кожен Івась має свій лас» — кожному своє, — не раз говорив Вишня. — А я, як по секрету вам сказати, і досі вважаю себе в «общем и целом» за газетяра. І навіть тоді, коли тебе зубний лікар пригощає триклятушою бормашиною, і тоді, тримаючись за щоку, думаєш про те, щоб на папері вийшло гостро, вийшло весело...»

Кожний, хто зацікавиться творчою лабораторією письменника, легко переконається, що активне співробітництво в газетах і журналах, живий і постійний контакт з життям, широке й постійне листування з робелькорами, читачами допомогли Остапові Вишні яскравіше й глибше розкрити свій великий талант, створити цілу серію фейлетонів, гуморесок, нарисів, що здобули найширшу популярність не тільки на Україні, але й далеко за її межами. Багато творів письменника прийняті на озброєння тисячами гуртків художньої самодіяльності, їх читають на олімпіадах, концертах, на зборах, переписують у заводські й колгоспні стінні газети. Такі його фейлетони, як «Дилда», «В ніч під Новий рік», «Зоре моя вечірняя», «По ревізії», «Кочівники» та багато-багато інших ще довго й довго будуть бойовою зброєю у боротьбі проти дармоїдів, нероб, спекулянтів, всіляких порушників правил нашого соціалістичного співжиття.

Чому, приміром, фейлетон «Дилда» викликав такий широкий відгук у масах, особливо на селі? Тому, що це гострий, злободенний твір, тому, що письменник підносить в ньому найважливішу проблему нашого життя, нашого будівництва — ставлення до праці. Радянські люди показали себе невтомними трудівниками, вони вкладають у труд усі свої творчі сили й уміння. Праця стала для них тією радісною, натхненною творчістю, без якої їхнє життя втратило б всякий сенс, стало б пустоцвітом. Та, як кажуть, у сім'ї не без виродка. В дружному, роботящому радянському колективі є ще люди нечесні й безсовісні, які переслідують у своєму житті єдину мету — поменше зробити для загального добра, а побільше урвати для себе. Такими нечесними й безсовісними людьми й змальовані головні персонажі фейлетону Тиміш Іванович Дилда і його достойна жіночка Салимонія Пилипівна.

Дилди прекрасно розуміють, що в радянському колективі немає ходу ледареві, спекулянтові. Вони знають, що їх можуть схопити за вуха, можуть витягти на громадський суд і спитати: «А чому ж це ви, не дуже шановні Тимоше Івановичу й Салимоніє Пилипівно, живете паразитами?» Тому вони всіляко хитрують, прикидаються безнадійно хворими. «Як ото треба на роботу йти, так Тимоша Дилду щось таке як ухопить за поперека. — Ну ні поворухнутись, ні нахилитись!

— Отут! Ось дайте руку, я вам покажу! Отут-отут! Ото-то-то! Ой! Як тільки щось важеньке візьму, чи вила, чи лопату,— воно як штриконе,— криком кричу! Баба Волосиха казала, що важкого боже борони! Та нащо вам — паляниця, і та шкодить! Як з цілої починаю та ще з четвертиною сала,— штрика! Так штрика, що в очах жовто. Я вже не знаю, що й робити. Баба Волосиха,— а вона баба тямуца! — казала, що то якась сурйозна дуже мужеська болість!»

Коли Тимоша Івановича Дилду хапало за поперек, то його дружині, Салимонії Пилипівні, в цей час неодмінно підпирало під груди: «Підкочується, підкочується під груди, а потім як придавить — гвалт! В очах у мене, ніби курка зозуляста,— ряботить-ряботить-ряботить, а потім узяло ніби й розплилося... А я й не знаю, чи я жива, чи я мертва!.. Баба Волосиха — а вона баба тямуца! — казала, що то якась сурйозна дуже женська болість!»

Одпускало Дилд лише тоді, коли треба було на базар їхати — спекулювати.

Дилди — з чужого поля ягоди. Труд для них — це неприємне, осоружне заняття, тому в душі читача вони не здатні викликати нічого іншого, крім почуття обурення й глибокого презирства.

Остап Вишня нещадний і непримиренний, коли пише про дилд і їм подібних порушників наших порядків, наших законів, нашої етики. Письменник нещадно висміює їх і засуджує, бо так велить йому його літературна совість, бо він глибоко поважає і любить радянських людей, скромних, чесних, благородних трудівників.

З якою сердечністю і теплою оспівує письменник їхній труд, їхні характери, їхні подвиги! З якою мудрістю й талантом розкриває все багатство, безконечну різноманітність найтонших відтінків гумору — цієї дорогоцінної, невід'ємної риси українського народу. Читаєш талановиту зворушливу «Зенітку», високопоетичні мініатюри-усмішки «Діди наші та баби наші», «Весна-красна», читаєш його нариси «Запорожці», «Ленінград і ленінградці», «У Макара Онисимовича Посмітного» та інші, і так приємно стає на душі, що хочеться потиснути руку дідові Євмену Петровичу Підлітку й подрузі його молодих літ — бабусі Одарці Пилипівні Гострій, і ленінградцям, і запорожцям, і Макару Онисимовичу Посмітному, і лікареві Масловському, і всім, всім. Потиснути від усього серця й сказати: живіть, люди добрі, довго, живіть у здоров'ї, прикрашайте і звеселяйте життям своїм, ділами великими нашу Батьківщину й весь чесний рід людський!

Остап Вишня — письменник широкого діапазону, письменник багатогранний. В його творчому доробку знаходимо гострі політичні памфлети й комедійні п'єси, бойові фейлетони на тему дня

й ліричні мислівські усмішки, веселі гуморески й дотепні нариси, в яких оспівується краса нашого життя, підносяться на щит слави передовики сільського господарства й промисловості, науки й культури.

Твори Остапа Вишні, в яких головними героями виступають позитивні персонажі — будівники індустріальних гігантів Запоріжжя, шахтарі, героїчні захисники Ленінграда, що відстояли своє місто в смертельній боротьбі з ворогом, люди воїнського й трудового подвигу, — зворушують серце читача глибоким ліризмом, щирим поетичним словом, душевністю. Ці твори осяяні почуттям високого патріотизму, в них багато гумору. Але гумор відіграє тут зовсім іншу, — можна сказати, протилежну, — роль, ніж у творах викривального характеру. У творах викривального змісту гумор Вишні — наче батіг або принаймні батіжок, від якого добре перепадає кому слід, а в гуморесках і усмішках («Діди наші та баби наші», «Запорожці», «Весна-красна» і т. д. і т. д.) гумор викликає добру, радісну посмішку. Письменник використовує тут засоби гумору для того, щоб ще більше підкреслити, ще більше відтінити глибокий оптимізм радянських людей, радість їхньої творчої праці.

* *
*

Остап Вишня — визначний майстер політичної сатири. Ми не перебільшимо, коли скажемо, що все своє життя в українській літературі він веде нещадний бій з імперіалістичними паліями війни, колонізаторами, з українськими буржуазними націоналістами, цими «людиноподібними виродками, одщепенцями від людства» (М. Горький). Вишня стріляє по них «картеччю» і «жаканом», він веде з ними рукопашний бій, громлячи ворогів людства своєю «Зеніткою» і «Доісторичним струментом» — шахтарським обушком. Боротьбу з паліями війни і їхніми лакузами письменник вважає своїм громадським, патріотичним обов'язком. І це цілком природно. Наша радянська література, в тому числі її бойовий і найгостріший жанр — сатира й гумор, — це література миру, література труда, література щастя і вічної, нерушимої дружби народів. На її прапорі накреслено прості, ясні, близькі й рідні серцю всіх трудящих слова: «За мир в усьому світі! За щастя всього трудового людства!»

У політичних памфлетах і фейлетонах Остап Вишня вивів цілу галерею виродків, що здичавили, збожеволіли від жадоби накопичення грошей, що хочуть знищити, покалічити мільйони людей в ім'я

Родинне фото невідомих років.

нових мільярдів надприбутків, на які чекають бездонні сейфи Уолл-стріту й Сіті.

Сатирик нещадно викриває антинародну суть буржуазної демократії, фальшиву, розтлінну культуру й мораль капіталістичного світу, нещадно зриває з імперіалістичних агресорів машкару миролюбства й показує читачеві їхнє справжнє обличчя, їхню антинародну політику. Так у памфлеті «А народ воювати не хоче» читаємо:

«Свербить панам воювати!..

До болю, до різачки!

Щоб не самий тільки Уолл-стріт, а щоб усенький білий світ, щоб усю земну кулю — у сейф!

Клац! — золотим ключем:

— Моя земна куля! Моя!

Сиди тоді собі спокійно й визискуй!

Натиснув на одне місце — пливе золото вагонами, пароплавами, транспортними літаками...

На друге місце натиснув — каучук везуть.

Ще натиснув — уранова руда, пшениця, вовна, скот...

Все везуть панові,— що на землі, що й під землею, що на воді, що й під водою, що в атмосфері, що й у стратосфері!

Усе його! Все панове!

Він! Тільки він — хазяїн! Єдиний».

Мовою вбивчої сатири, мовою сарказму й іронії говорить письменник і про холуїв «золотого мішка», про винновзнів із «самостійної дірки» — українських націоналістів. Він змальовує їх у непідробленому вигляді: облудними, підлими, підступними.

Уже ранні сатиричні твори письменника, спрямовані своїм вістрям проти українських націоналістів, відзначаються гострим викривальним характером і майстерністю. Вміло використовуючи такі жанрові засоби, як гротеск, гіпербола, Остап Вишня гостро викриває продажність, нікчемність і приреченість буржуазно-націоналістичного охвістя з його політичними мареннями й зазіханнями. Візьмемо для прикладу памфлет «Берлінська українська держава», написаний у 1928 році:

«Нещодавно оце відбулося тут вседержавне віче,

Радилися, як далі державою керувати,

Поз'їздилося сила народу.

Всі полки були, з усіма полковниками.

«Попереду Дорошенко»...

За Дорошенком Смаль-Стоцький.

Потім як посунуло!

Дорошенко. За ним Смаль-Стоцький.

Перед Смаль-Стоцьким — Дорошенко.

Потім як пішли, як пішли...
Ось пройшли всі.
Гуде віче, гуде, гуде.
Коли ось оклик:
— Гетьман!
Ушухло все, ніби хтось рипнув серед гурту.
Верхи на білій лозині в супроводі Дорошенка й Смаль-Стоцького їде гетьман.

Лозина під ним як намальована. Гнучка й тоненька...
Чистокровна арапська.
Подарунок арапського султана хана Гренер-Огли-Дупало.
На гетьмані керея від Вартгайма й кунтуш од Кадеве¹.
А через плече широка стрічка з написом золотими літерами:
Made in Germany!
Напис той значить:
Народний український гетьман. Самим народом, і ніким більше, обраний.

Їде гетьман, як орел.
Срібні остроги в лозину впинаються, боки в лозини від острогів угинаються...

Приїхав.
Увіходить у світлицю, а весь народ як ізніме:
— Слава! Слава ясновельможному! Слава!
Кричить Дорошенко, а за ним Смаль-Стоцький.
А потім Дорошенко разом із Смаль-Стоцьким.
А потім Смаль-Стоцький, а за ним Дорошенко.
Сів гетьман.
А за ним сів і весь народ.
Отак Дорошенко, а отак Смаль-Стоцький.
Далі Смаль-Стоцький, а за ним Дорошенко...»
А ось іще в памфлеті «Тридцять срібників» читаємо:
«— Україна! Продається Україна! Можна всю! Можна вроздріб. Дешево. Купіть, ваша екселенція!
— Скільки хочете? — запитує екселенція.
— Скільки дасте!»

Кому тільки не намагалися продавати Україну і її великий волелюбний народ безпаспортні націоналістичні канали! Письменник порівнює їх з Іудою, але якби було на світі більш мерзенне ім'я, то й воно цілком підійшло б цим безбатченкам і вбивцям.

Політичні памфлети й фейлетони Остапа Вишні відзначаються високим сатиричним пафосом, точним, влучним словом, оригіналь-

---

¹ Вартгайм і Кадеве — берлінські універмаги.

ністю. В рамки малої форми письменник вміє вкласти великий зміст, глибоку думку. Кожна його фраза, кожне слово влучають точно в «яблучко» обраної мішені.

* *
*

Остап Вишня — народний гуморист, його гумор глибоко національний. Мова його творів глибоко народна, колоритна, поетична, дотепна й гостра. Письменник завжди пам'ятає, що основна його зброя — живе, одухотворене слово, що веселу гумореску, фейлетон, гостру сатиру не можна написати спокійною, холодною, хай навіть і найлітературнішою мовою, тому він повсякчас дбає, щоб ця зброя не покривалася іржею, невтомно відшліфовує і вдосконалює її.

Твори Остапа Вишні сповнені бойового, наступального духу, вони допомагають виховувати нові моральні якості, почуття відповідальності кожного радянського громадянина за свій високий обов'язок перед Батьківщиною.

* *
*

На околиці Києва, під розлогими кленами Байкового кладовища є могила, до якої ніколи не заросте народна стежка. Тут спить вічним сном улюблений син України, один з найбільших творців її чарівного, іскрометного гумору, її літератури, її великої культури. Тут спить вічним сном Остап Вишня.

Минули вже роки, як пішов від нас цей великий письменник, а я ніяк не можу звикнути з думкою, що його нема вже серед живих. Може, це тому, що в робочій кімнаті редакції «Перця» висить портрет Павла Михайловича і я кожного дня бачу його, немов живого. Подивлюся на нього, загляну в його живі, розумні й трошки засмучені очі, і мені здається, що ось зараз відчиняться двері й до кімнати зайде, спираючись на різьблений гуцульський топірець, він — наш шановний Павло Михайлович — Остап Вишня. Зайде й привітається жартівливо, як завжди вітався; сяде, протре хусточкою окуляри, дістане з кишені коробку свого незмінного «Қазбека», запалить і, згадавши щось своє, раптом питає:

— Ви живого варвара давно бачили?

— Правду казавши, давненько.

— А я сьогодні бачив. Вийшов вранці з дому та й іду собі по бульвару Шевченка. Біля готелю «Україна» якась старенька

жінка голубів годує. Посипає на асфальт пшеницю, а вони, немов курчата, коло неї копошаться. А тут, де не візьмись таксі. Жене, гемонська душа, як на пожежу. Бачить же — голуби на дорозі, а жене! Ну, й задушив, варвар, двох таких білосніжних красавців, що в мене аж серце зайшлося. Встиг записати номер машини. Оце подзвоню у таксопарк, дізнаюся, хто вів машину, й напишу, неодмінно напишу про нього в «Перець». І як тільки таких безсердечних людей земля на собі носить?!

Поганих, безсердечних і безвідповідальних людей Остап Вишня просто терпіти не міг. Не міг, бо сам він був людиною великого серця і благородної душі, бо над усе любив добро, любив рідну природу. Пригадую, якось на початку літа читачі «Перця» прислали Вишні листа, в якому скаржилися на свого земляка-браконьєра, що безсовісно порушує строки полювання й винищує дичину. Прочитавши цього листа, Павло Михайлович просто затіпався од гніву. Він узяв кілька аркушків чистого паперу і тут же написав свого широко відомого фейлетона «Каченята плачуть», в якому так одпинмагав порушника закону, що той, мабуть, до нових віншків запам'ятає.

Остап Вишня був прекрасною, чуйною і напрочуд скромною людиною. Він ніколи не вивався своєю літературною славою і дивовижною популярністю, завжди був земним, простим і завжди доступним. За 10 років його праці в журналі «Перець» не було такого випадку, щоб він когось не прийняв, щоб він комусь сказав: «Сьогодні в мене багато справ — прийдіть іншим разом». Ні, він часто відкладав навіть невідкладні справи, коли до нього хтось приїздив чи приходив. А треба сказати, що відвідувачів у нашій редакції бувало завжди багато, і всім їм хотілося потрапити неодмінно до «самого Остапа Вишні».

То, дивись, приїхав аж десь із Херсонщини скаржник і хоче, щоб його вислухав тільки Вишня. А то приїхав молодий літератор із Львова і йому хочеться, щоб Остап Вишня почитав його перші спроби в сатиричному жанрі, бо ж Вишня ціле своє творче життя не поривав найтісніших зв'язків з творчою молоддю. Він був для неї добрим і вдумливим наставником і вчителем, він не шкодував для її творчого росту ні дорогоцінного часу, ні своїх сил, ні свого досвіду.

«Не затримуйте талантів! Хай ростуть! — говорив Вишня. — Не забувайте, що молоді літератори — це наша зміна, це майбуття великої культури нашого народу».

Могутній талант Остапа Вишні, надзвичайна популярність його творів мали величезний вплив на творчий ріст цілої плеяди молодих українських сатириків і гумористів,

«Усі ми вирости з Вишневого кореня»,— сказав колись талановитий український гуморист Юрій Вухналь.

Сказано вірно, сказано без перебільшення. З «Вишневого кореня» вирости ціла плеяда літераторів-гумористів у двадцяті роки, з «Вишневого кореня» вирости й нинішні українські сатирики й гумористи.

А часто бувало й так. Заходить людина і питає:

— Чи можу я бачити Остапа Вишню?

— Можете!— відповідає Вишня.

— А де він?

— А осьдечки перед вами!

— Так це ви— Остап Вишня?

— Оце я— Остап Вишня!

— Вибачте, але зупинився я оце проїздом у Києві, і захотілося мені подивитися на вас. Дай, думаю, зайду в редакцію і подивлюся, який же він є, отой наш Остап Вишня, що так гарно і смішно пише.

— Ну, дивіться, якщо це вам складає приємність,— скаже посміхаючись Павло Михайлович, і вже він не одпустить гостя, поки не розпитає, хто він і що він, де живе і працює, що доброго чувати в його краях.

З відвідувачами він умів розмовляти якимось невимушено, щиро, по-батьківськи, і вони почували себе в його присутності так, як почувують себе у товаристві близького й сердечного друга. Остап Вишня по-справжньому був закоханий у веселих і дотепних людей. Він міг годинами слухати їхні розповіді й реготати, сміятися до сліз. Мабуть, ніхто так не сміявся, як умів сміятися Остап Вишня.

Зустрічі з людьми, мандрівки по країні були для письменника справжньою насолодою.

— Не люблю келій, не люблю кабінетного затишку. Люблю людей, люблю живе життя. Тільки воно може підказати літераторові справжню тему, справжній сюжет,— часто говорив Остап Вишня.

Письменник ніколи не одривався від живої дійсності, від народного життя. Він припадав до нього, як до цілющого джерела, він почерпнув з нього не одну сотню тем і сюжетів для своїх блискучих фейлетонів, гуморесок, нарисів.

До останніх своїх днів Остап Вишня був непосидючим, енергійним і діяльним. Кожну нову поїздку в колгоспи, на заводи, на творчі зустрічі з своїми читачами, хай навіть ці поїздки були тривалими й втомлюючими, він вітав усім своїм серцем і сприймав як щасливу нагоду ще раз і ще раз «побути на людях». За сім днів до смерті Остап Вишня повернувся з Херсонщини, де він пробув

цілий місяць у творчому відрядженні, готуючись до роботи над новою книгою гумору. Не судилося нам прочитати її. 28 вересня 1956 року невблаганна смерть раптово обірвала життя цього великого письменника, цієї великої людини...

...27 грудня 1948 року Остап Вишня зробив такий запис у своєму щоденнику:

«Колиходиш у літературу, чисть черевики!

Не забувай, що там був Пушкін, був Гоголь, був Шевченко!

Обітри черевики!»

Остап Вишня прийшов у літературу свого народу і з «чистими черевиками», і з чистим серцем, і з чистою совістю.

І слово його, чисте, веселе й неповторне, завжди огортатиме наші серця добрим, великим людським теплом.

Федір МАКІВЧУК

Рейлетони
Гуморески
Уацѝики

1919—1924

ДЕМОКРАТИЧНІ РЕФОРМИ ДЕНІКІНА

(Фейлетон. Матеріалом для конституції бути не може)

ПОДІЛИТИ землю між селянами — справа не маленька.
Треба все передбачити, зважити, обгрунтувати, придивитися до місцевих особливостей, ґрунту, вдачі населення і т. ін., і т. ін.

І земельні комітети, і земельні управи, і селянські з'їзди, інструктори, пояснення, циркуляри...

Департамент земельної реформи з комісіями, фахівцями...

Взагалі — велика справа.

Це у нас!

У Денікіна справа далеко простіша!

Приїжджає до села загін.

— Зібрати сход!

Зібрали.

— Хто хоче землі,— вперед!

Дехто виходить. Більшість землі не хочать — не во-рушаться!

Але (отут-то виявляється знання селянської думки) командир загону наперед знає, хто землі хоче.

Має такий список...

І все безземельні або малоземельні.

Викликає. Виходять.

Ділять...

Одному двадцять п'ять, другому п'ятдесят, а іншому й до ста буває.

Буває іноді, що шомпол ламається, тоді беруть новий...

Хто більше добивався, тому більше й дають...

Залежить також і від поміщика.

Чим поміщик значніший, багатший — більше дають.

Бідніший — менше.

Усе як слід!

Це — земельна реформа.

А свобода...

Чи є де-небудь ще така, наприклад, свобода совісті, як у Шульгіна? ¹

Нігде не знайдете!

Запевняю вас, що нігде в світі не дозволять розпустити так «свободно» свою совість, як розпустив її Шульгін.

Чи ви гадаєте, що де-небудь є така «свобода» слова, як у «Киевлянина» або «Київської Дуньки»? ²

А свобода «зібрань» яка!

Ви тільки почитайте, як «збирають» з київського населення «самообложеніє» на користь Добрармії.

«Зібрання» поголовні!

Ні, таки що не кажіть, а видно людей з державним досвідом...

---

¹ Шульгін — відомий російський чорносотенець. (Авт.)

² «Киевлянин» та «Киевская мысль» — російські чорносотенні газети, які містять брехливі повідомлення про нашу справу. (Авт.)

ПРО ВЕЛИКЕ ЧОРТ ЗНА ЩО

БУЛО таке у нас: величезне чорт зна що.
Звалося воно, вибачте на слові, гетьманом Павлом Скоропадським... Гетьманом усієї України.

Привели його німці. Посадили...
Воно посиділо, накапостило...

Потім народ дмухнув: воно впало зі свого «трону», одягло німецьку каску і з німецькими офіцерами втекло до Берліна, де й заховалося.

«Аки тать в нощі».

Оце й усе...

Привели... накапостило... впало... втекло.

Це для історії.

Більше й писати нічого не треба, бо історія... образиться.

Це було рік тому.

Пройшов рік.

Хто ж його згадує?

І як його згадували?

Інтелігенція:

З презирством!

Селянство:

— Ну й били ж ми його!

І тільки одні «хлібороби»,— кров од крові й плоть від плоті гетьманської,— згадуючи, кличуть дурнем.

Це так дітки батька величають!

По-моєму, так для його й «дурня» забагато!

Чорт зна що, й більше нічого!

Воно!

А яким воно здавалося тоді — суворим та грізним!

Завело собі бунчужних, скачкових, конвой...

Булаву носило...

До народу не інакше, як:

«Ми, мовляв, гетьман усієї України, даруємо...»

Або:

«З ласки нашої наказуємо...»

А іноді як розприндиться:

«Ми не дозволимо... У нас хватить сили, щоб...»
і т. ін., і т. ін.

Отакє!

Подивишся було, так аж страшно!

А само тим часом біжить та німців виціловує, куди треба й не треба, щоб підтримали...

І отож воно курячим мозком своїм мимрило:

— Правити 40-мільйонним народом...

Народом, що мав у себе за гетьманів Хмельницького та Дорошенка.

Народом, що більш самого себе любить волю свою...

І народ цей ворухнувся...

І полетіло, мов порох, скоропадщина з німцями, з сердюками, з добровольцями, кістяківськими, лизогубами...

Полетіло, щоб ніколи не повертатися!

Буває...

— Ну то й що? — запитаєте мене ви.

— Ну то й всім таким те ж саме буде! — скажу я...

АНТАНТА

(Науковий вислід)

АНТАНТА!

Скажіть, хто не чув цього слова?

Чи знайдете ви у самому найтемнішому закапелочковій земної кулі хоч одну людину, яка б ніколи не чула або ніколи не сказала слова «антанта»?!

За останній же час назва ця пролізла в уші, очі, ніс. Вона, як кисень або водень, стала необхідною частиною повітря!

— Антанта дозволила!

— Антанта не дозволила!

— Антанта так сказала!

Антанта... Антанта...

Антанта тут! Антанта там!

Скрізь Антанта!

І от, не дивлячись на таку величезну популярність цієї самої Антанти, я нігде в літературі не здибав більш-менш повного й безстороннього освітлення тієї особи, що заховується під магічною назвою Антанти.

Цю білу пляму в світовій літературі я, з належною мені скромністю, постараюся замазати.

Мазатиму сумлінно й уперто.

Тому увага!

* *
*

Антанта — це там! Отам, куди всі дивляться зараз! В Європі. На Заході.

Це — Франція, Англія й Америка. Разом.

Була ще й Італія, та, як кажуть, загула. Може, ще

й не зовсім загула, але гуде. Гуде уперто й голосно. Але це нас найменше торкається. Хай гуде. Не будемо їй перешкоджати.

Звідки ж постало це страшне і разом з тим велике слово:

Антанта?!

Багацько вчених (між іншим, і дуже вчений київський Шульгін) запевняють, що слово «антанта» є французьке і визначає собою нібито згоду.

— Entante — згода!

Але запевнення це цілком безпідставне. Мало чого хто (єсть вже вчений) не скаже.

— Entante — згода!

Ні, голубчику, ти доведи, і науково доведи. А так кожен може сказати.

Це тобі не:

— Pardone — вибачте!

Це всякому зрозуміло, а от Entante — щось іншого.

Мені до сеї пори довелося здибати натяк на пояснення цього слова в знаменитій книзі знаменитого вченого французького Шалпанда (т. I, стор. 6).

Але лише натяк. Дальші міркування несподівано дали мені більш-менш правдиві дані щодо походження слова «антанта».

Виявляється, що слово «антанта» складне.

Складається воно з двох слів:

En — замість неї, нього, них... і tante — тітка, тьотя, тьотінька.

Разом: entante — замість тітки.

Це вже, безперечно, більше походить на істину.

Справді, яка Антанта — згода? При згоді, навіть незакордонній, рідко коли спільники за чуби беруться. А в Антанти це єсть.

Аж чуби тріщать.

Я не буду торкатися причин «тріску» антантаських чубів, бо це мене в моїй праці теж не торкається.

Я буду об'єктивним цілком.

Друга назва (Антанта — замість тітки), як я вже сказав, безперечно, правдивіша.

Усі держави, всієї земної кулі, мов зговорилися, вважають пані Антанту за тьотю.

І так біля неї і сядь коло неї:

— Чи дозволите, тьотінько?

А тьотя, надута тьотя, лише головою покивує.
Сама ж — ні з місця.
Стара вже тьотя, черевата. Важко їй соватися.
А всім вона замість тьоті, потому й Антанта!
І бояться тьоті...
Здається, довів?!

* *
*

Народилася Антанта з великими потугами у 1914 році. Народилася кволою, худенькою, бліденькою. Довелося на перших порах навіть штучного дихання додавати, щоб трішки оживити її. Штучне дихання проробляв відомий німецький лікар Гінденбург. Дихала вона тоді часто й поривчасто. Але «видихала».

У 1917 році захворіла тьотя, і тяжко захворіла, на російську революцію. Хворіла майже цілий рік. Ледве-ледве не сконала. Але в 1918 році господь зглянувся над нею й послав німецьку революцію. Німецька революція раптом підняла хвору Антанту на ноги, і з того часу, дай боже не зглазити, почала поправлятися наша тьотя, і зараз так її розтаскало, що й не впізнати.

Зразу тьотя, як одужала, не дуже сердитою була. Особливо привітною здавалася для малих племінників. До всіх з такою усмішкою ласкавою:

— Ви,— мовляла,— мої надії!..

Так ото вона до них люб'язненько.

Головний управитель її, Вільсоном прозивається, так аж 14 пунктів пустив націям на втіху.

П'ятнадцятого так і не видумав. Хоть і зараз ще, кажуть, лежить та в лобі колупається. Виколупати п'ятнадцятого хоче.

Хороші ті пункти такі.

Усіх тьотя не забула. Всім належне пообіцяла...

Пообіцяла тьотя!

Ну, значить: «Обіцянка — цяцянка, а дурневі радість!»

Усе, значить, як слід.

Як по писаному...

Є ще в тьоті помічник-управитель — Клемансо. Але це вже людина підстаркувата. Держить його тьотя виключно для того, щоб поясницю їй чухати, коли в неї

соціалістичні прищі засверблять. Та іноді ще як сяде де-небудь у тьоті соціалістична конференція (бува й таке), то йодом маже, щоб розходилася. На манір домашнього лікаря себто...

* *
*

За останній час хворить тьотя стала. Часто кахикає блокадами, завелися в голові добровольці. Чухається весь час, нервується. На домашній нараді кривні вирішили, щоб тьотя почала їсти малих націй. Почала. Але, кажуть, почався рак шлунка і невдержаніє. Щось у тьоті не держиться. Здається, колонії. Умре, мабуть, тьотя...

Але ще вона бадьориться... Налякує... Дехто ще слухає...

* *
*

Це я дав науковий вислід.

Не повним він буде, коли не додам до нього ще погляду на Антанту широких кіл населення...

Бо знаєте ж: vox dei, vox populi! ¹

Якось я зустрів селянина, що заорював панську землю.

Кажу:

— Що, дядюшко, панську? А Антанти не боїтеся?

— А істик,— каже,— в мене навіщо?!

---

¹ Голос народу — голос божий (лат.).

«ХУДОЖНЯ» КРИТИКА

Михайло Семенко. Інтимні поезії

«П'ЕРО ЗАДАЄТЬСЯ». Фрагменти

МЯЖКА штука взагалі критика. Тим паче критика поетичних творів. Поезії. Щоби віршувати, поетично віршувати, погрібний настрій, натхнення. Багацько взагалі відповідних умов.

А тут підходиш, береш книжку поезій, розгортаєш і спокійно, мов хірург, рнешся в криках поетового серця.

Перед нами книжка поезій (інтимних) Семенка.

«П'єро задається».

В супроводі дуже несприятливих умов писав Семенко свої поезії.

Дивіться:

Я розхристаний і настовбурчений,
Я розперезаний і натотурчений ніс
Роздратований і до вісі розкручений,
Розфарбований
Я роззявлений. Я обездзвонений,
обеззвучений.

(«Дон-Кіхот», стор. 28)

Уявіть собі, в такому вигляді писати поезії.

Людину роззявили, розхристали, настовбурчили, розперезали, роздратовали, розкрутили й натотурчили.

Та ще й розфарбовують і обездзвонюють.

А ти пиши!

Пиши та ще й мовчи.

Тому що:

Обеззвучений!

Але Семенко людина енергійна, сміла.

«Я смілий».

(Стор. 9)

Він вирвався й кричить:

Дайте людей сюди... дайте ворога.

(Стор. 8)

Але ворог, очевидно, зник...

Бо далі вже поет зазначає:

Я переміг безмежно гострий біль.

(Стор. 13)

Забув я рани.

(Стор. 17)

Хочу додому я, хочу в Київ...

(Стор. 20)

У якому ж це його місті так «розроботали»?

До Києва поет не поїхав, бо на стор. 6 заявляє:

Хочеться далі, ну хоч в Австралію.

Ми його розуміємо.

Після такого і за Австралію схочеться.

До Австралії Семенкові виїхати не вдалося, і він пішов «нюхати осінь».

Люблю нюхати осінь.

(Стор. 22)

Чому осінь?

У таких випадках краще нашатирного понюхати.

* *
*

За найкращу поезію Семенка ми вважаємо по змісту і по формі вірші «Ю». Туш. Особливо (стор. 30) кінець.

Повновладно і безкарно.

До коліна світ схилю.

Пригравайте-но безхмарне:

Сте клю елю плю.

Скую.

Ую.

Ю.

* *
*

Пише свої поезії Семенко виключно серцем.
І сам своєму серцеві за це призначає й гонорар:

Серце, серце моє ледве дише.
Ніби йому дали сто різок.

Дати, безумовно, слід. Навіть 200!
Тільки не серцеві.

* *
*

Поет ніяк не може знайти себе...
Хто він?
Усе запитує:

Хочете знать, хто такий я?
Я — вахляр! . . . . .
Хочете знать, хто такий я?
Я — фігляр . . . . .
Хочете знати, хто такий я?
Я — газель . . . . .

(Стор. 42)

Іноді поет щирий цілком:

Я невдоволений, я розчарований.
Скажу простіше — цілком нудний я.

(Стор. 20)

Правильно!
І нарешті аж на сторінці шістдесят четвертій поет
знайшов себе.

. . . . . а я ніби зломок,
Кавалок крейди.

Згоджуємося, так!
Кавалок!

ЧУДАКА, ЙІ-БОГУ!

ЖНОДІ мале туди стромляе свою пичку, куди йому зовсім не слід.

І што мене за дитинства цікавило, так аж тепер оце чудно.

І гуси було пасеш, і додому прыйдеш, спати тебе мати покладе, а в тебе в голіві, мов свердлом, та думка так і крутить, так і вертить.

А про што?

Я все думаў, я все гадаў: «Чи є в попа штани?»

І як зустрінеш было де попа нашого, то так руки свербляць, ну до того свербляць підбігты, падняты рясу та хоч адным оком гляпути, чи він у штанях.

Було прыйдеш до матэрі:

— Мамо!

— Га?

— Ци в насого попа стані є?

— Дурний!

Так аж сльози на очах забрiniaць.

Тут аж пече, ну аж-аж-аж дізнатися хочеться, а воіи:

— Дурний!

Ну, хай дурний, хай!

Але ж хочу знати! Хочу — та й квит!

— Мамо!

— Ну?

— Мабуць, у попа станів нямае, бо якби були, він би такої, як у вас, спідніці не носив!

— Та й дурний ти який! Ну, чи тобі не днаково, чи є в попа штани, чи нямае!

— Е, днаково! А цого він у спідніці? Нема, мабуць!

І твёрдо я вирішив, што нема! Нема в попа штанів. Бо он тато в штанях, так вони спідніці не носяць.

А я хоч і без штанів, так я ще малий.

І помилився!

У попа штани є.

І дізнався я про те незабаром.

Якось раненько жену на поле гуси, а тітчин Одарчин Панас гукає:

— Остапе! Бізи сюди, сось ізказу!

Аж залопотів. І гуси кинув.

— Со?

— А в нас у коморі попові стани висять. Уцора нас Іван та Омельків Михайло насого попа в Пріськи застукали. Так він стани забув. А вони стани забрали та й принесли!

— Покази! Гудзика дам!

— Замкнені!

— Ти бре! Хіба в попа стани є?

— Ну да є! Якби не було, не забув би в Пріськи!

«Диви,— думаю собі.— Штани в попа є. А навіщо ж спідниця?»

Ага!

Пригнав гуси додому.

— Мамо!

— Га?

— Ага! Тепер я взе знаю! У попа стани є! Він у Пріськи забув! А со він спідницю носить, так то соб од Пріськи тікать, так соб не видко було, со він стани там забув.

• • • • •
Ну й били ж мене!..

«ДІЛИ НЕБЕСНІ»

ПРИЛЕТІВ архангел Михаїл на небо...
І постукав архангел Михаїл до бога...
— Хто?
— Михаїл.
— Заходь.

— Ну, розкажуй, Михасю, як там, що там? Що чував? Що бачив? Де бував? Миропомазав?

— Ех, боженьку, бодай мені не казати, а вам, боже, не чувати...

— А що таке?

— Та... Полетів ото я, як ви були наказали, до Москви... Нову владу на царство миропомазати... Благодаті на неї напустить... Зайшов до Кремля...

— Чи не можна,— питаю,— побачити, хто тут у вас є найстарший?

— А тобі в якій,— питають,— справі?

— Од бога я... З неба... Миропомазати б... Скрізь так... Верховну завжди мазали... благодаті напускали... І тепер от в Англії, в Бельгії, в Італії, в Японії та й по інших країнах ще мажемо... Треба б і у вас... І так спізналися — думали, не втримаєтесь...

— Літай,— кажуть,— далі... Ніколи саме. У нас тепер з'їзди, наради — не до тебе. Киш! Потім прилетиш. Наказано нікого не пускати, крім делегатів.

— А ти ж що?

— То що ж мав робити? Пішов до Тихона...

— Ну, як святитель?

— Поросят святитель годують... Бідують, сердешні. Достатки не великі... Сергія Радонізького міль іззіла...

— Тож-то від нього останній час молитов не чуть.

— Сумні владика... Ото тільки й слави, що білий клубук. Без штанів сидять: на борошно попромінювали. «Бевкну, кажуть, у дзвона та й дивлюся, чи правити, чи

ні... Так іноді стара бабуся пришкутильгає. А всі пасомі на засіданнях... Сумно...»

— А взагалі що владика поробляє?

— Б'ються владика. З владою б'ються. Влада скарби церковні для голодних одбирає, а владика не дають. «Не самим хлібом, кажуть, жива буде людина, а словом, що з божих уст виходить...» Дужі в текстах владика... Влада до їх і так і сяк:

— Голодні мруть... Матері дітей їдять. Владико,— молять,— ізглянься!

А владика їм (ох і непохитні ж у вірі Христовій):

— У вас голодні хліба просять, а ви їм — камінь, та ще й не малий — каратів у 30—40.

Одне слово, євангелією їх, євангелією. Там таке знялося, таке знялося...

Розказав я їм, з якою я справою.

— Е,— кажуть,— зараз і не совайся... Та й взагалі не раю... А там,— кажуть,— як знаєш. Полети ще на Україну. Там так само верховна є. Може, там пощастить.

Та й полетів я ото на Україну.

Прийшов до влади. Назва якась чудна: ВУЦВК зветься.

І не благочестивіший і не самодержавніший, а тільки всього ВУЦВК.

Питаю найстаршого. Пустили, нічого собі чоловічина: тихий такий, чорнявий і в окулярах. Літній уже. Вклонився я йому та й кажу:

— Я від бога до вас. Нащот миропомазанія та благодаті, потому як ви будете верховні.

— А ви,— питає,— хто? Робітник?

— Ангел я...

— Кваліфікований? Якого цеху?

— Я не цеху. Ліки ми ангельстії...

— Лико дерете? Ага... А в професійній спілці працюєте? На голодних одчислюєте?

— Ні,— кажу.— Я миропомазати... З миром я...

— А я,— каже,— хіба з боем?.. І я з миром. Чого хочете? Кажіть коротенько...

— Я ж і кажу: миропомазати вас хочу, благодаті бог посилає через мене. Я оце й хочу...

— Ага... Он що... Сам не можу вирішити. Лишіть заяву... Треба проголосувати. Як президія. Ага! Ось і президія... От добре. Зачекайте.

— Товариші! Тут ось ангел од бога, хоче миропомазати. Як бути? На мою думку, треба скласти комісію з представників Наркомінспекції, Наркомпроду й Жінвідділу...

— Таке! Навіщо комісію? — Це секретар так. — На Чернишевську його, там його миропомажуть...

— Ставлю на голосування. Хто за те, щоб на Чернишевську? Всі... Гаразд. Товаришу, — каже, — зверніться на Чернишевську в цій справі...

— Так дозвольте, — кажу, — хоч благодаті пустить... А секретар:

— На вулиці пустиш... Тут і так душно.

Пішов я на Чернишевську. Зустрічаю батюшку. Іде з «вешами» та все хреститься. Думаю: «Наш».

— А вам, — питає, — чого?

— Так і так, — кажу. — Миропомазати, благодать.

Озирнувся він на всі боки та до мене:

— Лети, голубе. Лети краще й не озирайся. Тут, брат, — каже, — чорта вкрутили, а не тебе, світозарного. Боже тебе сохрани й помилуй. Тікай, поки не пізно, а то тут тебе миропомажуть.

Полетів над Україною. Побував у Києві. Зайшов до св. Софії та такого надивився, такого начувся. Церква — не церква... Театр — не театр... Єпископ молодий, на голові англійський проділ... Стоїть та молодницям підморгує. Служба — мов «Вечорниці» Ніщинського, нічого я не зрозумів.

— Ну, а народ молиться? Не помічав?

— Ні, чув на базарі. Моляться... Тільки молитви якісь пові. Все в тих молитвах попереплутувалося. Якась та молитва і «в бога» і «в Христа», в «печонки-селезюнки»... А найчастіше «в матір». Сумно, боже... Розпаскудився народ... Не слухає вас...

— Кого не слухає? Ме-е-не-е?! Та я його! Гукни Ілька! Хай грім робить! Світи блискавку! Я їм покажу!

— Гукни Ілька?! Світи блискавку?! В Ільковій, боже, колісниця ося вломилася... Сірників нема... Чим засвітиш? Гаврило до «Серпа й молота» пішов: може, дадуть коробку в борг.

— Ну, йди. Поклич Ісуса.

— Ісус прохав не турбувати: євангелію переробляє. У тім місці, де ото: «Аще тебе хто вдарить по правій, підстав тому й ліву», — переробив: «Аще тебе хто вда-

рять по правій щоді, схопи мерщій ломаку й побий її на йому, сукиному синові, до цурки».

— Попроси матір божу.

— Матір божа все плачуть... «Дожились, кажуть, до того, що вже й спідничини нема по раю пройтися... І на землі, кажуть, життя перевела: від духа сина народила... Яка з духа втіха: ні пригорнутися тобі, ні поцілуватися...»

— Ото згадала стара! Ну, йди. Хай Маруся Єгипетська забіжитьь.

— А що з миром робити? Може, продати? Бочка щерть повна: через вінця летється...

— Масти в Англії, в Бельгії. В Японії масти.

— Не хотять уже. Кажуть, що всі мантії в плямах і з лисин капле. Придумайте що-небудь. А то молодь учора на мирі яечню смажила... Ілько якось колісницю підмазав... Павло чоботи мастить... Гріх самий...

— Придумаєм...

— Кликати, боженьку?!

— Що ж це ти, Марусю, забула про мене? Ніколи вже й не забіжиш?..

— Та сумно у вас, боженьку... Старенькі вже стали... А в нас там Юрко на гармонію грає та такої веселої приспівує:

Ех, Распутіна любила,
До Распутіна ходила
Саша д поздно вечерком!

— Краще б отам дракона давив та за жеребцем дивився, ніж ото на гармонію вигравати... Жеребець так у корості весь, а йому іграшки... Не напарубкувався? А ти теж хороша! Раніш так забігала...

— Е, раніш! Раніш і ви, боженьку, які були?! Дужі та грізні. За сім день он чого наробили! І світ зробили... І лева... А тепер?..

— Що тепер?! Та я!

— А тепер тільки... щипається...

СТРАШНИЙ СУД

ЗРЕВОНУЛИ сурми архангельські... Розверзлися небеса... Репнула земля й покололася... Порозкривалися могили... Попідскакували кісточки одна до одної, взялися цупко м'ясом, позв'язувалися... Дунуло душами... Хутенько вскакують душі в тіла відповідні.

Схоплюється народ православний і підтюпцем біжить, по дорозі застібаючись... На суд страшний поспішає люд божий, мужеський і женський, старий і молодий, бородатий і голений, зело грішний і світлоправедний і так собі середній, угодовець, що одної неділі до автокефальної, а другої до православної...

В сяйві золотому, на престолі високому, сидить грізний Саваоф. Одесную — Христос.

І змовкли сурми.

Встав грізний Саваоф:

— Чи всі зібралися? Домкомам перевірити за особистою відповідальністю.

— Всі, господи.

— Судитиму вас по ділах ваших... Слухай мою команду. Которії вівці — праворуч, которії кози — ліворуч!

Лавиною сунуло все в праву біч.

Попереду усіх вистрибом ударив, мабуть, чи не найсмирненніший, мабуть, чи не найсвятіший, з ласки божої, патріарх, раб божий Тихон, владика і Великої, і Малої, і Червоної, і Білої, й Прикарпатської...

Блискавкою мигнули Саваофові очі. Гроном роздерлось повітря.

— Заверніть Тихона!!!

В мнтрі діамантовій, з хрестом смарагдовим, в шаті золотом вишиваній схилив голову свою перед судією владика і Великої, і Малої, і... і...

— Куди побіг, Тихоне?! Хто ти еси, Тихоне?!

— Баран есмь я, господи, вівця кротка...

— Цап еси ти, Тихоне!

— Баран есмь я, господи!

— Цап еси ти, Тихоне! Просили... Давав?! Мерли... Рятував?! Гнобили... Захищав?! Плакали... Утішав?!

— Так, господи... Давав, рятував, захищав, утішав... Денікінові давав, Колчака рятував... Юденича захищав... Врангеля утішав. Бо ж «ніхто більше імає, аще душу свою віддасть за друзі своя».

— А діти? А матері? Мільйони трупів. Тихоне, забув «легше верблюдові»?

— Не верблюд я, господи!

— Хто ти еси, Тихоне?

І тихий, боязкий голос з гурту:

— Дозволь, господи, я скажу. Я — смиренний раб, єпископ Нафанаїл, владика харківський й охтирський. Я скажу, господи, тільки щоб у газети не попало. Ніколи в газетах не виступав.

— Кажі.

— З одного боку, господи, так: допомогти треба... А з другого — велелепіє твоє, о господи...

— Не крути! Кажі, що повинні були робити?

— Господи...

— Хто ж ви есте?! — крикнув і замовк.

...Тихою ходою підійшов до престолу господнього Юрко Побідоносець:

— Дозвольте доложити...

— Ну?

— Я, як начветсанупр хлівів твоїх, господи, мушу посвідчити, що зазначені тварини до жодного з вищезгаданих типів не належать. На підставі довгих спостережень виявилось: поведженням — лиси, характером — вовки, тілом — кнури, плодючістю — кролі, голосом — канарейки. Батько — Распутін, мати — лисогорська відьма. Годуються рибою. Сибірка не бере.

І одійшов...

І довго-довго сидів Саваоф... І думав: «Хто пасе?! Хто пасе?!»

І встав всевишній. Махнув безнадійно рукою.

— Не можу... На землю... Хай трибунал... Всі по трунах! Суд потім... Назад!

НАД ПРЕРІЯМИ ПЛАЧУ

(Замість рецензії)

В Києві вийшла книжка «короля прерій» Гео Шкурупія «Психотози».

Бібліографія

АВИНУВАТИЙ у всьому піп.
Прикиньте так.
Жило-було собі подружжя. Ну хоча б Шкурупіїв. І народився у них син. Повезли до пона. Той (не знаю, чи був у нього за-здалегідь якийсь план) узяв та й перехрестив те немовля Георгієм...

Жив той хлопчисько, як там його звали раніш — Юрком, мабуть, або Єгором, або просто собі Гришкою (і так часто буває), років, мабуть, до двадцяти.

А потім зазнайомився з Семенком, сфутуристився — став Гео.

А якби піп перехрестив був того хлопця на Микиту або на Ониська — нічогісінько з того б не було.

Бо не схотів би хлопець називатися Мики Шкурупій або Они Шкурупій.

А так би й залишився: або Микитою, або Ониськом.

І не перлося б тоді хлоп'я на «короля футур-прерій», не було б воно «панфутуристом», не писало б нікому не зрозумілих віршів, не галасувало б, як прищикнуте кошеня, аж на цілу Шулявку і не псувало б паперу.

А то тепер маєш.

Називається ж воно не по-людському, то й робити, гадає, треба не як усі.

І написав «Психотози» «король футур-прерій» Гео Шкурупій.

А королює той король у Києві.

Где Днепр, где именьице?

Король без королівства.
І що написав той король?

Лю
Льол, льоль
Ліеллі, міеллі
Канц, канц (може, автор згадає «Завканц»?)
Ас, са, со, леллі
Бумеранг, бумеранц
Пфуіті, твіті лю
Лю... і т. д.

«Ляля» цей вірш зветься...

Чому саме «Ляля»?

А я знаю? «Ляля» — хай буде «Ляля». Яка різниця?
Не подобається «Ляля», нате вам «Тіло».

Живіт оксамит,
Далі можна загубитись у патрах лісів,
Де цвітуть троекутні
Чудесні чорні троянди,
Сяють блакитні озера,
Важче проковтнути гірку кісточку перцю,
Ніж зірвати троекутну троянду.
Хто розгадає жінчину.

Справді, «хто розгадає жінчину»?

Сама себе після цього не розгадає...

Прочитає бідна жінка «королеві» вірші, подивиться,
чмихне...

І скаже...

Я не напишу краще, що вона скаже...

Король — та не тільки королям! — такого ніколи не
казали.

Бідні прерії.

Жили собі тихо, мирно, тирсою шуміли. Не було в
них ні королів, ні царів, ні тобі президентів.

Паслися мустанги... Бігали струсі... Коли-не-коли лев
забіжить, ревоне спросоння.

І на тобі — король!

Та який король?!

В одній руці двигун, у другій руці двигун, на голову
штани нап'яв, а на те місце, яким думає,— шапку.

І став король серед прерій:
— Слухайте, підданці мої,
Я сьогодні король, завтра пройдисвіт.

(«Я»)

І заржав мустанг... Штовхнув мустангу:
— Тікай, жінко, в сельзаси!..

. . . . .

— Чого це він до нас із прерій? — питає какаду...

— Мишигене якийсь з України приперся, попереля-
кував!..

Нічого Гео Шкурупіві робити...

Краще б уже kota того за хвіст ловив, що ото

в одну із дірок
потойбічних прерій
...спустив золотого хвоста!

І веселіше б було, та й дотепніше.

. . . . .

ЛИСТ ІЗ СЕЛА

ХОЧЕТЬСЯ вам про сільське «майбутнє» написати.
Про «дітишок», як той дядько казав.
Хороше «майбутнє».
Подивіться.

Аршин заввишки. Там, де має бути обличчя,— чорно-червона пляма: присох сік вишневий, прирушений порохом. Обабіч дві жаринки — зіньки. З носа до верхньої губи дві біляві доріжки. Волосся — льон. Сорочка розідрана спереду до колін. Пузо в сливах. Майорить міцно зав'язаний бабою Устею пуп. В одній руці надгризений огірок, у другій — дубець.

Це — Микола.

Пас гуси.

— Не дитина, а гад шипучий! — каже мати.— Ну що я з тобою в світі божому робитиму? Ти слухатимешся мене?

Лясь!!!

— Кажи, сукин ти сину, ти слухатимеш мене?!

Лясь!!!

— Он у інших господь і шкарлятину ж посилає, й обкладки! Чим же я його, милосердного, прогнівила?!

Лясь!!!

Це ж дошкільне виховання.

— Якою це ви,— питаю,— тітусю, його системою? Песталоцці? Чи Монтесорі?

— Та пробувала вже всякої: й прив'язувала, й обідати не давала — не бере...

— Та він у вас не такий уже й дорослий... Скільки йому?

— Та де не дорослий. Восьмий уже, як почнемо плоскіль брати, піде. Он в Уляни вже телята пасе, а мій бузувір гусят не вглядить.

— А со з вони в копи бізять, повиздыхали б вони вам! Хіба їх наздозенес? Хіба за ними встигнес?

— А яйця, сукин ти сину, на цигарки міняти встиг?! Лясь!!!

— Та ні до церкви його не доведеш! Та не посидить же він вам у дворі ані хвилинки!

. . . . .

— Ми-и-и-ко-о-о-оло-о-о!! Бізи сюди! Я в ліщині птичку назна-а-ав!

Ех! Аж залопотіло!!

. . . . .

— Бачили?! Цей, сукин син, перерве, а ви кажете малий! Йй же бо, збожеволію! Ну що з ним робити?

— Бийте,— кажу.

— Та б'ю ж! Так уже б'ю, що й господи!

— Бийте дужче! Частіш бийте!

— Та ніколи! Сама ж по хазяйству, а Іван на полі!

— Бийте вночі, як удень ніколи!

— Та й доки ж його бити? Іноді ж і жаль бере...

— Побийте ще трохи. Вже недовго. Соцвих уже почав тези писати.

ЩЕ ЯК СЕЛЬБУДІВ НЕ БУЛО

ТОМУ років, мабуть, із...
Та що там років?!
Молоді, словом, були! Зелені! На серці
зелено було... Лоскотало щось... Горіло...
Рвалося...

Як на тепер — допризовники.

Отак було ляжеш горілиць на леваді, дивишся на небо, як Чепіга Возові підморгує, і самому підморгувати хочеться...

А з трави так ніби тебе щось підштовхує...

Лежиш і підкидаєшся...

В жилах — електрифікація.

В поглядах — стабілізація.

Щодо садків — конфіскація.

Щодо дівчат — концесії.

А вже як вискочив з двору, чортового батька згадаєш про репатріацію, поворіт на батьківщину.

Це як на теперішню термінологію, слова новії ті.

А як тоді, так мати одним словом усе те кваліфікувала:

— І чого тебе, сукин ти сину, чорти крутять?!

А чи вас би не крутили?

На небі місяць. На ставку хтось копишників понакидав; вони покотились-покотились і стали — ладнаються, як їм зручніше полягати. І без брязку...

Отак хата в садку... Садок великий-великий, і кругом липи. За садком левада. За левадою верби кучеряві, а за вербами клуня, а в клуні Ганна, а Ганні — сімнадцять...

Ще з полудня:

— Ганно, прийду...

— Хай виясниться!

— Ганно!

— Диви... Молоко обітри, парубче...

- Ганно!
- Собаками нацькую!
- Сховай Лапка...
- Куди?
- В клуню! До себе!
- Тільки тихо. Батько в сніях...
- Добре...

.....
 Тихо-тихо... Тільки десь далеко на толоці:

Чорня-а-авую та біля-а-вую...

Тин... Та який там тин?! Нема тину... Нема й муру,
 й ґратів би не було.

Верби... Стежка... Вишник...

Повз ганок — кіт: «Батько в сніях»...

Стук-стук... Стук-стук...

— Ганно!

— Ґр-р-р-р!

— Лапко! Лапуню! Лапусю! На-на-на! Цить...

— Ганно!

— Ґр-р-р-р! Гав!

— Лапунечку! Цитоньки.

— Гав! Гав! Гав! Ґр-р-р! Гав! Гав! Гав!

Рип...

— Ка там чортяка? Га?

Батько... У батька істик...

Блискавкою по стежці...

Гоп! І на загаті...

Ф'ю-у-у!

— Ой!

Істик в поперек уп'явся...

Беркиць...

— Ходитимеш?!

.....
 Клуби, бесіди, ґуртки, збори...

Поперек не болить.

КАБАРЕ

У Е церква — «кабаре».
І веселе кабаре.
Була церква нежива, монашеська. Ченці
нею заправляли...
«Чорна» церква...
Білі заревли:

— А, так-так... Попили нашої кровушки... Годі!..
Геть!

Брякнули «білі» «чорних» на обидві лопатки...
Засурмили перемогу...
«Білі» архіереї, «біле» управління.
Забіліло, одне слово, в православній церкві...
Вишикувалися оновлені, і тільки ото команда мала
вирватися:

— Заповітами Ісуса Христа! Кро-о-ком ррр...

Стоп!

Сіп батю за рясу...

— Куди ти по заповітах? А пам'ятаєш, як 1915 року
вспівував:

Три для русского святыни
На земле бывали встарь,
Будут вечно¹, как и ныне,
Бог, отечество и царь.

Це так нового харківського архієрея смикнули...

От тобі й старий, як писали, революціонер...

От тобі й «визнав справедливість соціальної революції»...

Зовсім уже був батя став «на радянську платформу»...

Не тільки став, а просто тобі ліг...

І на тобі, така неприємність...

---

¹ Підкреслення моє. (Авт.)

Репнула «біла»,

Репнула «жива».

І вже сколок новий замайорів на харківським небосхилі.

«Нова група»...

Почекаємо ще новіших, бо баті, очевидно, невважаючи на всі «словеси скромнії», «девіци з прошлим».

І то таки з путнім «прошлим».

У ШКОЛІ

Генерал Кутепов заклав у Галлі-полі школу готувати губернаторів, віце-губернаторів і земських начальників.

З телеграм

Н У, от, приміром, князь Задерихвостецький, ви губернатор харківський. Обняли ви посаду... Що маєте робити?

— Я, ваше превосходительство, передусім одправляю в сослуженії сонму духовенства на чолі з архієпископом Нафанаїлом молебня з подякою господові милосердному за блискучі перемоги нашої лицарської армії і «о покоритії під носі її всякого врага та супостата»...

— Далі?

— Потім того я, ваше превосходительство, в сослуженії сонму духовенства на чолі з архієпископом Нафанаїлом одправляю урочисту панахиду по тим, хто життя своє віддав за віру, царя та за батьківщину...

— Потім?

— Потім, ваше превосходительство... потім... Потім було вже раніш, ваше превосходительство... До того, як я ще обняв посаду... Вже військова влада всіх перебішала...

— Це так... Але що далі має робити губернатор?

— Далі, ваше превосходительство, я видаю відозву до населення дорученої мені губернії, що нарешті прийшла справжня, богом дана, тверда й непохитна влада, що забезпечить народові спокій і захистить його від знущання різних соціалістів та інших ворогів порядку та державності, ваше превосходительство...

— Далі?

— Далі, ваше превосходительство... Далі...

— Ну! Ну! Ви ж уже були віце-губернатором?

— Був!

— Ну, що ви далі з губернатором робили?

— Далі!.. Далі ми пакували чамайдани, ваше превосходительство, й тікали..

— Сядьте!.. Одиниця! Навіть двійки вам поставити не можу... Ви, князь Задерихвостецький, навіть і того не втямили, що по приїзді на місце вашої посади ніколи не слід розпаковувати чамайданів..

Сядьте!..

ПРО БАХМУТСЬКОГО, ПРО УКРТОРГ,
ПРО ВУКООПСІЛКУ І ПРО ІНШИХ,
ІЖЕ ІМЕНА ЇХНІ ТИ, ГОСПОДИ,
И САМ НЕ ЗНАЄШ

БАХМУТСЬКИЙ — громадянин УРСР.
Укрторг — держустанова.
Вукоопспілка — кооперустанова.
Словом, кожне собі різне.
«Різнохарактерний ансамбль».
А як ми знаємо, що різні характери зав-
жди сходяться...

І зійшлися Вукоопспілка, Укрторг... і Бахмутський.

У Вукоопспілки був ліс, та не було грошей.

В Укрторга не було лісу, а були гроші.

А в громадянина Бахмутського не було ні лісу, ні грошей.

Ні чорта, словом, у Бахмутського не було.

А вони зійшлися...

А зійшлися — поєдналися...

А поєдналися — поділилися...

По-братерському, як Христос ще казав...

«Як хочеш у царство небесне — віддай усе, що маєш, тим, що нічого не мають, жебракам, і полізеш у самісіньке оте царство».

«Бо, говорить, легше верблюдові у дірочку в голці просунутися, ніж багатому та в царство небесне всуну-
тись».

Підморгнув Укрторг Вукоопспілці:

— Спасаемось?

— Спасаемось!

— Так слухай, голубочко, як ото нам, верблюдам, кректати в отій дірочці манісінькій — підемо ми шляхом вільним аж до престолу самісінького...

— Підемо...

— Багаті ми?
— Багаті!
— Оддамо жебракові?
— Оддамо!

І віддали...

Усього тільки якихось там 20 мільярдів!

Дурниці.

А діло яке зроблено!

Мабуть, чи не вперше практичне в життя переведення заповітів Христових...

За цілих 1922 роки!

А тут галас зчиняють!

До ревтрибу тягнуть!

Судять!

І засудять... Напевно засудять...

І так ото перед судом хочеться слово втіхи сказати і Укрторгові, і Вукоопспілці, і Бахмутському!

— Не дреф, братіє! Всі вірні за вас! І Буткевич за вас, і Нафанаїл за вас, і «жива» за вас, і «свобідна» за вас...

А одеський рабин за Бахмутського...

Мучитимуть вас, в геену вогняну ввергнуть — не падайте духом!

Бо — за правду!

Вийдете — й далі так робіть...

Тільки вже як потрібно жебрака буде, моргніть на мене...

Ні чорта не маю!

А перенести гроші з Укрторгу до Вукоопспілки зумію не згірше, як Бахмутський...

TEMPORA MUTANTUR¹

Н у й життя настало!
Куди не повернешся, традиції тільки:
Лусь-лусь! Лусь-лусь!
Візьміть призов...
Ну, де таки видано було, щоб ото новобранець прийшов до старого «присутствія» — й на тобі з порога:
— Годний! Здоровий! Беріть!
Плечима просто знизуеш.
Зазирнеш у газету:
— Шкуролупівська волость дала 100 відсотків новобранців!
Задригайлівська — 100 відсотків.
Перепічанська якось так ухитрилася 110, чи що!
Прямо хоч кричи:
— Та куди ви, хлопці, претесь?!
— Куди, малий, сунеш?! Тобі ще через два роки на призов!
Отаке робиться.
Луснули традиції й розсипалися.
А які були?!
Дубові... Крицеві... Залізні традиції...
Господи, чого тільки ми в свій час не робили, щоб од того призову позбутися...
Призивали на 21-му році, а чай курити починали ще з дев'ятнадцятого...
Знали й бердичівську килу, й мінські опухи, й борисовські язви.
Усього було...
Підходить було під оту мірку:
— Права нога не «дійствує». З дитинства. От щоб мені з цього місця не встати, ще як мені шість місяців

¹ Часи змінюються (лат.).

було, так сіно косив, а мені кісям ногу перебито. Так з того часу й не «дійствує».

— А я німий! Ну, нічогосінько не балакаю!

— А в мене пальці не розгинаються.

— А в мене не згинаються.

А як такий вишукається, що просто:

— Здоровий! Служить хочу! Беріть!

Зараз же лікар статтю підбирає нащот того, що ма- кітра не в порядку.

Такого не приймають:

— Дурний!

Було нас, призовників, і по очеретах, і по лісах.

А найкраще:

— Завтра, Йване, до присутствія?

— Та до присутствія.

— Ну, як же ти?

— Та вже батько три катеринки секретареві одвезли.

А тепер оті «секретарі» є чи нема?

Воно для мене не дуже й потрібно, а так, може, кого порадити доведеться...

З «секретарями» колись непогано було.

Було колись.

А тепер...

— Сто відсотків.

Не ті люди були.

Хоробрі люди були.

На все йшли, щоб не... піти...

А тепер...

«Tempora mutantur».

ПРО ПРОТОКИ

УДНА ота річ — протоки.

Коли, приміром, про ті протоки пишуть в географії, то пишуть так:

«Протоками називаються вузькі водяні смуги, що ними з'єднують ся великі водяні простороні».

А в історії про ті ж таки протоки частіш пишуть уже отак:

«Протоками називаються такі вузькі водяні смуги, що ними роз'єднують ся великі водяні простороні».

І, як виявляється, у справі про протоки географи підгуляли.

Історики — нагід, мабуть, ученіший, бо отакою назвою протоків вони мов у око вліпили: така вона і влучна, й правдива.

Берім оті самі Дарданелли та Босфор.

Чи з'єднували вони коли-небудь Чорне море з Середземним?

Чорта з два.

Навіть качки дикі, то й ті, як у вирій летять, так оті протоки нейтральною зоною обходять.

Були іноді, щоправда, моменти, коли географія ніби брала гору, але ненадовго.

Історія знову роз'єднувала Чорне море з Середземним.

Кінець кінцем остогидло і географії, й історії борюкатися поміж себе за оті-о протоки.

Шпурнули вони їх до іншої науки — до міжнародного права.

Міжнародне право пішло шляхом історії.

Більш роз'єднувало, ніж із'єднувало.

А протоки ще й досі не з'ясують собі, що ж вони є за ідні.

Чи вони з'єднують, чи вони роз'єднують.

Але для нас, глядачів, справа ніби пояснішала.

Пояснішала вона через те, що міжнародне право — наука значно, сказати би, точніша, ніж історія й географія.

Точніша вона через те, що оперує в своїх істинах сильнішими аргументами.

Які аргументи в історії чи в географії?

Що таке історія?

Наука про життя та розвиток людства.

Ну й живи, ну й розвивайся!

Що таке географія?

Гео — земля. Графо — пишу. Ну й пиши собі на здоров'я.

Що це за аргументи?

А в міжнародного права аргументи куди кращі, куди дужчі, куди показніші.

Міжнародне право просто каже:

— Протоки роз'єднують!

Ану, хай хто-небудь заявить:

— Ні, з'єднують!

Бах з сорокавосьмидюймівки!

Трах з міни!

Шарарах підводним човном!

І всі погодились.

Тепер треба з'ясувати, що краще для людства: чи щоб протоки з'єднували, чи щоб роз'єднували.

Не знаю, як кому.

Для мене, щоб з'єднували.

Бо розлука значно тяжча, ніж побачення.

Отже, тому, хто зо мною згодний, треба підсилити себе аргументами міжнародного права так, щоб всі погодились, коли заявити:

— Ні, з'єднують!

СПЕЦІАЛЬНО ДВОРЯНСЬКИЙ

Сьогодні в дворянському собранії з'їзд.

З підслуханих розмов

Ш О, якби на сесію ВУЦВКу та пустить справжнього дворянина, з кокардою, з червоною околицею на кашкеті, з Станіславом у петельці і в миколаївській шинелі?

Умер би!

Отак подивився б, схопився б зразу за ціпка, потім за «станіслава», потім за лоба.

А потім почервонів би, а потім посинів, а потім би крикнув:

— Ввв...

А потім би впав.

А потім захріп.

А потім засовав би правою дворянською ногою, віддав би богові милосердному свій дворянський дух.

І якби на тім світі той дворянин зустрівся з харківським предводителем, заплакав би.

І довго б плакав дворянин слізьми дворянськими.

— Помилуйте ж мою душу, та ваше превосходительство! У вестибюлі нашого зібрання — мужик!

— Ну?! Мужик?!

— Мужик, ваше превосходительство! У киреї, в капелюсі, в драних чоботях, ваше превосходительство!

— Ну?! В капелюсі?!

— В капелюсі, ваше превосходительство! Люльку курить, ваше превосходительство!

— А на моім місці, на предсідательськiм?!

— Ой ваше превосходительство, сидить... і непоголений, нестрижений і... о сором! — без галстука, ваше превосходительство!

— І без погон?!

— І без погон!

— Ну, а як? Починає як?! Господа дворяне, на вас дивиться цар, на вас...

— І не господа, ваше превосходительство! І на вас не дивиться... А просто говорить: «Товариші! Поміщики, говорить, хижакі, експлуататори...»

— Ой! А поліцмейстер? Мовчить?

— Мовчить, ваше превосходительство... Та що мовчить?! Кричить: «Правильно!»

— Змінить! Написать губернаторові! В ріг його, рак-калію, баранячий!

— І губернатор за них!

— До міністра! До командуючого військом!

— І міністр їхній! А командуючий військом вийшов: «Товариші, говорить, буржуазні експлуататори готують нові підступи...»

— Погони з нього!

— Без погон, ваше превосходительство... У блузі...

— Ну, а ви?! Ви що ж робили?!

— Умер, ваше превосходительство!..

· · · · ·
І довго ще б капали дворянські сльози біля Тигру і Євфрату, де міститься ще й досі не націоналізований рай божий...

ПРО «ЮЖБЮРО ВСЕПОПДЯКОНДЯКПАЛАМАР» ВЦСПС

В селі Горностаївці застрайкував
піп, вимагає більшої платні.

З газет

ЗАСТРАЙКУВАВ піп...
І правильно!
Потому — НЕП!
Потому — кожний трудящий має право захищати свої інтереси.

В умовах нової тої економічної політики.

Інакше й бути не може...

Піп — наймит.

Парафія — хазяїн.

Правлю службу божу, хрещу, ховаю, маслособорую, сповідаю, приобщаю — працюю...

Трудящий, значить.

Службу божу слухаєш, хрестишся, ховаєшся, маслособоруєшся, сповідаєшся, благословляєшся, приобщаєшся — з праці моєї користаєшся.

Хазяїн, значить.

І плати.

Не платиш — експлуататор!

Самі посудіть:

«Одпустиш» раз гріхи — раз прибавочна вартість на праці визискуваного.

«Одпустиш» два — ще прибавочна вартість.

«Одпустиш» три-чотири рази — от уже й царство небесне — накопичення капіталу.

Ні, братіє.

Довольно! Попили нашої кровушки!

Правильний матеріалістичний підхід!

От і пострибають горностаївські парафіяни.

Пострайкує піп тижнів кілька — а на скільки верстов шлях до царства небесного подовшає...

Слава першому!

А чого решта мовчить?

Забули батюшки, що «в єднанні сила»...

Негайно профспілку.

Пам'ятайте, отці, що тільки організовані трудящі
можуть боротися з експлуататорами...

Закладайте на місцях профбюра.

Доки не буде у вас «Южбюро всеподдякондякпала-
мар» ВЦСПС, нічого ви не зробите...

Всі вас експлуатуватимуть...

«КУСТАРИ»

ПОВАЖНА така є кооперативна установа.
Всеукраїнська.
А на стіні в тій установі вивішено:
«Співробітникам скидати верхню одєжу
під час праці. В верхній (теплій) одєжі
сидіти забороняється. Секретар правління».

А на тому наказі приписано:

«Паліть — то й будемо скидати. А так — зимно».

Суворий секретар у тій установі.

До його і так і сяк співробітники:

— Дядю, дюдя!

— Ніззя! Розбірайсь!

Енергійний такий секретар. Серйозний такий секретар, а на що енергію витрачає.

Та з такою енергією чого тільки не можна наробити?

Сидить людина. Сверблять у тої людини руки. А робити тій людині нічого. І смалить отакі накази.

А скільки є роботи, хорошої роботи, справжньої кустарної роботи, що й користь даватиме, й від отаких наказів страхуватиме...

Приміром — драти пір'я.

Бере секретар торбу з пір'ям, ставить у себе на столі підситок, висипає туди з торби пір'я і вільного від праці часу дере те пір'я.

За три-чотири роки можна цілу подушку пуху надраць...

Мені свого часу довелося бути в подільських та волинських містечках, де серед місцевого населення дуже та робота поширена.

Очевидно, вона гарантує...

Ото подумайте, що може бути.

Ну тепер ще температура не дуже... Середня...

А як літом?! Спека... Душно. І висить такий наказ.

Прийде хто з комерсантів клепку чи там що інше

пропонувати. І скандал. Сидить голий завідуючий торговельним відділом. Солідна людина, як на старі часи, «комерції советнік» і — голий.

Можна прогоріти, поки звикнуть клієнти.

Харашо бути кустарем в промисловості.

Не харашо бути кустарем в адміністрації.

Добре мати енергію.

Та не добре, як тою енергією керувати не вмієш.

Пам'ятаєте, як один дуже хороший хлопець знічев'я пішов був богу молитись?

Енергійний дуже був...

І що ж би ви думали?

Розготив лоба на черепки.

Дуже сумний випадок.

Всі родичі плакали.

«ПРИДІТЕ, ПОСЛІДНЕЄ ЦІЛУВАНІЄ...»

Ллойд-Джордж подався до демісії. Кабінет доручено скласти Бонар-Лоу.

З телеграм

Л РО покійників — aut bene, aut nihil¹.
Nihil — нам ніяк не можна, бо ж таки подія.
Як же на такій події та не заробити?
Значить — bene.

Ох і хороший же чолов'яга був, царство йому небесне, Ллойд-Джордж!

Найстарший міністр у найстаршій державі.

Сивий такий міністр, опасистий, вуса коротенькі, трохи вниз, велике таке в його на голові волосся.

Циліндр носив. У фраці завжди в чорному...

Було як пройдеться!

До короля було до англійського як прийде!

— Ваше,— як скаже,— величество! Та щоб Англія та підгадила! Та ваше величество!

А король до його:

— Ллойд,— говорить,— Джордж! Мій найстарший міністр! Прем'єр ви,— говорить,— з усіх моїх міністрів! Та хіба ж я,— говорить,— не знаю?! Та хіба ж я,— говорить,— не видю!

Харашо жили... Полюбовно жили король із міністром...

А потім од короля до нижньої палати!

А з нижньої палати до верхньої палати!

А з верхньої палати до Парижа!

А з Парижа до Генуї!

А з Генуї до Женеви!

А з Женеви до Парижа!

А з Парижа до Лондона!

¹ Або нічого, або добре (лат.).

Ото так, сердега, бігав-бігав, бігав-бігав, та й упрів...
Милом узявся, пара з його, як з лазні.

Захекався, бідний.

Не прохолов та в Дарданелльську протоку:

Стриб!

А вода холодна!!!

Та й застудився...

Вхопила його страшна хвороба:

Бонарлоа...

Тяжка така, ніби обкладки...

Задавила Ллойд-Джорджа.

Посинів увесь, затремтів, пішла з вушей коаліція,
шкура вся консерватизмом узялася.

А з рота влада — піною, піною, піною...

І задубів...

І промивательне з пацифізму ставили, лібералізмом
з пляшки заливали, кров з індійців та з ірландців пусти-
ли — ніщо не взяло...

Упав черевом догори, склав на білу манишку руки.

— В руці твої, Бонар-Лоу, передаю портфель мій!..

І не стало Ллойд-Джорджа...

Хороший був чолов'яга...

Перо йому...

.....
Про Бонар-Лоу тепер писати доведеться...

І це, кажуть, людина непогана.

Для газет так ще навіть приємніша.

Прізвище коротше має.

Менше місця в газетах займатиме.

ПРО «СЕСТРИЦЬ ТА БРАТЦІВ»

В Харкові «сестрицтво» розпочало активну боротьбу проти «живої церкви». «Сестриці» на чолі з бувшим членом «Союзу руського народу» Стешенком налітають на церкви, де правлять обновленці, і громлять останніх ломаками, цеглою та ін.

З газет

МАК от, сестерва, сьогодні на катедральний! Саданьом?!

— Саданьом, йолки-палки!

— Ти, котора з сережками, хватай за рясу, а ти, білява, за косу, а я перечеплю!

Як тільки брязнеть, ти, Агафіє Петрівно, падай «фасадом» на рота... Пудов у тебе на таке діло хопить! Та ще й підскоч! Знаєш, присади, щоб почув!

— Укусить, братику, потому він зубастий!

— Укусить — не одкусить! Прижми, кусать нічим будить! І от, значить, як уже лежить, вали скопом й обновляй! Обновляй, чим потрапиш! Захищай, браття, православну!..

— А ежелі він з хрестом?

— Вирви в його святий хрест господній і по лисині тим хрестом. Сама ж знаєш, що хрестом всіляку силу побіждали. Ще за Костянтина Великого «сим побідиши» було...

— Которі, значить, пожвавей, так на живих кидайсь! Хватай паникадила й бий паникадилами! А которі немічні — бий ікони!

— Ти отам, котора мала, в вітвар проскоч, чаші поперекидай... Хай знають, як віру православну, ікони божі осквернять. Ми їм покажемо!

— Покажем!! Покажем!!

Захищають «сестри й брати христові» віру православну в Харкові.

ПРО ВИКОНКОМИ КУЛЬТУРНІ ТА ПРО МИШІ ЛІТЕРАТУРНІ

ЧОРТ його знає, що воно в світі робиться!
Розпинаєшся за газети, галасуєш на
всіх роздоріжжях:
— Газету на село! Світла дайте на село!
Темрява скрізь!

— Селяни не знають, що робиться!
— Га-а-а-а-зе-ту дайте! Слова друкованого!
І пишеш у ті газети, і друкують же ті газети.
І думаєш, що ото ж воно все для читачів робиться.
Що ото ж воно, ніби промінь в темряві, кожний ар-
куш друкований...

А воно он що.

Послухайте.

«Прошу вашого розпорядження примусити волвиконком Миргородського повіту акуратніше одержувати кореспонденцію з дорученої мені контори, бо незабрана кореспонденція в ящиках не вміщається!»

Це так Миргородська поштова філія прохає повітвиконком Миргородський.

«В ящиках не вміщається».

— Ослобоніть на милість ящики!

— Мишва ходу не дає!

Он бачите, як справа стоїть!

Все для мишей.

Все для мишачої і освіти, і просвіти!

Цікаво, якби отих усіх предвиконкомів запитати:

— А як тут у вас, товариші, справа з освітою? Чи читає «вверненное» вам населення газети?

— Ні!

— А чому «ні»?

— Миші поїли!..

Радісно за мишей, звичайно, що вони газети їдять...

Та не радісно за виконкомів!

ЩО СКОЇЛОСЯ В ІТАЛІЇ

(Популяризація)

ОДНИМ словом так само можна висловити, що там скоїлося, щоб паперу не псувати, так того слова надрукувати не можна. Незручно. Доведеться кількома.

.....

Італія «замусолилася». А скоїлося це так. Муссоліні зібрав шатію, повдягав у чорні сорочки й почав по всій державі вікна бити, в ліхтарі на вулицях цеглою ширгати, на парадних гадити і в театрах з гальорки в партер на лисини плювати...

Потім приїхав до італійського короля, скинув чорну сорочку, надів фрака й циліндра й заявив:

— Желая правити!

— А яка ж ваша,— говорить король,— програма?

— Визнаю,— говорить Муссоліні,— тебе, дурака, та законних твоїх наслідників. І не визнаю,— говорить,— нічого більше.

Король кинувся до Муссоліні в обійми.

Муссоліні кинувся до короля в обійми.

Та й зчепилися.

Потім розчепилися.

Потім Муссоліні підняв догори праву руку.

— Ваше величество,— говорить,— заприсягаю в цьому!

А король говорить:

— Очень,— говорить,— харашо це все з твого боку!

Потім Муссоліні поїхав у своє міністерство наводити внутрішній порядок.

З понеділка на тім тижні різатимуть комуністів.

.....

Оце все, що скоїлось. Називається воно юридично: «Національно-монархічний переворот в Італії».

МУССОЛІНІ ПРАВИТЬ

(Переклад з фашистської Італійської мови)

По всій Італії заведено суворо цензуру не тільки преси, а й телеграфповідомлень і навіть телефонних балачок.

Італійські представники в чужоземних країнах подаються до демісії.

Італійського представника в Парижі Сфорца Муссоліні гадає суворо дисциплінарно покарати.

З телеграм

РОЗЦІЛУВАВШИСЬ з королем, Муссоліні поїхав до міністерства.

— Я їм, раз... два... три... чотири!! Я їм покажу!..

— Ваство! Так що Сфорца, в Парижі которий, не визнають! Не согласний, говорить, з програмою!

— Під душу його, там-там-тара-рам! Сапатку спустить сукиному синові!

— Так що, вастество, далеко він, в Парижі, не дістанеш!

— Бий телеграм! «Ежелі ти, Сфорцо, ...артерії, вени, жолудочки, передсерця ...мать, на сухі макарони задаватимешся, я з тебе, заразо, падлец буду, шкуру спушу. Прем'єр Муссоліні».

— Єсть, вастество!..

— Що ще є?

— Преса, вастество!

— Як з пресою? І досі ще пишуть? Телеграми шлють? По телефону балакають? Заборонить... Пиши: «Наказую цензурі суворо стежити за друком, телеграмами й телефонами».

Ежелі будлі-яке стерво що про мене напишеть, я йому, зануді... в Христа... бога... я йому ноги повисмикую... Газети позачинять... Я й мое геройське фашистське військо і всі фашистські організації все своє життя на парканах писали... і тепер державою правимо! Спалить папір! Писати всім на парканах!.. Прем'єр Муссоліні».

«РОБІТНИЧЕ ЗАКОНОДАВСТВО»

Всі чутки про реакційність робітничого законодавства фашистів — нісенітниця.

Руль

Фашисти заводять податки на селян і на заробітню робітничу платню.

«Тан» вітає особливо останній податок, зазначаючи, що «ще жодний уряд не насмівлювався заводити податок на забагатілих пролетарів».

З телеграм

ПОПИЛИ нашої кровушки! Которая пролетарія! Панувала?! Тепер наша зверху!

— Годі! Будіть!

— Досить, ваші сіятельства та ваші превосходительства, страждать!

— Іш, мерзота, по рупь двадцять за день берє! Я он, можна сказати, вчора так без шампану спати ліг, а тєслярі по цілісінькому фунту макаронів купили!

— По цілому фунту?!

— Гвалт! Грабують!

— Ваші сіятельства й ваші превосходительства, так далі терпіти не можна! Не можна допустити, щоб звичайнісінький собі — фе! — робітник купував по цілому фунту макарон!

Хіба для нього не вистачить півфунта? Хіба я мушу собі одмовляти в зайвім авто через те тільки, що якийсь там коваль чи слюсар хоче щотижня білизну міняти?! Це ж розпушта!!

— Розпушта! Не допустить!

— Ваші сіятельства й ваші превосходительства!

Робітники, оті — фе! — пролетарі, — це ж паразити на нашім білім тілі. Їм плати, їх годуй, їм роботу давай! Та доки ж це буде? Доки страждатимемо? Ви розумієте,

останніми часами ми маємо тільки вісімдесят три відсотки на капітал! І вони не вгавають! Вони ще вимагають! Це ж здирство!

— Здирство! Нахабство!

— Ваші сіятельства й ваші превосходительства! Пролетар розжився! Пролетар розбух! Пролетар, мов п'явка, ссе нашу капіталістичну кров. З нас піт зливою лле, а він тягне, а він тягне! Ми б могли сто-двісті відсотків мати! Він ограбував нас!

— Конфіскувать!

— Граб награбоване!

· · · · ·
З того тижня в Італії буде оголошена конфіскація робітничого майна.

УМОВИВ

Тевфік-паші пощастило перекона-
ти султана зректися престолу.

З газет

ЖУ, так як, ваше найсвітліше величество, па-
дишах ви наш найсвятіший, наслідник ви
аллахів многомилостивий? Як гадаєте?
І старі ж уже ви, нівроку вам! Поцарству-
вали ж уже! Може б, ото відпочити час?
Тяжко ж як тепер державою правити...
Втюмлюєтесь як, ваше величество! А нам, вірнопідданим
вашим, ох, як тяжко дивитися на володаря свого, що
так гнеться під невдячним тягарем влади царственної...
Серце кров'ю обливається...

— І не кажи, паша! І не говори, паша! Я — султан!
Я — повелитель! І тільки смерть...

— Ким повеліваєте, ваше величество?! Чотири євну-
хи! Та десятків зо два в гаремі... Годують вас неабияк,
самі знаєте... Гарем косо поглядає: охляли, ваше вели-
чество! Куди вам? Самі таки посудіть... Раніш було як
пройдеться, як гаркнете, як підморгнете! Видать було,
що владика... А тепер... Тільки й слави, що султаном
зветесь... На кого гаркнеш?.. Куди пройдешся?.. Чим
хвастонеш?.. Євнухи голодні — зубами клацають... Жін-
ки? Спідниці старенькі... Вода он у басейні зацвіла...
Канани он та килими міль їсть... Ні тобі покупатись, ні
тобі побалуватись... Шехерезада казок не розкажує, не
платять...

— Жалько, Тевфіша, кидати!.. Влади жалько!.. Ну,
як же таки так?

— Ваше величество! Чого жалько? Кого жалько?..
Та заберете собі жіночок трохи, та одного євнуха та
так потихеньку й доживете. Дивіться, штанчата у вас
попротиралися, на отім престолі сидячи, а справити ні
за що... Антанта ж не дає... То й сором... А так собі

дідуганчиком де-небудь у затишку й без штанів можна... Ніяких тобі представників, ніяких тобі прийомів... Спокійненько так, тихо... А то он уже й ангорське військо під вікнами, і Антанта вже своє військо виводить...

— Згоден... Давайте...

• • • • •
Підписав султан. Зрікся...

«З'ІЗ Д»

Будемо уповать.

*З промови митрополита Антонія
на з'їзді монархістів в Парижі
16/XI 1922 р.*

Смирись, гордый человек.

З промови Маркова там-таки.

АНТОНІЙ був.
І Марков був.
І Трепов був.
І ще сорок сім чоловіка їх було...
120 монархічних організацій було пред-
ставлено...

І зала для засідань була...

І богові помолилися...

Сіли.

— Ну?!

— Що «ну»?!

— Починайте, владико. Ви найстарші, з благодаттю, вимолені. Випричащані. Починайте.

— А мо б, ви, Марков, почали? І ви ж, як той казав, неабихто. Починайте ви.

— Е, ні. Починайте ви, владико. Тут святе діло... Тут тільки бог... А я... Я лаявся, я матюкався... Благословляйте...

— Високі збори! Зібралися оце ми тут. Богові милосердному помолимося... Треба, значить, нам надалі... уповать... Будемо уповать... Це моя конкретна пропозиція в організаційній справі... Інших нема?

— Нема!

— Голосую! Хто за «уповать»?

— Одноголосно!

— Слово належиться Н. Є. Маркову!

— За цей рік, високі збори, проробили ми величезну роботу. Прохали про дозвіл зібратися в Чехословаччині. Не дозволили. Прохали в Німеччині. Не дозволили. Прохали в Польщі. Не дозволили. Прохали в Італії. Не дозволили. Прохали в Англії. Не дозволили. Оце зібралися... Велику працю проробили... Надалі в практичній роботі пропоную таку резолюцію: «Смирись, гордый человек».

— Хто проти?

— Ніхто...

Ухвалюється...

... ..
— Чого ж ви плачете, Марков?

— Ех, ваше превосходительство! Хіба я колись так балакав... Як у думі, пам'ятаю... Вийшов би оце: «Смирись!! Рас... Распрасмирись!..» А тепер...

... ..

«УСИПКА, УТЕЧКА, УСУШКА Й УТРУСКА»

(Теорія)

ЧОТИРИ найулюбленіших слова на господарському фронті...

Чотири наймодніших слова нашої доби.

І всі на «у»...

Було ще одно слово на «у», що так само хотіло було відогравати не меншу (якщо не більшу!) роль на економічнім фронті, але те слово своєчасно паткнулося на коліно, од якого (коліна) й вискочило за межі радянських республік.

Уркварт звалося те слово.

Решта «у» живе й далі, буйно й гойно квітне...

Квітнуть ті чотири «у», ростуть, як казкові богатирі, не днями й не часами, а хвилинами, ростуть і вниз, і вгору, й усіма сторонами, вкорінюючись і розгалужуючись, як тропічні ліани, силкуючись укрити весь фронт народного господарства...

І чіпкі їхні парости увивають і «торги», і «хози», і «проди», як хміль увивав колись Плюшкінів тин.

І коли оддалік дивишся на бази економічні, то видає, ніби замість баз тих бачиш самі оті «у»...

Що ж воно ото є ті знамениті «у»?

Розберемось.

УСИПКА. Походить од дієслова «сипатися». Характерна особливість усипки та, що ніколи вона не знаменує собою явища насипать, а завжди в пригоді стає, коли мова мовиться про висипать, хоч корінь скрізь і однаковий.

Усипка — речівник не живий, а розумовий, духовний... Вона дуже тонка штука і пролазить через найменші пори. Бували випадки, коли усипка проходила крізь залізо. Борошно або цукор, примірно, може «усипатися» з залізного або крицевого герметично залюто-

ваного посуду... Хоч здохни, а на покладений відсоток висиплеться...

Коли усипка, що називається, переборщить сама себе, то вона переходить тоді в засипку.

Це слово вже інше, його ніхто не любить. Не будемо й ми його чіпати.

Од себе тільки пошкодуємо, що останнього часу не дуже часто усипка в засипку переходить.

Усипка любить сипкі речі.

УТЕЧКА. Від дієслова «тікати». І знову особливість, та ще яка особливість... Тікати — дієслово, що виключно стосується живих речей. А тут воно само собі зраджує і характеризує виключно неживі речі і до того ще й рідкі: олію, нафту, гас, бензин, спирт і т. ін. Почасти й сипкі.

Чи гадали ви коли-небудь, щоб такі речі, як гас там, чи олія, чи жито, тікали?

Уявіть — тікають! Та як іще тікають... Конем не доженеш... Як вискочить, лиха личина, з якого-небудь складу та як двине на Благбаз, так не то що Госконтроль, собака-шукач не наздожене...

Особливо прудкими ті речі стають на залізницях у вагонах.

От іде собі спокійно так та лагідна нафта яким-небудь переліском. Зирк у вікно — краєвид підходящий... Ростуть-ростуть у неї ноги, ростуть-ростуть. Потім як дремене — і нема.

До станції приїздить потяг — нема нафти: втекла.

Коли на яким-небудь складі утечка сильно вже розбунтується, то вона тоді переходить на людей: починають тікати завскладами, заввідділами і т. ін.

УСУШКА. Від дієслова «усихати». Усихають майже завжди найсухіші речі: мануфактура, шкіра, суха садина, городина і т. ін. І тут особливість. Коли усушка ретельно береться за оті сухі речі й висмоктує з них останні соки, вогкі речі, як, приміром, завскладами (вісімдесят відсотків води), починають розбухати. Соки ті, що їх усушка бере в сухих речах, вона переносить на вогкі речі...

Коли усушка переходить у пошесть (бува й таке), тоді можуть усихати цілі галузі народного господарства, цілі країни, а розбухає тільки невеликий гурт населення.

УТРУСКА. Таке слово є. Що воно значить — чорт

його знає. На наш погляд, досить було б і трьох перших. Очевидно, чи хтось когось, чи хтось щось утрушує. Чи щось само втрушується... Не знаю напевно. Якщо моя гадка вірна, то вона повинна закінчуватися, мабуть, трусом...

· · · · ·
Що з тими словами робити?

Коли додержуватися теорії «клин клином», то, мабуть, ось що:

- 1) Трусонути.
  - 2) Всипати так, щоб тяжкувато було не тільки щодо «утечки», а й «уходки».
  - 3) Посадити на усушку.
- Хоч це вже справа практиків.
Я — теоретик.

ДРУЖНІ ПОРАДИ

КОЖНИЙ чесний і порядний громадянин радянських республік не може байдуже поставитися до руїни народного господарства. Кожний чесний і порядний громадянин повинен так чи інакше прикласти й своїх рук, свого досвіду до великої спільної справи відновлення нашого народного господарства.

Бо:

1) Добробут держави — це добробут кожного громадянина зокрема.

2) Добробут кожного окремого громадянина дає в сумі добробут цілої держави.

Бачите — справа ясна.

Братися тільки треба, братися гуртом, спільно, колективно, купою.

«В гурті — сила».

Кожний щоб пройнявся бажанням допомогти — і все буде гаразд.

І тоді спільно, гуртом, колективно, купою чхнемо на всі Гааги, Генуї, Лозанни і т. д., і т. д.

Це така ніби передмова була...

Далі вже буде справжня мова.

Буде кілька порад, практичних порад, як-то все робити, виходячи з зазначеної засади, що добробут кожного окремого громадянина дає в сумі і т. д. (див. вище).

Поради більше для спеціалістів, бо кому ж, як не спецові, братися відновляти.

Спец — важна штука, корисна штука, хороша штука, але не всі специ ще добре в теперішніх умовах орієнтуються, не всі знають, з чого та як починати!

Так оце я їм допомогти хочу.

Приміром, от ви спец. Комерційний спец, що в торгівлі, як у себе вдома.

Бах-трах! Трах-бах! І держава одну дірку й залатала...
Раз ви такий, не крийте свого хисту, не ховайте
свого талану.

Станьте на платформу радянської влади й починайте.
Починати треба так.

Заявивши, що ви вже стали на ту платформу, тобто,
значить, вам уже цілком усе вже довіряють, ви пропо-
нуєте свої послуги:

— Можу бути за комерційного директора!

— Будь ласка! У нас он скільки і пайових, і акційних...

Вас призначають, бо вам довіряють.

Ви й собі набираєте штат співробітників, яким так
само довіряєте.

Бо без довір'я не може ж бути праці!

А кому ви можете довіряти?

Ясно. Людям, що їх ви якнайкраще знаєте!

А яких ви людей якнайкраще знаєте?

Ясно, своїх добрих знайомих або, ще краще, родичів.

Ви їх і попризначайте в дорученім вам чи товаристві,
чи тресті, чи там у чім іншій...

Ви тоді будете мати певність, що вже ніхто вас не
підведе.

Починаєте ви торговельні операції...

Знов-таки, з ким ви маєте ті операції провадити?

Ясно. З людьми, що їм ви довіряєте.,,

А кому ви довіряєте?

Ясно. Своїм старим знайомим або, ще краще, роди-
чам, певним, значить, людям.

Ви їм і продаєте...

Ви певні, що ніякого підвоху не матимете.

Ваша дружина буде за вас і за вашу кар'єру спо-
кійна.

Вона тоді не нервуватиметься, не нервуватиме вас.

Вона спокійно може піти вибрати котикове або кара-
кулеве манто і, як людина спокійна, урівноважена, чорт
зна чого не купить...

Так само й жінки ваших родичів...

От уже певна група людей житиме в добробуті...

А «добробут кожного окремого громадянина в сумі
дає добробут цілої держави».

А добробут держави — це ж і є ваша мета.

Ви її поволеньки-поволеньки, а досягнете.

ЗА ДІТЕЙ

ПЛЕМІННИЦЯ в мене є, Лялька...
Читати вже оце навчилася. І страшенно любить читати газети.
Бубликом не годуй — дай газету.
Не встигнеш додому прийти, миттю тягне з портфеля свіже число, сідає важно так і ніби якусь державну справу вирішує: поважно так смакує...

І що ж би ви думали?

Зіпсували газети мою племінницю.

Дочиталася до того, що тепер увесь час ходить та все:

— Негарні, дядю, тепер люди які пішли. Злі, дядю, тепер люди пішли... Мучать люди людей...

— Звідки це ти, Лялю? Що скоїлось?!

— У газетах он що пишуть!

— Що пишуть? Де ж там таке пишуть?

— І вчора пишуть... І сьогодні пишуть... І позавчора пишуть...

— Де? Що пишуть? Що ти там таке погане вчитала? Де там люди негарні?!

— Негарні, дядю, люди!

— Та чому вони негарні? Що вони такого злого роблять?

— «Підтягують» одне одного, а потім «розкачують»!

— Що ти мелеш? Хто кого «підтягує»? Хто кого «розкачує»?

— А ось читайте: «Треба підтягтися!»

— Ну, так що?

— А далі он: «Та розкачайтесь же, товариші! І інших розкачайте!» Бачите, які то люди. Підтягнуть, а тоді ще й розкачують! А як, дядю, це роблять? За шию? На оривку? А потім за ноги та й гойдають? А воно ж болить... І вас, дядю, розкачують?

— Та то ти не так розумієш... Ніхто нікого не розкачує...

— А нащо пишуть?

— Та то так, щоб люди розкачувались, щоб люди підтягувались... Щоб люди... Одне слово, щоб... ну, підтягувались! Розкачувались щоб... А як самі не хочять, треба їх підтягти й розкачати... Одне слово... Розумієш?!

— Ну да! Я ж і кажу! Злі люди... І мене, як виросту, розкачуватимуть та підтягуватимуть?.. Я не хочу! Я краще вмру!

— Та ніхто тебе не розкачуватиме! Дивись, причепилась! Іди чай пий! То не про тебе там пишуть... То такі слова є... Ну й ухопилися за ті слова й пишуть... Нема кращих слів... А вони не страшні... Ніхто нікого не підтягує...

. . . . .

ЩАСЛИВА ЛЮДИНА

Помічник начальника служби тяги Південної залізниці Воскресенський одержав 750 мільйонів хабара. На допиті він заявив, що не знає, за що йому «подарували» ті гроші.

Пакама на Південній залізниці

ЗИ же богу, не знаю! Приходить якийсь панок і: «Хочете,— каже,— сімсот п'ятдесят мільйонів?» — «Хочу»,— кажу. Так він дав мені ті 750 мільйонів і пішов.

— А за що ж він їх вам дав?

— Та кажу ж — не знаю. Ну так, як ти, господи, бачиш... людина я неабияких достатків. Залізничник. Самі знаєте, скрутнувате нам, залізничникам, живеться. Ну, йшов добрий чоловік з грішми. Бачить — потребую. А душа в його, очевидно, м'якенька, ну й дав!

— А ви ото так, не поцікавившись, і взяли?

— Так і взяв. А ви б хіба не взяли? Узяв, звичайно. «Не перевелися,— сам собі подумав,— ще добрі люди в світі й узяв. Ангела господь, очевидно, послав мені, бідному». Хіба ж вам не траплялося читати про добрих странників, що до бідної людини було зайде, переночує, а ранесенько собі далі піде, залишивши калитку з золотими? Не читали? Дуже цікаві оповіданнячка. Як же, було... було... «Ну,— думаю собі,— не брехали люди, писавши». Й мені от довелось пересвідчитись... Такі ми раді з жінкою були. Так дякували, богові милосердному помолитися, що й нас, грішних, ласкою своєю не минає...

— Чудно...

— Та де не чудно?! Просто чудо. Вірити треба тільки. Я людина богобоязлива, боголюбива. І жінка моя така. От і нагородив нас милосердний.

— Так... Так... А ото, що ви на кошторису Цукро-тресту написали, що «роботи виконані», коли ще їх і не починали робити. Так то як? Може, так само «чудо»?

— Написав... Дивлюсь, лежить кошторис... І перо лежить, і чорнило... І рука в мене вільна... Чому, думаю, не написати... І написав... А хіба що?

— Та нічого... Я так.

Сидять тепер обидва.

І «щаслива» людина.

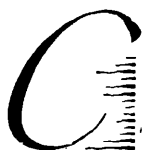
І «добра» людина.

За що сидять?

ПЕВНИЙ СПОСІБ

На Поділлі трапився такий випадок. Побилися попи: автокефальний з тихонівським. Прихильники тихонівців напали на церкву, де правив автокефальний. Зчинилася бійка. Один із селян (прихильник тихонівців) вскочив у вівтар і з матюками почав ганяти попа круг престолу. Благочинний, довідавшись про такий його вчинок, оголосив його за святого, заявляючи, що на нього зійшов дух божий, що й допоміг постояти за віру православну.

«Червоне село»

ТАРИХ святих міль поїла. Це одно.

Яка ж віра без святих, без угодників?

Це друге.

Висновок:

«Раз старих святих нечестива міль поїла, треба мати нових».

На Поділлі за це й узялися.

Що таке є святий?

Людина чи тварина, що своїми вчинками чи там чимось іншим спричинилася до «уславлення» віри й церкви православної.

А на подільському прикладі ми пересвідчуємося вже, як практично тої святості здобути.

Дуже просто.

Зайшов до церкви, вскочив до вівтаря, хапонував попа за рясу, двинув у зуби, уже ти й мученик.

Коли при цім обклав «матом» — великомученик.

А як іще садонеш під душу та щелепи вивернеш — преподобний.

Способи для всіх церков однакові.

Коли хочеш бути автокефальним святим — валяй в «живу» або в «мертву» й гати їхнього попа.

Коли бажаєш до «лика живих святих» — смали або до автокефальної, або до «мертвої».

А як уже тобі забажалося, щоб сам Тихон тебе поминав,— покаліч або «живого», або автокефального.

Вибір, як бачите, найрізноманітніший.

.....
Благбазівські перекупки радіють, мабуть.

Усі вони тепер святі, всі преподобні. Святої православної тихонівської церкви.

СТРАХІТТЯ

Газет не читаю через переобтяженість роботою та слабке здоров'я.

З листа

НЕ читаю, знаєте... Не читаю... Роботи таки чимало, а головне — дійствує якомсь не гаразд. Слабну... Прийде газета, і так, знаєте, іноді хоч переглянути хочеться, а не можу... Ну, не можу — й край!

Візьмешся — руки тремтять, жар починається, на очі сльоза набігає. Посинію-посинію й кину.

А то якомсь ухопив свіже число, тільки розгорнув та: «Окупація Рур...» — про себе промовив, так воно в праву пахву, отак на два пальці в бік од пупа, як шпигоне! Зблід увесь... Піт із мене ллеться... Жінка вже на черево й пляшку з гарячою водою й оцтом лоба натерла — не бере... Вертить мене млинком по канапі... Я й сього, я й того... Побігли за лікарем. І що б ви гадали? Апендицит. Газетний апендицит. Хвороба така шлунокова.

— Не їжте,— каже лікар,— тижнів зо три твердого та дуже гарячого.

Отаке було. Та тільки ніжинськими огірками й урятувався. Вони, знаєте, не дуже тверді й не гарячі. А то хоч пропадай...

Та як вам усе порозказувати, так, їй-право, не повірите.

Одного разу ліг після обіду відпочити (роботи ж таки сила, самі знаєте!), взяв собі газетку (рискнув!) і розгорнув... Як ударило ж мене в сон! Та в який сон! Уже й на засідання бігти треба, а я сплю. Та якби спав, як люди сплять... А то ж приверзлося! Ніби всі комунальні будинки та зліпилися в один такий величезний-величезний. Та ніби в того будинку 8¹/₂ ніг... Та підбіг

він (будинок) до мене й лізе на мене... Лізе, давить мене й кричить:

— Газета! Газета!

Схоплююсь, а передо мною жінка:

— Газета,— каже,— круг шиї обмоталася... Трохи не задавивсь!

Боюсь газети! Не читаю...

АНТАНТА — ЗНАЧИТЬ ЗГОДА

До Лондона виїхала французька делегація полагодити справу сполучення Франції з Руром через англійську окупаційну зону, бо англійці не пропускають з Руру вугілля через Кельн, великий залізничний вузол, що лежить в англійській зоні.

З телеграм

- С**ЛУХАЙТЕ, Бонар-Лоу! Ви союзники?
- А хіба що?
- Ні! Ви відповідайте: союзники ви наші, чи як?..
- Аякже! Ну, звичайно ж, союзники. Друзі ж ми ваші! Приятелі!.. І любимо вас.
- Ми разом із вами, і ви разом із нами?
- Разом із нами!
- Ми ж Антанта? Згода?
- Згода!
- Пустіть через Кельн! Вугілля ж возити треба! Ми ж Рур зайняли, так вугілля вивозимо... Так через Кельн... А ви не пускаєте... Ви ж з нами?
- З вами...
- Пустіть... А то ж, самі знаєте, сутужно... Нікуди возить...
- Нікуди возить? Як нікуди? У Францію й возить...
- Так шляху нема... Через Кельн треба... А Кельн у вас...
- Ну да, Кельн у нас... А Рур у вас... Поділилися... По-приятельському... Як і треба...
- Так пустіть...
- Куди пустіть?
- Через Кельн...
- Так Кельн же наш?
- Ваш...
- А Рур ваш?

- Наш...
- Так ви й возіть через Рур... Він же ваш, через його й возіть...
- Так як же це з Руру через Рур? Не виходить...
- А в нас виходить... Через Кельн... Бо Кельн наш... Рур ваш, значить, і у вас повинно вийти...
- Ви ж приятелі?
- А ви приятелі?
- Приятелі...
- А ми ж у вас через Рур не їздимо. Так чого ви через Кельн їздитимете?
- Так чого ж вам через Рур їхати?
- А чого вам через Кельн їхати?
- Так як же це так?
- А так!

Антанта — значить згода...

ПІСОЧОК

ПІСОЧНИЦЯ стара.
Знаєте, з отих, що про них анекдот по світу білому гуляє:
— Ми ожеледі не боїмося. Як ідемо гуляти, так дедушку попереду пускаємо. З його пісок сиплеться: нам і не ковзко.

Стара пісочниця...

А любить пісочниця, як «превосходительством» величати.

Полковником пісочниця колись була, полком гренадерським командувала... Вуса в неї догори стирчали, одкахикувалася завжди, по-геройському одкахикувалася й острогами бряжчала.

Фортифікацію знала, на танці розумілася і «непереможним» воякою була, аж доки права нога загрибати вбік почала.

Генерала одержала і дітей тепер в ожеледь гуляти водить, щоб не ковзались.

А любить і досі, щоб «превосходительством»...

Я так його завжди при зустрічі:

— Здравія желаєм, ваше високопревосходительство!

Наголос на «о».

Не любить генерал нових порядків, а любить генерал минуле.

Колись жилося...

Колись пилося...

Колись воювалося...

— А тепер, ваше превосходительство?

— А тепер?.. Мразь тепер...

— П'ять років уже, ваше превосходительство!

— Що п'ять років?! П'ять років?! П-а-а-а-думаєш!

Ми триста років і внутрішніх, і зовнішніх... Триста років під нозі всякого врага і супостата. А ви «п'ять років»... Де армія? Хіба це армія?! У нас лейб-гвардії грена-

дерський! О! Пройдешся: «Голову вище, раз... два... три...»

— А чого б'ють гренадерських? І гвардійських? І дроздовських? І корніловських? Чого їх б'ють, ваше превосходительство?

— Б'ють... Чого б'ють? Не можна ж так воюватися!

— Як «так»?..

— Надо ж по правилу! Я виводжу військо, розсипаю, командую, коли там стріляти, коли атака, коли що... У мене все розраховано, як в «Русском инвалиде» писалось... Все точно... А вони хіба те знають? Вони без ніякої науки, без тактики, без заздалегідь обміркованого плану. Біжать, співають... Заходять у тил, б'ють...

Ну й доводиться тікати... Ніякої науки. Ніякого плану. Розумієте?

— Розумію, ваше превосходительство... А проте, бачите, всіх побили і п'ять років уже живуть і міцнішають...

— «Побили». Певна річ, поб'ють... Не дали ні подумати, ні обміркувати як слід кампанії... Хіба це війна? І побили, звичайно... Чим тут хвалитися? Ти дай мені вивчити місцевість, налагодити розвідку, виставити дозори, зробити маневри, відправити молебня, а тоді вже й воюй. А так всупереч науці, всупереч військовому досвідові, військовим традиціям... Це не війна. Дайте мені моїх гренадерів! Дайте! Я їм покажу!

— Що показуватимете, ваше превосходительство?.. Пісочок... Пісочок, ваше превосходительство... І з вас пісочок, і з вашої колишньої тактики, колишньої фортифікації пісочок... І з традицій пісочок... Пісочок, ваше превосходительство...

Остап Вишня. 1915 р.

ЗАПЛУТАЛАСЬ БОЖА СПРАВА

Цими днями закінчився 1-й всеукраїнський церковно-обновленчеський з'їзд. З'їзд ухвалив оголосити православні церкви України, Криму й Галичини автокефальними, для чого заснував всеукраїнське ВЦУ на чолі з митрополитом Тихоном.

З газет

ЗАВУЧРАСПРЕДУ божої на небі канцелярії підігнав усі справи, позаводив для всіх православних церков нові папки, порозкладав куди слід папери.

Сидів завучраспреду й милувався.

Ряд по ряд, папочка на папочці, в хронологічному порядку:

- 1) Мертва.
- 2) Жива.
- 3) Народна.
- 4) Автокефальна.

«Слава тобі,— подумав учраспред,— господи! Все як слід... Тепер собі підшивай, підклеюй, виконуй Саваофові резолюції... Угомонилися нарешті... А то ж ну нікоторого тобі порядку! Що день — то й трісь. Що день — то й трісь! І давай нову папку! І записуй...»

Сидів завучраспреду й усміхався, зотягався самозадоволено ладаном (на небі тютюну не палять)...

Анголята в очко грали.

Чути було, як мироносиці на річці білизну прали та «Ой не ходи, Грицю» тоненько виводили...

Харашо було.

Сонце світило. Вітрець подував. Бог спокійно в кабінеті похропував...

Спокійно було.

Порядок уже був.

І роботи менше.

Поли та рабини з ксьондзами самогон по церквах, та по костьолах, та по синагогах курять — молитов, значить, менше.

Молитов менше — роботи в канцелярії менше.

Роботи менше — настроїй краший.

А платня однакова: 17-й розряд. Та ще іноді й тантьєма перепадає.

Милувався учраспреду і очі заплющив.

Коли ось Гаврило:

— Святителю божий, учраспреде, моли бога за нас!

— А що хіба?! Молю!

— Нова!

— Що «нова»?!

— Нова! Церква нова! Автокефальна!

— Кинь, Гаврюшо! Не жартуй! Є вже така! Ось і папочка. Дивись: «Автокефальна». На чолі Василь. Благодать з мирян через пальці.

— То стара! Ось нова. Автокефальна: і на Україну, і на Крим, і аж на Галичину! Від Сану до Дону! І на чолі Тихон! Благодать з Москви!

— О боже мій! І на Крим?! Та там же аллах править, а не наш!

— Що ж поробиш? Так написано!.. Оце телеграма, а херувими переказують, що молитов там вагонів сімнадцять смалить,— уже Марс проминули, скоро тут будуть.

— О, рятуйте! Знов діла, знов папки!

— Та Юрко он бунтує. Одержав з Києва, з Софії, від першої автокефальної депешу. Пишуть: «Свинство! Прохали весь час одну автокефалірувать, а бог дві по-слав! Що за порядки?! Іноді дощу прохаємо чи хмарки паршивенької, так не можна?! А цілих дві автокефальні так можна?!» Таке, хоч бога за бороду! Та на мене напосівся! «Біжи,— кричить,— до учраспреда, щоб скасував, а то я йому,— кричить,— крила з плечей пови-смикую!» Ідїть до бога та з'ясуйте, куди хоч молитви вигражать. І так уже головний склад на четверо пере-ділили. Місця нема!

. . . . .

— Боже! Боже!

— М-м-м!..

— Прокиньтесь, господи! Молитви нові їдуть. Нова церква одкрилась: автокефальна жива! Що робити?

— Та була вже ж автокефальна!

— Так це друга!

— Рееструй! Потім розберем!

— Потім розберем? А молитви куди? Сімнадцять вагонів!

— А я знаю?

— Та ви ж бог! Ви все знаєте!

— «Знаєте! Знаєте!»! Що в мене, двадцять чотири голови? «Знаєте!»! На одну церкву знав, а тепер п'ять! «Знаєте!»!

— Та Юрко он галас ізчинив! За стару автокефальну стоїть! «Прохали,— кричить,— одну, а ви дві даєте?!» Що йому сказати?

— Пошли ти його к лихій годині! Дивись: «дві дали»?! Я бог чи він бог? Хочу — сто дам!!

— Так незручно!

— А мені зручно? Хай сяде на моє місце та спробує! Спробуй бути многомилостивим та всеблагим, коли кожна церква свічку ставить, а потім одна одну тими свічками хлудить! Спробуй, кажу! Одному вважиш, другий кляне! Що робитимеш?! Рееструй молитви до мертвої — однакові! Та скажи управділами, хай напише до Наркомзему прохання, щоб клаптик землі дав! Покину я вас! Остогидло! Закладу з Петром та з Павлом кому! Живіть самі! Он там «жива» проповідує, що бог — це не я, а щось «вище за нас», «ідея» якась, «вічність». Хай вам ота «вічність» править. Не хочу!

Та й ліг бог спати!

ЯКА НЕВДЯЧНІСТЬ?!

У Москві незабаром почеться суд над патріархом Тихоном. Фінляндський архієпископ Сергій звернувся до англійського короля і до французького, німецького й американського президентів з проханням вжити заходів до звільнення Тихона. Америка відповіла: «Повідомлення про арешт патріарха Тихона одержали й прочитали з глибоким інтересом».

Известия ВЦИК

МАК посадили, значить? І сидить? За ґратами, чи як? А в рясі? От цікаво! А в митрі?
— Рятуйте ж! Зверніться до Москви, хай випустять! Святий же чоловік! Церкву захищав! За вас же молився! І золото ховав! І голодним не давав! Для вас же все! Пишіть скоріш ноту, а то судитимуть!

— І давно сидить? Схуд чи ні? А править у тюремній церкві? Напишіть, будь ласка, як його взяли? Підходили під благословення? Ох і интересно ж! «Благословіть, владико, вас до Бутирки?» Так?

— Чотири ж роки святий владика для вас старався, а тепер сидить! Давайте ноту! Протест пишіть!

— А ліжко в його є? З подушками? А що їсть? Мемуари пише? Пришліть, будь ласка, мемуари! Сто тисяч доларів...

— Тисяч з тридцять дітей владика за вас на той світ пустив. А ви?

— Тридцять тисяч дітей? У владики? От цікаво! А ми й не знали! Пришліть фотографію!

Емігрантські газети писатимуть:

«Америка дуже зацікавлена долею патріарха Тихона. Забивають телеграмами Москву... В Москві паніка...»

БО ТО Ж ТАКИ ПАПА, А ТО АНАТОЛЬ ФРАНС

Римський папа визнав, що Анатолеві Франсові твори шкідливо впливають на вірних; книги його віднині вважаються за заборонені, і католики під страхом відлуки од церкви не повинні їх читати.

З газет

«РИМСЬКА папа» — вона така, вона може!

Бо вона оберігає вірних католиків від усякої розпусти.

Подумайте-таки ж самі!

Папа!

Що це вам, горобець чхнув, чи як?!

Це, братця, богів намісник, в його волі дві третини населення всенної земної кулі.

Господь бог знає, кому людей доручає, от папа й виправдує довір'я господина свого!

І «блюде», щоб усе було гаразд.

А не гаразд — припинить!

В його сила, в його влада.

У його ключі від царства небесного.

Схоче — в раю будеш!

Схоче — в пеклі пательні лизатимеш!

З ним не жартуй!

А Анатоль Франс що?

«Звичайнісінький» собі безсмертний, всесвітній письменник, уквітчаний лаврами всіх академій, лауреат Нобелівської премії.

Що він папі?

Що він зробив?

Що за вісімдесят років свого життя збагатив світ на літературні перли?

Що до голосу його прислухався й прислухається весь письменний світ?

Що, незважаючи на шану, на славу, на лаври, не за-

мовкає його голос на захист поневолених та пригноблених?

І от отака людина має сміливість з анголів, та з ксьондзів, та з бога іронізувати?!

Отака людина батожить лицемірне суспільство, державу, церкву?!

Одлучить!

Заборонить!

Обов'язково заборонить!

. . . . .
Та й розказуватимуть тепер діти казочку:

«У батька було три сини: два розумних, а третій...
«римський папа»...»

ПОРА ВЖЕ

В Англії ліберальні священники вимагають переглянути десять заповідей, бо вони вже дуже застаріли й потребують переробки.

3 газет

СКАЗАНО воно — Англія!
В корінь дивиться...
Пора-таки, справді, вже передивиться оті, сказати би, конституції віри всілякої, заповіти оті, що їх іще Мусій запровадив у життя.

«Все йде, все минає». Світи рушаються. Маємо революції, й Ейнштейна, й підмолоджування Штейнахове, а «база» стара...

Пора... пора...

Я по пунктах.

I. «Я є господь бог твій і т. д.»

Змінити так:

«Ми є небесний ВЦВК твій, і хай не буде тобі інші, крім мене».

II. «Не сотвори собі кумира».

Хай так і буде: «Не сотвори».

III. «Не приємли імени господа бога твого всує».

Скоротить. Залишити тільки саме «всує»...

IV. «Пам'ятай день суботній».

Змінити в залежності від того, на чому зупинимось: на «понеділкові», тоді «понеділок» і підставимо. Слова: «а день сьомий субота господа богу твоему» замінити: «день сьомий (ім'ярек) на всі чотири вітри».

V. «Почитай батька й матір...»

Додати: «в залежності від батька й матері».

VI. «Не вбий...»

Викинути. Все дно: не ти вб'єш — тебе вб'ють...

VII. «Не прелюби сотвори».

Викинути «не». Веселий заповіт буде.

VIII. «Не крадь».

Залишить. Для госпорганів, трестів і т. ін.

IX. «Не свідчи брехливо про друга свого...»

А як друг засипався? Треба ж визволити. Викинуть.

X. «Не побажай жони і т. д.»

Дуже заплутаний заповіт. Усе вкупі якось тут: жінка, віл, осел, хата...

По-моєму, жінку звідси викинуть...

«Не побажай!»! А як бажається? Викинути жінку. Вола й осла залишити. Додати ще: «авто, трактора й золотої валюти».

.....
Зацікавлених прошу висловитись.

ТА Й БОРИСЬ!..

Самогонку треба знищити.

З газет

ВІН звичайний собі чолов'яга.

У його шість десятин землі, дві кобиличини, одно лоша, дев'ятеро курей із півнем, підсвинок, шестеро дітей (дві доньки на відданні, двоє підпарубчаків, а то ще малі — до школи ходять), жінка, жінчина мати й корова.

Одне слово — він хазяїн.

Продподаток здав, подвіррно-грошовий віддав, на насіння залишив.

Пудів із двадцять так що й зайвого...

Знову ж таки (в нього шестеро ж дітей!) в нього шість кумів, шість кумась, дві ятрівки, шість сватів, чотири зовиці, три свояки, чотири брати, тридцять троє племінників та племінниць, двадцять сім сусідів (на однім кутку живуть, їй-богу!), п'ятнадцять чоловіка дуже хороших людей: у того, дивись, гвіздка, а в того ременя на черезсідельника, а в того ще чого...

У його храм, Новий рік, водохреща, сорок святих, м'ясниці, масляна, заговини, жилавий понеділок, Явдохи, розговини, великдень, вшестя, клечальна неділя, зелені свята, Параски, Прокопа, Петра, Полупетра, Ілька, спаса, перша пречиста, друга пречиста, Семена, воздвиження, покрова, Андрія, Кузьми й Дем'яна, Михайла, Пилипа, пилипівка, різдво, Меланки.

Це такі, що обов'язково, хоч лусни, а випий.

Вважайте далі.

Родини, хрестини, вводини, заручини, весілля, похорони, дев'ятий день, сороковий день, роковини...

Як по-вашому, все це не вимагає?!

А корова отелилася, а кобила лоша привела, а свиня опоросилася?

Знову ж таки кабана закололи.

Треба чи не треба?

А поїхати на базар чи на ярмарок?

Чоботи треба?

Треба!

А полити їх треба?!

Ні?!

Киньте, будь ласка, жартувати.

Чорта лисого вони тоді вам носитимуться.

А купувати чоботи, щоб через місяць пришви пришивати?

Та на це яких «лимонів» треба, на пришви!

А коліс треба?

А макітру треба?

А сірників треба?

Та ото щоб без могорича?..

. . . . .
Безнадійна справа.

«БУХГАЛТЕРА»

Англійський міністр фінансів опублікував точні дані про видатки Англії за світової війни. Під час війни Англія мобілізувала 9 496 370 чоловіка. З них 946 023 забито, 2 121 906 поранено.

РАТАУ

В ГОЛОВНИЙ касовій (чи як там вона зветься) книзі англійського міністерства фінансів так, значить, і записано:
Наші прибутки й видатки за час з 1914 до 1918 року.

А К Т И В:

Військо до війни (приблизно)	300 000	чоловіка
Мобілізація	9 496 370	»
Разом	9 796 370	»

П А С И В:

Забито	946 023	чоловіка
Поранено	2 121 906	»
Разом	3 067 929	»
Транспорт на 1919 р.	6 728 341	

Баланс 9 796 370

Заробила, значить, Англія на цій справі ні більш ні менш як 6 728 341 чоловіка.

Так сказати, чистий бариш.

Це, виходить, мало не 60% на основний капітал.

Хароша операція.

Якби я був в Англії за короля, я повісив би і міністрові фінансів, і прем'єр-міністрові на шию по золотій медалі, так... пудів по десять кожну.

Хай би носили...

Ну, а як я не англійський король, а справжній, теперішній їхній король таких медалів їм не повісить, треба, щоб у Англії за ту справу взявся хтось інший.

Нагородити міністрів і за такі «операції», і за таку «бухгалтерію» обов'язково треба.

З цим ніхто, мабуть, не сперечатиметься.

Чи не взявся б за цю справу сам народ, в особі профспілок, чи що...

Сказати би, гуртом...

— Нагороджуємо, мовляв, вас, панове міністри, за вашу і т. д...

Міністрам заслужена нагорода, а що вже народ радів би!

І не говоріть!

Тільки це все робити треба скоріше, а то дедалі золото дорожчає.

ЦЕП НА МУССОЛІНІ

«Новое время» повідомляє, що Муссоліні дістав перед шлюбом принцеси Іоланди нагороду—цеп Анонціади, що дає право на ранг «королевого кузена». Нагорода ця дається тільки за дуже важливу національну заслугу.

З газет

ПОВОЛЕНЬКИ-поволеньки, а вибивається-таки Муссоліні в люди. Був собі простим фашистом.

Бився навкулачках, зав'язував тугими вузлами сорочки в купальщиків на березі Тібру й реготався потім, за кущем сидячи, як який-небудь Пузіні чи яка-небудь Пуповіні ніяк не могли в сорочку влізти.

Зробили за це десяцьким чи соцьким у фашистів.

Потім уже на політичну арену випустили.

Почав вікна бити в редакціях соціалістичних газет, в кишені соціалістичних діячів кізяків накидати, калози їхні гвіздками до долівки прибивати.

Лідером фашистським зробили.

Тут уже почалася справжня державна робота.

Уже не вікна в редакціях бив, а громити почав цілі редакції, бити почав соціалістів та комуністів і різних парламентських депутатів. Уже цегла не в моді, гатить Муссоліні з наганів та з браунінгів, а то й з кулеметів. Цілі міста почав за кілька часу наскоками брати.

Дивляться — геній державний, та миттю в прем'єр-міністри.

Та де в прем'єр-міністри?! Просто в диктатори смальнув.

Уже, можна сказати, не проста державна робота, а геніальна почалася.

Робітників в баранячий ріжок, соціалістів по в'язницях, парламент по шапці, комуністів до стінки.

Дивись, миттю й цеп Анонціади, найвища нагорода.

Разом з тим і двоюрідний королів брат.

А там ще яку сотню комуністів розстріляє — рідним королевим братом буде.

І далі, й далі, й далі...

Соціалісти й комуністи не переводяться, значить, нагороди, як із мішка, сипатимуться.

Так і дійде до королевого пращура, чи що.

Але все оте родичання не дуже показна, по-моєму, штука.

От цеп — це штука хороша.

Може-таки, хоч на цьому, почесному, цепі та повіситься...

СТАРА ШТУКА

На Одещині заснувалася с.-г. ар-
тіль із ченців, де ченці штучно
об'єднують релігію з економікою.

З телеграм

ПОДУМАЄШ — Америка!
«Сполучають релігію з економікою».
Та ще й «штучно».
Стара, братіє, то штука — сполучити ре-
лігію з економікою. Та таки дуже стара,
старовинна навіть...

Самий, здається, Іван був з тих, що акридами та
диким медом живився...

А потім порозумнішала братія і щодо всякої такої
економіки великим спецом стала.

Та хіба тільки до економіки?

А до фінансів так ні?

Фінанси з релігією не сполучаються?

Почалося з лепти та з динарія й дійшло до чистісінь-
кого золота та діамантів.

Та до якого золота?!

Та до яких діамантів?!

А тепер і грошзнаки різних років, і банкноти, і то-
варові, й залізни, й машиніві карбованці.

Всі, можна сказати, останні фінансові новини релігія
прекрасно засвоює.

Не гребує релігія й політикою.

Тільки щодо політики — новини вона не дуже при-
ймає.

Але поволеньки-поволеньки та, дивись, і з політикою
вживається...

Релігія — дуже життєва справа.

Вона, коли можна так сказати, саме життя.

І економіка, і політика, і фінанси — всім цим вона
переймалась, пройнялася й перейматиметься.

А окремі галузі народного виробництва так вона на-
віть удосконалює, завершує...

Самогон, приміром...

Прекрасний самогон маєте в синагозі, в костьолі або
в церкві...

Як сльоза!

«Божественний» і формально, й властивостями...

А продподаток?

Де ви такого талановитого продагента знайдете, як
піп, ксьондз або рабин?..

В Наркомпроді таких нема.

І без попередніх списків, і без складних листів, без
кругової всілякої поруки, а дивіться, як сиплеться зерно
до їхніх засіків.

А грошові податки?

Та хіба хоч у одну наркомфінову скарбницю так
дружно летять папірці, як до них у кишеню?

Так що релігія й економіка — штука дуже стара.

Одеські, отже, ченці пороху не вигадали...

Хай би вони спробували релігію без економіки.

Ото був би «порох».

А ЩО РОБИТИ?

У Воздвиженськiм монастирi на
Полтавщинi знайдено самогонний
апарат i силу самогону.

З телеграм

ЖВСi лаються.
I всi нахваляються:
— А, ось ви якi?! Святi та божi! Самогон курите?! П'янствуєте?! Темний народ спюєте?!
А нiхто не зважить iхнього тепер становища.

Нiхто не замислиться над тим, що ж бiдним ченцям робити?

А здається, й час наш матерiалiстичний.

А ви отак зважте.

Спалахнула революцiя.

Ченцi всi миттю догори рясами!

Думаєте, зручно?

Спробуйте!

На монастирських воротах написи:

«Радгосп».

«Дитячий будинок».

«Санаторiя».

Думаєте, приємно?

Думаєте, не зап'еш?

Рвонули до бога.

А тут з усiх кiнцiв:

— Нема бога! Свiт iз нiчого повстав! А природознавство! А iсторiя! А географiя!

До моцiв ченцi...

Нема моцi! Була, та порохом узялася! По раках сама тобi «дикирiя з трикирiєю». Та й та порохнява.

До Тихона:

— Святителю! Рятуй!

— У «мертвих» я, братіє! Не дійствительной!

До «живої».

— Захисти, которая ще поки що жива!

— «Чорні» ви,— говорить,— а я тільки «білий» колір визнаю... А потім досить уже того, що «не жонатий — халастой», мені давай «не халастой — жонатий». Совайся далі, братіє!

До автокефалії.

— Зроби ласку нині по всяк час і на віки вічні!

— Амінь вам, братіє! Проморгали паракхвію. У нас по виборах!

Куди підеш? Кому скажеш?

До Ради не вибирають.

У кооператив не пускають.

У комнезам не просунешся.

До середняка не хочеться, бо становище не з'ясовано.

До куркуля не вигідно.

Ну й гопають!

Пу й п'ють!

А святе письмо дозволяє. Є для того тексти відповідні:

«Єя же і монасі приємлют».

І другий є текст:

«Аще ти священник — священствуй!

Аще ти мніх — гони самогон!»

І нічого лаятись!

НЕ ЗАЙМАЙТЕ, ХАЙ ЙОМУ ХРІН!

В Москві відбувся суд над ксьондзами.

З газет

РОБИТНИК Федотченко у «Правде» запитує, чому не судять римського папу, бо, мовляв, головний злочинець у процесі римсько-католицьких ксьондзів є папа.

Ксьондзи тільки виконували папині накази не давати золота на голодних та провадити контрреволюційну роботу.

Все це правда.

Папа! Усе папа.

Але ж як його судити?!

Ви ж таки самі подумайте, це ж намісник Христов на землі.

Та його як зайняти, так бог громом як торохне,— земля репне!

Що це вам, шутка, чи що?

Другої Мессіни хочете?

Це одно.

Далі.

Ви знаєте, що у папи ключі від царства небесного?

Ви про це подумали?

Почнете судити, поведете на суд чи там до слідчого, а він, лиха личина, засуне де-небудь у Ватікані в запічок ключі й піде.

Ви подумали, що буде, як стовпляться всі праведники біля царства небесного?

Та то ж такий галас ізнімуть, що проходу не буде.

Доведеться всі радянські установи зачинять.

Це не те, що натовп біля губфінвідділу з подходящим податком...

Ви хіба не знаєте, як лаються праведники, як зберуться докупити?..

Хіба ви не чули, що твориться, як «жива» засідає, а праведники на засідання приходять?

Та то ж такий тарарам, що боже борони!

Там такої «матері», такої «матері» (звичайно, не божої!), що в церкві вікна бряжчать.

А то ж зберуться не тільки українські, а з усього світу божого.

Йй-бо, Петро з ума зійде!

А то ще як напруть та виламають ворота!

Тож понабивається такого в рай, що потім усі казани та сковороди доведеться з пекла до раю переносити.

Утелющиться який-небудь Муссоліні, тож усі райські дівчата пропадуть...

Небезпечна це штука — судити папу.

Хай собі сидить у своєму Ватікані й думає, що він у бога теля з'їв.

А ми краще ярвину сіятимемо та підручники для шкіл видаватимемо.

УСЕ ЗРОЗУМІЛО

В одному селі на Київщині старий дяк, що дякував сімдесят років, заявив, що йому справа з релігією не зрозуміла, й кинув дякувати.

З газет

О Т тобі й маєш!
Сімдесят років, бідолаха, славословив, виспівував, вичитував, свічки палив, ладаном курив, святих цілував і раптом — лусь себе требником по лобі!

— Що це я роблю? Кому каджу, кому співаю?

Шпурнув псалтир, сів і заспівав веселої.

— Чого то ви, дяче?

— Темна справа з релігією, хлопці. Ні чорта в тій справі не розумію!

Пропало в дяка сімдесят років.

Цілий вік людський пропрацював, щоб потім сказати:

— Не розумію!

А що в тій релігії незрозумілого?

Що там такого темного, щоб за цілих сімдесят років його не допойняти?

Та найпростіша штука та релігія.

На небі бог, син і дух.

А на землі «во чловецех благоволеніє»...

Оце й усе!

Бог — це ж зрозуміло. Це такий собі дід з сивою бородою, у підряснику, босий, без шапки, а круг голови в його таке щось, ніби тоненькі кілочки сторч понатиковано.

Син — це молодший, з русявою борідкою, у сандалях, круг голови жовтий обруч.

А дух — це голуб білий, з породи вертунів, що в його з хвоста ніби дим іде.

Оцій трійці треба молитись.

Найкраща молитва:

— Подай, господи!

Молитись треба для того, щоб на землі було оте «во
человецех благоволеніє».

«Благоволенієм» зветься грошзнаки 1923 року, пше-
ниця, книші, мед, сушені грушки й курка.

Раніш (до революції) до благоволенія належало й
поросся, але тепер його звідти викреслено.

Оце схема коротенька релігії.

Докладно над цим зупинятись не буду, бо нема часу.

В усякім разі, нічого в релігії незрозумілого нема.

І даремно той дяк кинув дякувати.

Хай би дякував і далі.

З ЦАРЯМИ НЕХАРАШО

В Данії провадиться таємний збір пожертв для бувшої цариці Марії Федорівни, бо аграрний банк, де були її капітали, прогорів і вона лишилася без нічого.

З телеграм

НЕХАРАШО з царицею...
Жебрачить цариця...
«Августейшая», можна сказати, остаточно «задекабрилась».
Слід підтримати.
Всякий, котрий вірнопідданий, мусить ленту дати. Динарія там якого, чи що.

Бо ж таки не забувайте, що «кесареве — кесареві».

А як «кесаря» вкесарили, значить, «кесаршине — кесарші!»

Треба дати.

Слід підтримати.

А то ж таки бідує.

«Русская государыня» — й без спідниці. Та ще на Заході! Просто страм для «руського» народу!

А то б послали їй якихось дві-три тисячі (1923 р.) і мали б:

«Пребываю к вам неизменно благосклонная.

Собственною ее импер. величества рукою начертано

Мария».

Харашо...

І реноме б її підтримали, і весь би Захід по голівці нас гладив:

— От хароші люди! От як до своєї династії!

А то подумайте-таки, цариця й писатиме:

«Мосье Пуанкаре! Чи не прислали б ви цариці кілька франків на чепчик, а то старий засмальцювався й незручно вірнопідданим авдіенції давати.

Пребываю к вам неизменно *Мария*.

Просто страм бере, як подумаєш навіть!..

Слід підтримати!

Та й узагалі нехарашо з нашою династією...

Кирило п'янствує, у Миколи (головнокомандуючого), кажуть, геморой од сідла, а Митро Павлович в очко день і ніч ріже.

А не забувайте, що кожного з них уже разів по п'ятнадцять на престол вибірано.

Царі, значить, а отаке викомарюють.

Незручно.

Треба їм місце дати.

Раз ото їх уже на царів обрано, збудувати треба їм по престолу, поставити десь у Москві.

Лізьте, мовляв, і правте!

Дати їм рулон паперу, хай маніфести пишуть.

Бо поспиваються, шеймніні царі.

По церквах хай би їх поминнали.

А то оце зустрів знайомого диякона, так скаржиться.

— Ні за кого,— каже,— й «довгіі літа» як слід перти. Раніш було як почнеш: «Благочестивішого, самодержавнішо-о-о-о-го-го, великого-го-го...» Та як підеш, підеш, та все на «о», та на «о», так як допреш до «літа», та як попреш «літа», так почуваш, що є що перти, куди перти й про кого перти... Аж вікна бряжчать. А тепер хіба на самій «богоспасаємій державі» так попреш?

Аж заплакав, бідолаха.

А то б собі попирав аж за трьох зразу.

І царів би врятували, та й дияконам задоволення.

Треба подумати про це...

Правду казавши, не тільки з нашими царями не харашо.

Не гаразд, як виявляється, і з турецьким султаном.

Телеграми пишуть, що султан у Мецці викинув Магомета з раки, сам заліз у ту Магометову раку та й кричить на Кемаль-пашу:

— Ти зруйнував Туреччину! Протестую!

Теж не гаразд...

Така особа, після такого палацу та в Магометовій раці.

Але це вже справа турецька. Не хочу втручатися в їхні внутрішні справи, щоб не сказали, що порушую суверенітет.

ГАЗЕТА — ДУЖЕ ВЕЛИКЕ ДІЛО

ТУТ не патякатиму про те, що таке газета.

Усі знають, що це діло дуже велике й дуже поважне.

Недарма ж її (газету) звать шостою державою.

Я тільки розкажу, як треба користуватися газетою, щоб вона справді йшла до діла, щоб давала якнайбільше користі для передплатника, щоб та копійчина, що її дядько одриває на газету від свого невеликого бюджету (це дуже мудре слово, але його пора вже всім знати!), щоб, кажу, копійчина та не марнувалася.

Так от.

Передплатили ви газету, ну хоч, приміром, нашу «Селянську правду».

Прийшла вона до вас новенька, свіженька, у восьмеро згорнута, бандероллю обклеєна і з написом:

«Село Пузате. Кіндратові Тоненькому».

Сідаєте на ганку й поволі розгортаєте.

А кум через тин з-поза повітки на вас дивиться, люлькою попихує.

Глянули ви на кума:

— А ке лишень, кумасю, вашого! У вас дебелиший. От якраз свіжина з гóрода! Закуримо. Бамага підходященька!

Кум перелазить через тин, сідає біля вас рядочком.

І от тут якраз і треба знати, як з газетою поводитися.

Більшість передплатників так просто собі, жодних правил не додержуючись, одшматовує без ніякої системи клапоть газети й крутить «козинячу лапку». І не виходить з того анічогісінько. Скурять — та й усе...

А тут треба ось як робити.

У газеті є різні відділи: і «Закордонні відомості»,

і «По радянських республіках», і «Про школу», і «Як по інших селах люди живуть», і «Постанови ВУЦВКу», і т. ін., і т. ін.

Так от коли ви хочете знати, що робиться, приміром, у Рурі, ви й одриваєте те місце, де написано: «Окупація Руру»,— та й скручуєте таку завтовшки, як істик, з кумового «дебелішого».

Викрешуєте вогню й засмалюєте. І всі відомості про Рур з димом і входять у вашу голову...

А кумові одриваєте «Постанову ВУЦВКу».

Сидите тоді, і у вас усе як на долоні...

Ви кумові про Рур, а кум вам про те, як робітничо-селянська влада державою керує.

От як треба робити, бо безсистемність у газетній справі губить газету.

І так, крутячи «істики» з кожного відділу, ви кінець кінцем будете в курсі і міжнародної, і внутрішньої політики.

А для цього саме й газету видається.

Ну, а до чого вже відділ «Сільського господарства» для селянина корисний, то й не говоріть!

Це для передплатника все...

Тут і як орати, і як сіяти, і як жнивувати. Тут і молочарство, і скотарство, і садівництво. Одне слово, тут усе...

Але знову-таки треба знати, як тії поради до діла доводити.

Приміром, орати пора.

Газету якраз принесли з міста. Запрягаєте полових, кладете на воза плуга й букера, розгортаєте газету. Бамаги чимало.

— Ану, жінко, на ось тобі загорни четвертину сала, а то в торбі крихтами обліплюється.

І весело тоді ореться.

Жни в а. Їдете з газетою на поле. До обіду пожниували, відпочити треба. Приходите до воза, піднімаєте голоблі. Сонце пече! Розгортаєте на голоблі і... холодок!

Хропите, так аж за п'ятнадцять гонів чути...

А в молочарстві хіба газета не корисна?

Хіба можна ще чим так закривати глечики, як ушістнадцятеро згорнутою газетою? Та нічим так не закриєте.

А масло, везучи на базар, у що так загорнеш, як у газету?

А в пасічництві без газети як без рук. Берете газету і йдете на пасіку. Бджола біля бороди:

Дз-з-з!!!

А ви її газетою.

І запевняю вас, жодна не вкусить.

А садок!.. Та ніщо в світі, крім газети, не дає такого «вдовольствія» у садку, як газета!

У неділю, приміром, берете рядно, подушку, газету, йдете в садок і лягаєте під грушею. Мухи дзижчать, кусяють. Накриваєтесь газетою. І спите... спите... спите, аж поки коні напувати час.

Та хіба мало ще в житті випадків, коли без газети як без рук.

Виховання дітей... Щоб слухняні були, батьків поважали та вчилися добре. І про це в газеті знайдете.

Але дітей одною газетою не виховаєш, треба збирати всі газети і підшивати одну до другої, як ізшиток.

І от як не слухає Ванько, берете той зшиток та його по голові!

— Не слухаєш, сукин ти сину! А для чого я газету передплачую?!

Та — р-р-раз! р-р-раз!

І дитина після того як свята: і батька поважає, і до школи ходить, і богу молиться...

От що значить газета!

І коли б ми цього не знали, коли б на всю користь від газети не зважали, ми б ніколи не збавляли свого здоров'я, своїх нервів для її написання, для її видання.

Газета — дуже велике діло!

Передплачайте газету!

А БОЖА СПРАВА ЗАПЛУТУЄТЬСЯ

А БОЖА, кажу, справа заплутується... А божа справа заплутується...
І становище в того бога так просто-таки «губернаторське»...
Харашо колись було богові... Справа була налагоджена... Син молить, дух нисходить...

Свічки тобі ставлять, ладаюм тобі курять...

Не слухають — гримнув.

Пастви тої, пастви-и-и!

Як піску морського...

Та всі, як один:

— Тобі, господи!

Та:

— Подай, господи!

Та:

— Господи, помилуй!

Помазав одного, послав духу на другого, війну в благодаті на третього.

Ходи собі по раю та тільки посвистуй.

Ангели тобі співають, архангели в сурми грають, херувими мух одганяють, серафими крилами холодок навівають...

Подивиться так усевидаючим на всесвіт, кахикне на весь космос:

— Сам, мовляв, ізробив, сам і царствую!..

І ось на тобі!

Ані тобі пастви, ані тобі святителів, ані тобі нічогі-сінько...

Саме тобі тільки від церкви одлучені!..

«Карловицька російська православна єдина соборна і апостольська церква одлучила московську російську православну єдину соборну і апостольську церкву від церкви...»

Викреслив бог московську єдину і т. ін. церкву із списків і списки попалів...

Раз одлучили — нічого не зробиш, воля собору — свята й непорушна!..

«Що ж, трохи менше,— подумав бог,— буде, зате які! Самой архієпископ!»

І заспокоївся.

А тут тобі маєш!

«Московська соборна православна і т. ін., і т. ін. церква одлучила карловицьку соборну, православну і т. ін. церкву від церкви...»

Викреслив бог і карловицьку...

Раз одлучили — нічого не зробиш: воля собору — свята й непорушна.

Та й прибігає до бога зав. персональним відділом:

— Боже! А чи правитимемо?

— А що таке?

— Нема!

— Кого нема?

— Церкви нема!

— Як нема?

— А так, нема! Поодлучались! Біле місце!

— От тобі і маєш! І ти морока!

— Може, котру знов прилучити, котра краще?

— Та ні, мабуть, не варт! Обидві кращі! Хай ідуть!

З святителями та з угодниками будемо, поки нових на- збираємо!

— Нема й святителів!

— Як нема?

— А так, з білими не встигли повивозити, а їх шашлі й поточили. Хіба почекаємо, поки «жива» комуністів канонізуватиме! Там уже на соборі вирішили поки що їх усіх Христовим ім'ям на всякий випадок благословити... А потім, напевно, канонізувати будуть... Чув, ніби Степанову замість Сергія Радонізького запропонували раку приміряти... Дем'яна Бедного на Івана Златоустого ре- комендують, а Рожицина на Варвару-великомученицю покладуть... Так як накажете?

— Ну, почекаємо... Як канонізуватимуть — розбу- диш. Піду спать: все їдно робити нічого.

ВІДПОВІДЬ НА МЕМОРАНДУМ АНГЛІЙСЬКОГО ЙОГО ВЕЛИЧЕСТВА УРЯДУ

ДІАЛОГ спробую.

Але зарані відмовляюсь від усяких пропозицій з боку Наркоміндела взяти посаду чи там посла, чи там повноважного представника. Не хочу. Не хочу — й квит.

Моя відповідь.

Передусім дозвольте, користаючи з нагоди (щоб довести, що ми так само не саудалією сякаємось), висловити вам, його величества уряде, моє найщиріше до вас почуття відданості й симпатії.

Це на всяк випадок.

У своєму меморандумі уряд його величества та пише до нашого уряду, що наш уряд та написав урядові його величества, що уряд його величества написав нашому урядові про те, що уряд його величества протестує проти нашого уряду, що ніби наш уряд скривдив уряд його величества, що наш уряд не забрав ув уряду його величества тих нот, що їх наш уряд написав до його величества уряду.

Уряд його величества обстоює категорично, щоб наш уряд забрав ті ноти в уряду його величества «недвусмысленно». Ноти ті писав наш уряд до уряду його величества у відповідь на ноти уряду його величества до нашого уряду про засуджених ксьондзів Цепляка й Будкевича.

Так, значить, забрать?

Добре! Коли уряд його величества забере в нашого уряду всіх попів, наш уряд забере в уряду його величества всі ноти про попів.

Далі уряд його величества вимагає від нашого уряду з приводу затримки біля Мурманна нашим урядом рибальських траулерів уряду його величества.

На це наш уряд відповідає урядові його величества,

що наш уряд з охотою випустить траулери уряду його величства, коли уряд його величства випустить у себе всіх злодіїв, навіть тих, що крадуть не на морі, а на суходолі. Бо наш уряд має за честь повідомити уряд його величства, що вкрати на морі все одно, що вкрати на суходолі, з тою тільки різницею, що на морі тяжче «сухим з води вийти», бо води там чимало.

Далі уряд його величства закидає нашому урядові, що наш уряд замахується на престиж уряду його величства в Індії, Афганістані, Белуджистані, Тегерані, в Абдул-Гаміді, на Мадагаскарі, на Філіппінських островах, на Марсі, на Венері і на інших усіляких мисах «Доброї Надії».

Уряд його величності протестує проти посилки нашим урядом агентів у всі частини світу білого підривати престиж уряду його величності.

Констатуючи з великим задоволенням, що уряд його величності ніколи в своїм житті не послав ні Врангеля, ні Денікіна, ні Колчака, ні Дутова, ні Булаховича підривати «престиж» нашого уряду, наш уряд, щиро шануючи престиж уряду його величства, повинен признатися, що в Індії йому, коли б він навіть і хотів, їй-бо, робити нічого. Там місцеве населення до уряду його величства ставиться з відповідною урядові його величства пошаною.

Дозвольте наприкінці, як і спочатку, запевнити уряд його величства в своїй якнайщирішій повазі, пошані і т. ін.

ЯК КЕРЗОН У БІЛОМУ МОРІ РИБУ ЛОВИВ І ЩО З ТОГО ВСЬОГО МОЖЕ ВИЙТИ

ЗАКЕРЗОНИЛО...

Закерзонило по всім білим світі, і над радянськими республіками закерзонилося...

От що значить бути «великим чоловіком».

Великий чоловік так він скрізь великий.

Коли навіть поїде рибу з чужих ятерів витрушувати, так і тоді, як піймають, на весь світ кричить.

А чого, спитайте?

Ну, тирив! Ну, спіймали! Ну, й іди собі потихеньку. Зняли шапку, одібрали човна, так не галасуй же, лиха тебе година бери, на всю північну півкулю!

«Страм просто барину сказать»,— як казала колісь панська «якономка» Килина після «неввічливого» з нею Петрового поводження...

Точно-точнісінько, як і на Благбазі: смикне, лиха личина, з кишені, запримітять, поженуться, а він спереду біжить та як зарізаний:

— Лови! Лови! Лови!

Так навіть і благбазівська «братва» скромніша. Никне куди-будь набік і причаївсь!

А Керзон — ні! Керзон «великий чоловік»! Керзон всесвітньою політикою керує. Йому ховатись незручно.

Його впіймали, так він ображається.

Його за рукав:

— Слухайте, ваше сіятельство, куди ви ото в чужий ятір?

— А чого ви його на три милі одсунули?

— А як і на десять? Він же наш! Давай човна, не крадь!

— А-а-а-а! Та-а-ак ви в мене човна взяли?! А-а-а-а?! Та знаєте, що ви он ксьондзів порозстрілювали?! Та знаєте, що он у Персії та в Індії ваші дипломати рево-

люцію здійсмають?! Та знаєте, що ви британських підданих у Москві позасуджували?! А вони тільки те й робили, що в британській контррозвідці працювали?!

Та:

Б-б-б-ах! Б-б-б-ах!

І нема Воровського...

Бачите, що значить «великий чоловік»!

Сам чужу рибу ловить, сам убиває та ще й нахваляється:

— Всіх розтрощу! Війною на вас піду!

І ото вже й лаштується! Канонерку до Білого моря послав... Шаблюкою погримує...

І думаєш:

«От якби жабі хвіст! От якби свині роги!»

«ГОСУДАРИТЬСЯ»...

ЧИТАЛИ, що на Заході робиться?
Цікаво...

Микола Миколайович (що й досі за великого-великого князя править) до Парижа приїздить, і Юденич, і генерал Шаталов, і Кутепов, і Денікін, і Гурко...

Усі ото до Парижа приїзять і царя-государя для нас вибиратимуть.

Уже й паперу для маніфесту позичили, «обращение» до «руського народа» писатимуть.

За голову в тому «русі» Микола Миколайович, а решта за інші «органи».

І Кирило Володимирович (трохи менший, але так само вели-и-и-кий князь) уже визнав Миколу Миколайовича і заявив, що коритиметься йому, як найстаршому з династії Романових, і Дмитро Павлович (вели-и-и-кий князь) так само коритиметься...

І народ увесь за кордоном коритиметься...

І на з'їзді Другого Інтернаціоналу російські меншовики з трикольоровим прапором засідають.

Загосударилось, одне слово!

«Царська» сверблячка на закордон напала.

Вроді як короста.

Поприщило спочатку генералів,— зачухмарились, миттю вся еміграція струпом взялась.

Та й їздять тепер з Будапешта до Білгорода, з Білгорода до Парижа, з Парижа до Лондона, до Ревеля, до Варшави...

Воно ж ото свербить, ну, й не всидиш...

Та так, дивись, і вичухається Микола Миколайович на усі оті «і прочая, і прочая, і прочая»...

«Кожному православному кортить во диякони».

Тільки шкода, що за кордоном наш цар-государ сидітиме.

Сюди б його привезти, з усією тою «свитою», з генералами, з меншовиками.

Одне слово, з уздром.

Та такий би потяг який-небудь спорудить, щоб по «матушке России» його поповозити.

Показати б усім «вірнопідданим».

Сам би, їй-бо, віддав гонорар за оцей фейлетон, щоб хоть полапав, який він є, отой цар.

А то ж «триста лет, можна сказати, кров свою проливав», а навіть і не мацонув царя ні разу.

Преподнесуть тобі царя, ніби «кота в мішку», а потім — гульк! — а він у паршах.

А «ура» кричи!

А так би, знаєте, помацав, на зуб би взяв, у зуби б подивився... Взагалі б оглядів, чи запалу нема, чи там козинців, мокрецю...

Може б, на що й здався!

ЯК Я РИБУ ЛОВИВ

РА-А-НОК! Не ранок, а вірші!
Угорі — небо. Внизу — земля. А передо мною ставок...
Ви знаєте, що таке ставок?
Це така велика-велика глибока в землі тарілка, а в ній не «*Supé a la peisanne*» (так у «Ренесансі» пишуть), а вода.

А у воді — риба, раки.

Мое завдання як рибалки впіймати оту рибу, а коли трапиться, то й рака.

Це одно.

Друге: мати з отого всього: 1) насолоду, 2) відпочинок душі моєї розхристаної і 3) юшку із свіжої риби.

Для того я з собою взяв:

а) Обов'язкову постанову № 118 Харківського губвиконкому (правила, як ловити рибу),

б) сантиметр,

в) циркуль,

г) парасолю (сонце!),

д) кошика, де вмістилося півдесятка тарані, пляшка перцівки («довоєнного качества!»), 2 ф. хліба й ін.,

е) посвідчення особисте,

є) учотну картку,

ж) удку,

з) жінку.

Все, значить, що помагається.

Закинув...

* * *

— Ключють, дядя?

— Проходь! Проходь! Свого часу клуніть!

Пішов... І вже здалеку на голос «Гречаників»:

Удїть, дядя, удїть,
А вечерять чтось-то будїть.

«Смїйся,— думаю,— смїйся!»

* *
*

Перші дві з половиною години стоїчно дививсь у ставок і думав: «Отже, дивись: кисень з воднем, яке-небудь H_2O , а скільки риби має...»

А я, можна сказати, людина, homo, а хоч би тобі паршивенька тулька!..

Коли це: плиг-плиг-плиг! Поплавок!
Сіп!

— Є! Ага! Лови, жінко, лови-лови-лови! Держи! Впіймала?

— Є!

— Карасик? Давай сантиметр. Давай циркуль! Давай обов'язкову постанову губвиконкому. Як там сказано? «Карась не менш як три вершки. Міряти від середини ока до задньопрохідного плавника». Добре! Шукай око!

— Є!

— Шукай середину ока! Найшла? Став сантиметр. Та-а-ак-с! Держи! Шукай задньопрохідний плавник!

— Я не знаю де!

— Шукай ззаду! Раз задньопрохідний, значить, ззаду! У проході! Найшла?!

— Та нема!

— Зоологію забула? Чого вас по тих гімназіях учили? Давай сюди!

— Ой! Уже!

— Що вже?!

— Виплигнув! У воду! Он-он-он! По-о-о-плив!

— От іще! А ще й на курсах була! І у Вукоопспілці служила! Паршивої риби не вдержиш!..

* *
*

...Плиг-плиг-плиг! Поплавок.

— «Прочая риба»?! Скільки там для «прочої» одміряно?

— Три вершки!
— Давай сантиметр! Око є! Перевертайсь, «прочая». Де тут у тебе той «плавник задньопрхідний»?.. Нема! Дивись: плавника нема! Шука од'їла! Як же тепер?
— А я не знаю!
— Викину! Іди назад у став! Плавають тут без «задньопрхідних»! А потім відповідай!

* *
*

— О-о-о! Рачок! Іди, йди, йди! Ну, дивись, як там раки? Де їх вимірять?
— Два вершки! Від кінця голови до кінця хвоста!
— Давай сантиметр! Почнемо від голови.
— Та то ти з хвоста починаєш!
— Як із хвоста?! Це ж «шийка»! А на шиї й голова!
— Та то хвіст, а не шия! Сам нічого не знаєш, а лаешся!
— Не все тобі дно, чи од хвоста до голови мірятиму, чи від голови до хвоста?
— Ну?!
— Вершок і сім восьмих! Іди к чорту! Пливи! Не міг на паршиву восьмушку вирости?! А теж лізе!
...Ходім додому!
Вечеряв «дядя» не «чтось-то», а тараню.

СТРАШНІ БОЇ ПОЧАЛИСЯ!

У Миргороді зчинилася битва автокефалістів з тихонівцями. Перемогли автокефалісти. Розбили тихонівців «на голову», захопили церкву, понівечили тихонівця-попа.

З телеграм

МАБУТЬ, моя баба або прабаба в кавалерії служила!
Люблю бої!
Та не такі бої, що ото позиція десь аж отам, а друга — десь аж отут.
Що то за бої такі?

Сидять собі, талалакають з кулеметів та з гармат або бомбами гатять з аеропланів!

Краси нема ніякої!

Ні, ти дай бій, щоб позиція в тебе у власних петельках була або під оком, у зубах, в усі!

Оце бій!

І миргородські «пастирі» іменно так і дають! Як вдарили, так благодать з тихонівського попа — шматтями!

Разом із зубами і з власами!

Молодця, автокефалія!

Зразу видать запорозьку вдачу!

— Мій бог, тихонівський, оце бог, розтаку-таку-таку-таку!!!

— Твій?! А в солому! Наш бог — оце бог! Твій цуценя проти нашого, мать-мать-мать!!!

— Мій цуценя? Ах ви ж «позаяки» чортові!

— Ми «позаяки»?! Ану, хлопці, бий!.. Бац!..

По благодаті, по благодаті його!..

Оце бій!

З благодаті тільки мокре місце залишилося!

«Сильний бог во полах своїх — бог український!»

. . . . .
Це тільки епізод, як баталісти кажуть...

Зачекайте, ось як розгорнутим фронтом де-небудь на
полтавських степах підуть!

Треба б оце все на кіно, спеціально «во славу бо-
жію»!

ІСТОРІЯ ПІСЛЯ «ІСТОРІЇ ОДНІЄЇ ІСТОРІЇ»

У Чернігові з 1920 року існує агрономічно-індустріальний технікум у складі двох відділів: агрономічного і технічного. Уже цього року він має дати кілька молодих агрономів. Але ці агрономи зовсім не працюють практично, сільське господарство вчили тільки з підручників (яких, до речі сказати, мало), свого теоретичного знання не перевіряли на досвіді.

П. Сващенко. «Історія однієї історії», «Вісті», 1923, № 146

СКІНЧИВ, значить, прекрасний юнак Чернігівський агрономічно-індустріальний технікум, агрономічний його відділ.

Скінчив і їде, приміром, у Вересоч.

Їде він, повнісінький бажання, повнісінький пориву, енергії допомогти темному селянинові в його некультурній праці над такою багатою, такою студною, такою чорною, такою родючою, такою плодючою, учою-учою-учою землею...

І віз у його повний бажання, і картуз у його повний бажання, і, одне слово, саме бажання. Приїхав...

— Агрономом до вас, товариші... Земельку вашу о-о-такою зробимо... Потому, товариші, наука... вона, братця, наука...

— Драстуйте! І та й добре ж оце, що приїхали. Тут нам, товаришу, аж кричить, вас треба. Бо «земля обробки потребує!» Пожалуйте!

— Так ви той... Коня мого випряжіть та там киньте йому попоїсти.

— То то вже не безпокойтеся!

— Микито! «Коня,— каже,— випряжіть». Чув? А в нього кобила, та ще й жеребна! Чудака якийсь! Добрий мені кінь: може, завтра й лоша приведе. Це якби такі коні... І, та й чудака!

На другий день.

— Ну що ж, товариші, почнемо. Що в нас? Липены Жнива. Ну що ж! Почнемо з проса! Викосимо просо, гречку, потім овес, ячмінь, а там і за жито візьмемось. «Паризької зелені» ще не косили? Пора, пора вже! А то перестигне! Трієрами косите чи просто сапачкою? Трієрами, знаєте, краще. Швидше. Бо все-таки машина... Сапачкою поки намахаеться, так трієром десятих двісті, дивись, і вчешеш. Та ще як добрі симентальські або швицькі коні, так аж гуде! Добре й биками-арденами працювати, але їх треба здорово загнуздувати, бо можуть поносити й побити машину. А кінь — худоба плохенька. Ярмо надів і «гей!».

— Що?..

— А потім пам'ятайте, не запізнуйтеся із чорним паром. Треба зараз же після жнив луштити стерню, так щоб у серпні вже можна й озиму кукурудзу посіяти. Розкидна сіялка є? Для кукурудзи пема краще, як розкидною сіялкою. Пропашна рослина — вона простір любить. Та зерно не забудьте чистити, бо знаєте, чого тільки тепер на тім зерні не розплодилось: і бояришниця, і золотогузка, і міль... Та як і на садки ваші подивлюсь: усі в зоні... Занехаяли ви свої хазяйствечка. Дуже занехаяли: на скотині он луговий метелик, у свиней копита розростаються, репаються, от вона так і ірже жалібно. Ну, та нічого. Підправимо... Недаром же я Чернігівський агрономічний технікум скінчив!

— Слухайте! Господин товаришу! Ідьте, та скоренько, звідки приїхали. Ми вже вам і коня вашого жеребного запрягли. Та так ідьте, щоб і не озираться! А то Кіндрат уже он люшню з воза здіймає... А він у нас дуже гарячий...

Іде прекрасний юнак... Повний пориву, повний енергії й думає:

«Темрява! Ах! Яка темрява!..»

ЦЕРКВА НА ГАСТРОЛЯХ

ТАКОГО ще «чуда-юда» театральний кін не бачив зроду-звіку...
Було всього: і сильно драматична братія, і просто собі драматична, і трагічна, й комедійна, і «тру-ля-ля» з підскоками, і підскоки без «тру-ля-ля»...

Але щоб який-будь «владика», та ще й не простий, а «архіввладика» гастролював, так такого ще не було...

А тепер е...

Сам Олександр Введенський, архієпископ «живої» анонси порозклеював.

Лекція.

«Церква на роздоріжжі».

Квитки від N год. до N год. в касі театру.

Купиш квитка — дізнаєшся, на якому саме «роздоріжжі» церква стала. Не купиш — чорта лисого...

— Ваше, мовляв, преосвященство! На роздоріжжі я... заплутався... не знаю, якою стежкою в царство небесне потрапити... А на сковороді в пеклі смажитись, так воно, той... вроді как болить... Так, будьте такі ласкаві, покажіть, куди тут мені, бо ви ж у нас по царству небесному, як у себе вдома...

— В касу, православні! Квитки, квитки... Знаєте, царство небесне — не склянка пива... Це, братця, вічне блаженство... Як у «Нову Баварію» за якихось десять хвилин паршивенького блаженства, так гроші платите... А це ж вам не десять хвилин, а на... на... на... Аж подумать страшно... Я ще й ціни заправив не дуже дорогі — мало не дурно... А так, братіє, не вдається... Собі дорожче коштує...

І правильно... Владика справедливо каже... Цілу вічність раювати за якихось 20—30 карбованців, та це ж все дно, що за п'ятирублеву облигацію сто тисяч золотом хапнути...

Це раз...

А друге — то такі цікаві речі розповідав владика...

Шкода тільки, що без музики...

Якби так ув антрактах піддять:

Сильва, ты меня не любишь,
Сильва, ты меня погубишь...

Зовсім би «удовольствий поп plus ultra»¹.

Хіба, приміром, ви знали, що святий Микола, чудотворець Мирлікійський голений був... і вуса, й борода?.. Тільки невідомо, якою бритвою він голився: чи «жилетом», чи просто «кіскою»... Але це все дно: сам факт має колосальну канонічну вагу...

Виявляється, що у голених і стрижених єпископів благодать не заплутується у волоссі і швидше «нисходить» на вірних...

Не знали ви так само і про те, що для царя найсвятіший синод «мав право» висвятити на єпископа живого кнура якої завгодно породи... Цар уже був погодився, але потім не пригадали, як на такого «єпископа» митру натягати; і довелося скасувати цю думку.

Взагалі багато дечого цікавого дізналися на гастролях єпископських...

Вийшло, що тільки через «живу» можна в царство небесне потрапити...

Я гадаю, що якби жива церква таку рекламу абощо друкувала в «Огоньке», як колись Шустов про свій коньяк, то грішників би на землі, безперечно, поменшало б... Та й і на пекло б смоли та дров не так би багато треба було... А то паливо тепер дороге...

Корисна лекція.

---

¹ Донесочу (лат.).

ПОХОДЖЕННЯ СВІТУ

(Наукова праця. Власне, науково-популярна)

РАНИШ на землі не було нічого. Власне, не «на землі» не було нічого, а взагалі ніде не було нічого... І землі не було. Порожньо скрізь було... Ну, ні вийти тобі нікуди, ні виїхати...

Був бог... Сам господь Саваоф... Де він був — невідомо... Але був... Був він ніде... Тоді не було нічого, а на цьому нічого сидів бог... Літав... Де літав — невідомо... Бо тоді повітря не було... Але літав, бо на те він бог... А раз він бог, значить, він міг літати, хоч і ніде було літати... Літав-літав, бо, куди не подивиться,— темно... Чорно скрізь... Хоч і того «скрізь» не було, бо не було нічого... Темно богам, хоч тоді й темноти не було, бо темнота з'явилась тоді, коли вже взнали про світло... Порожньо було, хоч і порожнеча з'явилась тільки тоді, коли вже знали про непорожнє...

Одне слово, остогидло богам літати в чомусь, чого не було... Подивиться б, де літаєш,— не можна, бо нема на що дивитись, а дивитись хочеться, хоч і хотіння тоді не було... Становище безпорадне, хоч і становища тоді не було.

Озираючись бог на всі боки, хоч і боків тоді ніяких не було...

Одне слово, як гаркне бог:

— Хай буде ясно!

Це був перший день, хоч і днів тоді не було.

І стало ясно... Ясно-ясно...

Подививсь бог — ясно... А не видно нічого, бо ні на що було дивитись...

Дививсь-дививсь бог...

— Що ж,— мовить,— і далі літати?!.

Крила болять, хоч і крил у його не було...

— Треба,— говорить,— квартиру собі шукать!..

А де її найдеш? Житловідділів тоді не було...

І, ти, лиха година! Та як гаркне:

— Хай буде небо! Хай буде твердь!

Як закрутилось-закрутилось-закрутилось (хоч і крутитись не було чому), і викрутилось небо... Викрутилось і повисло вгорі, хоч і гори тоді не було... Викрутилась і земля. Твердь!

Полетів тоді бог на небо, сів (хоч і сідати було ні на чому), погладив бороду й каже:

— Ну, тепер справа на всі сто відсотків піде.

— Ану,— говорить,— земля — праворуч, а вода — ліворуч! (Хоч і води тоді не було)...

Відокремив він воду від землі...

— Ану,— говорить,— земле, рости рослини різні!

Як попер спориш, як попер із землі подорожник!

Почали дуби, ясенки, берези рости...

Ростуть, і ростуть, і ростуть. І досі ростуть...

І сонця нема, а вони ростуть...

— Ростете? — питає бог... — То ж бо то й є! Ну, не турбуйтеся — зараз сонце буде! І місяць зараз буде! І зірки будуть!

Махнув бог рукою — справді:

Як засяяло сонце, заблестів місяць, замерехтіли зірки...

Було це вночі (хоч і ночі тоді не було), а сонце світить, і місяць світить, і зірки світять...

Взагалі такого бог наробив, що й досі дивно.

Це був уже четвертий день.

Рахував бог, хоч і чисел тоді не було...

На п'ятий день устав бог, дивиться — води сила, ліси повиростали і хоч би тобі одна рибка і хоч би тобі одна пташка...

І, ти, бий тебе сила божа!

— Ану,— говорить,— заворушись, рибко! Ану,— говорить,— зацвірінькайте, пташки!..

Хвилини через п'ять як вдарила риба, як затьохкав курський соловей, «Закувала та сива зозуля», «Ой сів пугач на могилі», «Летить галка через балку», «Кряче ворон»... Одне слово, риба й птиця пішла...

Шостого дня сидить бог і думає:

«Все є! А людей нема!.. І звірів нема! Хто ж мені свічки ліпитиме? Хто ж мені молебні правитиме?»

Махнув рукою — побігли різні звірята!

А потім ухопив шмат глини, плюнув, замісив, зліпив чоловіка, дунув на нього... Чхнула перша людина та зразу:

— «Слава в вишніх богу!» Здравія желяю, ваше превосходительство!

— Ні,— говорить бог,— так мене не величай!.. Царських генералів так величатимеш, а мені співай: «Святий боже, святий кріпкий!..» Лягай, Адаме!

Ліг Адам.

Ухопив бог Адама за ребро... Смикнув... Висмикнув ребро — дунув.

— Получай Єву! А я ляжу спати!

Цілий сьомий день проспав бог.

А на восьмий устав, подививсь, похитав головою:

— Ох і наробив же!..

Оце й уся історія про походження світу... Не нова вона, правда, але її останніми часами забувати почали.

Я нагадав...

Нагадав для того, щоб не забували... Бо скоро страшний суд, і неприємно буде смажитись на сковороді за те, що забули найголовніші божі справи. Бо все, що бог робив потім,— юринда проти його перших ділов, якими він так прославивсь завжди, нині, повсякчас і на віки вічні.

Амінь...

ВИШНЕВІ УСМІШКИ СІЛЬСЬКІ

*Пам'яті матері моєї, бо їй
перший усміхнувся я*

ПОДОРОЖНІ ВРАЖЕННЯ

ТРАДИЦІЙНО почнемо. Як і всякий порядний «власний кореспондент». Різниця тільки та, що всякий «власний» пише свої подорожні враження за два приблизно тижні до від'їзду, а я не встиг, і от доводиться писати, приїхавши вже на місце «капітального ремонту».

Я, мабуть, мину, як я до вокзалу їхав. По-перше, це для вас не дуже цікаво, а по-друге, я не їхав, а йшов, пильно придивляючись, щоб по дорозі хто не хапнув з таратайки клунка з речами. Отже, за той час враження не було ніякісінького, крім «клунок». А клунок — так воно завжди клунок.

А далі вже пішли й «враження»...

Чимале враження на мене справили два грізних запитання дебелої молодиці, що стояла на східцях у вагоні з коромислом в руках.

Перше запитання — це: куди я пру, а друге: чи не повилазили в мене очі.

Я галантно відповів, що «пру» я в вагон і що очі в мене поки що на місці.

На все це резолюція молодичина була така:

— Чорти їх тут носять!

Але спасибі «чортам». Вони таки внесли мене в вагон, розсунули по дорозі ще з п'ять молодичь і посадили скрученим у чотири погібелі на власний клунок.

Доки вдарив третій дзвінок, дихання в мене збільшилося на 10, а пульс на 20—30 за хвилину.

Я, знаючи з медицини, що в моєму розпорядженні для дихання й для пульсу ще є одиниць по 10, особливо не хвилювався...

Бам! Бам! Бам!..

Сіп!

— Ох! (це я так).

Бо відкинуло мене назад на чийсь поперек і поклало мою потилицю в задньої сусідки якраз на те місце, де поперек у неї переходить у «далі».

Там я й прикинув...

А передня сусідка швиденько гупнула мені на те місце, де мої груди переходять у «далі». Сіла та ще й (хай їй легенько ікнеться!) крутонулася разів зо два — уможувалась.

Звідси й «ох!»

«Прощавай,— подумав,— Харків!»

* *
*

Пахло потом... Пахло молоком (коров'ячим)... Пахло... Та чим тільки не пахло?!

— Різні на світі запахи бувають! — казав мені колись один хороший чоловіча, Кіндрат, що свого часу «з горілки» вмер.

І таки правду казав.

Бо справді: «Різні на світі запахи бувають»...

Особливо в вагоні і особливо коли відпочивати журналіст їде.

Весняні запахи...

...Сиділа на «грудях моїх», мабуть, середнячка. Бо куркульки я не витримав би, а від неможливості було б, напевно, легше.

Я потихеньку стогнав, ніжно пригортаючись обличчям до попереку задньої сусідки, а середнячка, сидячи на моїм власнім животі, голосно лускала насіння.

А за вікном жита красувалися, пшениці наливалися, голубіло волошками по житах, зозулило лагідно по лісах...

А за вікном сріблом у сояшних батогах жайворонило...

А за вікном:

...немає меж... і де кінці,
що ставили б сонцям семестри
у голубому молоці?

Так то ж за вікном!

А до вікна (аж подумати страшно!) ще попереків
з п'ятнадцять і пудів шістдесят живої жіночої ваги, не
рахуючи коромисел і глечиків з кошиками!..

* *
*

Оця моя «смичка з селянством» тривала три про-
льоти.

Увесь час я згадував чийсь дуже мудрі слова:

«До селянства слід підходити вмючи, інакше замість
«смички» казна-що матимемо».

Праведні слова. Іменно «підходити» й іменно
«вмючи».

А я «підліг під селянство», і, треба вам сказати, під-
ліг дуже незручно і дуже не вмючи.

І замість «смички» получилось саме «ох!»

* *
*

Через три прольоти — останній «мазок» широкою
основою по моему череву, останній «гуцик», а за ними
моє, щасливе вже й радісне, останнє «ох»...

З мене встали...

Війнуло спідницями...

Чийсь стрункі молоді ноги притьмом стрибонули з
верхньої полиці на мою печінку.

Щось ухопило мене за голову й з криком: «Дивись!
А я думала — глечик!» — кинуло.

Я заплющив очі. І мені так яскраво уявилося, ніби я
лежу в південноамериканських преріях, а наді мною ви-
хором смалить табун наляканих тигром бізонів...

Потім уже я й жита бачив, і волошки мені голубіли,
покиваючи синенькими шапочками, й поля всміхалися:

«Що, мовляв, проїхався?!»

«Чого ви,— думаю,— смієтесь?! Ну, проїхався! Так

що ж?! Ви всміхаєтесь!.. А хіба з вами такого не трап-
лялося?! Хіба не про вас співається:

Ой поля, ви поля,
Мати рідна — земля...
Скільки крові і сліз
По вас вітер розніс...

А в мене ще крові не було... Та й сліз не помітив...
Так тільки... боліло».

* *
*

Мерефа... Єзерська... Бірки...

У вагоні — я та ще дідок один, що весь час тільки
на мене дивиться. Бачу, що хоче забалакати.

Нарешті наважився.

— А як ви гадаєте — без віри жити можна?

Я думав про свою печінку, про англійський ультима-
тум, про те, чи побільшать на липень ставки.

— Можна! — буркнув.

Дідок одсунувся й заспівав:

Возбранний уеводі побідительная.

. . . . .

Безпалівка!

Фініш, значить!..

А від Безпалівки — ви ж знаєте — й до Пасік уже
недалечко. Так як устанете з потяга, так зразу ліворуч
понад колією трохи, а потім убік навскоси, по дорозі на
Гомільшу.

Гомільшу знаєте?

Ні?

Хіба не знаєте?! Це по дорозі на Пасіки! Поміж ни-
вами зеленими дорога простяглась. Ідете, а праворуч —
ниви й ліворуч — ниви...

Коли не знаєте дороги, ідіть за підводою, що везе
ваші речі.

Так і дійдете.

Ось уже й Пасіки недалечко...

От і школа...

— Тр-р-р-р!..

Приїхали...

«ЗЕМЛЯ ОБРАБОТКИ ТРЕБУЄТЬ»

КОЛИ ви йдете з Безпалівки на Пасіки, ви обов'язково зупиняєтесь над нивою, пильно придивляєтесь до неї й міркуєте:

«Що ж ото за штука на цій ниві росте?»

І довгенько так міркуєте, аж доки підійде до вас Митро Хведорович...

— Митре Хведоровичу! Що воно за таке отут посяно? Здрастуйте!

— Здрастуйте! Оце? Оце так што, мабуть, чи не вівсюг пойшов! Густо взяв! Сіяли овес, а воно не вийшло — завівсюжило.

— А ото?

— То не іначе, как мишій! Бачите, просто вам під щітку дерьоть! Гунька думав ячну кашу їсти, та не вдасться. Мишій не свій брат: хоч кого заб'ють. Покурить нема?!

— Є! Закурюйте!

Митро Хведорович — пасічанський «гражданин», у смушевій шапці (температура в затінку 40°), в «бамазевій» сорочці, босий і в стьожках замість штанів.

— Були когдась-то штани,— дивлячись на праву ногу, каже Митро Хведорович.

— А по-мойому, будуть ще! — всміхаюсь. — У вас штани в потенції, Митре Хведоровичу! Виростуть. Бачите: ниточка з ниточкою переплітається! Так, дивись, і виснуються!

— Та виснуються. Будуть, бог дасть.

Митро Хведорович — філософ. Знає «одкровеніє Івана Богослова» й навіть коневі хвоста зав'яже «по одкровенію».

— Смієтесь? А чи не так ув «одкровенії» понаписувано? Чи не позасновувано світ божий дротами?! Чи не град страшний після посухи пекучої? То ж то бо й є! А ви смієтесь!

Скільки Митрові Хведоровичеві років?!

А я знаю?

Може, двадцять сім, може, шістдесят сім!

Митро Хведорович будуть із тих «граждан», що вгадати їхній вік можна тільки або на храмове свято, або на великдень. Коли вони вмиваються... А так — глибока це таємниця!

Ану, вгадайте!

Середній на зріст! Кремезненський! Борода росте й з очей, і з ушей. Волосся копицею. Ні шатен, ні блондин, ні брунет... Якого ж кольору? Хто й зна! «Неопределённый»! Коли розтулить губи, здається, ніби він ухопив шість білих-білісіньких квасолин (зуби). Очі? Очі там! Десь за густим лісом, зеленувато-каламутними озерецками. А навкруги них тиша й спокій! Іще раз: спокій і тиша! І ніколи, мабуть, на тих озерецках ні хвиля не пробігала, ні риба не плюскала.

Угадали?!

Ну, скільки ж?!

Двадцять сім?! Сорок сім?! Шістдесят сім?!

Ото ж то й воно!

А Митро Хведорович уже Вустю заміж оддав.

— Хоч воно, знаєте, й за мужі тепер пішли!

— А що таке?

— Уремени якісь! Недійствительні! Сто п'ятдесят отих лимонів у спалком оддай, а сто тут, у себе! От воно й двісті п'ятдесят! А вона тобі покрутиться-покрутиться, та погім таке: ні вдова, ні молодиця...

— А вам чого турбуватися?! То вже її справа! Не маленька: як хоче, хай так і живе!

— Та то так! Та тепер воно какось-то так пайшло...

* *
*

Сіли...

— А що воно, Митре Хведоровичу, за знак, що отонивки ваші так завівсюжило та мишієм укрило?

— То воно от що главное: земля обработки, як казав оце агроном, требует. Ну, воно, мабуть, і правда. Бо без «обработки» самий тобі вівсюг...

— А скільки ви вже хазяїнуєте?

— Та літ, мо, з тридцять, мо, й більше.

— Без «обработки»?

— Та оремо.

— А може б, ви зовсім і не орали, тоді, дивись, готові паляниці росли б?

— Не, навряд... Он, бачите, жито... Плохувате, що й казати! Так, де-не-де колосок стирчить. То само вросло!

— Як само?!

— А так, само! Торік, мо, чули, у нас у липні градом геть до коріння оці всі поля вибило. Якраз перед жнивими... Вже дехто навіть устиг і в копи покласти. Так воно як чесонуло, так, повірите, ну голісіньке тобі поле, як бубна. Так ото восени поприорювали, та воно ото й походило: бог таки не залишив своєю милостю. Так бачите, зовсім плохувате. А думали, що нічого буде... А я так своє отам на леваді й приорювати не приорював, забув яюсь. Так тепер таке, що, мать, хліба не буде...

«Земля обработки потребуєть!» І Митро Хвсдорович «обработки потребуєть»!

ОТАКІ В НАС КОЛИСЬ БУЛИ НА СЕЛІ КЛУБИ

УЖЕ простий на селі був колись «клуб».

Бачите: он через дорогу під куминими Уляниними ворітьми кілька колодок лежить...

Ото й був наш клуб.

Праця в «клубі» починалася о дев'ятій-десятій годині. Тільки не вранці, а увечері.

— Хто такий Андрій, хочете знати?

— Ну й сучий же син! — так характеризувала його Уляна. — Земля під ним, анахтемським, ходором ходить! Та там як скаже, як прикаже, як тупне та як ухопить мою Химку на польки, так, ну, як ото вихор, шеймин хлопець!

...Працював «клуб» систематично щовечора.

Як ото тільки починало сутеніти, чулося з переліску за Уляниним городом:

— А-х-х-х-и! Чорнява!

То керівник «клубу» на «занятія» йшли!

За кілька часу, дивись, з улочки або через тин з'являлися постійні одвідувачі нашої культурної установи.

І починалося...

Починалося завжди з польки.

На які ж тільки коліна ми її не сибірили?!

І так... і сяк... і отак...

А Андрій!! Андрій!!

Він і боком, і задом, і вигинається, й виправляється, й присідає, й підсакує!!

— Е-е-е-е-х!!

— Повірите, — казала Уляна, — під п'ятдесят літ маю, а їй же богу, іноді сидю біля вікна й соваюсь! Ну, як шилом, повірите, хто штрика! Аж старий іноді грмає:

— Ти б, — каже, — стара печерице, краще святої евангелії почитала.

— А я не вдержусь! Ну, со́ва мене, кида мене, не при хаті згадуючи!

...Та де там утриматися?!

І ви б, їй-бо, не втримались!

— Я,— казав дід Савка,— здається, всього бачив, а все-таки сидиш було оце на ганку та за бильця так і держишся!

Ноги якось самі собою тільки: дриг! Дриг! Дриг! І хапаєшся то за ліву, то за праву.

А воно як іще молодик Великим Возом на Чумацький Шлях виїде, та ще як чортяка тобі під самісінький ганок соловейка принесе,— ну, нема тобі порятунку — й квит!

Іноді гармошка затихала...

Тиша-тиша...

Дзвінкий, розложистий регіт скаженими покотьолами подався через перелісок у ярк. Докотився до дубового лісу, що ген-ген по тім боці, за пшеницю,— й мчить назад, та по пшениці перепелятами... То вже Андрій щось таке вигadaв.

...Музичний відділ кінчався...

Далі — вокальний!..

Починав Тимоха:

Скину кужіль на полицю,
Сама піду на вулицю.

Високим фальцетом кінчав Тимоха останній куплет...

І знову -- регіт...

І знову — «ляск»...

І так до першої, до другої години, а то й більше...

Наостанку ще й буйна злива польки й вихор із спідниць та з чобіт...

Останній акорд! І «клуб» кінчав свою роботу.

...А тепер кіно, і клуби, і Палаці культури, і гуртки, і концерти, і вистави...

«ЖІНВІДДІЛ»

КОЛИ отак було глянете на наше село, розведете руками:
Ну, самий тобі «жінвідділ»...
Дивіться: он Сторчиха за ворітьми когось кляне.
Кого?

Спитайте її, вона й сама не знає... То вже в неї така професія...

Прокидається з «трясцю» й лягає з «сто чортів»...

Он кума Тетяна репіжить Миколку за те, що шапку «стерво собаче» загубив.

Он Наталка Василену деркачем виховує:

— Слухайся, сукина дочко, матері! Слухайся!

Он Домаха... Он Параска... Он Устя... Он Горпина...

Он... он... он...

Ні, краще перечитайте святці: там вони всі є...

Це ж тільки на вулиці. А ще ж по городах, по хлівах, по садках, по клунях...

Дід Глушко, так той просто сказав:

— Баби тії в нас, ну, як жука-кузьки!

За проводиря тут у нас править Уляна.

Вона головний організатор, проводник і радник.

Засідання «жінвідділу» по неділях удень на тих самих колодках, де ввечері працює «клуб»...

Порядок денний?

Ех, голуб'ята мої! Коли б ви там у столиці могли за якихось чотири-п'ять годин вирішити стільки справ, скільки наш «жінвідділ» вирішує, я з почуттям щонайдужчого до вас подиву офірував би вам чудесну сукувату грушеву палку, що нею я по лісу гадюк смалю!

Починається (не так, як у вас!) з «біжучих» справ!

— ...А чи вилили свою Муру до бугая?

— ...І щось я, голубонько, помічаю, що в моєї молока меншає! Коли б, господи, не відьма!

— ...І не говорять, матінко, цур йому, пек! На тім тижні в Свинарному входить Чопиха, так уже стемніло, в хлів... А воно з-під корови тільки шусь!

— ...А чули в Сторчихи — донька? Я їй казала: «За своїми, шеймо, дивись!» А тепер ік Петру: «Нате, мамо, онука!»

— ...А та! Щербата! «Чхать, каже, я на вас хочу!» Ач яка! Чоловік тільки з двору, так, мов той роплан, через тин у садок до Петрового Гната!.. «Чхаты!..» Матері своїй у великодній очіпок чхни, сукина дочко!..

Далі йде найголовніша і найпекучіша справа.

Справа виключно жіночої компетенції. Релігійна справа.

Тут уже «дискусії» з високими нотами, з позами, з рухами, з руками в боки...

Тут турнір баптистів, адвентистів і православних.

Переважають адвентисти.

«Православіє» мовчить.

Коли яка й поткнеться:

— А все-таки церква — так воно не те що ваші читанки та співи під повіткою!

— «Церква»?! «Під повіткою»?! Піп, мабуть, підморгує?

(Місцеві «батьюшечка» дуже слабкі щодо «адамових реберців» і мало не щотижня за ту слабкість платять власними святими ребрами...)

Релігійні дискусії рідко коли кінчаються без «страждання» за «віру Христову». Найбільше мук святих зазнають очіпки...

Як я вже зазначив, найбільший успіх мають баптисти.

Хоч і таку поважну «релігію», як баптисти, іноді перемагає простісінька череп'яна ринка.

Оришка вже зовсім була до баптистів пристала. Вже з місяць і на «казання» їхні ходила, й церкву забула, й лаялись перестала.

І треба було їй позичити Христі свою череп'яну (ну, зовсім нову-новісіньку!) ринку. А та розбила!

— Так така ти, сяка-така, свята та божа? Живою до бога лізеш! А ринку розхокала та тоді: «Сестрице, не лайся!» — «Не лайся»?! А купить мені таку ринку бог твій баптицький?! Очі під лоба закотила та вже й

Барвара, думаєш, великомучениця?! Береш, страмнюча, ринку не бий, голова б у тебе тріснула.

І в першу неділю пішла до церкви. Ще й на часточку понесла...

Грім серед ясного неба!

У неділю сходка!

Голова сільради заявляє:

— Жінка має однакові права з чоловіком! Коли котрий битиме чи лаятиме, має право кожна вести його до розправи. Тут ми з ним знаємо, що зробити! Вибирайте делегаток!

«Владики» всміхаються!

— Варитиме, положим, моя, як і досі варила!

А дід Глушко пихнув люлькою, сплюнув та:

— Ото й мою в делегатки?! Та не буде діла!

А і в баби Глушихи, і в тої, що «варитиме, як і варила», десь далеко-далеко, аж-аж-аж ондечки, вогники блимнули...

ЯК МИ КОЛИСЬ УЧИЛИСЬ

ОУЖЕ рано починалася за старих часів професійна на селі освіта.

Тоді вона починалася, коли Ванька́ або Одарочку було вже «одлучено» і коли Ванькові або Одарочці сорочка підіймалася вище того місця, про яке ви зараз думаете, і зав'язувалася вузлом на спині.

— Щоб не закаляло! А то воно в мене, вибачте, на втори слабеньке.

Ванько (або Одарочка) у цей час свого віку вже міцно трималося за материну спідницю і весь час:

— Мамо! Моні!

— Ось не ма́май мені над душею! На ось дубця, пожени гуси за ворота. Віи у мене хороший хлопець! Пожени, пожени! Мама на базар пойдуть, гостинця куплять! Отак, отак їх! Гіля, кричи, гіля! Отак! От цяця Ванько! От цяця! А Меланя кака,— вона мамі не слухає! Жени! Жени!

Це були перші й найраніші кроки нашої освіти.

Гуси — це був перший і обов'язковий етап нашої освіти.

Програма нашої освіти у нас на селі складалася на підставі споконвічних традицій і на підставі життєвих умов.

Їхніми інструкціями ми керувалися, за їхніми вказівками ми йшли.

Так, значить, перша наука — це гуси.

Пасти гуси, впасти їх так, щоб у чужі копи не вбралися, пригнати додому всіх до одного — це була програма нашого «технікуму», першого, сказати б, курсу.

Коли ви цього іспиту не складете, коли у вас одберуть де-небудь у чужому просі або на чужій стерні картуза або ж ви, навчаючись поціляти, бахнете гусеня грудкою по голові і приженете додому замість восьми

гусенят семеро,— крім того, що на вас буде побито нового-новісінького вінка, вас ніколи не переведуть на вищий курс.

Вищий курс — це свині.

Самі ж ви, певна річ, розумієте, що це вже справа далеко серйозніша, ніж гуси.

Свиню ви вже в самій сорочці не впасете. Тут уже обов'язково потрібні були штани... Хоч і з прорішкою ззаду, а проте штани, та ще й на одній підтяжці.

Замість дубця потрібний невеликий кийок.

Цю справу доручалося громадянинуві від шести років. Раніше — ні. Бо тут треба було певної вже кваліфікації, а найголовніше — поважності.

Сказати:

— Аля! Бодай була вона тобі здохла!

Це не те, що невинне й наївне:

— Гіля-гіля!

Тут уже треба було, щоб свиня почувала, що над нею є верховне начало, треба було вчасно й уміючи вхлудити її кийком, не хапаючись і не нервуючись, а свідомо своєї гідності, ніби так, між іншим, прослати на вигоні басом:

— А куди ж ото ти пішла? Кажи, га? Куди ря-а-а-а-ба?

А потім солідно додати:

— Сибірки на тебе нема!

«Володарем» над свинями ми були до 10—11 років. Потім ішли такі «курси» вищої освіти:

Телята.

Вівці.

Корови.

Коні...

Переступивши на телячий курс, вже «дозволялося» вкрасти в батька паперу й закурювати цигарку з кінського кізяка або прохати в прохожих (тільки не з свого села!):

— Дядю, закурить нема?!

— Нема!

— Так дайте ж хоч сірничка!

В цей час (узимку) починалася й загальна освіта в місцевій церковноприходській або в народній школі...

Звичайно, коли була та школа та були чоботи, щоб у школу ходити.

Дійшовши до кінського курсу, ввечері вже можна було, пригнавши коней додому, вискочити на вулицю на колодки.

Коли мати було почнуть:

— Уже, сибіряко, хата тобі чимсь тхне?! Уже на вулицю?

Можна було матері відповісти:

— Та!

А як батько почнуть, краще мовчати. Бо в батька аргументи були значно солідніші:

— Ти не той, не дуже! Що ото чоботи вже «бутилками» пристроюєш? Ти мені дивись! Поб'ю на сукиному синові істика до цурки!

Батькові іподі тільки можна було сказати, та й то потихеньку:

— Та я хіба, тату, що?! Я ж — нічого...

Кіньми закінчувалася освіта в нашому «технікумі».

Освіта в «технікумі» провадилася однаково для хлопців і дівчат.

З певними, розуміється, відмінами: одночасно з «технікумом» хлопець вчився погоничувати, тесати, стругати, а дівчинка — коноплі брати, тіпати, прясти, вишивати.

А далі функції хлопчачі й дівчачі різко розмежувалися: хлопець ішов на плугатаря, на косаря, а дівчина на полівницю й на в'язальницю.

Співати вчилися разом на колодках. Співать — це обов'язково, як дихати.

Закінчувалася наша освіта материними словами:

— Жениць би вже лобуряку слід!

Або:

— Та моя вже доросленька! Кума казали, що Іванів Максим уже напитував! Мабуть, так у м'ясиці й обкрутимо! Час уже!

Кінець був нашій освіті.

А тепер як подивишся — і семилітки, і десятилітки, технікуми, інститути, університети, академії...

Ой як «тяжко» тепер нашій молоді!

Нам було значно легше!

«СЕЛО — КНИГА»

СКАЗАТЬ, що на селі бракує друкованого слова, не можна.

Таке «слово» на селі є. І його чимало.

Коли взяти кілька хазяїв заможненьких, що в них і 1921 року дещо вродило, то в кожного з них можна знайти цілий асортимент друкованого слова видання 1921 й 1922 років.

Видання цих років найбільше.

Друкованого слова з часу дореволюційного, часу Центральної ради, гетьманщини, денікінщини вже менше. Але є й таке.

Лежить те друковане слово здебільша на горищі по схованках, по торбинках.

Дехто позапихував його в пляшки, позасмолював і позакопував.

Читають те слово друковане дуже рідко.

Так іноді довгого зимового вечора витягне Кіндрат Степанович торбинку чи скриньку, одчинить її, вивалить на стіл те слово друковане, почухає потилицю й похитає головою:

— На кого чортового батька я збирав оце все? Ну й дурний! От дурний!

— А не казала я тобі?

— Казала! «Казала, та не зав'язала»!

— От і милуйсь!

— Та ні тобі закурити, та ні тобі хоч би що! Ну куди ти його?

І знову збирається воно в торбинку або в скриньку й гириться на горище до другої перетруски.

Видання 1923 року вже мало.

— Не хапає! Та й де його набратись, коли тобі супоня півсотні! Діла!

І оце тепер, коли пригадаєш, скільки того «друкованого слова» кинуту було на село 20, 21 та 22 року, так

просто дивуешся, як-таки до цього часу не встигли зліквідувати на селі неграмотності.

Правду каже приказка:

«Вік живи — вік учись».

Щоб було замість різних малюнків та «водяних знаків» на тім «слові» понадруковувати азбуку та читанку.

На всі б три читанки вистачило.

На «лимонах» — азбука.

На «п'ятилимонах» — одна читанка.

На «десятилимонах» — друга.

І т. д., і т. д.

От тепер, довгого зимового вечора, і було б що читати Кіндратові Степановичеві, торбинку чи скриньку перетрушуючи. А так Кіндрат Степанович нервується, бо:

— Воно мені без діла!

* *
*

Корисної книжки, що її казати, на селі обмаль.

— Чи нема там у вас якої газетки чи книжки? А то дивіться — до чого докурився!

Читаю: «Цар-бо царствующих і господь господствующих приходить заклатися й датися в снєдъ верним».

— Бачите, до чого дійшло? Цар царствующих прийшов спідати з вірними, а я з нього цигарку! Гріх — та й тільки!

— Повірите, «богородицю» ще до великодня скурив! Що вже бамага добряча: тоненька та вилежана! Кинулася на тройцю Килина за «богородицею», щоб Ванько їй про вспеніє прочитав, а я й палітурки на горище закинув. Металася вона, металася й за іконами, й поза діжкою... А я сидю під яблунею: «Шукай,— думаю,— шукай! На небі вже твоя «богородиця»! З димом, хай бог простить!»

— А воно ж ото на тім світі даром не пройде. Як посадять на сковороду, та тою самою «богородицею» й підсмажуватимуть.

— А що поробите? Його ж, паперу того, не накупишся! Та що вже про мене казати? Я не з дуже праведних... Он дід Оверко і в петрівку, і в спасівку щороку говіє, а й той не втримався. «Діяння» докурює... Сяде на призьбі, розгорне: «І бисть везапу з небесе шум,

яко носіму диханію бурну й ісполні весь дом, ідеже бяху сядяше».

Слова які!

А він витре сльозу:

— Прости мене, господи, грішного!

Д-р-р-р-р!

Один тільки вже листочок зостався... А далі вже що робитимемо, так і не знаю. На все село один-однісінький часослов у Панаса залишився... Ще його покійний дід в Олексіївці на ярмарку купили! Та й з того вже хтось титульну сторінку одідрав...

Так коли трапиться яка газетка, дайте, спасибі вам!

Дав! Дав із своєю «усмішкою». Не страждать же людині!

* *
*

Отже, як бачите, на селі з «корисними» книжками скрутно. Нема!

Полоскочіть, будь ласка, правління «Село — книга».

Село думає, що за два роки вже можна всі місця перечухати.

Навіть ті, що ніколи не свербіли...

Тут у нас чутка є, що «Село — книга» чимало в Москві книжок закупила тих, що там не йдуть...

У нас вони підуть...

Коли вони російською мовою друковані, та ще з такими словами, як: «аперцепція», «кон'югація», «девальвація», «пертурбація», «сигналізація» й «акація», то тут їх в одну мить розхапають...

Таких завтовшки «закрутять», як у зав. торгвідділом «Село — книги» права нога!

Так чекаємо!

Скільки їй, «Село — книзі» тій, часу треба, щоб до села книжку довезти?

Два роки, бачимо, що мало. Ну, почекаємо ще два роки...

А тоді самі писатимемо, самі й друкуватимемо.

Івашко вже казав оце:

— Со воно за лиха така година: урока тобі завдасть, а со, ти його з батькового картуза вчитимес? Йй-бо, сам собі книжку напишу!..

Отакел

М Е Д

МЕД — штука солодка!..
Це найстаріший у нас пасічник дід
Глушко так.
Сидимо на пасіці, люльками попахуємо,
на бджілок милуємося.
А вони дощем золотим на сонці до
вічка падають.

І гудуть, гудуть, гудуть...

— Гудьоть! Медок несе!

— Хароша, дідусю, комаха! Маленька така, жва-
венька... А дивись, на зиму й буде з чим шу-
лики їсти!

— Тваринка дійсно бідова!.. Ач, як гудьоть!..
Да-а-а! Загув і я оце якось! От, брат, загув! Думав, що
апба мші! Не буде, думав, старого Глушка!

— А ви чого «загули»? По-бджолячому, чи як?

— По-бджолячому... Як хряснувсь, так думав, чи хоч
цурпалки стара позбирає. А все язик наш поганий! Не
вдержися, скажеш, согрішиш, от воно тебе й кине!
З бджолами треба по-хорошому... Божа вона тваринка й
порядок любить...

— А що сталось, діду?

— Сталось... Таке сталось, що й досі, в три погібелі
зігнувшись, ходю... Роя збирав... Тільки ото підобідали,
вийшов у садок, дивлюсь: гонить... Я за колодку, за дра-
бину й чекаю, де сяде... Сів, бачите, он на тому бере-
сточку... Воно хоч і височенько, а щоб невдобно, сказати
не можна! Драбина достає, і колодку підставити можна
так, що струснеш — і все! Мій, думаю, буде! Підставив
драбину, поліз... І колодку в самий раз пристроїв, і все...
Тільки наважився струснути — воно, лиха личина, хай
бог простить, тільки — дз-з-з! Та в самісінький же вам
ніс: раз!

Та так же болюче, як ніколи!

Одмахнувсь! Сльози тільки; кап! кап! кап! Чую, жене мого носа! Як рисаком жене!

Труснув ще...

А воно штук із десяток у лоба як ужарять!

— Чорти б вас!..

Тільки ото промовив «чорти», коли це:

Трісь!

(А колодку з роєм держу!)

Трісь! — та як поперло, як поперло, так, їй-бо, хай бог простить, сажнів з п'ять, ноги вгорі, а голова внизу, летів, як яструб. А потім як кинуло, аж кавкнув. Кинуло та ще й колодку на голову наділо! Так вони як рвонули мене з усіх боків, то я як висмикнувсь із колодки, та як ударив, так у сажі з кабаном опинився...

Упав та й стогну!

Виволокла стара з сажі, насилу очуняв! Запричашався. Такого вони мені меду дали!

Отаке буває...

«Ото не чортихайся, раз із бджолами діло маєш», — каже стара.

Так воно таки правда! Я вже запримітив: раз на пащі чорта згадав, тікай краще. Особливо як за роєм лізеш.

Чорт, знаєте, та ще при трухлявій драбині завжди таку халепу вам устругне...

А мед... мед, що й казати, штука солодка...

ПРОПАЩІ ЛЮДИ

ЗЛИВА на сільраду нашу. Паперова злива!
Голова так іще с'як-так пливе, горічерева,
а секретар уже захлинається.
От-от пірне... От-от пірне...
Поринає й плаче... Гіркими слізьми плаче:

— Коли ж уже, доленько милосердна, припиниться!
Як пішов «дощ» з революції, так дедалі більшає, дедалі скаженішає... Та ні на човні від нього не врятуєшся,
ні на пароплаві від нього не втечеш!

Ви не бачили нашої сільради. А навіть коли б і побачили, ніколи б не подумали, що в такій маленькій, біленькій, чистенькій хатці йде така страшна боротьба з грізною стихією. Ніколи б вам і на думку не спало, що в тій хибарці двоє людей захлинаються в паперах, що вже ось три роки ливом ллють з «райвиконкомської хмари».

163 двори наше село має.

860 чоловіка їдців у нашій селі.

Тихі собі двори, тихі собі їдці. Тихо їдять, хоч і добре їдять.

Так от на оці сто шістдесят три двори й на тих вісімсот шістдесят їдців уже до 1 липня «випало» більш як п'ятсот номерів «уходящих» та штук шістсот «виходящих».

Це ж іще не було гарячої пори. Вона тільки ось-ось наближається...

Єдиний с.-г. податок надходить. Це для сільради «жнива»...

Тут уже що ж буде?

«Злива з градом» буде!

Щодня, що білого дня:

«Райісполком приказиваєть немедленно...»

І щодня:

«Сельсовет ув ответ на ваше предпісаніє уведомляеть...»

І то на день райвиконком разів із десять «приказиваеть», а сільрада разів із десять «уведомляеть»...

Та добре ще, якби було на чім «уведомляеть».

А то на старих «ділах» колишньої «розправи» доводиться «уведомляеть», бо ні паперу, ні на папір.

Це тільки так звані «текущі діла».

А різні не «текущі», а просто «стрибающі»?

Коли тобі: «на протяженіі 24-х часов, в протівном случає ви будете арестовани».

Такі так само мало не щодня!

А ви знаєте, що наша сільрада має десять форм щомісячних звітових відомостей, що їх вона має подавати кожного п'ятого числа?

Яких?

Ось яких!

1. Відомість, скільки в селі дворів, їдців, з поділом на чоловіків, жінок і т. ін. Ця відомість має 15 шпальт!

2. Відомість на земельну площу (17 шпальт!).

3. Відомість про число худоби в селі (19 шпальт!).

4. Відомість про число мертвого інвентаря (26 шпальт!).

5. Відомість про число фондкових участків (18 шпальт!).

6. Відомість про число прокатних пунктів (14 шпальт!), де щомісяця пишеться: «Прокатних пунктів нет». Щомісяця це пишеться!

7. Відомість про засівну площу (18 шпальт!).

8. Відомість про колективні господарства (11 шпальт!).

9. Анкета гідротехнічного обслідування (12 шпальт!), де щомісяця постановляється в одній шпальті, що село має 15 зрубових колодязів.

10. Відомість про покривні (злучні) пункти на 11 шпальт, де в одній із шпальт урочисто щомісяця проставляється «2» (два бугайці), а в другій «1» (кнур).

Не забувайте ж, прошу вас, що це постійні, щомісячні відомості, які не торкаються різних періодичних сільських кампаній!

Може, цікаво, скільки й яких списків складала наша сільрада за останні два-три місяці не постійних, а, скажуть би, «кампанійських»?

Нате!

1. Списки на трудгужподаток.
2. Страхові списки на будівлі.
3. Списки засівні на озимину.
4. Списки засівні на ярину.
5. Страхові списки на худобу.
6. Списки єдиного с.-г. податку.
7. Списки подв.-маєткового податку.
8. Списки садибного »
9. Списки загальн. гром. »
10. Земельний список.

Все це не списки, а «списочки». Аркушів у них, аркушів, аркушів!..

І все це роблять у нас Яким Федорович (голова) й Назар Григорович (секретар), які ще ж мусять «в свободное от занятій урем'я» орати й сіяти, косити й молотити, бо їм, як і «простим» людям, їсти хочеться і які «в противному случае будуть арестовани»...

У сільраді, в шафі, в самісінькім низу, є чимало книжок з підписами: «Пасічанський сільський староста».

Там є і «входящі», й «ісходящі».

Прїїдьте коли-небудь до нас та й порівняйте ті «входящі» з теперішніми «входящими».

Я порівнював.

І виходить, що тоді «входило» до розправи на рік сто - двісті папірців і «виходило» так само.

А тепер, коли станете на дверях у нашій сільраді, так ті папери не «входять» і «виходять», а натовпом «пачками» влітають і вилітають.

Як бджоли з вічка!

Пишуть, і пишуть, і пишуть, і пишуть...

Подописувалися до того, що вже отаке пишуть:

«В с. Гомельше на рогатому скоте появилась сїбірская язва, что установлено ветеринарным врачом, который падает скоропостїжно». Тут — «упадеш».

Московська «Правда» нещодавно багато писала про боротьбу з паперовою зливою взагалі, а статистичною зокрема.

Треба боротися!

Треба, бо недалечко той час, коли на нашім пасічанськім цвинтарі будуть дві свіжі могили.

І написи на тих могилах будуть такі:

«Тут покоїться прах раба божого Якіма Федоровича Володимирова, голови Пасічанської сільської Ради, утопшого в паперах во царствії твоєм».

А другий такий:

«Тут поховано секретаря Пасічанської сільської Ради Григорія Назаровича Головню. Знайшли мертвим під «входящими».

А й Яким Федорович, і Григорій Назарович хороші люди й хороші, зразкові робітники.

І сільрада в них як писанка, і школа в них ремонтується, і все в них вчасно, і все в них у порядку.

Не губіть їх!

«ОХ І ЛІКУВАЛИ НАС...»

1921 РІК...

Бачите: он на колодках баба сидить у синенькій кохті, в полотняній спідниці, в теплому платку й у величезних «солдатських» черевиках?

Знаєте, хто то такий?

То пасічанський «професор», баба Палажка, що вже років чи не з п'ятдесят непохитно й непорушно стоїть (чи сидить) на варті охорони здоров'я пасічанського населення.

Бабі Палажці, що ото на колодках сидить, років уже з дев'яносто, але рука в неї й досі тверда, і як середньовічний лицар колись меча держав, так баба Палажка міцно держить у своїй руці іржавого ножа, коли «одхватує» пупа новонародженому рабу божому Свиридові чи рабі божій Килині...

— Тайственная баба! — каже кровельщик Гнат Порфирович.— Усьо знайты!

У тої «тайственной баби», в її старечих борознявих руках «тайни житія і смерті» богом дорученого їй населення...

— Чи-лі какая, примерно, бешиха, чи там глаз, чи пристріт, чи сояшница,— баба етая, ну, как ото рукою знімаеть... Такая ото баба... Уп'ять же таки: зуби, переполох, простуда, чи-лі какой-небудь вас «огник» поприщить,— усьо ето баба Палажка достоменно проізошла й на все еті болісті їй просто-таки вроді рукою махнуть... А що вже возьміть, примерно, «пупи», какіе вам будіть завгодно, пускай то будіть пуп мужеськой чи, наоборот, женський, ето бабі Палажці без уніманія: як оріхи лущить... Да-а! Баба, безусловно, знающая, ну, вже ховатися нічого,— тайственная баба... Нічого не поділаете: такая в неї работа. Медицинская...

Баба Палажка, по-мойому, значно професоріша від самого професора.

Бо що таке професор чи доктор?

Вони тільки по книгах можуть здоров'я охороняти.

А баба Палажка без книжок і закони деякі видає («закривай дитину чорною хусткою, бо зглазять!» і т. д.), і сама безпосередньо власними руками, власним язиком і власним іржавим ножом охороняє те здоров'я...

— Ніякі дохтурі ваші цього не знищать, а я зничужу!

Це так про бешиху...

— Он у Пріськи. Не володіла Маринка правою рукою, а лівою добре володіла... Привели до мене: тепер однаково обома не володіє... А то тільки однією!.. А ваші дохтурі те зроблять?!

Отака в нас баба Палажка, наш пасічанський професор!

«Зничтожає» баба всілякі хвороби: й хірургічні, і внутрішні, й хвороби на очах, і на зубах, і жіночі, і всілякі інші.

Я вже не кажу про такі хвороби, яких ви ні в якій патології не знайдете,— це найстрашніші й найрозповсюдженіші серед пасічанців хвороби — переполох і зглаз.

Хірургічні хвороби

Всі хірургічні на селі хвороби поділяються на дві великі групи.

Перша група — Б е ш и х а.

Друга група — В и х.

Виху трапляється не багато...

А бешиха — так це пошесть... Сила її на селі...

Бешиха узнається з таких прикмет:

— Бабусю! Щось у мене ліву кульшу розперло й смика. І під груди підпира... І млосно мені, млосно, ніби оце перед вами не я сндю, а хтось сидить! Ох! Ох! Ох!..

— Не ти сидиш?! Хтось сидить?! Вона, моя голу-бонько! То вона! Сідай, серце, на покуті! Зараз ми її зничожимо! Як не вмреш, рибонько,— жива будеш!

Вона — значить, бешиха...

Ліки від бешихи, як і взагалі всі ліки в баби Палажки, «патентовані»...

Від бешихи дуже помагає такий лік:

Хвору садовите на покуті, повертаєтесь до ікони й жарите тричі:

«Отче наш, іже еси на небеси...»

Після того підходите до хворої, лапаєте те місце, де болить, потім обтираєте пальці свої, ті, що брались за хворе місце, об власні губи, берете свого ножа й, прикладаючи його рубя гострим кінцем до болючого місця, дванадцять разів пошепки проказуєте:

— Ішла божа мати з Києва, стріла спасителя.
Я тебе буду прохати рожденному, хрещеному (ім'я) од бешихи шептати. Сімсот сімдесят бехів, беханців, стрічних, річних, вітряних, прозорливих, жіноцьких, мужицьких, парубоцьких, дівоцьких з неї крові не пити, костей не ломити.

Потім повертаєтесь та:

— Тьху! Тьху! Тьху! (Тричі). Нехай вона собі йде, а вам бог помагає!..

Так треба проробити дванадцять раз...

І все...

Будьте певні, що, як не вмрете,— живі будете...

«Вих» уже інша хвороба... І ліки до неї інші.

Тут уже перед «прийомом» ліків не «Отче наш», а «Богородицю» треба тричі всмалити, а потім уже й ліки од виху.

«Ліки» такі:

— Замовляю кості рожденному, хрещеному (ім'я) од виху й зсилаю на очерети, на болота. І тут тобі не стояти, червоної крові не пити, кості не сушити. Не я помагаю, бог помагає...

Так само:

— Тьху! Тьху! Тьху!

Через рік-два, дивись, як корова язиком ваш «вих» ізлизала.

До хірургічних хвороб стосується й кровотеча в усяких випадках.

Від «крові» ліки швидкі, сильні й безапеляційні.

Ось вони:

— Іхав чоловік стар, кінь під ним кар, по рослинах, по дорогах, по притонах, по містах. Ти мати руда жильная, жилистая-тілесная, зупинись, назад повернись. Стар чоловік тебе збирає, на покій зогріває. Коли коню води не стало, так щоб

і тебе, руда мати, не бувало. Пух-земля — одна сім'я. Буде по-моєму — слово моє кріпке! Тьху! Тьху! Тьху! (Це обов'язково).

Найголовніше в цих «ліках» («од крові»), як ви й самі помічаєте, слова: «Пух-земля — одна сім'я». Глибоко змістовні. Впливають, як гумовий жгут. Як тільки покажете, кров так і стане як укопана.

Х в о р о б и   н а   о ч а х

Звуться більмом. Усі очні хвороби — всі вони більмо. Інших нема. Ліки дуже добрі. Таких ліків і покійний професор Гіршман не знав.

Пізнати більмо дуже легко в кожній людині (принаймні його легко впізнає баба Палажка).

Коли до вас приходять хвора й держиться за око, ви зразу кажіть:

— Більмо! Я так і знала.

І зразу ж, щоб не затягти хвороби, й починайте:

— Господи, поможи! Пресвята богородице, мати помішнице! Стань мені в поміч, у рожденного, молитовного (ім'я) більмо з ока зігнати. Іхав святий Юрій на білім коні з білими хортами білого зайця ловити. Білого зайця не впіймали, — у рожденного, молитовного, хрещеного (ім'я) більмо з ока зігнали. Йшли три отці святі, за ними три звірі люті: перший чорний, другий білий, третій сірий. Як уздріли — більмо з'їли... Тьху! Тьху! Тьху!

З у б н и й   б і л ь

Це — дрібниця. Вмить, в одну мить заніміє, тільки покажіть тричі:

Місяць у небі,
Медвідь у лісі,
Камінь у полі,
Всі ви три брати
Як зійдетесь у чисте поле гуляти,
Тоді тільки в (ім'я) молитовного й хрещеного
почнуть зуби грати.
Тьху! Тьху! Тьху!

Оце «Тьху! Тьху! Тьху!», як бачите, обов'язкове при всякій хворобі. Без «Тьху! Тьху! Тьху!» нічого не може.

Жіночі хвороби

Є тільки одна жіноча хвороба. Зветься вона сояшницею. Це — коли «золотник не на місці». Хвороба дуже серйозна, й лікувати її треба вміючи. Але нашому «професорові» це все одно, що... не знайду підходящого порівняння.

Логіка в лікуванні сояшниці є. І навіть велика. Раз «золотник не на місці», значить, його треба поставити на його власне місце. От і все! Як це зробити? Треба знати. І баба Палажка це знає. А Наркомздрав, напевно, не знає й улаштовує різні гінекологічні лікарні, родильні дома і т. ін. Витрачає силу грошей... А воно треба тільки покласти в макітру трохи конопель, запалити й поставити ту макітру вінцями до пупа. Ніби така велика «кровососна банка». Воно як потягне — й перетягне «золотник» на своє місце... Але тут треба високого хисту, щоб не допустити до того, що і всю хвору втягне в макітру. Як тільки вже макітра втаскала в себе весь живіт, треба шарахнути по макітрі макогоном... Воно й «одпустить»... А «золотник» уже на місці, як живий.

Що макітра пропаде, то нічого: для того, щоб людину од смерті врятувати, можна макітрою пожертвувати, хоч би й яка дорога вона була.

Забув іще сказати про «внутрішні» хвороби.

Із «внутрішніх» хвороб найчастіше трапляється нутряна сибірка.

Нутряна сибірка — це хвороба, від якої здебільша мруть, хоч і ходять до баби Палажки якраз тоді, як перші півні кукурікають.

Але завжди запізнюються...

— Позавчора, голубочко, треба було б прийти, а тепер навряд чи допоможу!

— Та позавчора я ще здорова була!

— Ні-ні! Треба було, треба!

А взагалі «охорона народного здоров'я» на селі була поставлена добре. «Медичних пунктів» у кожному селі було по п'ять-шість, коли не більше. «Ліків» так само чимало. Навіть багато. Я гадаю, що коли б їх було хоч

трішки менше, не так би заробляли попи на «сороковустах».

P. S. «Молитви» (вищенаведені) мені пощастило записувати, хоч і з великими труднощами та хитрощами. Баби не дають їх, бо «вони після того теряють силу»...

У ХВОСТІ СИЛА

ПЕЧЕ...

До того пече, що дід Панас, той, що ніколи в світі без шапки за ворота не виходив, сьогодні стоїть за ворітьми, рукою очі затуливши, без шапки й кличе:

— А-ця-ця-ця-ця-цю!

Кури під погрібником. Гуси в холодку, під «потребилівкою» (вже чотири роки замкнена стоїть!), а Йванів лошак, риженький, той, що з нього:

— Ну й кінь буде! От, брат, кінь! Та й не вдивительно: з заводським ізлучав — от воно й лошак як лошак!

Так той лошак стоїть на вигоні, сонячними списами проткнутий, та головою тільки:

Так-так! Так-так!

«На все, мовляв, «согласний».

Вискочиш із хати (вискочиш, звичайно, в такому вигляді, як тільки на селі можна з хати вискакувати), так і те, в чому вискочиш, хочеться з себе здерти...

Дереш за шкуру і лаєшся, що в тебе груди не на гудзиках. Розстебнув би так на всі зразу, розпанахався, щоб дунуло туди й видуло з тебе оті сорок ступенів реомюрових.

До одинадцятої наближається...

В повітрі камертони золоті:

Дз-з-з! Дз-з-з! Дз-з-з!

Медяні камертони, що на спаса бабі Мелашці коржі солодитимуть, а на страсть свічку зліплять.

Тріскатиме й плакатиме перед «усіх сверблящих радості» та свічка жовта, старечими бабиними Мелашчиними руками зсучена, а баба Мелашка стоятиме навколішках, битиме поклони:

— Покрий нас, заступнице, чесним твоїм семафором...

І плакатиме баба Мелашка, благаючи в «заступниці»

«семафора» на свою сиву голову, похилу, бо звідки знає баба Мелашка, чи «семафор» у «заступниці», а «омофор» на залізниці, чи «омофор» у «заступниці», а «семафор» на залізниці...

Камертонам медяним нема до того діла:

Дз-з-з! Дз-з-з! Дз-з-з!

Вони працюють...

* *
*

В лісі! Під грушу, під дуба, під ліщину!.. Під чорта, під диявола!.. Під що завгодно, бо пече!.. Бо свердлом гарячим голову твою просвердлює оте око вогняне, що виткнулося з блакитної перини поміж двох пухкеньких хмарок-подушечок!

...В лісі... Ху! Ніби віялом махнуло...

Лежиш, і все тобі байдуже...

Чи вб'є Пілсудський Шептицького на двобою, чи Шептицький Пілсудському черепну розколеть коробку... Так тільки іноді думка, як кирпичина, в голові повернеться: «Краще, якби той того, а той того... Обопільно».

... Пече...

* *
*

— Тр-р-р!.. Куди, ряба?! Та куди ж ото ти, ряба? Кажи, га?! Тр-р-р! Тр-р-р! Та бодай же ти йому була ж іздохла! Тр-р-р!

В лісі содом... Тріщить ліщина, летить сухе гілля... Якась шалена лавина мчить лісом до узлісся...

І в цім галасі, в цій бурі тріску й лопотіння, як вибухи гарматні, вривається люто, тривожно, з плачем:

— Куди, Манька?!

— Куди, Мура?!

— Куди, Рижа?!

— А не здохла б вона тобі?!

— Тр-р-р! Тр-р-р! Тр-р-р!

А лавина мчить...

Ось вискочила Мура на узлісся... Очі дикі, червоні...
Тремтить уся... Стала...

Замість хвоста автомобільна шина...

— Тр-р-р, Мура! Тр-р-р!

...Ніби гарячим залізом жигнуло!..

Опукою б'є на місці, підстрибує, як молода сарна,
люто кидає задніми ногами, хвіст скручується ще щіль-
ніше...

— М-м-ме!

І стрілою в яр!..

Бере бар'єр, як премійований скакун, і котить житом,
просом і огірками до колодязя...

За нею «колбасою» смалить Митрів третяк поло-
вий...

Він іде якимось вихиласом. Голова йому збоку, перед-
німи ногами забирає так, ніби хоче ними вхопити щось
перед себе, пригорнути його, стиснути й поперти далі...
В нього «м-м-м-е» мужне, люте й загрозливе... Хвіст —
обичайкою...

На мить зупиняється перед тином-бар'єром... Раптом
рвучко б'є лівою задньою, і вже «обичайка» його тільки
мигтить серед колосся...

Мура вже позад нього...

... Хвилинка... Йї розгорнутою колоною вихором жа-
рить уся череда...

Молодняк іде жартуючи, «з колінами»...

Поважна Чорна, що «вже оце восьму весну все бички
й бички» в ар'єргарді, як «коміческа старуха» за ба-
летом у веселій оперетці...

...Тину нема. Стирчать тільки кілки...

І плаче, випростуючись, жито, плаче просо, плачуть
огірки...

А з лісу, наближаючись до узлісся, біжить споти-
каючись:

— Тр-р-р! Тр-р-р! Тр-р-р!

* *
*

— Не впасеш, лобуряко?! Не впасеш?!

— А що я йому зроблю, як вони мов показалися!

— Показалися?! На вулицю так на налігачі не вдер-
жиш, а худоба так у житі?!

— Самі впасіть! Закрутить хвоста та й подалось!
Що я його, за хвоста весь час держатиму?

— І держи! Бачиш, що задирає, візьми й «оддери»!
Лясь! Лясь! Лясь!

— Я більше не буду! Йй-бо, не буду!..

* *
*

А Онисько:

— І от же лиха личина! Одрубай йому хвоста — мух
нема чим одгонити... Залиш йому хвоста — дрочиться...

• • • • •
Становище безпорадне.

НА ГОМІЛЬШУ!

ОТАК, як із хвртки вийдеш, так праворуч поміж хатинок дорога простяглася. То на Гомільшу. А Гомільша — то село на високій-високій горі, оточене лісами, лісами, лісами... Колись, кажуть, там фортеця якась була й гора нібито руками невільникими насипана...

Хочете — пройдемось?!

Тільки прошу дарувати: хоч у мене й є «кореспондентський» квиток, але я не з тих, що ото:

«Наше авто, ніби незадоволене, суворо стогнучи й ремствуєючи, вискочило на горбик... А за горбком село... А за селом річка сріблом блиснула... А в селі як побачили наше авто, так і старі, й малі, й гусята, й поросята, й телята, й курчата — все геть-чисто повискакувало на вулицю... Шапками махають! Паламар у дзвони б'є! Корови ревуть! Столітній дід упав навколішки й зняв руки до неба!»

Одне слово, «власного кореспондента» зустрічають!

Так, кажу, я не з таких «власних». У мене «авто» своє... Аж двоє їх у мене, коли хочете! І ніяка лиха година мене не зустрічає. Хіба Пилипів Лапко вискочить спеціально, щоб залишити «власного» вашого без останніх штанів...

А коли вам заздрісно на тих «власних», що автом своїм православних по селах лякають, так що ж: понюхайте запальничку, щоб і вам бензином завоняло, та загудіть по-автячому разів зо два.

Тоді справді, може, Килина через тин на вас подивиться, щоб потім повернутися до Степана та покрутити пальцем біля свого лоба:

«Чердак, мовляв, у того «панка» не справний! Гуде!»
Ну, ходіте!

Ціпка тільки не забудьте взяти... А то жарти жартами, а, їй-бо, Лапко штани порве, він такий!

Ну так (хай уже буде по-модному) «вискочили» ви за село...

От, братця, краєвид!

Чорт його знає, як можна отак до ладу всі оті ярки, оті байраки, зруби, ліски й ліси попристроювать?!

Ліворуч у вас яр! Великий-великий яр, зеленими рушниками обгорнутий. А по рушниках тих низенький чагарник візерунками стелеться!..

А отак просто великий ліс... Там вовкулака живе. Микола сам його бачив... Воно таке руде й, як побачило Миколу, мекнуло та в ліс... Тільки зашелестіло...

А праворуч того лісу молодий зруб, дубовими хащами шелестить, ясеночками поскрипує... І пахне-пахне! І суніцями, й полуницями, й щебрецем, і материнкою...

А шлях упав поміж тим лісом та зрубом, упав і посунувся вниз, туди, туди, де ліщина натовпом, як на мітингу, руками-вітами «галасує»...

Що, якби на оцьому місці, де я стою, та поставити якого-небудь поета?! Та він би вам таких образів понастругував, ліве око примруживши, що хай бог милує!

Бо ж таки красиво!

— Ну до того ж у нас за селом ловко! — казала Христя мені вчора...

І таки справді ловко!

...
— Що так придивляєтесь? Може, козу дикую побачили? Вони в нас тут є! Здрастуйте!

— Та так замислився! Доброго здоров'я!

— На Гомільшу?

— Атож!

— Ходімте разом... Веселіш буде!

— Ходімте!

...
До ліщини дійшли... Гущавина — оком не проткнеш... Алея затишна та зелена!

— Ну, й хороше ж отут! Дивіться, мов мур зелений та живий!..

— Та не погано! Гущавина яка! Торік тут один поляк, біженець, дітей своїх і жінку сокирою зарубав! Місце, щоправда, примітненьке... Хороше місце! Рік шукатимеш, чортового батька знайдеш...

Далі дубняк молодий. Непрочищений, з ліщиною переплітається... Шумить, шумить...

— Ех і лісок! Років через двадцять-тридцять які велетні будуть! Хоч кораблі будуй!

— Підходящий лісок! Два місяці тому гомільшанського чоловіка з перерізаним горлом ізнайшли! І коні пропали, й хід! Залізний хід! З млина борошно віз... За таких коней тепер мільярдів з п'ятдесят оддай! Та й то чи купиш! Хороший лісок! Добряче дерево!

— А жита, жита! Бач, яке хвилюється... Просто броненосця на нього пускай! Скоро-скоро вже коси задзвенять! Дивіться, як хороше, коли під лісом жито! Тіні які! Кольори які!

— Та що й казати?! Замилуватися можна! Тут завжди жита добрі... Земля не виснажена... Це на корчуватому,— колись ліси великі стояли!.. Земля тут була добра. Цей рік ще й дощів у нас обмаль, а доброго, дощового літа так жито до верховіття добирається... Та густе-густе, мов очерет... Крок зробив у цього, й ціхто тебе не знайде... Торік, як косили, так два тіла знайшли зарубані... А так, якби не жнива, вікувати б їм там! Де ж таки в такій гущавині вглядиш їх?.. Добра земля, добрі місця... Красиві місця!..

Далі зруб молоденький...

— Ох і полуниці! Дивіться, дядьку... Он! Он! Он! Захрясло прямо... Отут, мабуть, бабам роботи! А чого не видко нікого?.. Так і не збирають, чи що?!

— Та-а-ак! Ягід-ягід! Як землі! Чому не збирають? Збирають! Ген там поза тої неділі пішли з Гомільші по ягоди, так ік вечору поприбігали голісінькі. Що сміху було?! І сорочок поодбігали!.. Пороздягало щось у зрубі... А ягід у нас дуже багато... І хороші ягоди! Ех і місця тут у нас! Благословенні місця!

Ось і Гомільша!

Висока-висока гора, за нею шпилі церковні стирчать...

Йдемо на гору...

Думається:

«Чиї руки цю гору клали? Скільки їх? Скільки було сліз, нагаїв, крові?! А тепер вільні гомільшани на вільній горі... І навіть з такої високої гори нігде ні одніснького пана не вздриш... Скільки око хватає — все наше!

Надвечір — назад!

Ліси, зруби, жита, ліщина...

Подорожній на Пасіки...

— Чого ви так швиденько забираєте? Краса яка! Дивіться, он шлях, як у пащу якогось чорного звіра вскочив... Сідайте, відпочинемо!

— Ні, дядечку, давайте краще швидше додому... Красиві місця. Благословенні місця...

— Та не біжіть так! Боїтесь, чи що?!

— Та хто там боїться?! І чого б я боявсь?! Поспішаю, дуже поспішаю! Чекають на мене.

Хоч би хоч ліщинку проскочить!

Р. С. Банди, що бешкетували були в цих місцях, тепер уже знищені...

ВИШНЕВІ УСМІШКИ КИЇВСЬКІ

ХАРКІВ — КИЇВ

(Дорогою)

УЖЕ просто це все.

Берете п'ятсот сорок карбованців грош-знаками 1923 року (усього тільки), біжите в Харкові на міську залізничну станцію.

— До Києва мені! На скорий! Через Полтаву шепетівським!..

Хапаєте квитка і біжите додому.

Хапаєте речі й біжите на двірць.

Біжите пероном.

Підбігаєте до першого вагона й на східці...

— Ваш білет?!

— Ось!

— Це сьомий, а ваш третій!

Біжите далі...

Ви обов'язково курите. Як біжите од сьомого, то кидаєте спересердя недокурки на перон.

— Гражданин! Три карбованці золотом! І коли вас уже привчимо?!

— Та я... Та їй-бо...

— Три карбованці! Інакше, будь ласка!..

— Тьху ти, лиха година!

— Ще три карбованці, громадянин! Плювають забороняється...

Платите тільки три й біжите далі...

— Куди?! Це шостий! Ваш далі...

Смалите «далі».

— Ваш?! Це п'ятий! Далі!

— І ти, боже мій!

— Ваш?! Це другий! Ви пробігли!

— Ху!.. Це третій?!

— Третій!

— О!

І раптом на східці. Прожогом!

— Та чого ви так? Ще встигнете! Горить, чи що?!

— «Горить»! А вам що?! І спішу! Що я, даром за «скорость» заплатив? Гроші за «скорость» берете, а спішити не можна?! Які?!

Сіли...

— Пиши ж!

— Та писатиму! З дитинства пишу. Як руками не володітиму — ногами писатиму!

Бам-бам-бам!

Сюр-р-р-р-р-р!

По-о-о-їхали...

* *

*

Вагон повнісінький індексу госплану, товарового карбованця і «помилуйте хунт білого вісім з половиною»...

Отак — ревізор «об'єднання»...

— Знаєте, п'ятнадцятий розряд плюс командировочні... Жити можна, хоч жінці і двадцять чотири роки! Я з молодією одружився! Кімната на Пушкінській!.. А ви з Москви?

— З Москви! Жити можна! Червінець дев'ятсот п'ятнадцятого! Розряд шістнадцятий! «Нагрузка» — п'ятдесят відсотків!

— О-о-о! Так ето же харашо!

— Ну не без того... знаєте!

— Ну певна річ...

Отак — пальці, нігті й ножиці — маленькі... Самий манікюр, у кашеміровій спідниці і в газовій хустці аж до підборіддя.

— У відпуск! Оддыхнуть! Так устала! Так устала!

— А ви де?

— Машиністка!.. Роботи! Роботи!

— А ви так, на вигляд, нічогенько!

— Так устала! Так устала! Ви мужчини, а ми жінчини! Мужчинам легше, а ми жінчини!

І око з-під газової хустки так лукаво на того, що ото «ви мужчини»... А «ви мужчини» хлопець чорнявий. Кучерявий та чорнявий... І френч аж прилип до його...

— І мужчини, і жінщини однаково...
— Жінщина одвертіша й ширіша. Ми довіряєм!
А вам, мужчинам, довіряти не можна! Правда?
— Чого не можна?!
— Ви ж мужчини, а ми жінщини! Хи-хи! Хи-хи!
— Мо-о-о-ж-на!
«Можна,— думаю собі.— І навіть довірять...»

— А я у Вукоопспілці! До мужа їду! Так хочеться,
так хочеться! Щоб швидше!

І брови вгору. А брови! Брови! Хоч у хомут закла-
дай! Яку хоче вагу витримають, аби гужі добрі. І чор-
ні, чорні! На білому тлі, як дві п'явки, добре насав-
шись, хордами лягли...

— Хоч би скоріше!

— Ков'яги... Водяна...

Копи... копи... копи...

І косять... косять... косять...

І орють... орють... орють...

Стане, зирне на потяг, і знову коса над прикорнями
зашуміла.

Хліб буде.

* *
*

Поряд у вагоні зародок української опери до Києва
вертає. Артисти М. І. Литвиненко-Вольгемут, Микиша й
Луб'янцов. Концертувати їздили: демонстрували в сто-
лиці українську пісню.

— Ну як?

— Буде опера! Українська опера буде! Всі в Харкові
прихильно поставились. Ідемо до Києва конкретизувати!

І очі блистять в усіх: опера буде!

Полтава зеленими кучерями тріпонула. Он на горі!

Ось Ворскла! Тихо, так тихо підкрадується до Пол-
тави, щоб обнятися... Давно вже вони обнімаються,
Полтава з Ворсклою, одна в одну закохані...

— Е! В нас Ворскла!

Це так полтавці...

— Е! Наша Ворскла біля Полтави тече!

Це так, хто над Ворсклою живе...

І треба ж ото так закучерявити, та ще й на горі, та ще й над Ворсклою!

Ну як ото лялька! Пишна, така пишна та тиха, така тиха, слухняна.

Хароша Полтава!

І люди на Полтавщині хороші!

М'якенькі:

— Мольока ви б у мене не взяли часом?

Не люди, а просто тобі земляки...

Хароша Полтавщина. Краща, як Харківщина...

* *
*

Абазівка... Решетилівка... Миргород...

У вагоні сутеніє...

Ревізор «об'єдніння» вже засмалює на всі завертки...
Усміхається вві сні: очевидно, на один розряд підвищили...

«Манікюр» тихенько «Молчи, грусть, молчи» вие, а «Вукоопспілка» стелеться та все:

— Ах! Скоріше б!

В останньому купе хтось гармошку витяг і потихеньку «тре на порох усіх катів».

«Ми всіх катів зітр-е-е-ем на порох...»

І так ніби той порох із стертих усіх катів сиплеться, сиплеться тобі в очі, сиплеться...

І... засипав...

Смик!

І вже з купе:

— Тринди-тринди-тринди-тринди-тринди...

Полька!

Перетер, значить, катів і в танок ударив...

Сниться, ніби на весіллі десь з дружкою по хаті га-саєш...

— Товаришу! Чи не можна полегше?! Полицю провалите!

«Дивись, — думаєш, — зроду не танцював, а тут як урізав, на верхній полиці лежачи».

Мент... і провалля...

— Вставайте, до Києва під'їздимо! Зараз міст!
Потяг тихо-тихо суне...

Дніпро! Спить ще, легеньким серпанком укритий...

Тільки аж-аж-аж ондечки зуби вишкірили: сонце вже одним променем їх лоскотнуло. Усміхнулись і щільніше серпанка натягають.

— Не займай! Ще хоч хвилину!

Розніжились...

Лавра...

Сіртонулась до неба дзвіницею й стала.

А може, там нема до кого й сіртатись?!

А ось «бога» топили!..

«Видибав-видибав» — не видибнув старий Перун, за-
хлинувся... А який «могутній» був!

Досидівся на горі, поки за бороду — й бувай здоров,
боже! Грими там, па тім світі!

Саваоф хитріший! На небо забравсь.

Нічого. На «юнкерсі» привезуть...

Не «видибне» й Саваоф!

Київ!

— Но-о-о-си-и-иль-щик! Скоріше! Я до мужа їду!

— Нетерпляча яка! Дивись!

КИЇВСЬКІ ЧУДЕСА

НІКОЛИ я, рушаючи з Харкова, не гадав, що сподоблюсь у Києві потрапити на чудо. Та де на чудо?! На чудеса! На цілий оберемок дивних діл, чудних діл... Не встиг із візника зіскочити:

— Чули?!

— Ні, не чув! А що я мав чути?

— Обновились!

— Хто кого обновив?

— Церкви обновилися, ікони обновилися, хрести обновилися... І досі ще обновляються... Отак стоїш, дивишся на баню, а вона ясніє-ясніє-ясніє... Сподобив-таки господь!

— А може, то я сподобив? Не встиг приїхати, а воно, бачите, зразу всі бані на церквах заблестіли. Може, я святий?!

— І завжди ви так... Вам серйозно, а ви... Все ви всміхаєтесь... Хіба ж таки можна так ото про святі речі?

— А що скоїлось?

— Та таке... таке... господи! Сьогодні вранці йдуть люди на базар, а на церкві, на Скорблящих радості, знаєте, що ото біля Сінного базару, баня як заблестить... Впали вони навколішки... А вона дедалі все яснішає... все яснішає... На дзвіниці... На самій церкві так так ржавою й залишилася, а на дзвіниці, як новісінька, як тільки що позолочена!

— Так чого ж тільки на дзвіниці? Паламар у тій церкві чудотворець, чи що? Чи, може, дзвін якийся преподобний там висить?

— А! Що з вами балакати! Підіть подивіться!..

Пішов подивіться.

Народу — тиск.

Стоять, голови позадирали...

Здрав і я.

Справді, одна баня на дзвіниці блистить, а на церкві темна.

Підходжу до гурту.

— І вийшов він, оврей той, на балкон! Зирк на церкву — блискавка! Так і засяяла! Перехрестився він та до батюшки!

— Єврей, тьотю, і перехрестився?

— Та не мішай! Дивись який. Проходь, проходь! Знаєм ми вас, невірних!

— ...Перехрестивсь, кажу ж, він та до батюшки! Прибігає батюшка, а над церквою сяйво. І в церкві чує пеніє ангельськое... Упав він навколішки й обновився!

— Батюшка обновився?

— Не батюшка, а Николай-святитель, чудотворець Мирлікійський, морда твоя заспана! «Батюшка»!

— Єврея, значить, господь сподобив?

— Єврея, голубчику, єврея!

— Господи! Буди милостивой ко міне, грішниці! Єврея?!

— А єврей разі не чоловік?

— Чому не чоловік?! Чоловік та ще й, видимо, неабиякий чоловік!

— Різні, значить, і євреї бувають. Є євреї православні, а є й... інші євреї!

— Раз сподобився, значить, правильної єврей!

— Увойшли вони до церкви. Когда смотрять, а ризи на владіці нашій богородиці й приснодіві Марії, на тій, що ліворуч, на великому гаку висить, білють... білють... білють...

— І все это чепуха! Какое-такое, сказать, чудо? Обман зренья — і больше нічево! Оп'ять же таки бога нету, а все это темнота й забобони, которой...

— Бога нету? А дозвољ тебе спросить, чому ти, суккин ти сину, осліп? Уже одно око вилізло, погавкай ще, і друге вилізе! «Бога нету»! Який найшовсь?!

— Чого ж ви лаєтесь?! Ви темний народ, вас дурять! Церква така й була... Дзвіниця пізніше одремонтвана, от вона й блистить ясніше... То ви не помічали раніше. А тепер хтось чутку пустив, всі за неї й ухопилися. Оце й усе чудо... Чоловік правду каже, а ви лаяться! Кала-

мутите народ! Робити вам більше нічого. Вигадають нісенітницю й базикають... Робити б краще йшли...

Шусь-шусь-шусь по одному. Розійшлись.

* *
*

— І вроді как янгол лучезарной на небі з'явився й сів на вон той кунпол! А єврей торгувать устал іттить. Як посмотрив же він ув окошко, боже ж ти мій, господи!! Такое сіяніє, вроді как сонце!

Розказує «спеціалістка».

Ви коли-небудь бачили спеціалістку від писанія?

Це жінка якраз того віку, коли вона стоїть на грані «бабства».

Фізіологія таку добу в жінок зове «клімактеричною». «Баба» тоді казиться. Сказ той різно виявляється. Виявляється він і половими, і релігійними, і різними іншими екстазами...

Ви подивіться на неї: це якась суміш херувима з онаністом і з дияволом! Очі її елейно-страмні, з блаженно-похотливими огниками. Пісне обличчя, тьмяне якесь, гостронесе. Губи осокою. На лобі пудра з оливою. І в голові її якомсь дивно вібрує «тряця» з «да ісправиться молитва моя».

Біля неї дрібнесенька, сухесенька, як огірок-жовтяк, порепана бабуся. Архів останнього століття. В неї в руках малесенька вистрьопана хусточка й ціпочок.

Більмами своїми вп'ялася бабуся в «спеціалістку», і з тих більмів її капають на хусточку дрібнесенькі, такі старі-старі слізки. Плаче бабуся... Слізки тії котяться борозенцями в рота й перемішуються з:

— Дивні діла твої, господи!

— ...І как сказано в святому писанію: «Обновиться, яко орля, юность моя»,— так і той єврей услихав голос із неба...

— Хи! Хи! — чмихнув хлопець якийсь.

— ...Голос із неба... Чого ти, байстрюк, чмихаєш?!

— Дивні діла твої, господи!..

І попливло далі про голос із неба, про «знаменіє», про «зглянувсь господь»...

* *
*

Біжить піп. Він якось зігнувся, убгав шию у комір своєї рясн.

На ходу благословляє (хто до його підскочить), ніби одмахується.

— Батюшка! Об'ясніть, будь ласка, почему ето усьо зделалось?..

— Не знаю, православні. Нічого не знаю!

— Ви ж священник! Вам дольжно быть звесно, в чому тут сила!

— Не знаю, православні! Нічого не знаю!

І зник...

* *
*

А в церкві!..

Просунуться не можна... свічок... свічок... свічок...

Із вітваря визирає піп в епітрахилі... Вартує... Молебні... Акафісти...

Заробіток добрий.

Стоять купами перед іконами, перед плащаницею, перед охрестами...

І чуєте:

— Он! Он! Дивись! Не було нічого, а тепер бачиш?!

— Та де? Нічого не бачу!

— Та он же! Бачиш біле!

— Та, може, воно так і було?

— Ні, то вчора поновилося.

Якась баба поклони гріє, аж лоб тріщить.

А титар за столиком:

— Ета вісім! А ета дванадцять! А вот ета двадцять п'ять!

* *
*

Кругом церкви гуртків ще більше.

Якийсь студент доводить, що ніякого чуда нема.

— Це природні явища, граждане! Золото під впли-

вом змін в атмосфері іноді ніби поновлюється. Може, й тут це трапилось. А найпевніше, що так і було. То тільки ніхто не звертав уваги!

— «Було»?! Бач який! Верзе!

— Не віриш сам, так і не базікай тут!

— Темнота ваша...

— Не слухайте його, православні... Я всю біблію проізошла! Там про все єто єсть!

* *
*

— Чого такого ізделалось? Чого народ стоїть?

— Де ти такий узявся? Не чув?! З неба звалився?

— Обновлення! Кунпол, смотри, блистить. Обновився. Чудо!

— Кунпол, говориш?! Везьоть кунполові! А вот у мене черевики ніяк не обновляться! Що б єто такое значило? Га?

— Страмнючий! Черевики з кунполом порівняв! І де тільки такий народ береться...

— Узяли на дослід... частину позолоти. Професори. Узнають — і все буде відомо... Ніякого чуда! Заробить хтось хотів...

— Р-р-разойдись! Р-р-разойдись, тобі говорю!

* *
*

І це в Києві!
Іще раз:
Це в Києві.

СЛІПЦІ

ЗВІДКИ вони тут?

Що таке трапилось, що Київ так сподобався отим незчисленим соло, дуетам, тріо, квартетам, квінтетам і навіть секстетам, з скрипками, з гармоніями, з фісгармоніями, з лірами, з кларнетами, що їх ви подибуєте на базарах, біля церкви, на ріжках людяних вулиць?..

Звідки оте все, що ото грає, співає, причитує, проказує й простягає картуза, чи мисочку, чи торбинку:

— Пожертуйте!

Скільки їх?!

Таке враження, ніби розстебнулись усі притулки й захисти для сліпих з усенького Союзу і все їхнє населення маленькими гуртками висипалося з них і розсипалося по київських вулицях...

Розсипалося — заграло й заспівало...

Ось — лірник.

Молодий ще, так років під тридцять... Руді кучері копицею. Вертить ліру так, ніби для того треба принаймні з п'ятнадцять кінських сил... З великим «трудом» вижимає з себе:

Отець наслідство розділ-и-и-ив

Біля його «половина». Здоровенна червонощока молодиця їсть огірка й підтягує:

И-и-и-ив...

У пелені в неї дригає ногами «музичний твір» місяців на шість віку. Він («твір») припав до груді і присмоктує в унісон лірі, ухопивши правою рукою неню за пазуху, а лівою себе за п'яту...

Збоку другий «твір» наминає окрайця...

Ціле «музичне сімейство»...

Біля «оновленої» всіх скорблящих квінтет жарить
«Ой не шуми, луже, зелений байраче!..».

Три жінки й два чоловіки.

Один підграє на гармонію, а решта «вокалить»...

Співають дуже добре...

Прекрасне сопрано. Добрий баритон і чудесний молодий, свіжий, як струмочок лісовий, альт. Біля їх купа народу... Слухають уважно...

Репертуар, сказати би, непідходящий для такої святої події, як «оновлення» цілої бані на цілій дзвіниці, проте «лимони» аж шелестять у картуз...

Біля Софії якийсь дідок, мацаючи пальцями розгорнуту книгу, тягне:

І прийшов Ісус у Кану Галілейськую...

Киває в такт головою, одгонить мух і рече... рече... рече...

Іноді забудеться перегорнути сторінку і по тих же таки горбиках смалить:

Блаженні нищіі духом, яко тих є царство небесное...

Підходжу до Лаври. Ще здалека чути якусь одноманітну, тягучу, безнадійну якусь пісню під акомпанемент фісгармонії...

Грає жінка років так під тридцять, а за нею стоїть, заплющивши очі (сліпий, мовляв!), чорновусий чоловік і підтягує басом. Скрипучим, як немазаний віз, басом.

Навкруги юрба.

Жінка спочатку проказує куплета, потім б'є по клавішах, і різке меццо проривається скрізь юрбу, б'ється об лаврські мури і котить вулицею, по бруку підстрибуючи...

В юрбі баби хлипають і витирають хустками сльози.
«Що,— думаю,— за таке жалібне?..»

Виявляється, що про «Олексея, чоловіка божого» ціла поема, рядків, мабуть, тисячі на чотири...

Як «Олексей, чоловік божий» утік од родителів із книспотамської землі¹ і що з того вийшло.

Хочете, я наведу вам те, що так впливає на православних, що вони, слухаючи його, хитають головами і ревуть... ревуть... ревуть...

Початку пісні я не чув...

А середина отака:

Олексей плач родительської ежедневно слыхал
І жону свою ежедневно видал,
У творця небесного усердно благал,
Щоб од іскушенія його ізбавлял.

За такія подвиги господь його наградил,
День його кончини йому він одкрыл.
Когда Олексей день кончини узнал,
То про свою жисть усьо сам написал.

17 марта Олексей іскончавсь

І об цьому на всім Римі слух роспространявсь.

У церкви на службі, когда народ стояв,

Священнослужитель з неба голос услыхав:

«До Єхвиміяна у дворець ви пойдіть
І божого чоловіка вмершого знайдіть».

Князья і священнослужителі з хресним ходом до
Єхвиміяна у дворець поишли

І божого человека вмершого знаишли.

Лицьо у вмершого, як сонце, сіяло

І ангельський вид воно приставляло.

У руках у вмершого був бамаги сверток,

Що то за записка, ще й не знав народ.

Священнослужитель записку у вмершого взяв,

Стоячи народу її прочитав,

Священнослужитель її прочитав,

Олексей таке слово написал:

«Ізвініте мені родителі, що я к вам немилостивий бивал,

Я плачі ваші ежедневно слыхал

І жону свою усегда видал,

Но творця небесного усердно благал,

Щоб царство небесне он вам дарував...»

Не буду всього наводити, бо дуже воно довге... Після цього «Ізвініте мені» (добре, що хоч не pardonê!) «отець на землю впав, плакав, і ридав, і тело вмершого слізьми обливав», потім «родная мать сіе услыхала, скрозь народ прибіжала, впала, плакала, ридала і так узивала...» Потім:

Жона новобрачная сіе услыхала,
Волоса на собі порвала,
Плакала, ридала
І так промовляла:

¹ Очевидно, месопотамської. (Авт.)

«Тридцять чотири годи заповідь я виконяла,
Дівство й ціломудріє своє сохранияла».

Множество народа стояли
І од сліз усі не вдержались...

Чого вже те «множество народа від сліз не вдержались», не сказано... Може, того, що «жона новобрачна тридцять чотири роки дівство й ціломудріє своє сохранияла». Шкодували...

А взагалі кінчилось, як і завжди,— поховали Олексея...

Круг тої «жалібної» фісгармонії нарахував я шістнадцятьох бабів, п'ятьох черниць, трьох ченців...

Із тих шістнадцятьох плакало п'ятнадцять, тільки одна лускала насіння.

Я прошу «плужан» і «гартованців» звернути увагу на форму наведеного мною твору, бо твір той колосально впливає на слухачів...

Може, це допоможе нарешті остаточно розв'язати складне питання про «форму» й «зміст» у літературнім творі... Адже ж я не помилюсь, мабуть, коли скажу, що ідеал кожного твору мистецького — якнайдужче захопити слухачів... А наведений твір захопив, як бачите, аж дев'яносто п'ять відсотків тих слухачів.

Хіба це не ідеал?!

Я прошу звернути увагу на ці вірші «плужан» і «гартованців», бо вважаю, що київські «панфутуристи» до того вже дійшли... Бо коли б, приміром, автора цих віршів:

А згори і знизу
Благаючий голос:
«Роздери мою ризу,
Напій мій спраглий колос,
Наповни щільники мого бажання —
Віки
Я в напруженому чеканні!
А я над землею
Пряду ричання лева:
«Гори!» —

так, кажу, якби їхнього автора посадити біля Лаври за фісгармонію і він «запряв би ричання лева», то з шістнадцяти слухачок заплакало б вісімнадцять...

При підходящій, певна річ, акомпанементі...

А це вже більше навіть, як ідеал...

Біля кожної церкви — сліпці!

А на базарах?!

І ходять, і лазять, і стрибають, і співають, і плачуть,
і причитують:

Дайте ж, мамочко, тьомному.

Та дайте ж, папочко, невидущому.

І дають...

І живуть... Без ніяких державних субсидій живуть.

А опера прогоріла...

ПРОЛЕТАРСЬКИЙ САД

ОТАК як увійдеш у нього, у київський Пролетарський сад, глянеш навкруги, подивишся та тільки:

— Ц-ц-ц-ц-ц-ц!!!

Ох і краса ж!

Ну до того ж красиво, до того красиво!..

Ну як би вам це так переказати, щоб ви красу ту уявили?.. Не можна! Не підбереш слів відповідних ніяк!.. Сказати вам, «як у раю», так все одно ви раю не бачили... «У Швейцарії» — так я тої Швейцарії не бачив... У всякім разі, красивіше, ніж у харківському «Версалі» над Лопанню. Це для вас, харків'ян, гадаю, зрозуміло... І для мене теж...

«Купецьким» колись той сад звався.

Не дураки були купці, вибравши таке для себе місце.

О ні!

Положим, хоч купці й не дураки, а пролетаріат київський, виявляється, розумніший, бо одібрав його в купців...

І тепер він Пролетарський.

Так таки, кажу, красивий він!

Особливо ввечері!

Як підійдеш до кручі, як глянеш на Дніпро, та ще як заграє тоді музика, так... Ну харашо — й квит!

А Дніпро чорний-чорний, аж синій! І так хвилию тільки блись-блись! А по ньому золоті смуги покотились... покотились... покотились... А між тими смугами зорі шопенівського вальса танцюють... Візьмуться за руки з ліхтарями і пішли, пішли, пішли... Під музику з Пролетарського саду... Бал ліхтарно-зоряний на Дніпрі!

Ніколи не бачили?

Приїдьте подивитись коли-небудь...

Диригує балом гудок пароплавний.

Коли пари підуть туди до Слобідки, на хвилях гої-

даючись, тоді назустріч їм із Слобідки гудок біжить і кричить.

— Мадам! Месьє! Турне-е-е-е!!

Тоді вони назад!

Пробіг пароплав — вони знов до Слобідки.

А зала широка, зала велика. Сам Дніпро.

Знаєте, що таке Дніпро?

Це — річка... Така, значить, штука, як у вас Лопань...

Є, положим, між ними деяка й різниця.

Приміром:

Дніпро пахне, а Лопань воняє, Дніпро красить місто, а Лопань каляє. А найголовніша різниця та, що Дніпро — це є Дніпро, а Лопань — так то хай вона вам скажеться!

А води в Дніпрі!!!

От, братця, води! Відер... відер... відер... відер...

Що, якби такої води та харківському водопроводу?!

От би заробив!!!

А Київ ні... Він не загребущий: хочеш, тут, на березі, пий, хочеш — додому бери.

Ніхто за тобою не бігтиме, ніхто тобі не кричатиме:

— А бони в тебе на воду є?

От над якою річкою висить київський Пролетарський сад...

Над Дніпром повис, над Славуютою... І давно вже висить, і киян, і приїжджих милуючи.

Стоїш над кручею, дивишся вниз... Дніпро з Межигір'я розженеться біля Чорторию, підбіжить до вашої кручі та так ото, ніби жартуючи, під бік її штовх!

Чого, мовляв, стара, замислилась? Не журись! Купці не повернуться!

І покотив далі, разів з тричі перед кручею крутнувшись.

Ніби парубок!

Хароший Дніпро!

А ви знаєте, що й «пролетарі» в київському Пролетарському саду не такі, як інші.

Якісь особливі...

У шовках усі, у лакерках, в перснях з діамантами.

Он, приміром, подивіться — «пролетарка» пливе...

Не розбереш де зад, де перед... Усе якось переплуталось... І там бант, і там бант... І там гора, і там гора!

І вираз однаково «одухотворений» — і ззаду і спереду!
Якби не капелюх, так не знав би, з якого боку на неї дивиться...
Ходить по садку й пахне! І пахне з усіх боків!

Так і не розібрав, з якого вона «производства»...

А біля неї «пролетарій»... Штанчата до колін, черевики гостроносі, піджачишка якийсь короткополий... І так ото біля неї щигликом, щигликом!

Очевидно, «металіст»... По благородному металу...

А он за столиком сидять дядя, пиво «дують». Нахилились на столик, так і на столику пузо, і ліворуч од них пузо, і праворуч од них пузо... І все їхнє власне пузо...
Не дядя, а саме пузо...

Вгору од пуза пішла жилетка, а за жилеткою пішов комірець.

Пішов і сховавсь у холці... А на холці хтось футбольного м'яча поклав і дірку в нім продрав... В оту дірку пиво виливається... Вилється, а потім з дірки вилітає з бризками:

— Ф-ф-ф-у!

На голоді, мабуть, дядя працюють!

Ото втомились за день, а тепер відпочивають!

А музика Ліста, Чайковського, Оффенбаха одхватує!
Харашо грають! Харашо грають — «пролетаріат» задоволений!

А задоволений, значить, щовечора повно!

«Єднається» добре.

«Єднається» й не подумає, що надійде той час, коли пролетаріат гукне вже йому назавжди:

— Ану, хлопці, роз'єднуйсь!

ДО ЛІГИ ЙОГО!

Харківський комхоз обслідував оце роботу харківського телефону. Виявилось, що населення щодня тратить марно 100 робочих днів, чекаючи відповідей телефонної станції.

«Комуніст», ч. 178

ЗАПИСАТИ харківський телефон в оту лігу: «Час — гроші» чи «Гроші — час», що оце організовується.

Обов'язково записати.

Бо ж такі самі подумайте: щодня заробляти 100 робочих днів!

Та ще до того й нічого не зароблячи!

Сиди собі простісінько біля комутатора й ховай у кишеню день за днем, що його тобі дав харків'янин!

Подзвонив який-небудь Петро Іванович чи Іван Петрович з вираченими очима:

— Давайте, баришня, пожарну скоріш! Пожар!

А ви собі спокійненько:

— Центральна!

— Дайте пожарну!

— Що вгодно?! Центральна!

— Пожарну дайте! Горить!

— Центральна!

Та ще так у ніс трохи:

— Центр-а-аль-на-я! Что угодно?!

А потім, почекавши трохи, з півхвилини приблизно, знову так само спокійненько, не хвилюючись:

— Кончили?!

— Та ні! Ще горить! Дайте, баришня, центральну!

Годину вже мучусь!

А ви ще за півхвилини:

— Говорите?

— По-о-ожар, кажу вам! Давайте, баришня, центральну!

А ви помовчіть трохи, а потім знову:

— Кончили?!

— Та чорт... чорт... чорт...

Дзень... брязь... дзень...

Кінчилось. Побалакали.

От на Іванові Петровичеві вже й заробили для телефонної станції годину!

А таких Іванів Петровичів щодня десятки тисяч!

Та що там говорити, 100 робочих днів щодня для телефонної станції — вірняк!

Як у кишені!

Яка телефоністкам до того справа, що кожного разу, як балакаєш по телефону, так тебе питають:

— Що то до вас, мати приїхала?

— Ні! А що хіба?

— Та що ото ви ніби з матір'ю балакаєте?

— Ні! То я півгодини викликаю РАТАУ.

— Ага...

Зрозуміло, значить...

· · · · ·
Обов'язково харківський телефон у лігу... Обов'язково...

«ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА»

(Мабуть, не фейлетон)

Т

АК це зветься:

«Откритий театр імені Шевченка».

Це середніми літерами.

А потім:

«Б. Тіволі».

Це вже великими червоними літерами.

А далі вже йде «Ісключительная програма із номерів».

«Тільки в нас! Тільки в нас!»

«Последніє чети́ре гастролі!»

«Последня прощальна гастроль і бенефіс!»

Оце все так і лізе в вічі з кожного афішного стовпа, з кожного паркана, з будинків, з будок...

Підіть коли-небудь навмисне подивіться, як там «розделують» ім'я Т. Г. Шевченка.

Як там «знаменитая і несравненная», обхватів у чотири «исполнительница», вижимає з отакеного рота щось таке скрипуче, хрипуче й тягуче, що зветься чи то романсом, чи то «народною» піснею.

Як у неї при цьому очі «закочуються», а з декольте «викочуються» (не очі, звичайно!..).

З перекривленим якомсь особливо ротом, з намазаними «до отказу» губами й очима, прилюдно гвалтує «единственная» своє надірване горло, і звідти летить поковтане й пожмакане:

А где мой щит?

Казу-у-ук отнял..

Казук — це значить козак.

І це «іменем Шевченка».

Або маєте «следующий номер нашей програми».

«Знаменитий (там не знаменитих нема!) исполнитель

восточной песни». «Восточная» пісня — це, як ви й самі, певна річ, догадується,— кавказька пісня.

Кавказька пісня в «саду імені Т. Г. Шевченка» ви-значається тим, що одягнений в черкеску підмазаний «лезгин» чи «грузин» перекривляє російську вимову кавказьких народностей, тягне ті слова під сумний (ніби східний) мотив і додає до кожного куплета:

— Ва!

Коли пісня весела, тоді «ва» коротке й бадьоре, а коли тая пісня сумна, то те «ва» різким неприємним го-лосом тягнеться через увесь кін, аж доки «знаменитий» не заховається за лаштунки.

«Восточні пісні» в трактові харківського саду «імені Шевченка» такі-о:

Наш Кавказ край весолий,
В ном висегда бакали полни,
А я смуглий малчик юга,
Вип'єм за край наш Кавказ...

Або:

Без лубві і жизнї нет,
Хто раз лубил, пускай еще палубит
Ва-а-а!..

І це «імені Т. Г. Шевченка». Знаєте, якого Т. Г. Шев-ченка?

Того, що «Кавказ» написав!

Як по-вашому: «Ва» чи не «Ва»?..

По-мойому, так просто «Ва-ва»!!!

Далі ви маєте куплетистів, трансформаторів і т. ін.

Багато там у тій «ісключительной» програмі їх е...

Це до дванадцятої години уночі.

А після дванадцятої починається кабаре з каскад-ними, ліричними, венгерським хором, румунською орке-строю, вином «лучшего качества» і з «требуйте шашлык из молодого барашка».

І все це «імені Тараса Григоровича Шевченка»...

От що!

Тарас Григорович, на жаль, умер уже! Власне, не Тарас Григорович умер, а померли його біцепси, так що він сам себе оборонити не може!

Треба комусь іншому за це взятися!

Це, звичайно, не значить, що треба взяти мітлу й захопити оту всю «ісключительную» з садка.

Мітла, навіть драна, може, на що корисніше придатися...

Це — раз...

А друге — є таке прислів'я: «Не займай когось, так воно тобі не робитиме чогось».

А то займи, так воно тобі замість «романсу» заверещить істерикою...

Отже, хай вони собі співають і танцюють, треба тільки ім'я Тараса Григоровича з тої «кумпанії» вилучити.

А він не образиться! Йй-бо, ні!

«ЕОССАПРЦ»

„ЄОССАПРЦ».

Раз, два, три, чотири, п'ять, шість, сім, вісім. Аж вісім!

Фу! Та й довге ж яке!

А знаєте, що воно ото за штука?

«Єдина оновлена свята соборна апостольська православна російська церква».

Було коротеньке:

ВЦУ¹.

ВЦУ — та й годі!

А тепер оте коротке ВЦУ виросло в отаке довжелезне ЕОССАПРЦ.

А кажуть, що з короткого не можна викроїти довгого.

Виявляється, отже, що можна!

Та це ще не все.

На чолі того ЕОССАПРЦ знаєте тепер що?

Не знаєте?

Синод! Священний синод!

Отакі батюшечки!

Вцукали, вцукали та аж до синода священного до-вцукались!

А там, дивись, до сенату!

А там до синкліту!

А там...

Та що там?!

Знаєте:

«Святейший правительствующий синод... Воєначальни-и-ків!! Градоначальни-и-ків!!»

Та диякон знає, за кого там далі полагається!

Так колись прийде до церкви бувший «колезький асесор і кавалер», почує, упаде навколішки:

— Слава тобі, господи! Вже!

¹ Вище церковне управління. (Авт.)

І бігтиме, спотикаючись, з проскурою додому, щоб
і жінці, й дітям розказати, що про «синода» почув!

«Обновились», одне слово, на синод!

Та ще тоді у відозві й пишуть до тих, хто не з ними:

«Зрите же, како опасно ходите...»

Ми то «зрим».

Але «зрите» ж і ви! Бо таки й справді «опасно».

Хоч воно й «како», але «опасно»...

Так що «зрите», будь ласка...

А ми і з свого боку «зритимемо», щоб не було отого
«како»...

· · · · ·
Отакє — ЕОССАПРЦ!
· · · · ·

ТІПУН ВАМ НА ЯЗИК!

НІКОЛИ я не гадав, що Наркомздрав наш така весела установа.
А він просто «хохотун гомеричний».
Випустив він оце українською мовою прохання дитини до дорослих про те, як ті дорослі мають до дитини ставитися, щоб вона велика та здорова росла.

Так, даю вам слово честі, що якби ота дитина вміла читати та прочитала своє прохання по-українському, хапонував би її родимець обов'язково і негайно.

Умерла б дитина!

Послухайте, чого такого тая хороша дитина в Наркомздраві набалакала:

1. Не цілуйте мене в губи.

Ну, це ще сюди-туди. Не хоче, щоб у губи цілували. Хоче, щоб у інше місце. Согласні...

2. Не кахикайте, не чхайте мені в обличчя, а то я захорую, й мені буде зле.

Не кахикайте! Добре, що хоч іще не підкахикуйте!

3. Не наражайте мене на безпечність заповітритись на кашлюк і т. ін.

«Не наражайте на безпечність». Чули коли-небудь отаке? Дитина прохає, щоб не заразили її на різні пошесні хвороби, а перекладачі «заповітрюють».

І не може воно прохати, щоб не наражали на безпечність. На небезпечність, може?

4. Не тягайте мене на руках.

Чорт його знає, як його «на руках» тягати можна? «За руки» тягати, чи за ноги, чи за вухо,—це ще зрозуміло. Можна навіть малу дитину й за пупа тягати, але «на руках» тягати?! Йй-богу, і не бачив, і не чув ніколи...

5. Не давайте мені порожнього смочка.

Сказать «смичка», щоб на скрипку грати, так що йй

той смичок пошкодить? І хто його їй даватиме? Сказати, що дитина про «смичку» дбає, так мала ж іще вона.

Може, вона думала, що їй смока (помпу) в рота засовуватимуть? Доброго ж вона погляду на батьків!

Взяли б і написали просто: «Не давайте мені порожньої соски». І всім би було зрозуміло.

6. Не давайте мені ссати жеваної кукли.

Самі ви «жевані кукли!» Ну що більше на це скажеш? «Жевана кукла»?! Та хто ж такі ляльки жуватиме для дитини? Ото вигадали! На селах дають ганчірку дитині ссати та скоринку. Так і напишіть так! А то як прочитає якась сердита баба про «жевану куклу», то прийде і попсує вас усіх, замість «кукли» отої.

7. Не тіпайте мене та не гойдайте, як я плачу.

Не протестуємо принципово проти такого дитського прохання. Але нас бере сумнів, щоб десь на Україні тіпали дітей. Тіпають у нас коноплі, тіпають льон, іноді жаливу тіпають, але дітей, їй-богу (вірте мені), не тіпають! Може, після цієї «відозви» пробуватимуть, але навряд щоб з того яке прядиво було. На Україні іноді трапляється, що діти «тіпаються» (самі тіпаються, а не їх хтось там тіпає), але це тоді, коли їм батько чи мати істика показують. А від істика не тільки діти, а й наркомздравці затіпалися б. А коли дітей хтось трясє, вони прохають: «Не трясіть нас!»

Багацько дечого тая дитина ще набалакала...

Такого набалакала, що як потрапить тая відозва на село, так не треба селянам ні театру, ні цирку, нічого їм не треба.

З кожного пункту тої відозви реготатимуть щонайменше місяць.

.....
На тій відозві таке славне дитинча намальоване.

Ну що, як воно виросте та прочитає, що з його Наркомздрав зробив?

Йй-бо, битиме!

І за діло битиме!

ВСЕСОЮЗНА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ВИСТАВКА

МОСКВА, 21/VIII. 21 серпня виставку одвідало 6 тисяч групових екскурсантів, без поодиноких одвідувачів, що їх кількості точно ще не встановлено. Прибувши вчора до Москви, екскурсанти-селяни з великим зацікавленням обдивились павільйони ветеринарного відділу, де вони мали нагоду одержати цінні поради про практичну боротьбу з епізоотіями.

Окрім прибувшого з Великоземельської тундри пенця Вяйчевського, про котрого вже повідомлялося в газетах, на виставку прибули ще два діди-ненці з оленями, північними собаками і всіма хатніми причандалами. Прибувши в одному з кутків виставки збудували свої чуми, в яких будуть жити до закінчення виставки.

ВСЕСОЮЗНА ВИСТАВКА ОДКРИТА

Виставка!

Наймодніше, найчастіше й найулюбленіше тепер це в Москві слово!

Ще 18-го, під'їжджаючи до Москви, чуєте і у вагоні, і на станціях, і скрізь:

— А завтра виставка розпочинається! Завтра! Ех! Якби одним оком!

— Так чого ж?

— Та до Петрограда треба!..

А в Москві вже і візники, і подорожні, і просто собі цікаві:

— На виставку приїхали? Так! Завтра! Завтра розпочнеться!

.....

**БІБЛІОТЕКА
КНИГОСПІЛКИ**

О. ВИШНЯ

„ДІЛИ НЕБЕСНІ“

(Гуморески)

**ХАРКІВ
1923**

Обкладинка видання збірки гуморесок Остапа Вишні
«Діли небесні», 1923 р.

19-го раннім ранком вся Москва червоними крилами затріпотіла!

О 12-й удень призначено відкриття!

З 10-ї години біля Калузької застави море людське...
Автом не продерешся.

І пішоходами, і вулицею сунеться лава...

Авто... візники... мотоцикли...

Тільки до Калузької застави. Далі авто тільки з особливого дозволу Главвисткому.

Пішки, будь ласка! Та й де таки з тим автоматом, коли ледве боком просунешся?!

Десять тисяч квитків видано! А заявок було на шістдесят тисяч! Куди ж таку силу?

А йдуть... йдуть... ідуть... І з квитками, і без квитків.
Кожному цікаво.

Берег Москви-ріки по той бік Нескучного захряс народом...

Делегати збираються у дворі Гірничої академії і звідти окремими групами рушають на виставку.

Гості по районах, зарані встановленим порядком, організовано, групами.

Порядок скрізь зразковий!

Все точно передбачено, зважено, враховано... Нігде найменшої зупинки, непорозуміння, неладу...

Як годинник! І то хороший годинник!

Та невже тут шість місяців тому був «всемосковський смітник»?

Невже за шість місяців (навіть якби й не смітник тут був!) можна збудувати ціле місто?!

Та яке місто! Не звичайне, що ми звикли бачити й уявляти собі його, а дивне якесь, чудне й разом з тим прекрасне!

Місто, де поруч бурти бурятської чи ненецької ви бачите грандіозні, останньої техніки, павільйони?!

Це — казка якась!

«Казка»?! Хароша мені «казка», коли ви це на власні очі бачите!

Москва каже:

— Це — чудо!

Так, це справді чудо! Перше чудо чудотворця народу, трудящого народу, якому дали тільки два роки відпочити від панських гармат і кулеметів.

Два роки! А якби дванадцять років?!

Об 11^{1/2} прибувають члени ВЦВКу, Раднаркому, ВЦРПС, дипломатичний корпус, Московська Рада й інші представники вищих радянських, партійних і професійних організацій.

11 год. 40 хвилин — вхід на виставку закритий!

По-американському! Точно! Як було ухвалено, так і насправді...

Вся площа перед головним виставочним будинком — жива людська маса!..

Заводи, фабрики, Червона Армія, селяни підмосковні, представники і союзних, і автономних...

Всі... Всі... Всі...

Українці, білоруси, татари, тюрки, грузини, вірмени, лезгини, бухарці, башкири, киргизи, калмики, буряти, монголи, вотяки, остяки, чуваші, марійці, ненці, зиряни...

Кожух і халат... черкеска й свитка...

Чоловіки з косами і чоловіки голені...

Жінки в штанях... Чоловіки в «спідницях»...

Шумить, хвилюється людське море...

Рокотом тихим рокоче...

12 годин...

— Ту-ту-ту-ту-ту!!

Фанфари засурмили!.. Десь високо-високо на башті, де серп з молотом плуга перехрестили...

Бах! Ба-бах! Бах!

Сальва гарматна!

Тиша...

— Оголошую всенародні збори відкритими!

...Повстаньте, гнані і голодні!

Грізно котиться «Інтернаціонал» з десятитисячних грудей...

— Слава! Слава! Ура!

І вже над серпом і молотом, що плуг перехрестили, тріпоче червоний стяг!

А на нім:

«Перша Всесоюзна сільськогосподарська і кустарно-промислова виставка СРСР».

Президія зборів...

— Від імені Голоовисткому... Ілліча... На почесного голову... Його ініціатива... Його...

— Слава! Сла-а-а-ва!

Ілліч! Слово тільки одно і... грім оплесків...

— У-р-р-ра!

Слово... Чичеріну...

Люблять Чичеріна... Довго з усмішкою кланявся, доки стихли...

Закордонні держави... Радянські республіки... Значення виставки... Відносини з Заходом... Переможемо...

...Слово старшині дипломатичного корпусу, турецькому послові Мухтар-бееві!

...Французька промова лунає з трибуни...

— Вітаємо... Бажаємо...

...Красіну!

— Перша думка робітничо-селянської влади за селянина... Після війни, голоду... Експорт... Ми прохали допомоги... Відмовили... Ми самі зробили! Власними руками!

— Слава! Слава!

Представник трьох провінцій Китаю...

Горлові, незрозумілі, різкі слова...

Перекладач...

— Китайський народ... бажає... бачить... вітає...

— Слава! Ура!

І ще... ще... ще...

«Інтернаціонал»... Туш...

І ура!.. Ура!.. Ура!..

...Слово ...голові ЦВК СРСР ...Нариманову!

— Від імені трудящих Союзу Соціалістичних Радянських Республік оголошую першу... виставку одкритою!

Слава! Безконечна слава!

• • •
— Збори закриваються! Запрошуємо зазнайомитися!..

Скрізь інструктори-проводарі з червоними нарукавниками.

— Прошу! Складайте групи!

І попливли групи по павільйонах, будинках, буртах...

А в садку музика, співи (українська «Думка», Білоруський хор), летючі трупи, вистави, концерти, кабаре.

Карнавал народний!

До дванадцятої ночі!

Свято всенародне! Всесоюзне свято!

Свято відкриття першої на всім світі після військових руїн виставки, спорудженої трудженими руками робітників і селян!..

ЧУДОТВОРЕЦЬ-МОЛОТОК

Ще шість тому місяців там, де тепер гордо тріпоче червоний виставочний прапор, де очі розбігаються від дивовижних будівель, шість місяців, кажу, тому валялось там все московське сміття, ганчірки, покидьки, що тисячами підвід цілими століттями вивозилися з московських задвірків та нужників...

Було сказано:

— Зробимо!

І зроблено...

Головвистком, вісім тисяч плотників, каменщиків, садівників, чий молотки ночами й днями не припиняли свого стуку,— і... чудо!

Будовано виставку міцно! Осушувано ґрунт, з багна пороблено озера та ставки, плацдарм позаливано цементом...

Вона проста, але дебела. Дев'яносто відсотків її будівель розраховано на десять і більше років. Майже вся вона збудована з дерева, з того тобто матеріалу, на який багатий наш Союз. З цього боку вона сама — експонат.

На шістдесяти десятинах розляглася виставка, над самісінькою Москвою-рікою.

Кримський вал поділяє її на дві половини, з'єднані висячим містком: на Головний плацдарм і на Чужоземний відділ. Сто п'ятнадцять павільйонів має виставка!

Стиль?!

А який «стиль» має СРСР?

Такий «стиль» має й виставка!

«Союзний стиль»...

Вологодська хата...

Московська хата...

Українська хата...

Кубанська хата...
Український павільйон...
Грузинський павільйон...
Середньоазійський павільйон...
Татарське зодчество...
Стиль Бахчисарайського ханського палацу...
Киргизький пам'ятник...
Двір чувашина-селянина...
Туркменська юрта... Киргизька юрта...
Кримська сакля... Кавказька сакля...
І башти... І чотирикультики, і шестикультики...
Павільйони-велетні, що в небо впираються, й остяцьке шатро, куди треба рачки пролазити...
Оце й «стиль»!
Все тут є! Усього знайдете!
Привезено навіть з Калужської губернії й «курну ізбу»...
Ще й по таких «палацах» живуть у Росії...
І то, кажуть, як забирали в хазяїна його «палац», так іще й протестував...
Йому нову добру хату, замість отого чуперадла, збудували, так і не хотів...
— Моя, мовляв, краща!
А вже на окорока закурився...

Коли входите на виставку з головного входу (Кримський вал), перед вами величезна арка з радянським гербом і великим червоним виставочним стягом...

А за нею праворуч бачите дивний якийсь портрет В. І. Леніна...

Мов живий на нім Ілліч. І якісь напрочуд рельєфні, дивні тони.

І що ж ви гадаєте?

З квітів, з живих квітів той портрет! Робота художника-садівника Бежаці... Ну, до найменшої деталі, до найніжнішого тону схоплено... здаля, кажу ж, ніколи не догадаєтесь, що то не олійними фарбами мальовано... І мальовано прекрасним художником.

А на другім боці так само з квітів цитата з Ленінової промови на XI з'їзді:

«Наша мета — довести селяннові, що ми починаємо з того, що йому зрозуміле, знайоме й тепер оце при-

ступне, неважаючи на всі його злидні, довести, що ми йому вміємо допомогти...»

Виставка — це те, що, «неважаючи на всі злидні, приступне»...

Навіть не так. Виставка — це те, що... злиднів у нас нема...

Не буде... При таких можливостях їх не повинно бути. І не буде...

Ідеш... ідеш... ідеш... Павільйони... павільйони... павільйони... Кінця й краю не видно!

Експурсії літають. Літають, бо за два-три дні треба все обдивитися, все переслухати...

А що не павільйон, що не крок — новий світ, нові враження, нові слова, нові поняття...

Відділи на виставці такі-о: 1) Село, 2) Кустарна промисловість, 3) Праця; 4) Науково-просвітній; 5) С.-г. й лісова досвідна справа; 6) Землеустрій і каналізація; 7) Скотарство; 8) Хліборобство; 9) Пролетарське хліборобство; 10) Городництво; 11) Садівництво; 12) Лісництво; 13) Рибальство; 14) Мисливство; 15) Меліорація й гідротехніка; 16) Союзні республіки; 17) Переробки; 18) Кооперація; 19) Машинобудівництво; 20) НКПС; 21) Вокзал; 22) Ветеринарний; 23) Чужоземний відділ...

Це головні.

А різних іще окремих «дрібних» павільйонів... Газетні кіоски; видавничі кіоски; окремі підприємства, трести, синдикати... Рекламні павільйони... і т. д., і т. д.

В дальших дописах постараюсь зазнайомити коротенько з кожним відділом... І то схематично... Іменно коротенько. Бо для деталей треба томи, томи і ще раз томи.

СЕЛО І НАРОДНИЙ ПОБУТ НА ВИСТАВЦІ

А. Село

Як живуть і як мають жити трудящі в радянських республіках? От що має наочно показати цей відділ на Всесоюзній виставці.

Як живуть?

От вам зразки хат далекої півночі.

Селянська садиба з Архангельської губ., селянський двір з Вологодської губ. Це двоповерхові, рубані, типові для півночі селянські хати з надвірними будівлями. Вся садиба крита єдиним тесаним дахом.

Хати і хліви просторі — лісу не шкодують. Тут же таки (Вологодська губ.) демонструється й кустарне виробництво вологодських мережок.

Далі йде хата з Новгородської губ. (Приозер'я). Це вже переходовий тип від двоповерхових північних будівель до одноповерхових Центрального району РРФСР. Тут уже другого поверху не бачите, але збереглися великі й просторі підвали.

Селянський двір з Клиньського повіту, Московської губ. До задньої стіни в хаті приєднується хлів для скоту. Хата-хлів.

Далі йде пермський двір, де надвірні будівлі ніби оперізують хату довкола; пензенський двір, де хліви й стайні оточують хату підковою; воронезьке селянське подвір'я, де хліви і взагалі всі надвірні будівлі хворостяні.

Ось наша українська хата з Полтавщини. Мазанка. Типові будівлі. Типове хатне начиння.

Хата кубанського козака. Просторий двір з характерно розкиданими по ньому будівлями.

Окремо стоїть «раритет» — курна хата з Калузької губернії, з закуреним «до отказу» дахом, з чорними вікнами.

Треба бачити нужденне оте селянське життя, щоб зрозуміти, що треба, не гаючись, розпочати боротьбу, уперту й довгу боротьбу, за здорове житло для селянина, за світло, за повітря.

Як мають жити селяни?

В цьому відділі ви бачите три поліпшені садиби. Одна для півночі Росії, друга для Центрального району і третя для України. Будуючи ці двори, малося на меті дати тип поліпшеного двору, не збільшуючи витрат на будівлю. В північній хаті (російській) була одна кімната, в новій та ж таки кімната переділена на кілька кімнат: тут і кухня, і їдальня, і кімната для дітей, і спальня. Замість «полатів» — ліжка. Надвірні будівлі: теплі хліви для худоби. Комора під залізом. Увесь двір освітлюється електрикою.

Хата Центрального району Росії. Будівельний матеріал — цегла. Дах — черепиця, хліви теплі.

Український поліпшений двір. Збудовано його по іншому плану, зважаючи на наші господарські й культурні умови. Стіни глинобитні. Дах із черепиці на хаті і глиняно-солом'яний на надвірних будівлях.

Комуна. Демонструється зразкове колективне господарство. Будинок із п'яти окремих квартир. Спільна кухня, їдальня, читальня, нарис, пральня і т. ін. Обора на п'ятнадцять-двадцять голів худоби; свининець на шестеро-восьмеро свиней. Кустарна майстерня, хліви, комора, хлів для інвентаря, стайня. Двір електрифікований.

Громадські будівлі в селі.

«Селянський будинок» волосний. Зала на триста чоловік. Дві кімнати: для агронома і для юридичних порад; їдальня, читальня, клуб.

Волвиконком з радіотелеграфом.

Кооперативна молочарня. Демонструється робота сепаратора, готівля масла й інші молочарські роботи.

Сільські ясла, організовані за проводом відділу охорони материнства й дитинства.

Взагалі є чого повчитися. Коли стоять поряд старі й нові будівлі, будьте певні, що селянин-екскурсант, хоч який би він був з тих, що ото: «Та жили ж батьки...» — голосуватиме за нове!

Б. Народний побут

Прекрасно показаний на виставці відділ народного побуту всіх народів СРСР.

Ціла низка експонатів, що характеризують типи селянських будівель (для житла, промислових і т. ін.). Маємо тут моделі різноманітних хат, хлівів, млинів, комор. Тут і українська хата, і татарська сакля, і ненецький чум... Зібрано тут і картини руських, українських, вірменських, грузинських, татарських і інших художників, що малюють побут села... сила фотографій...

Зразки натурального господарства. Різні хатні промисли. Колекції одяжі, хатнього начиння. Народне мистецтво. Народний музичний струмент; художні кустарні вироби.

Маєте побут мандрівників Середньої Азії. Перед вами юрти, кибитки калмицькі, киргизькі, башкирські, узбецькі.

З верблюдами, з кіньми, з дітьми.

Побачите тут і малих верблюдят, і лошат. Продемонструють вам, як вони кобил доять. Розкажуть, як уміють, як живуть. Ще й на якусь їхню балалайку заграють.

Заходите в юрту. Вона просторенька, з товстої повсті. Всередині вислана повстю, а поверх красивими килимами. Під стіною в два-три поверхи колом (юрта кругла) скрині, скрині, скрині. А на скринях — ковдри, ковдри, ковдри. А на ковдрах — подушок, подушо-о-ок!

— Навіщо то у вас стільки?

— Для гостей! Коли де в степу стоїш з табунами та з отарами, на свято з'їздяться по п'ятдесят-шістдесят гостей. Всіх їх треба нагодувати і кожного й спати покласти! Ото для їх і подушки, і килими, і ковдри.

Тут же над Москвою-рікою і татарська столовка. Місять, печуть, варять. Не для себе, звичайно, а для одвідувачів виставочних. Чоловіка, мабуть, з тридцять їх там працює. Чебуреки, пиріжки якісь особливі, шашлики, супи їхні. Все жирне, сало так з його й капа. Використовують момент. Заробляють. Публіки натовп.

СКОТОВОДСТВО

Багатющий відділ!

Щось аж п'ятнадцять павільйонів!

Та яких павільйонів!

З манежами, з ветеринарними лікарнями.

Увесь відділ розбито на кілька підвідділів, де окремо експонуються всі галузі скотарства.

Маєте підвідділи:

1. Великої рогатої худоби.

2. Конярства.

3. Вівчарства.

4. Свинарства.

5. Дрібних тварин.

6. Птахарства.

Велика рогата худоба представлена і місцевими сучасними селянськими породами, нашими простими Маньками та

Мурими, і високої крові культурними породами, як-от: симентали, айршири, фюнени, голландці, німці і т. ін.

З місцевих порід подибуєте: сіру українку (є прекрасні екземпляри. Просто дивуєшся, де вони росли, хто їх викохував), холмогорські, енотаївські, брянські, орловські, ярославські, киргизькі, приокські і багато інших.

Є тут «телятко», на ім'я Мишко, має всього тільки два з половиною роки віку і всього тільки п'ятдесят пудів живої ваги. Чистокровний фрейбург. Вивів селянин Татаренков з Курської губернії, Щигровського повіту. Це один екземпляр, що вражає вас своєю персоною.

Другий екземпляр—симентал із Орловського державного плідника, бугай Франц, що має сімдесят пудів живої ваги. Таке стоїть завбільшки, як харківський трамвай! Має п'ять років. Представлено його тут з усім «посемейством», з його дітками. Серед них виділяється синок Карапет Францович, двох літ. За два роки тих Карапет виріс на сорок пудів з гаком.

Ці два, Мишко та Франц, поки що й змагаються на чин «всесоюзного бугая»...

А корови! Яких тільки тут немає! І такі завбільшки, як сенбернар (калмицькі — дрібні), і сименталки, грандами, якраз до пари вищезазначеному Францові.

Тут маєте і контрольні пункти молочарські, і сепаратори... Доять же ті корови, і ви маєте можливість знайомитись, як доять культурні хазяї і як з тим молоком потім поводяться.

Коней сила! І робочих, і рисаків! Од всіх країн і народів СРСР.

Надзвичайно цікаві екземпляри поліпшених киргизьких коней. Але поліпшених не через іншу кращу кров, а поліпшених самих собою, тобто через правильний догляд, правильну годівлю і т. ін. Киргизькі коні, як ви знаєте, дрібні коні. А тут вам представлені три кобили чистісінькі киргизки, але ви бачите здорову, рослу, могутнегруду коняку, що не спасує вам і перед арденом. Поряд, для порівняння, стоїть і звичайна, селянська киргизка! Небо і земля.

Виходить, значить: годуї як слід, доглядай як слід — і, замість шкапини, коня доброго матимеш.

Козиряють кіньми селяни здебільша! Чудесні є у селян коні!

Зустрів тут і своїх харків'ян з Сумського повіту.

Селянин Тютюнник, з села Капитонівки, вивів свого Тягучого, гнідого жеребця, метис ардена з ризаком!

Ой кінь же! Як картина!

Селянин Грицай, з села Річок, з того-таки Сумського повіту, вивів кобилу-ардена.

Між іншим, щоб не забути. Товариш Грицай скаржився на сумську «совітську владу»...

І скаржився за діло. Торік він виводив ту саму кобилу свою на виставку в Суми. Нагородили (чи його, чи кобилу — не знаю) першою премією. Про це він мені показував посвідчення Сумського земельного відділу від 11 листопада 1922 року за № 8152, де зазначено, що нагорода йому належить першої степені, тобто понад норму дається півтори десятини землі і звільняється він від трудгужподатку... Так знаєте що?! Ні землі йому не дали, ні від податків належних не звільнили.

От що оповідав мені селянин Грицай на Всесоюзній виставці у Москві!

Хай буде сором Сумському земуправлінню! Це — раз!

А друге — селянин Грицай прохав, як і завжди, «поклопотатись».

Так хай же Харківське губземуправління «поклопочеться», щоб і сумські, і місцеві районні земельні «хазяї» виконували те, що обіцяють! Щоб у Грицаїв (а їх чимало!) не блистіли сльози від образи за «неправду».

Про коней, мабуть, буде! Такі є красавці, що з них картини малювати слід. А найголовніше в тім усім те, що коні ті — селянські.

Вівці. Мало я їх бачив у своїм житті. Уявлялось якось завжди: що з вівці візьмеш? Вівця — завжди вівця. Так треба вам бачити, щоб вірити, які є на світі вівці! Йй-бо, як корови! Волоські оті. До десяти пудів баран! Чули коли-небудь таке? Так, якби зустрів його де на полі в себе на Полтавщині, так бився б, мабуть, та доводив, що то не вівця. Виявляється, що є вівці і є «вівці». Виставлені такі-о породи овець: каракуль, киргизькі, мазехські, алтайські, імеретинські, осетинські, молинські, волоські, мерини, татарські, ногайські, романовські й інші.

Усяких тут є: і молочних, і м'ясних, і хутряних...

Свині. Гори, а не свині! Йоркшири, аглицькі й інші. Цікаво тут от що. Показано повільне поліпшення простої свині через влиття «шляхетної» крові. Ви наочно бачите, як мізерна, довговуха, довгоноса поліська яка-небудь свиня поволі переходить в аглицьку чи в йоркшира. І читаєте: «Поліська — вага 3 п. 10 ф.», а так через кілька станків — «поліпшена поліська» — такого ж віку і такого ж догляду — вже дев'ять пудів.

Поволі-поволі йдете — і вже бачите, як з тої поліської зроблено йоркшира (покруча), що вже й у хліві не вміщається. У відділі дрібної надвірної худоби маєте різнокаліберних кіз: ангорських, зааненських, калмицьких, кашмірських. Тут і молочні, і гірничі, і гірничо-степові з великим кучерявим тонким руном.

Кролі різні. І блакитні, і іскруваті, і шампань, фландрі, ангорські.

Птиці так само багато. Різних порід гуси, індики, кури. Курей найбільше. Є місцеві, фаверолі, орпінгтони, бухарські, забайкальські...

Взагалі видно, що на худобу, на птицю Союз наш не бідний. Хоч які були тяжкі часи і голоду, і війн різних, але чистокровна расова худоба збереглася. Надзвичайно цінно, що селяни багацько її зберегли саме там, де бувші поміщицькі плідники загинули.

Так що з цього боку плакати, очевидно, не доводиться. Треба тільки уміло використати цей расовий матеріал і правильно його розподілити по всіх закапелках радянських республік, щоб не було так, що «в однім місці густо, а в іншому пусто».

РІЛЬНИЦТВО

Величезний відділ «Рільництва й спеціальних культур» на виставці своєю грандіозністю й докладністю, мабуть, що переважає всі інші відділи.

Хліборобство! Воно нас годує, йому честь і місце! І найбільше місце!

І вже правду можна сказати: хто схоче, той навчиться на виставці, як краще біля землі поратися. Навіть хто не схоче — і той не може не навчитись.

Як же ж воно тобі не влізе в голову, коли ж тобі все приготовано, подано, пережовано! Тільки ковтни!

Дивіться! Величезна площа перед рільничим павільйоном засаджена й засіяна всіма, які тільки є у нашій Союзі, культурами. І не так засіяна, аби як. Ні! Ви бачите пшеницю на добре угноєній землі. Поряд неї на не зовсім угноєній, а поруч і зовсім на невгноєній! Різниця стрибає вам у вічі! Ви одмахуєтесь, головою крутите, такаєте («Діди, мовляв, прадіди наші!»), а воно лізе вам у голову, лізе, лізе... Коли ви такий уже Хома, що «хоміше» од вас на світі вже нема, тоді беруть вас за руку, ведуть у павільйон, становлять перед торбинками, і вам ті торбинки кажуть:

— Дивись! Оце жито з угноєної, а оце з невгноєної!

Вам уже крить нема чим! Ви, коли ви хоч на 25 відсотків людина нормальна, ви вже будете свою ниву угноювати!

Ранній пар для озимини!

Тут-таки ж вам у рот кладуть: коли впереш у травні, матимеш сто тридцять чотири пуди жита з десятини. Коли травень «протакаєш», впереш у липні — матимеш тільки шістдесят пудів! (Харківська дослідна станція). А коли оратимеш у серпні, якраз тоді, як сіяти (а в нас і це ще трапляється, і дуже часто!), — дулю матимеш.

Шкода, що агрономи ще терпеливий народ! Я, їй-бо, понамальовував би діаграм з дулями!

Оце, мовляв, твій урожай за те, що науки не слушаєш!

Далі — зайнятий пар!

Коли дбайливий хазяїн — з ниви й сіно має, й хліб має! І по зайнятому парові сила діаграм, картограм, фотографій і т. ін.

Зяблева оранка. Очистка насіння. Лушчіння стерні. Рядкові засіви. Коли що сіяти. Окопні рослини. Кормові трави. Насінництво. Боротьба з засухою (без попа, певна річ!). Інтенсивні культури.

Про все це розказано, все це показано.

Дивись і вчись!

І кожна республіка, кожна губернія має свій куток у цьому величезному павільйоні, де тобі докладно інструктор розповість, що тобі з твоєю землею робити треба, як робити, щоб восени матні не чухати, «бо не вродило»...

Ось — Україна. Молодий агроном товариш Кузьменко¹ докладно пояснює, що й до чого! Експонати по губерніях. Кожна губернія виставила типову для неї культуру.

Київщина — буряки, Катеринославщина — ярину; Чернігівщина — жито, гречку; Харківщина — овес, кормові трави; Полтавщина — озиму пшеницю; Одещина — кукурудзу!

Бідні на виставці на експонати Поділля й Волинь.

Товариш Кузьменко з захопленням показує і просить звернути увагу на одеські експонати кукурудзи. Виявляється, що Одещина вже «у кукурудзі, як у себе вдома». Таких качанів привезла, що й з Америкою можна змагатися. І виробів різних з пшенички понавозила.

Звертають на себе увагу роботи на Чернігівщині з люпиновим угноєнням. Як після люпину змінюється ґрунт. Після трирічного засіву ґрунт з чистісінького піску уже на чорноземлю скидається! Чернігівщина привезла прскрасні діаграми й художні картограми про стан свого рільництва.

А Київщина буряками селянськими козиряє! Такі буряки й таке насіння бурякове викохують селяни, що й дослідним станціям є чому заздрити.

Розказує інструктор, що боялися, ніби за часи руїни сортове насіння загинуло...

Не загинуло! І найбільше збереглося в селянських культурних господарствах.

Тут і відділ шкідників сільського господарства.

Шкідники ті і змальовані, і сфотографовані, і в чучелах, і навіть живі.

Словом, дивись, слухай, нюхай, лапай, тільки знай, що це вороги твого добробуту і ти повинен з ними боротися.

Тут-таки ж тебе вчать і боротися з ними.

Ось ховрашки нищать!

Ось жука-кузьку! Польові миші! Земляні зайці! Гусінь, черва, метелики!

Все, що шкодить,— все тут є! І всі засоби до боротьби з ними,— всі тут є!

---

¹ Коли б не помилився, бо надіявся на пам'ять і не записав прізвища. (Авт.)

Ще й розкажуть тобі, які шкідники в тебе під носом, а ти на них і досі не звертав уваги!

Тільки чухається:

— Диви! А й справді! Бачив! Отаке бачив! А я думав...

— А ти не думай!

Велика школа! Хороша школа!

Треба всіх сил прикласти, щоб «учнів» на ній якнайбільше побувало!

ПРАЦЯ, НАУКОВО-ПРОСВІТНИЙ ВІДДІЛ, ДОСВІД, ЗЕМЕЛЬНИЙ УСТРІЙ, КОЛОНІЗАЦІЯ

Великий головний павільйон на виставці, де розміщено всі ці відділи — відділ праці, науково-просвітній і сільськогосподарська, й лісова дослідна справа.

Праця. Основне гасло всіх трудящих, основний елемент політичної й економічної боротьби, підвалина всіх правових взаємовідносин...

Революція в прикорні змінила форми і сільського господарства, і умови праці в ньому.

На виставці вперше демонструється робота по освітленню умов праці, в найрізноманітніших її формах, в сільським і лісовим господарстві і кустарній промисловості.

Не було ще, мабуть, нігде й ніколи таких виставок, де б праці, цьому найголовнішому чинникові людського життя, що дає всі матеріальні цінності,— щоб, кажу, йому відводилося хоч яке-небудь там місце.

А тут праці місце найпочесніше.

Ви маєте докладні бюджетові обслідування праці: наймитової в селянським господарстві; праці малолітніх і підлітків в селянським хазяйстві; робітника і службовця в радгоспі; праці завідувача і фахівця в радянським господарстві; праці лісових робітників; праці промислового і сільськогосподарського робітника.

Тут же такі ви бачите організацію праці в селянським і радянським господарствах.

Сила різних таблиць, діаграм, фотографій, малюнків, плакатів і т. ін.

Далі ви переходите до діаграм, схем, фотографій,

що малюють професійний рух серед робітників і службовців сільського і лісового господарства та с.-г. промисловості. Знайомитесь з організаційною, економічною і культурною роботою Всєробітземлісу, Всєросійського союзу робітників цукрової промисловості, харчової промисловості і Всєросійського союзу хімічної промисловості та союзу деревообробників...

Діаграми і таблиці інституту фізичної культури при Всеукраїнській Академії наук і роботи дослідної станції Воронезького с.-г. інституту знайомлять нас з науковою організацією праці.

Доповнюють це все картограми і література про законодавство, про працю й про охорону праці.

Певна річ, хіба можна в коротенькім побіжнім дописі змалювати детально все те, що представлено в цім відділі?

Моя мета в данім разі хоч оцим невеличким переказом зазначити, що праця на виставці займає належне їй місце. І перший раз, за весь час існування виставок в усім світі вона те місце зайняла.

Вражають в цім відділі експонати Народного комісаріату здоров'я про охорону праці. Моделі курортів, лікарень, діаграми соціальних хвороб і методи боротьби з ними яскраво і наочно доводять про піклування влади за здоров'я трудящих.

Науково-просвітній відділ. Цей відділ дає наочні відомості про природу СРСР, про економіку сільського господарства, про агрономічну допомогу населенню та про сільськогосподарську освіту.

Сільськогосподарська й лісова дослідна справа. Робота дослідних станцій, крайових і районних. Дослідні поля, спеціальні дослідні станції для вивчення найважливішої галузі сільського господарства певного району.

Вивчення погоди і підсоння, лабораторні праці, вегетаційна справа. Тут ви маєте всі дані про стан дослідної справи в Союзі, про його історію і т. ін.

В головному павільйоні на виставці містяться і відділ земельного устрою і колонізації.

Глядач бачить перед собою науку і техніку земельного устрою. Тут і приладдя, і засоби, що їх має у своїм розпорядженні землеустрійник, організуючи територію того чи іншого району.

В цім відділі центральне місце займає земельний

кодекс, бо він є вихідна точка всіх робіт в даній галузі. Різні статті, брошури, поради, оповідання, як оборонити своє право на землю, як провадяться переділи і т. ін., доповнюють кодекс. Сила експонатів доводять про причини і розміри того чи іншого земельного устрою в окремих республіках, губерніях, районах. Боротьба з шматками, з черезполосицею, найвигідніша для хазяїна і для громади форма земельного устрою — мета цього відділу.

Колонізація. На першій місці Сибір. На сибірських експонатах можна бачити, як живе тамтешнє населення, скільки люду туди переселилося, звідки вони переселялися і т. ін. Де саме надалі буде колонізація, в яких районах, які підготовчі роботи провадитимуться в місцях для колонізації. Всі експонати, всі праці доводять і вчать, що тільки організоване переселення, організована колонізація зможе поліпшити життя переселенців.

РАДУЙСЯ, ЖІНКО УКРАЇНСЬКА!

У № 7—8 «Нової України» (празької) пані Софія Русова в статті «До Рима на два конгреси» розповідає, як три представниці українського жіноцтва до Рима на конгреси їздили. На цілі два конгреси: на педагогічний і суфражистський.

А були ті делегатки українського жіноцтва такі-о: пані Софія Русова — одна, пані Зеленівська — друга і пані Онацька — третя.

Одна з тих українок приїхала з Праги, друга з тих українок приїхала з Рима (прийшла, очевидно, бо з Рима до Рима, кажуть, не дуже далеко), а третя українка прибула з Берліна.

Репрезентували, як бачите, геть-чисто всю Україну, всі її ніби області.

Як і полагається, трохи спізнилися, бо воно таки правда: «Поки встанеш, поки дійдеш...»

«Педагогічний конгрес уже розпочався»,— пише пані С. Русова.

Але то нічого. На чай до графині Спалетті встигли.

«Іду на чай... Скрізь гобелени, а між ними маленька старенька, з білим волоссям, утомленим виглядом графиня — президентка конгресу. Мене аж двічі їй представляють, але видко, що вона вже втратила можливість затамлювати людські постаті, я ж користуюсь тим і шезаю з пишного сальону...»

Це вже трохи не гаразд: напитись чаю, а потім, користуючись тим, що хазяйка сліпа, дати «дъору» з пишного салону.

Напились чаю, так посидьте вже певний, що в «хоросім тоні» значиться, час! Ніззя так!

Але головне, певна річ, не в цім.
А от куди «наші» делегатки потрапили?!
Перша президентка — графиня. Це вам не «фунт озюму».

А який сам конгрес?

«Донни виступають із доповідями, обороняють родинне виховання, моральне виховання. Маркізи, віконтеси хочать іще щось сказати...»

Он серед яких довелось побувати! Це вам не Шенгеріївка чи там Чупахівка якась, де українські жінки, що їх пані делегатки репрезентували, живуть.

«...Останній день з'їзду, треба вимагати у президентки права ще щось сказати й про Україну... Президентка затуркана... а тут іще якась українка...»

Але наші не сплехували. Зразу хабара.

«...молоденькі дівчата підносять їй (президентці) чудові квіти, які цілим яскраво-барвистим снопом лягають перед нею на столі, старе розумне обличчя роз'яснюється, й вона дає слово чужинці...»

І заговорила «чужинка». І про «наші» дитячі садки, й про «наші» школи. Не сказано тільки, про які: чи празькі, чи берлінські, чи римські... Чи про всі разом...

«Мені плескають...»

Потім оглядали школи, дитячі садки. Запрошували дітей на Україну. Були в дитячих театрах. Все обдивились. Так що українська школа чекає тиме на реформи за зразком італійських шкіл...»

Цікавий, як бачите, був конгрес. І для України дуже корисний. Бо як-не-як віконтеси, та маркізи, та графині радились. А в нас «мужва» тільки радиться.

Але ще цікавіший був другий конгрес — суфражистський. Хоч тут нашим делегаткам круто прийшлося, але вони вийшли з честю.

«Ми причеплюємо свої українські бутоньєрки і ходимо на засідання, шукаючи всякого приводу, щоб уставити своє слово за українську жінку».

Довго шукали, але таки знайшли.

«Першим таким приводом була дискусія про моральне виховання жінок. Виступаю я (С. Русова.— *О. В.*) як голова Національної ради українських жінок і *демонструю ту деморалізацію* (підкреслення моє.— *О. В.*), яку московські комуністи принесли на сучасну Україну».

Далі, заявляючи, що на Україні панує майже «соціалізація жінок» і що там «моралі бути не може», пані делегатка звертається до організації, щоб вона висловила свій протест проти таких умов життя.

Постаралась-таки й делегатка. Тяжко, очевидно, їй довелось, коли вона демонструвала деморалізацію... «соціалізацію українських жінок»...

Я тут живу в самім центрі тої «соціалізації» українського жіноцтва — і то не одважився б «демонструвати» її. А старій жінці, та ще перед графинями, віконтесами, маркізами, довелось... Проте продемонструвала. Хоч би хоч одним оком подивитись, як ота «соціалізація жінок» демонструється...

Продемонструвавши, пішла на вечір-галя комітету італійських жінок. Гарні зали... Гарні вбрання... Морожене, тістечка... Сила квітів...

Потім, у неділю, на папу римського дивились.

«Папу винесли в кріслі, і він давав благословення на всі боки...»

Раз «на всі боки», значить, і нашим шматочок того благословення потрапив.

Радуйся, жінко українська, бо твої делегатки благословенні самим папою римським.

У понеділок конгрес вітав Муссоліні.

«Жінки підносять Муссоліні чудові квіти, фашистська молодь, що оточує прем'єра, задоволено усміхається, й усю залу охоплює зворушення».

Радуйся, жінко українська, твої делегатки бачили Муссоліні!

Потім голова всіх суфражисток звертається до Муссоліні з промовою, де зазначила:

«В очах мільйонів людей ви великий герой, і

всі знають, що ніщо вас не злякає, навіть громадська думка, коли вона й справедлива».

Добрий мені герой! Коли навіть справедлива думка громадська його не злякає.

Радуйся, жінко українська, бо твої делегатки вітали такого героя!

А потім на мітингу виступали жінки-парламентарки. А українська делегатка з польського сейму не приїхала.

Що будеш робити?

Але «наші» й з цього становища вийшли.

— Катай од Центральної ради!

І «одкатала» пані Русова! Від імені Центральної ради як «перманентного парламенту України».

І всі вітали!

А що більше треба?

Раз вітали, значить, наша «берьють»!

Взагалі пані делегатки «маладця».

Треба було внеску зробити в спільну касу організації.

Польська делегатка зразу плакати.

— Ми, мовляв, бідні! — І дала сто лір.

А наша делегатка одвалила півтораста!

Знай наших!

А потім ішли й сміялися:

— Хоч і півтораста, все дно чеські!

Надули!

Зате президентка обняла делегатку й поцілувала.

Хоч і за чужі гроші, але факт залишається фактом!

І в організацію прийняли...

Отакі делегатки «українського жіноцтва».

Радуйся, жінко українська!

З панами твої делегатки цілуються.

А ти тут коноплі тіпаєш!

«ПОЛТАВСЬКИЙ БІЙ»

(Замість найвеселішого фейлетону)

ЖХТО б ото міг чекати отакого бойовища від Полтави?
Така тиха, така богобоязлива — і отакого накоїти!
«Преосвященному на голову, замість митри, кошика одягли та ще й одлатали. Попів побили, православні перекусались і, крім всього того, чудотворній божій матері Горбанівській «сіяніє» поламали...»

На першу пречисту це трапилось, 15 серпня по-старому, 28 — по-новому.

Полтавський «Голос труда» от що про це пише:

Єпископ Тодосій («живий») звернувся з проханням до влади дозволити йому влаштувати хід з охрестами з монастиря Хрестовоздвиженського до кафедрального собору.

Йому дозволили.

Ідуть з охрестами... А на порозі всі полтавські перекупки перестріли ту процесію.

— Не пустимо до собору!

«Живі» — не піддаваться.

«Мертві» «живих» за петельки!

«Живі» — «мертвих».

І пішла писать...

«Мертві» не дураки — за владуку...

«Живі» в крик:

— Владуку б'ють!

Зирк! А на владуці вже, замість митри,— кошик!

А замість панагії — клопоть бороди.

Тоді, як водиться:

— Міліцейський! Рятуй!

Насилу міліція розігнала.

На місці побоїща залишилася понівечена богородиця

з одірваним «сіянієм» і з поколупаним сином божим...

Отакого наробили...

А тоді ще кадитимуть перед тою іконою та приказуватимуть:

— Радуйся, радосте наша!

Є чому радуватися!

ХІБА ТЕПЕР?! ОТ МИ..

МОЛОДЬ?

Хороша штука! Що й казати! Опукою від нього одгонить, м'ячем!

Таке воно якесь бадьоре, рвучке!

І ніжне якесь! Рожеве, повношоке, червоношоке, без кашлю, з кучерями, без лисинки й не крекче...

Без склерозу воно!

Дивишся на неї, на молодь оту, чухаєш потилицю і згадуєш...

А вже як згадаєш, то й порівняєш...

Та думаєш, думаєш, думаєш!

І що воно й за часи такі настали, господи, вседержителю ти наш?

Подивіться ви на нього!

Шістнадцять років йому. Отам, де в тебе тупою бритвою виголено «до переможного кінця», в нього тільки легенький такий пушечок бавовночкою припав.

А в нього вже під пахвою завуч, робфак, марксівський гурток, райком, уком, губком, Цека, КІМ, МЮД, «Тиждень повітряного флоту», «Червоний моряк», «Червоний козак», чон, ячейка, клуб...

І на конях їзди, і на кораблях плавай, і на аеропланах літай, і на аероплан збирай, і за попа, за рабина, за сьондза у поході прав, і «Капітал» гризи, і в Артьомовку ходи, і свято врожаю влаштувай, і бандитів бий...

Думаєш отак, думаєш та тільки головою хитаєш:

А на досвітки коли?

А груші ж у Қилини хто обтрусить?

А хто ж Івановій дівці ворота дьогтем вишмарує?

А Свиридові ворота ото так за осінь ніхто на хату й не вигирить?

А як дівчата купуються, хто ж їм сорочки позав'язує?

А в Пилипа ж оце бакша яка! Та кавуни ж як...
діжа! І ото так і лежатимуть?

Боже мій, господи!

І директоріві гімназії ніхто ото і вікон не поб'є, як
«передержки» не «витримаєш»?

А хто ж у гімназійній церкві у гімназисток коси
одну до одної позв'язує?

А це ж за наших часів все було на обов'язку молоді!

А тепер КСМ, КІМ, МЮД...

Отого ми й шипимо, отого ми й лаємось:

— Хіба тепер молодь?!

От ми були!

ЩО МОЖЕ ІНОДІ ВИЙТИ, ЯК НЕ ДОДУМАЄ ХТОСЬ, ХОЧ БИ ВІН БУВ ОКРВИКОНКОМ

Окрвиконком на Поділлі виробив правила про роботу сільрад і райвиконкомів, де зазначено такий-о порядок: коли селянинові треба звернутися з котроюсь справою до сільради, то він не має права зайти до голови або до секретаря й перебалакати, а повинен раніш написати заяву, заплатити канцелярйний збір і подати ту заяву на розгляд.

ВИРОБИВ і послав.
Послав — одержали.
Одержали — вивісили.
Вивісили наказ, повісили, значить (нічого, брат, не зробиш, треба!), і:
«Без докладу не заходити!»

У «кабінеті» — голова.

У тому-таки «кабінеті» біля голови й секретар.

У тому-таки «кабінеті» біля дверей цеберка з водою.

У тому-таки «кабінеті» біля цеберки сторож.

І в тому ж таки «кабінеті» біля дверей і Рябко.

Усе як слід...

А Горпинин півень, зозулястий отой, що, — ну й бодай же він тобі був здох, та ніякій тобі курці проходу не дасть, — так той, кажу, півень у Степанидиному городі в горосі, стерво, сидить та ще й кукурікає!

— І та й не здох би ж він тобі, стерво собаче! І скільки ж я просила, скільки ж я й молила: не пускайте, кумасю, свого зозулястого, бо горох у мене волохатий, а він же ну до зернятка ж виклює! Біжи, Йванько, викишкай! Та наполохай, щоб тіні він нашого городу боявсь!

Біжить Ванько:

— А киса! А киса! Здохло б воно тобі!

Та грудкою тільки кидь!
Та по голівці тільки лясь!
І нема півня...

— А, так ти, страмнюча, півнів нищить?! Воно ж курча, а в тебе ж семеро дітей! Та замість вигнати похорошому — грудкою?! В острозі сидітимеш! Я тебе запечу!

І в сільраду!..

— Півня, Кіндрате Семеновичу, Степанидин Ванько грудкою вбив! А там же і півень як картина! Напишіть же таку бамагу, щоб її в Сибіряку, бо не прощу я їй того ніколи в світі!..

— Ви, гражданко, не пріться в присутственне место, як, приміром, свиня в хлів! Не видите хіба-разлі, що без докладу не заходить?

— Куди?! В розправу?!

— Не в розправу, а в сільської совіт! Це вам во-первых — раз! А вдруге — два, когда дело ймеїте, то напишіть прошення та приліпіть марку!

— За півня?! У мене вбили та ще й марку?! Та..

— А так расматриваться ваша жалоба не будіть! Марок слід наліпить!..

— Мене скривджено, а я ще й «наліпить»! А не діждеш, щоб я тобі ліпила! Мені наліпи... Ось...

...І майнуло перед начальством таке місце, що на йому ніхто ніколи ніяких марок не ліпив...

Що це значить?

1) Дискредитація, зневага тая влади;

2) образа при виконанні службових обов'язків.

Бо й справді, хіба ж таки пристало голові сільради на таке-о дивитися хоч би й у Горпини?..

А винуватий окрвиконком, бо не подумав...

ДМИТРІВСЬКА ВЛАСТЬ ПРАЦЮЄ

(З натури)

У селі Дмитрівці, Потицького району на Кременчуччині, коли йти шляхом, то можна бачити біля помешкання (а зимою, мабуть, і всередині) сільради, сількомнезаму, взаємодопомоги та книгозбірні, як багато людей, розбившись на гурти, грають в карти з ранку й до самого вечора.

«Дело революции», № 202

АТО здають?! Так чого ж мусолишся, здавай!
— Та стой, тут, брат, телефонограма
какаясь-то екстрена! В Німеччині революція, чи що, так щоб поддержать!
— Та кинь! Поддержим! Почему не поддержать? Ти в сільраді, я в комнезамі!
Здавай! Здавай! Що світить?

— Вино! Іч какая краля виприсула!

— А ми її дідом! А не ходи боса!.. Поддержим, братця! Потому революція... Вся власть трудящим! Рабочая, брат, класа как возьмётся, так...

— Што ж ти, брат, мого панича сьомакою? Єто не йдьоть!

— Чому не йдьоть?! Козирна ж сьомака!

— Та не задержуй, Кіндрате, ходи швидше, а то нерано: треба ще діла розсмотрити!

— Розсмотриш! Смотри какой! Екстреной! Ти б краще в свої дививсь, а не в сусідові! Іч як оком накида!

— Кіндрате Степановичу, зайдіть до розправи, там Свиридів Грицько пакета з району приніс нащот культпросвітньої роботи... Сведенія треба дати!

— Не бачиш, що ніколи? На всьо, брат, урем'я должно быть! Раз зайнятой — не перебаранчай!

— Та що ти ходиш? Хвильку жирову давай! А ти червову смикаєш?

— Так справа, каже Грицько, спішна! Питають, які газети виписуєте? Яких книжок треба?

— Жирових! Давай, кажу, жирових!

— Знов краля? Бубнова? А ми її по етому самому місці! А не вилітай!

— А нащот газет як? Що сказати?

— Скажи... Знов тринька! Той раз ріжок — цей раз тринька! От не везе!

— Так що сказати? Питають же!

— Бочку дамо! Йй-бо, бочку дамо! Здавай!

— Так скільки ж газет виписуєте? Га?

— Чотири збоку—ваших нет! Єто ігра! Кидай хвильку! Осточортіло...

Бам! Бам! Бам!..

— О! До церкви!

— Кидай, хлопці! До церкви дзвонять.

«СТРЕБИЛІВКА»

(Натура)

Деякі з сільських кооперативів зовсім не знають попиту на ринку і замість бляшаних або залізних виробів заготовляють галантерією аж до... корсетів і капелюхів (шляп).

З газет

НУ як ото воно писати треба?
...Ранок ...Сонце світить на небі... Небо блакитне... По вулиці череда йде... Пастух співає... На сопілку грає... Вітер то подихне, то не подихне... До церкви дзвонять... А дзвін «малиновий», та тільки гу-гу-гу!

Собаки гавкають...

Одне слово — село.

А в селі — «Єдиное потребительське общество. Магазин».

Зроду, положим, у селі такого дива не було — то я жартую...

У селі є «потребилівка».

Це в кращому разі.

А найчастіше — «стребилівка», що:

— Отут вона в мене сидить...

«Отут» — це значить під грудьми або в печінках...

— Драстуйте! Бо поможи! З п'ятницею!

— Драстуйте!

— Казала тому шибеникові: «Не став, як п'єш, кухля на сонце, бо іржа проїсть!» А йому ж, сукиному синові, хіба до того? Йому в комсомол, йому в бога не вірить! І дірочка! От бачите! Тепер і дзюрчить! Так оце до вас! Чи нема у вас такого самого? Це ще у Котильві на ярмарку старий як купив, як ото ще караначія була, та й пили... А тепер — дірочка! І кухоль добрячий, а тече!

— Так що й нема, бабка! Другого чого одпустить можна, а кухлів не держим... Герсета для хвігури не подойдуть?

— Герсета?

— Купи, Онисько (це з гурту, що завжди в потребилівці: «Новостьов каких нема?»), а то в тебе талія не гньоться! Хранцюзьких, брат, привезли! Зашнуруеш — так як шинсонетка, як хто збоку посмотришь! Петро тоді под ручку до корови водитиме!

— Страмнючий! Онуки ж уже з хлопцями сплять, а ти все отим калаталом своїм поганючим! І не попрощиць, прости мене царице небесна троєручице!

— А то, може б, шляпу купила? З пір'ям, брат! Как напньош, та как бариня наша! Я своїй купив, так хіба ви понімаєте? Купив, так аж мигтить, думав до церкви повести, а вона квочку підсипала!

— Та замовч...

— Не ндравиться! Єто, брат, нам з города шлють! На панів виводять! А ви народ необразований! Кузьма купив герсета та на наритники для лошиці й порізав! А що б було стару засупонити, років би на двадцять і помолодшала!

· · · · ·
Спасибі кооперациі! На селі не сумно.

НА ПЕРШИЙ ПРИЗ

НА Харківщині незабаром одбудеться огляд усіх сільрад. Виявлятимуть комісії, яка, мовляв, сільська Рада найкраща є. Кому тобто перший приз дати. Треба до тих оглядин, значить, підготуватися, щоб не піддатися.

Щоб наша взяла. Щоб наша сільрада за найкращу вийшла.

Товар, значить, лицем слід показати, щоб усі бачили, щоб усі знали, що не чоботом ми, мовляв, сякаємось.

От тут і викажіть.

Данилівська, приміром, сільрада тричі на тиждень самогон п'є. На кожного члена припадає в тиждень по чотири пляшки, а на голову шість.

Що й казати, робота добра, приз дістати можна, але не піддавайсь, хлопці!

Бо можна й більше! Як при хорошій закускі та ще як первак з цукру, то можна за одно «засідання» по три пляшки на парсону.

Як тричі пити на тиждень, то це вже й дев'ять пляшок на кожного члена.

А голова хай пляшок на дванадцять дує!

На те він і голова!

От уже і поб'єте Данилівку. Приз буде ваш.

Знову ж таки взяти стрільбу з куцака!

Коли Данилівка стріляє після кожного «засідання» по десять разів, полохаючи всіх «живих» та «автокефальних», то ви смаліть залпами.

«Назасідавшись», значить, виходьте на головну вулицю й жарте в Кишини бовдур!

Голова хай за тин держиться й командує:

— Ік! П-п-п-л-і!

І ба-бах! Тільки разом треба, щоб гук великий був...

А як у той час Килина через вулицю за курчам біжить, то тоді:

— А-а-а?! Тут начальство проходку делають, а ти за курчам?

І в Килину. Щоб поважала начальство, щоб не бігала перед очима.

А взять хоч і школу.

У Таранівці, приміром, чотири шибки вибито, а у вас жодної.

Певна річ, беріть ломацюгу й побийте у своїй школі всі шибки доценту.

Щоб ваше зверху було.

Щоб не дати Таранівці перевищити вас.

Або церква?

У Гомільші, приміром, піп має сім кімнат з кухнею, з городом, полем так десятин на дванадцять, а у вашого нещасного тільки шість десятин та ще й з будинку церковного виселили.

Миттю нарізайте йому ще десятин двадцять, будуйте новий будинок і збирайте по десять пудів з душі на піддержку!

Ваша зверху буде...

Та хіба мало «ділов» різних на селі. Треба тільки заздалегідь усе зважити, обміркувати...

І матимете тоді перший приз.

ЗАЛІЗНА ЛОГІКА

ЗАХОПИВ Муссоліні... (Знаєте, певна річ, хто такий Муссоліні? Знаєте? То-то ж!) Так захопив, кажу, Муссоліні вільне місто Фіуме й призначив туди, у вільне місто Фіуме, свого військового губернатора.

Дехто потихесеньку запищав:

— Пі-пі! Не харашо, Муссоліні! Вільний город, а ви військового губернатора! Пі-пі!

А Муссоліні басом:

— І призначив! Бо там може бути повстання! І велике повстання! А як повстане Фіуме, то приєднається до Італії (знаєте, що таке Італія? Знаєте? То-то ж!). Це раз! А друге — це повинно запобігти громадянській війні та забезпечити спокій під час ведення майбутніх переговорів поміж Італією та Південною Славією! Про вас стараюсь, а ви — пі-пі! Пищите!

Мудрий правитель отой Муссоліні... Правильно міркує...

Фіуме — місто. Як у всякім іншій місті, так і в Фіуме є люди. Раз є люди — можуть повстати. Раз повстануть — буде громадянська війна. Раз буде громадянська війна — не буде спокою. Раз не буде спокою — нехароше життя буде, неспокійне життя буде. А раз збоку хоч трохи неспокійно, не можна як слід з Південною Славією балакати...

Бо ж самі знаєте, що коли з кимось балакаєш, а збоку в тебе, хоч навіть у другім дворі, тарарам — перебаранчають, заважають... Не все чути.

Ясно, значить, — треба, щоб був спокій.

А відомо вже здавна-давен, що найкраще заспокоює губернатор! І то не простий собі губернатор, а військовий!

От Муссоліні його й призначив!

А вони — пі-пі!

Не треба пі-пі! А треба вчитись. Приклад треба з Муссоліні брати...

Треба, приміром, вам з кимось переговорити. Ну, по-сварились, чи що! А в другій кімнаті живуть собі люди.

Ви, знаючи, що там є люди й припускаючи, що ті люди можуть «повстати», тобто занепокоїтися, кличете чоловіка чотирьох-п'ятьох своїх знайомих, даєте їм по добрій ломацюзі.

— Підіть, кажете, в ту хату, лягайте на ліжках та на канапах... А то може повстання бути... Балакати заважатимуть... Коли протестуватимуть — палюгою! Не втихомиряться — повкидайте! А то мені побалакати потрібно...

Ви вже тоді певні будете, що ніхто вас не потурбує...

Залізна логіка у Муссоліні. Якби ту залізну логіку можна було на кийок перекувати... щоб Муссоліні сам тої своєї логіки міг би покуштувати.

НА КОНКУРС

О Т, братця, пішло, так пішло!
І на кращу сільраду конкурс, і на кращого голову конкурс, і на споживче товариство конкурс... На все конкурс!
Кращого знайти хочеться!

А як уже знайдуть, тоді:

— На тобі крामу! На тобі грошей! На тобі цього, на тобі і того!

Дивилась-дивилась «Селянська правда» та й собі:

— Е, хлопці! Що ж ми, в бога теля з'їли, чи що? І ми конкурс! Та не на яку-небудь там «голову», а на все разом!

На колектив! На гурт! На гуртове господарство!

От тут ми їх і вріжемо, отих усіх конкурсників!

Вони там золото, та крам, та грамоти, а ми — трактора, а ми...

Ні, не скажу, що ми дамо!

Хай покортить!

Того ніхто не дасть, що наш дасть конкурс!

Тільки ж тут у нас треба ж і господарство показати.

Щоб усім видно було, що можна зробити, як гуртом працювати.

Але знайте, що не за всяку гуртову роботу ми будемо нагороду давати.

Коли, приміром, ви гуртом де-небудь бакшу обікрали або садок обтрусили, то за таку роботу, хоч вона й колективна, ми премій не даватимемо!

Хоч навіть ви гуртом, і великим гуртом, попові хату нову збудували — премії не дістанете!

Не дамо й за те, коли яке господарство колективно самогон варить.

І як п'є гуртом, так само не дамо.

Чимало є в нас гуртових господарств, що, одержавши землю, гуртом сплять...

І такі навряд чи дістануть премію.

Ні, хлопці! Коли хочете премії, коли на першій місці в республіці стояти бажаєте, дайте те, що нам треба.

Щоб не трипілля. Щоб земелька, хоч і не хоче, родила. Щоб не просити в Ілька дощу на ниви. Та щоб гурт був не стодвадцятидесятичників, а трохи з «менших» хазяїв... Так, з півторадесятичників... Тоді вигорить...

· · · · ·
Так... той... Ми готуємось! Скоро скажемо докладно, що нам треба.

Готуйтеся і ви!

НУ КУДИ ЙОГО?

В Болгарії революція. Цар болгарський Борис зрікся престолу.

З газет

ПОГАНО, їй-бо, погано за царя бути.
Царюєш, царюєш, аж ось тобі — на! Навставляють коліно, підштовхують — і лети!
Лети, а тобі ще ззаду:
— Котись! Котись!
І котись, бо не покотишся — піддадуть все дно.

Покотивсь, значить, став:

— Ну та й що? Що робити?

Царем був — роботи не дуже багато.

Натяг мантию чи там ще яку лиху годину, насадив на голову корону, в руки скіпетра. І йди собі, головою, як кобила в спасівку, покилуй!

Тобі зусюди «ура», «слава» тобі летить з усіх боків, поліцейськими нагаями підштовхана.

Хар-рашо!

Подадуть тобі закон, покажуть пальцем місце, де тобі розписатись треба, ти собі потихеньку, як колишній старшина, й виводь:

«Миколай» або «Борис».

І все!

І жалування добре, і їсти є що, жінка не скиглить, діти твої, царенята, не голодні... Та не життя просто, а чай з цукром...

А ось тепер що?

Куди підеш, кому скажеш?

За писаря в сільраду не приймуть, бо нових порядків не знаєш.

І в комнезам не візьмуть.

Може, попервах би й утерся як-небудь, так потім все дно вичистять.

«Примазався,— скажуть.— Елемент!»

Сказати би, обчественні свині пасти,— так не впасе, лиха личина. Порозбігаються.

Про череду я вже й не кажу, бо зроду ж корови воно не бачило, а молока схоче вкрасти, сяде, дурне, бугая дойти.

А бугаї цього не люблять.

Уб'є, а тоді всій громаді й відповідай.

Морока з отими царями безробітними!

Ну куди ти його приткнеш?

Не йнакче, як віз піску купити,— хай у бакшу грається.

ДЛЯ ВАС, КОТОРИЙ...

ЩО тепер? Ну що ви пишете? Ну як ви пишете? От раніш писали так писали... Прочитаеш, так пальці облизуеш... Ви напишіть так, як за наших часів писали. Подивимось, що з того вийде... Тепер кожний уміє писати! Хіба тепер газети?! Хіба тепер писаки?!

Бий же тебе сила божа! На! Читай!

День радощів! День щастя!

Віра! Надія! Любов! Софія!

Софія! Любов! Надія! Віра!

Квіти! Квіти! Квіти! Квіти!

Все місто в квітках.

Розсильні збиваються з ніг. Піт великими краплями котиться по їхньому засмаглому, малоінтелігентному обличчю!

Ось біжить Червона Шапка!

В руках у його прекрасна корзина пишних хризантем. Його очі вп'ялися в білу квітку. Її пелюстки ніжно голублять його!

Ах! І мужицьке обличчя ясным світлом одблискує, бачачи перед собою шедевр садівництва Мейера і К⁰ (ріг Бульвару і Дворянської).

Дивлюсь на корзину й думаю:

«Чий ручки торкатимуться твоїх чудових блідорожевих квітів? Чий носик, такий тоненький, з прекрасною пудрою (аптечний склад Шацмана) нюхатиме вас?

Може, прекрасна голубоока блондинка, в с'яйві від щастя, притискатиме вас до грудей своїх?

Може, брюнетка з невимовним сумом в карих очах своїх уронить сльозу чисту в пелюстки твої...»

Ах, брюнетки! Які ви прекрасні!

Ах, Віри! Ах, Надії! Ах, Люби! Ах, Соні! Як би я хотів вами бути!

Всі в квітках! Всі в духах! Всі в щасті!

А увечері... Гости! Музика і легкий воздушний вальс!

До речі, про вечір.

Сьогодні у його сіятельства, господина харківського губернатора, камергера графа Поприщи-Попузирського раут.

Єя превосходительство графиня Софія (яке прекрасне ім'я!) Ивановна святкує день свого янгола!

Ми тільки уявить і можемо, що це буде за бал.

Таких балів ще наше місто не бачило!

Готується весь город.

Нам пощастило дістати з певних джерел відомості, скільки її сіятельство одержала квітів!

Чотирнадцять корзин і п'ять бомбардьерок!

А хіба її сіятельство не заслуговує на це?

Хіба нам (та й вам) не відомо, скільки добра зробила її сіятельство для бідних і безпритульних дітей дворянського походження?!

Хіба ніхто з вас не бачив прекрасного будинку при-тулку, імені єя імператорського величества, августейшої государні імператриці Марії Федорівни, що ним не покладаючи рук денно й ночно керує наша дорога, всіма поважана іменинниця?!

У її сіятельства сьогодні збирається увесь наш цвіт.

Дами в бальних убраннях!

Мужчини у фраках!

Подробиці завтра!

Ах, Віри! Ах, Надії! Ах, Люби! Ах, Соні!

Сьогодні ваш день!

Ах!

Читайте! І ухмиляйтесь!

Зробив, що зміг.

СПРАВИ БОЖІ

(3 натури)

Корсунівський піп почав дорого брати за треби. Корсунівчани почали свого попа саботувати й запросили сенецького — дешевого. Корсунівський до сільради скаржитися. Побилися попи біля сільради. Насилу їх розмирили.

З допису до редакції

БАТЮШЕЧКО! Панахидку б мені відправити по чоловікові покійному. Якраз оце сорок день... Так прошю вас, батюшечко...
— Десять пудів, бабусю! Десять пудів — і панахидка!

— Дорого, батюшечко! Де ж таки я вам десять пудів наберу? Бідна я! Та й не вродило...

— Що ж будеш робити? Воно й за пуд можна відправити, так що ж то за панахида буде?.. Єрунда — не панахида...

.....
Занепокоїлись селяни.

— Що воно за піп?! Здирство! Останню шкуру здіймає!

— Товариші! Не ходіть до попа корсунівського! Дорогий! За ті гроші, що він бере, можна зразу в чотири царства небесних... До сенецького! Той дешевий!

.....
Біля сільради.

— Так що, товаришу, неправильно! Приход мій, а сенецький піп утручається... Одбиває паляниці... Прошу прийняти мери... Бо я йому, во ім'я отця і сина і святого духа, їй-бо, ноги поперебиваю!

— Та не наша то справа!

— Ага, не ваша?!

— Так чого ж ти, ієрее, сукин ти сину, у мій при-

ход?! Га?! Твоїх тобі мало?! У мене, може, за два тижні тільки одно дуба й урізало, а в тебе од самої різачки тільки четверо! Так тобі мало?! Мало тобі?!

— Слухайте, селяни мене ж просять... Самі...

— Селяни?! А подерж, матушко, рясу, я йому покажу селян! Будеш?! Будеш?! Будеш?!

— Ря-а-атуйте!

— Тепер «ря-атуйте»?! А як запричащать у чужу парафію — так тоді не «рятуйте»... У чаші, сукин ти сину, втоплю, як побачу! Я тебе навчу, як чужих при-чащати!

· · · · ·

Оце, я розумію, піп!

І правильно. Не лізь у чужу парафію!

Од такого попа до царства небесного за три хвилини вскочиш.

А ви ще не вірите попам! Таким попам та не вірять?!

А вони ж усі такі!

ПИСЬМЕННИКИ

СЛОВО «письменник» походить від дієслова «писати», а не від якогось там іншого дієслова.

Отже, виходить, що письменником зветься людина, що пише.

І то не така людина є письменник, що випадково там щось напише і стане... Ні! Письменник — так він увесь час пише, і нема йому ніякого впливу.

Це починається завжди так.

— Ось подивіться... Чи не підійшло б оце до вашої газети? Це я написав...

Дивитесь...

— Не підійшло б... Знаєте... Не такого нам треба... Нам би якби щоб отакого...

— Так у мене є й таке. Ось...

— І це не таке... Нам би якраз не такого треба...

— Так у мене є й не таке. Тільки вдома... Я принесу...

— Принесіть...

Ви дивитесь йому вслід, як він повернувся йти, дивитесь... дивитесь... дивитесь...

— Н-да! — кажете собі. — Єсть!

Потім приноситься «не таке, а отаке».

— У мене й ще є!

— Та ні, нам так що й цього досить... Продивимось... Зайдіть так через тиждень...

— Бувайте!

— Товаришу! Там друкарня прохає на «корпус»... Робітники стоять...

— І ти, лиха година! Дивись... І нема нічого підходящого... Ага! Ось... Почекайте трохи... Продивлюсь... М-м-м... «Били ми Врангеля»... «Червонці наші... орли»... «Загнали в море»... «Хай живе»... Щось підходяще... Натє... На «корпус», скажіть, хай беруть...

І пішло.

А як уже пішло, то тоді держись.

— Товаришу! Я ще вам приніс... Ось... і ось... і ось...

— Добре! Продивимось. Залишіть.

У всякім разі, з цього моменту уважайте, що є ще один новий письменник, якому кажуть:

— Випишетесь! Нічого... Не святі горшки ліплять...

Потім так місяців через два, дивись, уже в «Гарті», або в «Плузі», або в «Більшовику» він про «форму» і «зміст» жарить та:

— У Тичини, знаєте, є щось старе... Не скажу напевно, що саме, але щось є... Отаке щось, знаєте... Не таке, а отаке...

Маєте письменника кваліфікованого.

* *
*

Отак, як бачите, письменники получаються...

Далі із зростом чуприни зростає й той чи інший письменників світогляд, та чи інша його ідеологія, та чи інша платформа...

Власне, платформа не «та чи інша». Платформа переважно тепер радянська. Навіть не переважно, а виключно радянська.

Світогляд здебільша революційний...

Ідеологія здебільша пролетарська або пролетарсько-селянська...

Коли до цього ще додати порожній здебільша шлунок, прекрасний апетит, гарячу кров, хоч і без відповідного числа червоних кров'яних кульок, то внутрішній вигляд письменників уже можна собі уявити добре.

Назовні письменники всі в штанях, іноді дуже добрих, іноді дуже дірявих (залежно від талану), мають вони (як уже говорилося) здебільша довге волосся.

Більше особливих ознак, здається, нема.

Довжиною рядка в творі всі письменники поділяються на прозаїків, на поетів і на футуристів.

Прозаїками звуться ті письменники, у яких рядок дуже широкий, і дуже довгий, і дуже дешевий.

Поети — це ті, що рядок у них коротенький, яскравий. І на кінці в нім причеплено або риму, або асонанса, або алітерацію.

Коли цього не причеплено, то такий вірш зветься верлібром, або ліверною ковбасою.

Футуристи походять від слова латинського *futurum*, тобто майбутній. Отже, це, власне, ще не є справжні письменники. Це письменники майбутні. Ще колись писатимуть, а тепер вони тільки бавляться, граються, вчаться на письменників і лаються.

Рядок у футуристів безформений якийсь, бо, кажу ж, вони не насправжки ще пишуть, а дряпають.

Незрозумілістю свого твору письменники поділяються на символістів, імажиністів, неокласиків, реалістів (і ще сила є різних «істів»).

Символісти — це ті, що пишуть віршами «символ віри». Потім вони перевертаються на неокласиків, з неокласиків на пролетарських, з пролетарських на футуристів, крім поета Якова Савченка, який був символістом, так залишився ним і до цього часу, бо розгубив усі свої «символи віри» й тепер усе дно що без паспорта.

Неокласики — це ті, що кажуть:

— Йй-бо, ми не такі, як ви нас розумієте!.. Йй-богу, ні! А ви нас отак розумієте?!? Ай-яй-яй! Як вам не сором!

Імажиністи — від слова «і ми мажемо». Так що це всім зрозуміло. У нас їх мало.

Реалісти — це, як ви й самі догадуєтесь, письменники, що скінчили реальну школу й не склали конкурсу до політехніки. Так реалістами й залишились...

Є ще особливий гатунок письменників. Це так звані гумористи. Вони пишуть для того, щоб читачі плакали або самі плачуть, як пишуть, бо їм писати не хочеться. Нещасний народ усі гумористи, бо, навіть коли зуби болять, мусять писати щось «веселе».

Символіст, або імажиніст, або взагалі інший який-небудь письменник, так тому можна писати, що він хоче. Трррагедію так трррагедію, комедію так комедію. А гумористові — ні. Обов'язково — веселе.

Найголовніше в письменникові — талант.

Талантом своїм письменники поділяються... Ні. Будем одверті... Письменники всі талановиті. Йй-богу, всі. Нема неталановитих письменників. І не буде ніколи.

Попробуйте сказати якому-небудь, що він неталановитий... Спробуйте...

Та ніколи не скажете...

А як і скажете, так спересердя, і він вам не повірить...

От тільки де в письменника той талант знаходиться — не знаю. Ніколи навіть бачити його не доводилось...

З декотрими ж і купався навіть і не зауважив, хоч і придивлявся пильно...

Дивишся: людина як людина... Сяде писати — талант...

Талант — це штука дуже тендітна, і про його краще багато не будемо писати... Бог із ним.

Найголовніше для письменника — гонорар.

Гонорар декотрі теоретики вважають за головний чинник у психології творчості.

Схиляюсь і я до їхньої думки, звичайно, не як теоретик, а як практик од літератури.

Хороша штука, що й казати, і задля нього, задля гонорару, можна навіть отакі вірші вступити:

Коли я бачу на вулицях тічку
І коло неї ватагу собак,
Я згадую гарну дівчину,
Оточену компліментами
Перехожих гуляк...

(Гео Шкурпій, Барабан, стор. 16)

Коли б не було на світі гонорару і поет побачив на вулиці тічку, він або пройшов би собі потихеньку повз неї, або (коли він молодий і «резвий») почав би тюкати... І більш нічого... А так бачите: зразу «пригадав дівчину», та ще й «гарну».

От що значить — гонорар...

— Та... що вже казати. Якби не було гонорару. Ну, годі.

Крапка.

.....

Р. С. Мене прохали написати художньо-літературний фейлетон. Так ото все був фейлетон літературний, а кінець я додав для художності. Отже, завдання виконав.

РАДЯНІЗАЦІЯ ЦЕРКВИ

У КАВО, їй-богу!
На Запоріжжі, в Гуляй-Полі, як пише «Красное Запорожье», відбулося нещодавно засідання церковної ради.
Порядок денний був такий-о:
1) Хлібна розверстка й відсоток

її виконання.

- 2) Скорочення штатів і про спецодежу.
- 3) Колективний договір.
- 4) Заробітна платня.
- 5) Біжучі справи.

Ну, чим вам не губвиконком?!

Батюшка доповідав по пункту першому.

Недобрано тисячу двісті пудів. Розверстка була на дві тисячі пудів, а зібрано тільки вісімсот.

Недоїмщикам загрожує позбавлення царства небесного.

Пункт другий. Доповідач — титар церковний. Вирішили скоротити сторожа, бо протер мотузком від дзвонів штани і сіє на цвинтарі «соблазни» серед вірних пола женського. Наказано паламареві надалі дзвонити без штанів. По-перше — не протиратимуться, а по-друге — голосніше дзвін гудітиме, не заплутуватиметься в штанях...

Коли так і далі йтиме виконання хлібної розверстки, то і батюшка, і титар нахваляються так само ходити без штанів...

Для батюшки це нічого. Навіть зручніше, та й не видно під рясою.

А для титаря — так це скандал. Ліпитиме свічку та ще, не дай бог, капне, а віск гарячий, здорово ж пече! Яке тоді буде «благодення»?..

Почне скакати по церкві — подумають, що сказився... Та й підсвічники поперекидати може...

Нехарашо...

Треба обов'язково позносити розверстку, щоб такого гріха не скоїлось...

В доповіді про колективний договір виявилось, що батюшка, крім хліба, бере ще й за кожную «часточку»...

Дехто кричав:

— Неправильно!

А дехто захищав...

— Бо, каже, як даром усіх поминати, то всі нанесуть записок, і буде перегрузка і батюшці, і богіві...

А це не гаразд...

Натовпляться біля раю... Чергу встановлюй... Харчів бери... Непорядок, одне слово...

Краще по одному...

. . . . .
Оце зразкова церковна рада.

Як і в райвиконкомі: і порядок денний, і доклади, і резолюції.

Молодці!

Пора тільки «розверстку» на продподаток замінити.

НЕ ПОМИЛІТЬСЯ, БУДЬ ЛАСКА

ЗАСНОВАНО комісію для розгрузки Харкова від установ, що їм можна бути й не в столиці.

Є, очевидно, й такі установи, що їм можна й зовсім не бути.

Може, є... Може... А щоб я на кого подумав конкретно, так боже мене борони... Йй-бо, ні!

Так...

Ну, так кого ж виселить?

Я запитав оце одного церковного старосту:

— Як по-вашому, Сило Йвановичу, кого б оце виселити?

— А ви хто будете? — питає.

— Я за Тихона.

— За Тихона? Не брешете?

— Ні. Так кого?

— Що я вам казатиму? Довго це... Покажчик є отам «Увесь Харків на 1923 рік». Так оті всі установи якби виселить.

А ювелір з пасажу — так той, не задумуючись, гаркнув:

— Виселить губфінвідділ!

Бачите, які думки є. А комісії ж ото треба так зробити, щоб ніхто й не образивсь.

Якби мене запитали:

— «Вісті», приміром, виселять? Чи ні?

— Певна річ, ні. Найпотрібніша штука. Хоч канцелярські каламарі і зовсім іншого погляду.

Так і кожний — своє захищатиме.

Візьміться, приміром, Центросоюз виселяти... Спробуйте... Та Вукоопспілка вам очі табакою засипле.

Або хай за Всекобанк хто візьметься. Українбанк за кулемет ухопиться. І так дасть...

Так що це штука, по-моєму, дуже складна, кого виселяти.

Заберіть ви, наприклад, з Харкова філію Новгородського губсоюзу. Та це ж все дно що оголити Харків. Ну, як-таки українська столиця без такого солідного підприємства житиме?

А можуть виселити...

Або візьмуть та чесонуть пивні. І страждай тоді. І так тобі неприємності різні: то, дивись, для школи помешкання нема, то тобі казарми не зовсім обладновані, то студенти ніяк помешкання не знайдуть... А тут іще пивні попереводять та ресторани різні... І скандал! Куди тоді підеш? Кому тоді скажеш?

То все ж таки йде студент-незаможник, подивиться у вікно в «Ренесансі», як там «почки соте» наминаються, і все дно що й наївсь... А так ходитиме та зубами тільки клацатиме...

Дуже треба обережно до справи підходити... Найменша яка похибка, а лиха дуже великого накоїти може...

Ремонтується тепер бувший «Буф». Шансонетки, кажуть, знов співатимуть, танцюватимуть, приспівуватимуть...

Смотрите здесь,
Смотрите там...

А комісія візьме та:

— Виселить! Оддать помешкання Сковородинським курсам або робфакові!

А куди тоді після біготні по «золотій площадці» Соломон Борисович відпочивати піде?

Куди?

По-вашому, у робітничий клуб у хоральній синагозі?

Самі туди підіть!

Що йому там такого заспівають? Заграють там такого, щоб можна було подивитися і «здесь», і «там»?

Тут треба дуже й дуже пильно зважить все, заким вирішати...

І коли постане дилема: «Буф» чи Сковородинські курси?

Ясно:

— «Буф»!

Бо курсанти народ молодий і їм залюбки пробігтись з Холодної гори до Померок або до Змієва. А Соломон Борисович людина поважна, і без «Буфа» йому тоскно.

КОГО ДО РАД ВИБИРАТИ

КОГО?!

Певна річ, людину статечну, богобоязливу, у добрій чумарці, щоб, як буде головою Ради, заклав руки за чорзна-що, кахикнув на свої п'ятдесят «утаєних» та:
— А поклич, Свириде, мені отого, що у «незаможниках» значиться! Я йому покажу, у якій дірці раки зимують!

Отакого й вибирайте. Матимете принаймні голову, що здавен до того звук, здавна за церковного титаря правив і цілителяві Пантелеймонові свічку ліпе. Та не просту собі свічку, а золотою биндочкою обкручену.

Оце буде вам голова!

За члена найкраще підійде місцевий крамар. Людина він поважна, у піджаку й з цепкою.

А тепер у вас які члени в Раді?

У шинелі подраній, у латаних чоботях, у полотняних штанях...

А то сидітиме, як великодня писанка!

Приємно буде й у ноги вклонитися.

За секретаря кого?

Та ясно ж кого!

Писаря бувшого. Він же по бамагах як автомобіль! Тільки: чирк! чирк! чирк! чирк!

Ну як уже писаря нема, тоді б вряdnика або стражника. Він всі закони знає...

Щоб діло в Раді робилося по совісті, вибирайте туди й попа!

Це — обов'язково.

Що тепер за Рада?

Збереться, дивись, «Інтернаціонала» або «Заповіта» співає.

А то збереться нова Рада:

— Благословен бог наш!

Серце просто радуватиметься...

І жінок не забудьте. Бо тепер часи нові — жінка однакові права з чоловіком має.

Хто там у вас найкраще гонить? Мокрина?

Мокрину й виберіть. Щоб начальству не далеко було бігати. Та й вам самим не треба буде для начальства шукати по кутках перваку. Тут у Раді куб поставлять — і гони!

Оце буде Рада!

ХАЗЯЙНОВИТИЙ БОГ

У селі Куземині, Богодухівської округи, згоріла церква. Куркулі зібрались і почали були будувати нову. Але піп, поміркувавши, запропонував їм приборити до церкви ще й вітряка.

З дописів до редакції

О

Т тобі й маеш!

Вітряка попові забажалось.

Що ж він, цікаво, в тому вітрякові молотиме?

І чи за гроші, чи од мірки, чи як?

Такого ще не чули.

Раніш для бога приносили ну там книша якого, горщатко меду, пиріжків, свічку й п'ятака.

А тепер млина вже забажалось.

Це не гаразд.

Як так далі піде, то незабаром доведеться в кожному селі богові землі нарізати та на вигоні хату ставити.

А там парової машини схочеться та трактора.

А тоді коли оселиться на селі вже як слід, то кричатиме, щоб до комнезаму записали та в сільраду вибрали.

І буде тоді підпис на паспорті:

Голова Куземинської сільської Ради бог Саваоф...

.....
На землю щось бог спускається...

На небі посуха, чи що?

Чи, може, вже й там скинули?

Щось таке незрозуміле.

А МИ, ТАК СКАЗАТЬ, ПІДСУМУЄМО!

16 ЖОВТНЯ в харківській державній опері йшла опера «Хованщина». Режисер тую оперу ставив, музиканти грали, артисти співали, рецензенти рецензії писали, а ми, грішні, тії рецензії вже читали...

А прочитавши, думаємо оце підсумувати, як тую оперу було і поставлено, і проспівано.

Ось одна рецензія:

«Екзальтована Марфа (Захарова), що до речі зуміла передати захватну надривність і містичний екстаз цього, ніби у Достоевського, вихопленого образу...»

А ось друга рецензія:

«...Захарову, що на цей раз не зуміла надати своїй героїні життєвих рис...»

І «зуміла» й «не зуміла».

Як брати, значить, середне, то вийде, що артистка Захарова «зумінезуміла».

У третій рецензії виходить, що «артистці Захаровій пощастило дати яскраву постать молоді розкольніці...»

Складемо. Виходить, що нещасній артистці «пощастило зумінезуміти».

Хороше мені «щастя»!

Підемо далі.

«Народ» у п'есі.

Ось одна рецензія:

«Що ж до «живого народу», то його, на жаль, нема. Масові сцени не зігріті життям, це все той самий оперовий хор, що добре співає, але що й своїм виглядом, і своєю поведінкою на сцені інертна, безбарвна маса без типових рис, яка носить звичайну оперову безличну машкару (і то невисокої властивості). В цім мінус постановки, тим паче, що маси відіграють тут велику роль.

З тої причини теряє у своїй ефектності сцена «самосожження...»

А ось друга рецензія:

«Радувало й те, що при обмежених можливостях нашої опери все ж таки був досить рельєфно змальований головний герой Мусоргського — народ. Показуваний то в одязі буйних стрільців, то фанатичними розкольниками, що йдуть на «самосожження», то просто «московськими людишками» — цей народ на кону жив, діяв, і ми весь час чули його могутній голос, його волю до волі, його протести проти утисків...»

Прочитає, значить, один артист чи хорист одну газету, а другий другу...

Один сидить та сам себе по голові гладить:

— От молодець! От, брат, учора заспівав так заспівав!

Несуть до нього другу газету:

— Чого радієш? Спартачив учора, та й радієш! «Артисти»!

От рецензенти! Це справа інша: вони з одного погляду все в точку!

«ПЛУГ»

І

ПЛУГ...
Думаєте, плуг «Сака» однолемішний, той, що за нього ще й досі виплачуєте сільськогосподарському кооперативові?

Ні.

Це інший «Плуг», що не має ні чересла, ні лемеша, ні полиці, ні чепіги і нічого такого іншого...

Це «Плуг» — і не плуг. І машина — й не машина. І оре — й не оре...

Це щось таке не зовсім навіть і зрозуміле...

Чоловіка сто люду. Такого собі звичайнісінького люду, як і ми всі, грішні, а коли їх стулити докупи, виходить «Плуг».

Сидить, значить, ніби звичайнісінький гурт людей.

А хто йде, хто проходить — зразу:

— Дивись! «Плуг»!

Як нарізно — люди!

Як укупі — «Плуг».

І так, розумієте, з 1922 року з березня місяця.

А починалося так:

— Що ж, хлопці, робитимемо?

— Хто й зна! Щось робитимемо!

— Треба щось робити...

— Хто й зна! Треба щось робити...

— А що саме робитимемо?

— Писатимемо.

— От і добре! А то розпорошились усі. Треба той порох зібрати. Може, що буде! А то, брат, міщансько-власницька напиреае...

— Напиреае.

— Пишіть... «Плуг» має на меті об'єднувати розпо-

рошених досі селянських письменників, що, групууючись на ідеї...»

— А що таке «ідея»?

— Потім! На вечірках дізнаєтесь. Пишіть.

— Пишу.

«...на ідеї союзу революційного селянства з пролетаріатом, ідуть разом з останнім до утворення нової, соціалістичної культури і ширять ці думки серед селянських мас України без різниці національностей...» Так?

— Хто й зна! Так!

— Треба ініціативної групи.

— Хто й зна...

— Хто ще є такий, що пише? А це хто такий? Здрастуйте! Хто ви такий?

— Я? Семен Любисток!

— Письменник?

— Ні!

— А може, письменник? Пишете що-небудь?

— Пишу. Листа ось батькові написав, щоб гроші на марки прислав.

— Ну от! А кажете, що не пишете.

— А ще хто-небудь є? Щоб із селян?

— Шевченко ще є... Пише.

— Давай сюди!

— Коляда є! Крашаниця є. Сенченко казав, що письменником хоче бути!

— Давай сюди! Підписуйте, ініціативна група. Ходять розпорошені! Збирайтесь, хлопці! Читайте!

— Нема чого читати.

— Пиши й читай...

Народився «Плуг»...

І потім у «Вістях», у відділі «Література й мистецтво»:

ПЕРША ВЕЧІРКА «ПЛУГА»

Учора відбулася перша вечірка «Плуга». Зачитано було твори плужан. В дискусіях брали участь і т. д., і т. д.

І пішло... Й пішло... Й пішло...

...11-а вечірка «Плуга». З погордою:

Численна аудиторія понад чотирнадцять душ жваво обговорювала прочитані твори.

...30-а вечірка «Плуга»...

Аудиторія більш як шістдесят чоловіка.

...61-а вечірка «Плуга»...

Аудиторія понад двісті чоловіка.

...87-а вечірка «Плуга»...

Численна аудиторія (більш як п'ятсот чоловіка).

Почало гнати філії.

Філія у Валках (Панч заснував). У Полтаві. В Кременчуці. В Миргороді. В Лубнах... Потім на Правобережжя: Київ, Умань, Житомир...

Наддніпрянська Україна заплужанилась.

Летять листи.

«...Пишу вірші. Напишіть, чи можна вступити до «Плуга». Посилаю чотирнадцять зшитків. Коли мало, пришлю ще двадцять два. Ідеологію поділяю. Пишу, як Шевченко, хоч дядина кажуть, що в мене чепурніше виходить...»

«...Шановні товариші! Дійшла чутка й до мене, що у вас там є якийсь «Плуг», що допомагає селянським письменникам. Я вмію вірші писати, та ніколи. Чи не прислали б ви свого «Плуга» виорати моїх дві десятини, а я за цей час написав би віршів. А то, як сяду писати, землю відберуть, бо «нетрудовий елемент», кажуть...»

«...Уважаючі мене товариші. Я селянський письменник, прямо від плуга. Чи можна мені до вашого «Плуга» приписатися? Напишіть, пожалуста, чи звільняє це від військової служби і чи можна буде повернути відібрану в мене землю. Посилаю на одвет марку і скільки це буде стоїть?..»

«...Я бувший дякон. Тепер священик. Постраждав за революцію: відібрали ругу й будинок. Пописую. Благочинний говорить, що пишу, як Пушкін. Коли ціна підходяща, пришлю. Гроші наперед, бо многі за сороковуст обіцяють, а як одправиш, ховаються. І когда ето всьо кончиться?..»

Приходять.

— Здрастуйте!

— Доброго здоров'я!

— Ви будете «Плуг»?

— А що таке?

— Та оце прийшов! Чув, що на селянських письменників навчаєте. Приніс осьдечки клунок віршів... Батько кажуть: «Все пишеш! Усе пишеш... Ішов би куди... Куди б уже пішов... то йшов. Все одно, кажуть, толку з тебе чортма ніякого. Взяв би паляницю та пішов, може-таки, хоч на письменника б виписався».

— Чи сюди я попав? Це «Плуг»?

— Хай буде це!

— Приїхав з Донеччини! Віршів привіз... Хочу видати. Не знаєте, почім платять? У мене їх, підходящих таких, рядків тисяч на десять. Коротенькі вірші. Лірика більше. Тільки я дешево не продам.

— А покажіть.

— Ось!

— Не видадуть!

— Як не видадуть?

— Так. Не видадуть. Багато дуже.

— А ви хіба з «Плуга»?

— Ні, я не з «Плуга».

— Так скажіть мені, хто там у їх головний? Як то так — не видадуть?!

— З Сибіру прийшов! Писав-писав там, а тоді думаю: «Що ж я тут пишу, коли є Україна?» Та оце й прийшов. Подивіться, будь ласка, чи воно куди годяще...

— А чим живете?

— А нічим! Живу та й вже! І пишу. Тим і живу.

— Здрастуйте вам, пожалустал!

— Здрастуйте!

— Де тут отой «Плуг»? «Заїдь,— каже стара,— подивись, мо, там дешевше, як у капаративі». Орав оце, а воно сатана каменюку підтаскала. І полиця так якось угнулась, що як не нажмьош — огріх, як не нажмьош — огріх! А воно при наших достатках . . . . .

Прокинулись творчі сили, буруном на «Плуг» ідуть...

— Що?! Розворушили?!

— І де тільки вони беруться?!

І забалакали про «Плуг» геть у всіх закутках від Карпат аж до Кубані.

— «Плуг!»! «Плуг!»! «Плуг!»!

Для селян пишуть! Бо селянські письменники!

Заворушилося село.

— Та хоч скажіть, на милість божу, що ж ви з ними робитимете?

— Хто й зна! Може, щось і робитимемо!

— Треба щось, хлопці, робити... Так, братця, не можна... Раз розпочали, назад нікуди. Треба на щось сідять... Багато нас — на віз не влізем. І в гарбу, брат, не всунешся... Платформу, хлопці, цілу треба! Бо без платформи розсиплемося!

— А яку платформу?!

— Яку? Урбанізувати села треба!

— Урбанізувати?! Ой! Жалко ж! Там квітки, там телята!

— Жалко?! Самому, хлопці, жалко, та ні чорта не поробиш! Треба. Механізація пішла, індустріалізація, інтенсифікація, соціалізація, матеріалізація, пролетаризація, комунізація, алітерація, тракторизація... Пропали телята!

— А верби як?! А гусята?!

— Та не плачте, а то й я заплачу... Треба й гусят урбанізувати. Воно таке маленьке, біленьке, гарненьке... А доведеться, бідолашному, штепселя вставити...

— Пища-а-а-тима-е-е, сердешне...

— Та ми йому потихесеньку... А ви чого, колего, хлипаєте?

— Та лошати жалко! Таке звідчоче, од Машки. На Петра найшлося... Найшлось, та тільки — і-ги-ги-ги! І батіг у мене був восьмерик! От ляскав!

— «Лошати жалко»?! Гусята?! Телята?! Гави чортові! Та ми... їд्री його налево:

Дойшов океанові м'язи.

Запрягайте у тумби.

Електричним струменем проріжте...

Це — біла індустрія
в розважливій праці.

Гех!

Мов грітись на сонці

або купатись в морі,
така трояндова солодість —
праця в заводі!¹

— Та ти такий! Ти Коляда!

— Ну, годі, хлопці! Годі плакати, треба діло робити.

Поплакали — й досить...

— А я ось уже написав.

— Ану...

— «В тихий вечір прощався я з полем».

— Ну от і добре! Так і всі пишуть. Треба прощатись... Ну годі, годі хлипати... Воно не так страшно... Поки урбанізуємо, ще мати не раз горішків напече. Їздитимете додому урбанізувати — і горішки їстимете. Не плачте, вони після урбанізації ще смачніші... Так от, значить, будем урбанізувати село... Машини туди, електрику... Наближати його треба до міста... Щоб спілка робітників і селян...

— І не буде вже села?..

— І не буде... Ні! Як не буде? Буде! Не плачте... Ми село урбанізуватимемо, а місто селозуватимемо... Тоді так воно й вийде: де тепер місто, там буде село, а де тепер село, там буде місто! Згода?

— Згода! Згода!

— Так от, хлопці, й поділяйсь! Одні хай будуть урбанізатори села, а другі селозатори міста. От Коляда, Крашаниця, Сенченко, Копиленко, Донченко і ще дехто там хай урбанізують, а Панч та інші — ті селозуватимуть... Оце наша й платформа. А ідеологія пролетарсько-селянська. А форма і зміст — синтез. І того трошки, й того трошки. Щоб не зариватися. Повагом. Встигнемо, мовляв, з козами на торг... Ми не авто — ми «Плуг»... А як хто хоче з «оранки» додому на аероплані — лети... Потому — урбанізація... А так, щоб зовсім тільки те й робить, щоб на ковадлі цокать, на авто гудіти, — іди в «Гарт». Потому селозація... Згода?

— Згода! Згода!

— Так от і починайте...

— А можна так, щоб з міста на село динамо, а з села до міста волошки?.. Хоч один букет? Дуже люблю волошки...

— Та носіть...

---

¹ Гр. Коляда, Індустрія. (Авт.)

- І чебрець можна?
- Можна і чебрець...
- Так у понеділок, хлопці, збирайсь...
- А... а... критика нема... Без критика як?
- Як нема? Я — критик!
- А хто ви такий?
- Спрашуєте?! Божко! Соціальна передумова повинна бути! Класовий підхід і щоб диференціація! А то шари суспільні й експлуатація визиску. Знову ж таки ціна та цінність з надвартістю. І взагалі куди воно й кому потрібне?! А ви питаєте, хто я?
- Правильно!
- Так от, хлопці, тепер уже все є. Починайте! Орить!

. . . . .

І ТОСКНО БУДЕ... І ЖУРНО БУДЕ...

А ЧОГО тоскно буде? І журно чого буде?..
А того тоскно і того журно житиметься
нам на світі білому, що... автомобілів менше
вулицями літатиме, менше гудітиме,
менше ревітиме, менше свистітиме...

А винуватий у всьому тому нарком земельних справ СРСР.

Узяв та й наказав:

— Дві машини залишити тільки для вжитку, а сім у Держфонд! Потому,— говорить,— дорого!

І стогін великий у Наркомземі пролунав, і потьмарились лица многії...

А «Правда» ехидно великими літерами:

«А хто далі?!»

Виходить, значить, що треба комусь і «далі»...

І буде на вулиці тихо-тихо...

І не буде вже й людей роздавлених...

І йтимеш вулицею спокійно і не блиматимеш баньками, як затюканий звір...

І буде в нас багато часу, і бензину, й шмаровидла, і шин, і магнето...

І буде тоскно... І буде журно...

Бо весна після зими у нас настає.

Квіточки розквітнуть, віти зазеленіють, травиця шовкова випнеться у Померках, у Сокольниках, у Люботині, у Високому, у Зеленому...

Сонце світитиме, пташки щебетатимуть...

А Аріадні Валентинівні на травицю забажається... З пакунками, з ікрою зернистою, з собачкою шпіціком...

А може, в неї чоловік директор... А в нього авто був... І не один... і не два...

А тепер:

«А хто далі?..»

І йому треба «далі»...

А в потязі душно...

А на авто вітрець повіває... І не трясє... І швидше...

І в черзі не стоять...

Аріадна Валентинівна плакатиме, шпіцик, собачка,
скиглитиме, директор сопітиме...

· · · · ·

І буде тоскно...

І буде журно.

НІЧОГО НАРІКАТИ!

ПИШУТЬ з усіх сел до нас:
— Рятуйте! Баби-шептухи заїдають!
Розвелось їх по селах, що ні проїхать ні
пройти!..
Бач які?!
Тепер — «ря-а-атуйте»!..

А як пупи різати, так тоді не «рятуйте»!

Тоді до баби!

Як бешиху шептати — до баби!

Пристрит, обкладки, глаз, родимець — так тоді:

— Бабусю! Чи не пошептали б? Я вже вам і ячок,
і пшінця, і як Мура отелиться, то й сметанки!

Та вже мені не кажіть: знаю й ще чого до баби хо-
дите...

І порох пити, і селітру, і...

Чого ж тепер кричите?

Що з десяти дванадцять умирає?

А як же ви гадали? Щоб так ото баба шептала, а ви
жили собі та й жили...

Ні! Так не буває!

Мрїть уже, раз до баби йдете!

То вже таке діло...

Лікарів же та фельдшерів не хочете?

«Тумана, кажете, напущають» та «пошесті розпо-
сять»...

І правда. Хіба ж таки лікар там чи фельдшер — хіба
вони те зроблять, що баба?.. Покличте лікаря на вро-
дини, так він вам почне руки мити, струмент варити,
породіллю на чисте рядно класти, бабів з хати повиго-
нить, та чистими ножицями пупа одріже, та зав'яже...

Хіба це порядок?!

А баба богові святому помолиться, та в попіл руки,
та іржавого ножа, та поплнеє, та подує, та прикаже...

От воно й умирать легше!..

То ерунда, що потім у дитини пуп гние, аж доки сватів посилати, а в матері «золотник» не на місці та кров'ю сходить...

З бабою!

Або візьміть обклашки...

Лікар, так він починає під шкуру штрикати, та горло мазати, та різні компреси...

А з бабою так просто іграшки!

Баба знає, як це робити... На те вона власними руками й зінське щеня давила... От вона тими самими руками й обклашки давить... Лізе собі в рота й давить... Пильнуйте, щоб тільки свічка була наготові та труна...

А поховати — це штука не велика.

· · · · ·
Отож не нарікайте! Мріть собі потроху, царство вам небесне...

Та тікайте од лікарів...

Тоді попам хоч заробіток буде, а то вони тепер дуже бідують.

«ПОНЕДІЛОК»

(Моментальна фотографія-шарж)

„ВІСТІ» у неділю:
«Завтра в Селянськiм будинку чергова
вечірка «Плуга». Початок о 8-й годині.
Вхід вільний...»
Це щонеділі.

А це щопонеділка:

— Сьогодні «Плуг»... От і добре. Я скажу мамі, що
нам лектор сказав, щоб ми одвідували плужанські ве-
чірки... Приходь і ти... Там таке читають іноді... Коляда.
Незрозуміле щось... Та й інші... Трохи побудемо... А по-
тім пройдемось... Не забудь тільки насіння захопити...

— Добре!

.....
Восьма година...

— О, о, о! Ото Панч!

— Ото?! А я думала... Так ото він такий... А я ду-
мала...

— А он Тичина... Бачиш, он там за стіл заховавсь?!

— Та де?!

— Та он! Бачиш, он за ніжкою пенсне видно... Ото
Тичина...

— Так ото він такий? А які вірші пише... Він жона-
тий?.. Дай насіння...

.....
— О-го! Голова! Зараз почнуть!

.....
— Товариші! Прошу зайнять місця! (Пауза)... Міс-
ця, товариші, зайнять прошу... (Пауза)... Прошу зайнять,
товариші, місця!.. (Пауза)... Зараз починаємо! Займіть
місця, товариші!

— Шшш-шшш!

— Прошу уваги, товариші! Сьогодні у нас програ-

ма така: спочатку автори зачитують свої вірші, а потім ми ті вірші обговорюватимемо... Першим зачитає свої вірші товариш Коляда Грицько! Прошу...

— Гм! Кхм! «Індустрія». Поема!

— Як?

— «Індустрія».

— Ага!

Індустріалізація жартівливо халявами зорить.

Індустрія кліпає віями.

В лісі загартовані лісовики гризуть дуби.

Індустрія пиляє...

А моя пісня!

Лізь своруном в граніт.

Схоронись,

А потім

Ба-бам!

Все.

— Другим зачитає свій вірш молодий початкуючий поет з Поділля Брунчук!

— Прошу!..

— Тихше, товариші, зачиніть двері!

У неділю мати встала,
Курей з хати виганяла.
І я рано-вранці встав,
Соловей іще співав,
І таке золоте сонце
Зазирало у віконце.

— Так, товариші! Зараз ми обговоримо ці твори. Бо більш, здається, нікого нема... Хто забирає слово? (Пауза)... Ну, так слово хто хоче забрати, товариші? (Пауза)... Немає бажаючих?.. (Пауза)... Ну, товариші... Товариші... Хто забирає слово? (Пауза)...

— Божко, починай!..

— Таке...

— Та починай, Божко!..

— Та доведеться... Так, значить, от... Коляда... Чули ми вже його тут не раз... Почули й сьогодні... Що ж ми почули?.. Що «індустрія халявами зорить»... Де він бачив ту «індустрію в халявах»?.. «Індустрія кліпає віями...» Краще б Коляда сам кліпав віями, ніж ота індустрія... Я не розумію, навіщо нам оце читати... Такою поезією розважати тільки слинявих панків, буржуа отих гниданих, а не зачитувати їх отут на шостім році рево-

люції. Накопичить-накопичить цілу гору якихось страмних слів і думає, що дав нам індустріальну поезію... Остогидло вже це. Це, значить, Коляда... А другий... Як його... Брунчук... Що там у його?.. «У неділю мати встала»... Невиразно це в його якомсь... «Мати»... Різні матері бувають... Коли вона мати пролетарська або незаможницька, хай би й устала... А коли це типова індивідуалістка-власниця, можна було б їй і не вставати... Поет не зазначив, чого вона встала! Яскраво це в його не видно... «Курей з хліву виганяла...» Це так... Але для чого? Коли для того, щоб засмажити собі курку та любенько з своїм чоловіком-куркуликом поїсти, то нам такої поезії не треба... А коли вона їх вигнала для того, щоб потім ще з більшим запалом узятися за класову боротьбу, то це інша справа... А поет цього не виявив... Він ховається чогось... Значить, тут щось непевне... Нема диференціації селянства... Знову ж і сонце... В чие воно віконце засяло?.. Чи у віконце здекласованого сільського пролетаря, чи в глитаєве?.. Коли в глитаєве — нам такого сонця не треба... Такий вірш, по-моєму, ні до чого... Оце, здається, і все...

— Товариш Шевченко!

— Я скажу коротенько... Коляда... На чорта нам такі поезії? «Лісовики... гризуть... зуби... індустрія... пиляє пісня... своруном... Ба-бам якийсь»... Кому воно потрібне... Пролетаріатові?! Чи селянству?.. Нікому воно не потрібне... Там десь... у височині ширяє... Не місце їм у «Плузі»... А от щодо другого товариша... Як його?.. Буркун... Так я з Божком не згодний... Чого тому Божкові треба, я не знаю?.. Курячої диференціації якоїсь?.. А мені вірш подобається... Правда, там дієслівні рими, стара трохи форма, але здоровий, цілком зрозумілий вірш... Не всім же бути таким розумним, як Божко!

— Товариш Копиленко?

— Я, товариші, зовсім не думав виступати... Але мене прикро вражає Божків виступ... Люди пишуть, учаться... Ми всі учимось... Шукаємо. Напрямку шукаємо... Б'ємось-б'ємось: куди нам іти... А Божко, він, я не знаю, чого він хоче... Так не можна... В Росії і Єсенін, і Пільняк... Всі вони шукають... А Божко чомусь зразу якомсь, не так якомсь, а отак якомсь... Так, товариші, не можна...

— Товариш Певний?

— Відносно Коляди... Звичайно, в його це все якось не так... У його є гарні образи, а як узяти все цілком, так щось таке ніби без образів... Він, безперечно, поет, і талановитий поет, але вірші в його якісь... я б не сказав, що талановиті... Відносно товариша Буркуна... Починає хлопець іще. Стара форма, але є рима. Стара рима, але є форма... По-моєму, хай пише. До «Плуга» прийняти можна.

— Прошу.

— Я не знайомий з літературою зовсім. Я сам селянин. І балакатиму, як із села. Для кого це пишеться? Для селян. Це ж селянські письменники. Хіба селянин оте, що написано, зрозуміє? Коли я не розумію, то куди там тому селянинові? Пишіть так, щоб було зрозуміло...

— Хто ще забирає слово?

— Дозвольте...

— Прошу!

— Я мало знайомий з літературою... Але мені здається, що нема за що вхопитися... Дайте мені за що-небудь ухопитися, щоб потягти за собою масу. Хоч за волосинку дайте вхопитися, щоб та маса за вами потяглась...

— Хто ще бере слово?

— Товариші! Наш народ темний, віками гноблений, по польських в'язницях забитий, несвідомий... Промовте до його зрозумілою українською, пролетарською, інтернаціональною мовою... Він нещасний, катований, віками гноблений український мужик, забитий, несвідомий, він не розуміє, бо йому забороняли, його катували, його в темряві держали, а коли до його промовити зрозумілою українською мовою, то він, нещасний, катований, віками гноблений, по польських тортурах, скільки він, нещасний, лиха зазнав, бо йому забороняли, його катували, з його знущалися... Я кінчила...

— Хто ще, товариші?.. Нема нікого. Дозвольте резюмувати! От що, товариші! Як підходити до того чи іншого твору? Це — головне! А підходити, по-моєму, слід так: для кого твір писаний? На яку він аудиторію розрахований?.. Акурат і тут... Твір Колядин... Колядин, кажу, твір! На яку він аудиторію розрахований?

— Ні на яку!

— Не скажіть, товаришу! Він розрахований... Розрахований, кажу, він. Так і твір Брунчуків... На яку він

аудиторію розрахований? Коли ми це твердо собі з'ясуємо, тоді дамо йому й оцінку правильну... Правильну оцінку... Завтра, товариші, об одинадцятій годині збори студії... А тепер дозвольте вечірку закінчити!..

Отак щопонеділка в Харкові. Отак щовівторка в Полтаві, щочетверга в Києві, що... що... що... та днів на тижні не вистачить вам перелічувати.

ЧИ ОБНОВЛЯЮТЬСЯ?

ЗАПИТУЮТЬ часто:

— Чи насправді ото ікони та церкви обновляються і чудеса різні творять?

А звичайно, правда! А як же ж ви думали?! Обновляються... І дуже навіть часто обновляються... Цілі церкви обновляю-

ться, а не тільки ікони...

Так ото стоїть-стоїть, а потім як блисне-блисне! — так аж очі сліпить...

Через що вони обновляються?

Ангел обновляє...

Здебільша це буває вночі...

Отак висить собі ікона, ангел потихеньку підходить, бере ганчірочку, трішки крейди або тертого кирпичу й обновляє...

На ранок уже ікона, як нова...

Тільки ангели вже тепер не такі, як колись були... Раніш були ангели молоді, білі, а тепер вони постарили, борода в їх повиростали. Вони тепер або за титаря церковного правлять, або за попа...

Так що це все правда...

І чудеса таки бувають. І неабиякі чудеса!

Сам бачив одно чудо, велике чудо!

Обновилась в одного дядька ікона. І не було в його в засіках зерна ані риски!

І от після «оновлення» як почало перти зерно до комори, як почали летіть паляниці і гроші, так не вміщалося уже в його,— довелося батюшці половину віддати!

Розбагатів і батюшка, і дядько...

Хіба це не чудо?!

.....
Так що це все істинна правда.

ПРЕКРАСНИЙ І НАЙПЕВНІШИЙ СПОСІБ ЗАБАГАТИТИ

ВТОТАЛІЗАТОР не грайте. Коні дуже часто підводять. Отак дивишся — він тобі, анахтема, й хвоста трубою поставить, коли ото проїздить перед вами перед заїздом, і зарже, і підстрибне:

«Став, мовляв, на мене!»

А поставиш, так він і креше ті півтори верстви двоє суток...

Біжить і плаче:

— Та пусти, жокею! Йй-бо, випереджу...

Жокей, само собою, надержує, бо й жокеєві іноді хочеться хліба з маслом...

Так що ви не виграєте... Жокей виграє... Він такий.

...Карти. Непевний спосіб. Виграти можна, звичайно, але все дно доводиться потім «відограватись». А це вже пахне великими неприємностями і для жінки, і для тещі, бо стояти з передачею тепер холодно.

А єсть прекрасний спосіб.

Це — крамниця. Взагалі торгівля...

Ви відчиняєте яку-небудь торгівлю, сідаєте й торгуєте!

До вас не йдуть. Нема торгівлі. Горите.

Горите через те, що дорого крам. Через те, що купівельна спроможність у населення тепер невелика.

Вам робиться моторошно.

Але ви в тугу не вдаєтесь.

Ви берете аркуш мілового паперу й малюєте на нім великими літерами:

«Знижка тридцять відсотків! Тільки на протязі жовтня!»

І вішаєте цю об'яву на вікні у крамниці або на дверях.

Самі всміхаєтесь, заходите за крамницю й кричите прикажчикові:

— А дай-но мені сюди прејскуранта!

Берете прејскурант.

«Шевйот?.. Червінець... Гм...!» І ставите там, де був червінець,— два».

І так увесь прејскурант...

Обиватель іде. Зирк.

«Тридцять відсотків знижки!» Та за жінку, та за діти, та за гроші, та до вас:

— Дайте мені, пожалуста, і того... і того... і того...

А ви йому:

— Да-а-а! Знижка... Спішіть... А то потім...

Коли він вийде, ви знову сідаєте, всміхаєтесь і читаєте про «смичку» міста та села... Бо прекрасно знаєте, що тільки. . . і т. д.

І от ви просто-таки ошасливуєте споживача: ви йому даєте аж тридцять відсотків знижки...

Так-то!

. . . . .
Оце зустрівсь з одним приятелем. Купив він у кооперативі калоші... Іде в новеньких, виблискує...

— Здрастуйте,— каже.

— Здрастуйте,— кажу.

— А що, якби бить?! Просто взять і одлатать?!

— Кого,— кажу,— одлатать?!

— Взагалі... хто торгує...

— Це,— кажу,— некультурно бить... Хіба ж таки можна?! Бить?!

— Та й я гадаю, що незручно! Але... чув колись, що як зайця бить — довго тільки треба бить... так він і сірнички світитиме...

— Ну, то, може, заець...

«СОЦІАЛІСТИ»

«Тан» повідомляє, що кабінет Штреземана дозволив з мотивів «чоловіколюбства» бувшому кронпринцеві повернутись до Німеччини ще тоді, коли в кабінеті були соціалісти.

З телеграм

I

МА ми... той... ми согласні... А от як соціалісти... Вони народ суворий... Їх треба запитати... Як-не-як у кабінеті ж вони... Міністри...

— Гери соціалісти! Кронпринц... Його імператорське величство до батьківщини хотять... Нещасні вони, кронпринц, корону мали, престол мали, царство-государство мали... А тепер по чужих людях... Незручно, по-нашому. Як-не-як — кайзери вони! Так як ви на це, бо ви соціалісти? Ви ніби проти... У програмах у ваших там якось...

— Так! Ми... У програмах... Геть! Геть «самодержавіє»! Ми соціал-демократи! Ми не можемо! Потому — народ! Сам! Народ! Демократія... І взагалі — котрих експлуататорів... Царів... Государів... Кайзерів... Програма... Ніззя...

— Нещасний же! Царство мав... Престол одібрали! Гуманність... Рівність... Братерство...

— Нещасний, кажете? Мав царство? Одібрали? Престол?.. І плаче?

— Плаче! Пустіть, просить!

— Плаче? Бідний кронпринц! Кайзер, а плаче!

— Та так голосно плаче! Хлипає... Ми б пустили, ми согласні... Так ви ж соціалісти, ви не можете.

— Ну да, ми соціалісти... І не можемо... А він плаче! Пустіть, каже. А ми соціалісти...

— Так як же бути?

— Так плаче ж! Пустимо! Бо й престола мав, і молодий, а по чужих людях!

— Так пускаємо?

— Пускаємо! Пускаємо!

— Так я так і телеграфуватиму: «Дозволяємо...»

— Так і телеграфуйте... «Просимо»,— пишть... Та як прийдуть їхнє імператорське величство, так хай хоч іскажуть, де вони зупиняться...

— Що?! Стежити?! За кронпринцем?!

— Ні... Ми соціалісти! Хіба такі ми?.. І таке й вигадали... Нам тільки адресу... Щоб у ручку їхнє імператорське величство...

І кронпринц є!

II

І Людендорф — головкомандувач усіма військами!

І фон Кар — «всегерманський» диктатор.

І Гітлер — президент національної політики.

Зразу скільки «ручок». Та білих таких, пухких, в перснях, з манікюром.

І в розниці тепер німецькі соціалісти:

— Кому першому цілувати?..

ДО ЛОГІЧНОГО КРАЮ

НАРЕШТІ!

Газета «Комуніст» іменем всієї робітничої суспільності категорично вимагає, щоб кермо Державним академічним театром узяти з рук слабих товаришів, що на ганьбу собі й на глум усій аксарівщині дозволяють виставляти «Шоколади», «Обладанія» та іншу «клубничку».

«Аксарінські стайні Академічного театру повинні бути вичищені від непманського гною якнайрішучіше, і на чолі його мають бути товариші, що не розучилися ще працювати по-революційному...»

Шість років Державний академічний театр у Харкові на чолі з Аксаріним годував нас «клубничкою».

Шість років ми на всіх роздоріжжях кричали:

— Коли цьому буде покладено край?!

Шість років можна було співати на восьмий глас:

— Слава довготерпінню твоєму, Наркомпросе, художньому сектору і відділе мистецтв!

І «довготерпіння» це тривало б, мабуть, іще надцять років, коли б не звичайнісінька благбазівська дуля мадам Аксаріної на адресу жовтневої маніфестації...

Дуля, отже, врятувала одну з найважливіших установ нашої Головополітосвіти від ідейної загибелі під грубезним шаром «аксарінського» гною...

Аксаріна, гадаємо, не буде! Не повинно бути.

Але чи значить це, що не буде «аксарівщини»?

Чи значить це, що надалі нас не годуватимуть «Шоколадом» і не вчитиме нас державний театр, як «Обладати»?..

Кому передати Академічну драму?

Де тут, у Харкові, ті сили і артистичні, і режисерські, що дадуть нам теперішній, гідний нашого часу, репертуар?

Подивіться навкруги, що ми в Харкові, в революційній столиці, весь час маємо?

«Новий театр»...

«Арлекин»...

«Уголок артиста»...

Це наші «революційні» театри...

І тільки три дні тому блимнула зірка справжнього революційного театрального мистецтва.

І де блимнула?

Над Нетечею.

І як блимнула?

З великими потугами, з колосальними перешкодами, з половиною завіси, з голодними акторами.

Я кажу про театр ім. Франка.

Єдиний на весь Харків театр з революційним репертуаром, з революційною ідеологією.

Єдиний, гідний нашого часу...

І нидіє він десь там, в заулках, над Нетечею, у «чорта на куличках», тоді як найкращий театральний будинок захлинається в «аксарінських» помиях.

Робітнича суспільність у Донбасі оцінила франківців.

Їхня подорож у Донбасі була самим тріумфом.

Про це свідчать ті адреси, ті подяки, що їх має Франків театр.

На відкритті театру ім. Франка в Харкові, 7 листопада, говорилося, що тепер радянське суспільство має певну кузню мистецьку, куди з усіх країв Радянської України буде текти нове мистецтво, народне мистецтво, що в новій кузні перековуватиметься й вийтиме викристалізованим для зразка іншим театрам.

Так хай же це мистецтво не тече глухими завулками, доки потрапить у ту кузню.

Дамо йому простий шлях, щоб воно мало пряму стежку, щоб воно не плуталось.

Перенесімо кузню, де їй належить бути.

І «стайню» очистимо, і робітниче суспільство задоволимо...

СТАРЕ ЦЕ, ЯК СВІТ

ЗНАЄТЕ, хто найактивніший елемент у німецькій реакції?
Фашисти, думаєте?..
Соціал-демократи?
Монархісти?
Штреземан?

Кар?

Людендорф?

Гітлер?

Рейхсвер?

Поліція?

Та нічого подібного!

— Євреї! От хто найактивніший елемент!

От хто своїми боками, своїми спинами, своїми подушками й своїми перинами стелить шлях німецькій реакції.

Так оце тепер в Берліні!

— Хай живе фашизм! Геть Штреземана!

— Хай живе, чорт його бери!

— Так ти кажеш: «Хай живе»?

Р-р-раз!

— Та хай не живе!

— А, так, по-твоєму, хай не живе?!

Р-р-раз!

— Кар-р-раул! Б'ють!

Летить поліція...

— Поліція!!! Б'ють! Кар-р-раул!

— Чого кричиш?! Чого тишину каламутиш?!

— Б'ють!

— Чого ходиш по вулиці?! «Б'ють»! Не ходи — не битимуть! Марш в учасок!

— Так за віщо? Не я б'ю, а мене б'ють!

— Не кричи!

— Так б'ють!

— Не ходи!

І тягнуть! І садовлять! І сидять євреї...

Потому — не ходи!

Умри — одне слово!

А не хочеш умирати — тебе «вмруть»!

Я вже думав був, що фашисти щось нове придумають...

А воно старе, старе-старесеньке!

Бить євреїв?!

Подумаєш — новина!

Все дно так не громитимете, як громили Пихно, та Дубровик, та Посний, та Савенко, та Меншиков, та Крушеван...

Тут, братця, світовий рекорд був...

Свербить фашистська голова...

Ну, розженись і гахнись об ріжок на якомусь там Фрідріхштресе! Все одно голова не лусне, а шмат каменя одскочить...

І оригінально буде.

І всі казатимуть:

— От голова! Оце голова!

**ПРО ПЛАТОНА,
АРХІЄПІСКОПА АМЕРИКАНСЬКОГО,
ПРО НОВУ СПОВІДЬ, ПРО ГРОШІ,
ПРО ПЛАТОНІВСЬКИЙ БАНК ТА ПРО ІНШІ
КАНОНИ «РОСІЙСЬКОЇ» СВЯТОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ
ЦЕРКВИ АПОСТОЛЬСЬКОЇ**

ГРИМНУЛА революція...

І сказала митрополитам, архієпископам, єпископам і протоіереям митрофорним на голос Лисенкового «Моліться, братіє, моліться»:

«Катіться, братіє, катіться...»

І покотилася рясофорно-митрофорна братія з берега Кримського «по морю, аки по суші»...

І порозкочувалася по Балканах, по Прагах, по Берлінах, по Парижах та по Америках...

І вже тамки воздеваєт очі до неба, і вже тамечки «Слава святой та єдиносущей» глаголаєт...

А «подвор'їв» нема, а монастирів нема, а «жертв тайних, совершенних даринициців» нема... А їсти хочеться, а до карасів звикли, а паюсної ікри не забувається...

А господь Саваоф на чужій території ніяк не влучить «превратить карася в поросю»...

Ну й, само собой розуміється, «врем'я настало смутное»...

Пішли владики в контррозвідку «сексотами»...

Із них перший же єсть Платон, архієпископ американський і «всєя Русі»...

Заробляє святитель Платон на своїй благодаті...

На сповіді, на «таїнстві» сповіді...

Раніше так сповідали нас, грішних рабів божих:

— Чим грішний?

— Усім, батюшко!

— Матері слухаєш?

— Ні!

— Батька слухаєш?

— Ні!

— До церкви ходиш?

— Ні!

— Свічки ставиш?

— Ні!

— А гроші за сповідь приніс?

— Приніс! Гривню мати дали.

— Властю, даною мені від господи бога, прощаю і розрішаю... Клади гроші та бий поклони!

І все!

А потім бубликів в'язку й на сковзалку.

А Платон, архієпископ, не так сповідає православних християн в Америці.

— Во ім'я отця і сина і святого духа. Амінь! Якої партії? Скільки заробляєш? Де гроші держиш? Чи співчуваєш більшовикам? Чи визнаєш радянську владу? Чому гроші не держиш у банку при консисторії?

Після такої сповіді ви поклонів не б'єте, а просто собі «ввергаєтесь в узилище» американської поліції, де й одсиджуєте свої гріхи, сподіваючись царства небесного...

Потім вас випускають і посилається до вас «духівник» «увещевати» покласти гроші, коли вони у вас є, обов'язково у консисторський банк...

Ви кладете, а вам дають розписку.

Коли вам треба буде грошей, ви йдете до банку.

Банк вам каже:

— Ви дали гроші особисто святителеві Платонові.

Ви до Платона.

— Ви пожертвували гроші на святу православну соборну й апостольську церкву.

Ви в крик!

Приходить поліція, і вас «ввергають», бо ви «большовик»...

. . . . .

І «превращає» американський господь молитвами святителя Платона «карає в порося»...

І ікра є... І стерлядка є... І осетринка є...

· · · · ·
Слава тобі, господи, слава тобі!

P. S. Відомості взято із нью-йоркських газет, із статей священника Дудикова.

«ОТЕЦЬ КИЛИНА»

В с. Нагайках, на Золотонощині, місцевий піп організував «жіноче братство». Мета тієї організації утворити жіночий собор і правити жіночі молебні.

З допису до редакції

„ЖІНОЧЕ братство»... Це, мабуть, помилка. Коли вже «братство», то, значить, не жіноче, а чоловіче, а коли це організація суто жіноча, то, очевидно, це буде «сестрицтво». «Жіноче сестрицтво»... Переплутали, отже, батюшка!

Але це не важно.

Найголовніше — суть справи.

Суть справи — в меті справи.

Мета справи — жіночий собор і жіночі молебні.

Собор... Жіночий собор... Можна, по-моєму. Чому не можна? Зібрав душ півтораєста — і засідай... Вирішуй різні церковні справи, канонізуй нових святих, роздмухай благодать на всі боки...

«Собор», значить, буде.

Не забути тільки треба, що в релігійних справах «прекрасний пол» палкий дуже...

Виберете, приміром, Килину на отця архімандрита, а Мелашку — ні...

Переб'ються...

— Що ж вона, — кричатиме Мелашка, — любистком умивається? Подумаєш! Архімандрит! Позавчора мені чотири дулі зсукала, а сьогодні архімандрит?! У руки її цілуй! Та щоб я коли оті руки цілувала, що дулі крутять?! А не діждеш!

— А що ж, по-твоєму, тебе?! Тебе на архімандрита? Не слав, шеймо, на всім кутку — не сукатиму... А вибрали! Вибрали, бо до церкви ходю, на часточку даю.

Рушника на цілителя Пантелеймона вишила! А ти що?!
Що на цвинтарі насіння дзьобаєш, так це тебе на архі-
мандрита?!

Тут, як бачите, особливого такту треба, бо стягне
Мелашка з нового архімандрита митру й глечика на-
діне.

Палкий народ...

Знову ж жіночі молебні.

Річ, безперечно, цікава, коли «отець Килина» кади-
лом помахуватиме та ектенію на все село двигатиме.

А як же ж з віттарем?

Жінкам же не дозволяється у віттар.

Догори ногами всі канони доводиться ставити.

А рясу як одягати? Чи під спідницю, чи поверх спід-
ниці?

Ну, а, приміром, приведе «отець Килина» дитину?!

А тут якраз правити треба. Чи можна буде у віттарі
люльку повісити, щоб одною рукою народ благослов-
лять, а другою за вервечку та:

Ой ну, котку, котку,
Не лізь на колодку.
Розіб'єш головку.

Щоб не плакало...

Все це дрібниці, але ж треба вирішити їх, щоб не
було нічого нез'ясованого, незрозумілого, темного.

Релігія ж така ясна справа.

А взагалі дерзайте, батю.

Емансипація так емансипація!

САМІ ТОБІ ЧУДЕСА!

А Поділли це так...
Що не день — то й чудо! Що не день —
то й чудо!
І то різноманітні чудеса...
Не те, що там оновилася ікона, та й
новилася ікона, та й ще раз об-
новилася ікона...

Подільські чудеса — серйозні чудеса, чудесні чудеса
й таємничі тайни...

Все од сили вищої, од сили потойбічної, од сили ма-
гічної...

Спочатку за чудеса взявся був бог... Старий бог хри-
стіянський, що споконвіку своїми чудесами вславився.

Калинівське, приміром, чудо, коли з сухого, порох-
нявого хреста потекла кров гаряча і коли пастухові ка-
линівському з'явилася матір божа преподобниця й про-
мовила:

— Іване! Всякай носа та оголоси всім вірним, що
на цім полі мають поставити тисячу шістсот штук дере-
в'яних хрестів! Важких хрестів, дубових хрестів!

Це вам не «оновлення».

І тепер уже на калинівське, кажуть, поле розумні
люди щось понад три тисячі хрестів понаносили. І ще
несуть...

Треба було тільки тисячу шістсот штук для богоро-
диці, а вони гатять, і гатять, і гатять.

Вистачить і для богородиці, і для сина божого, і для
отця небесного. Та й духові святому буде де пересидіти,
щоб крильця відпочили.

Оце чудеса!

Але це божеські чудеса...

Чортяка, дивлячись на такий успіх богів, ляснув
хвостом по стегнах. «Що я в бога, мовляв, теля з'їв, чи
що?! Хоч і з'їв, так тільки яблуко!»

І собі за чудеса. Та таких натворив, що куди тому богові!

Ось що пишуть газети про те, що чортяка по селах творить:

«В одному селі сидять комсомольці на зборах і дискутують, чи є бог та чорт, чи нема. Вирішили: нема. Коли — гульк! — панок. «Є,— каже,— бог! Обидва ми є!» Дивляться, а в панка ріжки випинаються, випинаються. І хвіст росте, росте росте. Комсомольці — ходу! З того часу не стало в селі комсомолу».

Друге чудо:

«В якомусь селі чорт переодягся панком і прийшов на збори комнезаму. Так голова як уздрів — збожеволів».

Третє чудо.

«Ішли до калинівського хреста люди молитись. Ішли через ліс. Переймає тих прочан стражник та й каже: «Зайдіть,— каже,— люди добрі, до мене в церкву помолитись». Зайшли люди в церкву, почали мируватись. Помирувались одинадцять душ, коли це півень: «Ку-ку-рі-ку!» Зирк — церкви нема, а в тих одинадцяти — на лобі чорні плями».

Отаке на Поділлі чортяка викомарює.

Комсомольців порозганяв, комнезамів поперелякував та ще й одинадцятро прочан понівечив...

І головне, ніякого порятунку — лиха його година знає!

Навіть комсомольці не беруть — на що вже хоробрий народ!

Є ж прекрасний спосіб од чортів: голова зборів хай чита «Да воскреснет бог», секретар — «Отче наша», а найдужчий з присутніх підходить ззаду та: «Господи благослови!» — і по уху!

Чорти цього дуже не люблять.

Не люблять і ті, хто це розказує.

ПРО ЩАСЛИВЦІВ У СВІТІ БІЛОМУ

НЕМА щасливих людей!
— А я кажу — є!
— Нема, я вам кажу, щасливих людей!
— А я вам кажу — є! Є щасливі люди.
— Нема!
— Є!

— Ну скажіть, де ви бачили тепер щасливу людину?

— Бачив! І скажу... Слухайте...

Живе собі в Українській Радянській Соціалістичній Республіці громадянин... Чорнявий він чи рудуватий — це не важно... Важно, що він носить комір на кожусі з камчатського бобра, часи в нього Генріха Мозера, 56-ї проби, з товстим ланцюжком, черевики в нього гостроносі, штанчата коротенькі... Дружина в нього котиковий має сак, еспрі в неї на капелюсі, на пальцях у неї карати, на ногах у неї шовк, на животі в неї шовк, і вище в неї шовк, і нижче в неї шовк... А кругом у неї саме тобі ліберті! ¹

Слухайте далі.

Ість та рудувата чи чорнувата людина зупу з потрохами, потім індика, потім каву або крем брюле. П'є тая людина «руськую горькою», додавши туди одну третину чистого. Це перед обідом. Після обіду чи за обідом п'є «Абрау-Дюрсо» і інколи лікер.

Соціальний стан тої людини такий: вона на радянській платформі, відновлює народне господарство.

Офіційно тая людина безробітна. Для управдомами вона заробляє, «чтобы прожить».

Власне, «вона нічого не заробляє, а їй допомагає двоюрідний брат, що й сам має дуже мало. Ну іноді там яка копійчина перепадає...».

---

¹ Що воно за «ліберті», чорт його знає, але знаю, що воно є! (Авт.).

Одне слово (будемо говорити правду), тая людина—комісіонер.

Вам він скаже:

— Чтоб я так жил — нет!

Але ви йому не вірте.

Ви знаєте, що таке є комісіонер?

Знаєте?

Це людина, яка з Сумської вулиці переносить гроші, приміром, на Павлівську площу, з одної установи до другої установи і по дорозі одраховує собі 1—5—10 відсотків.

А потім з Павлівської площі несе на Сумську вулицю й по дорозі так само відраховує.

Потім тая людина йде додому й рахує ті гроші, прицокуючи язиком і присвистуючи:

— От дурні! От дурні!

Хто дурний — невідомо.

У всякім разі, не установи, бо установи наші всі розумні...

Так є щасливі люди на світі?

— Є!

— То ж бо то й є!

А ВИ ОТАК!

М

АК чого ви гніваєтесь?

— Чого гніваєтесь?! Не гнівайтесь ви! Галасують про «ножиці», кричать: «Стуліть ножиці!» — а беруться за коні, а беруться за авто, а беруться за кабінети, а беруться за бланки, а беруться за штани... Чорт його

знає, що за народ!

— Та що таке?

— Що таке?! «Ножиці» вам муляють, так і стуляйте їх собі на здоров'я! Так при чім тут я?!

— А хіба вас істуляють?

— «Стуляють»?! Тридцять автомобілів на цілий Харків, а решту в Держфонд?! Стуляють! Сорок кобил на цілий Харків, а решту в Держфонд!

— Ну, так що?!

— А коли я працюватиму?! І як я працюватиму?! Я встаю, я їм, я їду... Жінка встає, жінка їсть, жінка їде... Я їду авто на службу, жінка їде конем на базар... А тепер що буде?! Я встану... Так мені, ви думаєте, буде час попоїсти?! Що ж ви думаєте, що «відповідальна» жінка пішки на базар піде?! Чорта 'з два! Так я мушу на базар, а потім з базару, а потім на службу, а потім із служби! Уявляєте?! Так вони мали одні тільки «ножиці», а тепер і я буду «ножиці», і всі ми будемо «ножиці»... Ноги в тебе через два тижні розкарячаться, спробуй тоді їх істулити... Так, по-вашому, це буде — нема «ножиць»?.. А по-моєму, це буде — самі «ножиці»...

— А ви не розкарячуйтесь.

— «Не розкарячуйтесь»? Три роки їзду вже, одвик ходити, а тепер несись, як той хорт, я не уявляю, що буде! Що буде? Просто страх!

.....

Боїться, бідолашний!

А мені оце дядько в потязі розказував:

— Як благословиться тільки на світ, ціпка в руки та за тридцять п'ять верстов з облігаціями... Ідеш та гудеш, як той авто!..

Спробуйте так, як дядько: за портфель та на вулицю.

Ідіть та: «Гу! Гу! Гу!»

Незчуєтесь, як і на службі будете!

ПОПАВСЬ?!

ЧОРТА оце зустрів на Павлівській площі... Біжить, як арабський лошак. Хвіст йому похнюпився, один ріжок збитий, а другий — набакир, ледве держиться. У милі весь, парує, сопе, аж свистить, на лобі йому гургуля, очі йому в синяках, дрижить, як холодець, і спотикається.

— Куди це ти, товаришу? — питаю. — Да воскреснет бог і розточаться вразі його, і да біжать...

— Та біжать же ж, біжать! Та як біжать! Бачиш, як упаривсь!

— Звідки це ти такий красивий?

— З церкви! З «живої» церкви! От, брат, захопили. Братуку ти мі-і-ій!

— А що таке?

— Та таке! «Жива» знову у «мертву» перевертається...

— Ну?!

— От тобі й «ну»! Пересвячують церкви. Ходять, кадять, співають, «біса» виганяють. Батюшка вийшов посеред церкви: «Православнії,— говорить,— каюсь! Нечистий,— говорить,— з пантелику збив! Простіть мене, грішного. Більше не буду! Помолимось,— говорить,— милосердному, хай врятує нас од лукавого. Та посвятим знову церкву оскверненну, та виженемо біса лукавого, що оплутав нас гріхом тяжким».

А я сидю за паникадиллом, причаївсь і не дихаю.

І от тут і почалось! Господи ти боже мій!

Христос воскрес та Христос воскрес... Та по всій церкві. Та з кадиллом, та з охрестами... Дивлюсь — ось уже біля мене... Я стриб з-поза паникадила, а дякон кадиллом по лобі як ужарить, так каганці в очах тільки — блись! блись! блись!

Я за аналой! А мене по спині свічкою!

Я за крилас, а там якийсь парохвіянин поклонив б'є. Присів я за ним, а він як випростається, як бахне мене потилицею між роги — один ріг брязь, а другий — бачиш ось — теліпається...

А потім як двинуть усі:

«І да біжать од лица його всі ненавидящії його!»

Так я як смикнувсь до дверей та ходу... Та оце біжу, та й не знаю, чи живий я, чи вже вмер...

— Та чого ж це, — питаю, — так? Недавнечко ж усе було як слід! Говорили ж, що «жива» — це й є справжня церква, а мертва — так та й доброго слова не варт!

— Та ото ж як бачиш! І я був повірив... Ну й забравсь... Спокусити там, як пощастить, чи що... Знаєш, професія вже наша така... І не сподівався отакої халепи... Та хто б таки міг подумати, що в їх так ото все швидко робиться... Сьогодні «жива», а завтра «мертва»... І на тобі — ледве не пропав...

— Ну й що ж тепер?...

— Доведеться поки що на біржу праці... Почекаю, поки ще якась виникне... Думаю, що скоро...

— Ну, біжи...

НЕ ДУРАК КОРОЛЬ...

ГРЕЦЬКИЙ король Георг не дурак!
Виганяють грецького короля Георга з
Грецького королівства...

— Не годишся,— говорять.— Ну, який з тебе робітник?! Платню тобі плати, «сверхурочні» плати, тантьєми плати, роз'їзні плати, квартиру тобі давай, коні тобі давай, авто тобі давай, пайок давай, одягай, обувай... Дорого це все, твое королівське величество! Ти в нас як директор ніби банку чи тресту якого. Так директор — то ж спец, він «ножиці» стуляє, він, можна сказати, «смичку» пролетаріату з селянством робить, а ти що?! Король! Ні на мануфактурі ти не розумієшся, ні торговельних операцій не знаєш... Ну скажи! Доручать тобі, приміром, в діловім клубі про «різницю» цін доповісти... Що ти скажеш?!.. То ж бо то й є! Роцитуєм. Не служиш ти більше в нас... Забирайся!..

— Не служу? Дзуськи! Викусить, мої вірнопіддані! Так ото вже й не служу?! А за два тижні ви мене попередили, експлуататори чортові? Попередили, питаю?! Що ж ви думаєте, що я так ото й піду? А до трудсуду не хочете?!

— Як?!

— А так! Кілька років служив, хароший був, а тепер на вулицю?! В мене сім'я, в мене діти! Зима... Де я тепер роботу знайду?

Я розумію, що почнете підкопуватись, придиратись, все дно причіпку знайдете... Не служить мені більше, я це вже почувую... Але так я не піду... Компенсацію, будь ласка! За два місяці... Двадцять мільйонів драхм... І на переїзд 2½ мільйони драхм... І два тижні я ще король... Посада за мною. А то «забирайся»! Які наїшлись?!

Правильно! Молодець Георг!
Попусти тільки один раз!

ЖОВТНЕВИЙ РЕПЕРТУАР

ОСТАП ВИШНЯ

Заплуталась божа справа

ГРОТЕСК НА 2 МОМЕНТИ

**ЧЕРВОНИЙ
ШЛЯХ**

Обкладинка видання гротеска Остапа Вишні «Заплуталась божа справа». 1924 р.

ТА ДО ЯКИХ ЖЕ ЦЕ ПІР?!

Ж

НЕВОЗМОЖНО жити!

Це так до мене котиковий кожух на Благбазі.

— А чому «невозможно» жити?

— А ось читайте!

Читаю.

«До всіх громадян м. Москви.

Виконуючи наказ уряду про звільнення Москви від елементів, не зайнятих ніякою громадською роботою, ГПУ останніми днями заарештувало й повисилало соціально небезпечні елементи. Усього до сьогодні заарештовано дев'ятсот шістнадцять чоловіка; з них п'ятсот дванадцять вислано з Москви в різні місцевості, а решту буде вислано в найближчі дні.

Категорії висланих такі-о:

1) Спиртоторговців	110 чол.
2) Шулерів і аферистів	156 »
3) Контрабандистів цінностей, валютчиків й ін.	120 »
4) Осіб без певної праці, лихварів і т. ін.	453 »
5) Торговців кокаїном	24 »
6) Притонодержателів	53 »

Разом . . . . . 916 чол.

— Прочитав!

— Ну?!

— Да-а-а!

— Правда, возмутительно?

— А хіба ви... той?!

— Ні, я безробітний. Але, помилуйте!.. Люди працюють, і тобі отаке...

Контрабандист?! Валютчик?! Шулер?! Так це по їхньому нетрудовий елемент?! Не були вони, очевидно, контрабандистами! Вони б знали, як-то легко пачкарювати! Возмутительно!.. Ні, ви скажіть, коли вже їм ві-

рити можна?! Людина тільки починає крила розправляти, а тут тобі маєш!

— Ну та й що?!

— Доведеться виїздити! Що поробите?!

— Так ви ж безробітний!

— Ну да, я безробітний. От і картка. А все-таки краще виїхати... Знаєте про верблюда?

— Та знаю!

— То ж бо то й є! І перед святами! Вислать торговців спиртом перед святами! Ви ж розумієте, що це все значить?!

А «гражданам», ви думаєте, приємно?! Він би собі... Та ви розумієте?! Так це називається власть? Халера це, а не власть... Я поїду. Хоч я й безробітний, але я поїду! Але хай знають, що в них ми носії відновлення господарства... Хай спробують!

Жарти, думаєте, дев'ятсот шістнадцять чоловіка таких «дільцов» вислать? Хай спробують...

Уй! Я вам виразити не можу, що це за власть!..

Раніш власть була так-таки власть! Вона до Нового року давала чини, давала медалі... Ти торгував, ти працював, так ти міг мати «комерції совітника», а тепер?! І доки це буде, скажіть на милість?! Доки?!

— Не знаю! — кажу.

ТАКИЙ ДОСВІД — І НЕ ОЦІНИЛИ!

НЕ ті діти пішли! Не ті, не ті! І не говоріть!
Хіба раніш, хіба отаке було? Хіба раніш
воно над «юнаком-спартаком» замислюва-
лось? Хіба раніш воно ото знало, щоб на
загальних зборах у себе в класі головувати
та голосувати?.. Повірите, як подивлюсь,
так плакати хочеться... А рука так просто свербить...
Йй-богу, ледве стримуюсь!.. Ото як піднесе яке сопливе
руку, так так і ввижається ота рука його на моїй лівій
руці долонею вгору, а в правій у мене лінійка... Свирид
сам зробив... Хунтів три в ній було... І лінеєчка ж, я вам
доложу! Та так ото до його... Повагом так:

— Ванюшко! А підійди-но сюди! Підійди-піді-
йди...

Воно підходить.

— А дай-но, Йванюшко, мені ліву руку!

Воно дає... Я кладу оту ручку, що тільки що сусіда
вщипнула, на свою руку... Потихеньку з-поза спини роз-
махуюсь.

Лллясь!

— А будеш, стерво собаче, щипатись?! Будеш?!

Лллясь!

І вже знаєш, що не щипатиме, і вже знаєш, що не
пустуватиме.

Охо-хо-хо! І які люди виходили! Один так на інже-
нера пішов... Агрономи були... лікарі... Поприїздять, бу-
вало, додому, і до мене приходять...

— А покажіть, Михайле Семеновичу, ту-о лінійку!
Чи жива ще?

Згадували й дорослими.

І слухались! Ой, як слухались! А тепер?! Тепер хіба
діти? Тепер хіба виховання?.. «Юнака-спартака» їм по-
давай! Загальних зборів! «Товариш учитель»! Я б їм
показав «товариша вчителя»!

І сумно-сумно похитав сивою головою Михайло Семенович! І журно в хаті було, і тоскно в хаті було...

Михайло Семенович ізгадував, а я слухав...

— Системи повигадували... Монтесорі... Песталоцці... Комплекси... Дослідна педагогічна станція... По-о-о-думаш?! Старі не годяться! Ми не годимось?! Сорок поколінь через мене пройшло — і не годжусь?! Вони годяться?! Вони?! Соцвих? Вільне виховання? Вільний розвиток дитини?! Всебічний, гармонійний?! А оцього не хочеш?! Оцього?!

Михайло Семенович крутнув у повітрі рукою...

— Приладдя різні? Лікарський огляд? Нахили дитські? Я б його нахилив! Ех, часи були! Ні чорта з їхніх соцвихів не вийде! Згадаєте мене. Скажете, що брехав... Ні чорта з отих «нахилів» не буде! Вік свій провчив і знаю, що у вихованні найголовніше...

— А що, Михайле Семеновичу?!

— Ви думаєте — «нахили»? Ні, голубчику! Думаєте — голова, душа дитська? Дзуські! Ухо! От що найголовніше! Ухо! Та чуб! Та коліно! Та «оте місце»... Оце все! Коли на це не звернете уваги — юринда буде, а не виховання. Знаєте! Ех, та що ви знаєте! Дітей знати треба! Не всі однаково на це реагують! Були такі, що поодкручуеш вуха — і нічого! Хоч би тобі що! А вхопиш його, мерзавця, за чуба — ефект! Та який ефект! Не пізнаєш просто. А є й такі, що пасмами з нього волосся летить, уші як буряки — не бере! Тут, значить, іншого шукати треба! Візьмеш голову між коліна, стиснеш, а потім лінійкою (руба тільки лінійку ставте) так, як січеники хороший повар робить:

Раз-раз-раз-раз-раз!

Як шовковий робиться!

Та чимало ще способів було... Добрих способів, випробуваних... Гречка, приміром... Горох... Поставиш його, іродового сина, на горох... Аж зубами скрегоче, а стоїть... І діти були!.. І люди були!.. Сорок років! Розумієте, півстоліття! А тепер: не годжусь! «Вони» — годяться! «Соцвих!»! «Гармонійне виховання!»!

Не оцінили...

А досвід, справді...

ВЕЧОРНИЦІ

ПІСНЯ є така:

Ой не ходи, Грицю,
Та й на вечорниці,
Бо на вечорницях
Дівки-чарівниці...

Славна пісня... Жалібна така, жалібна... Про вечорниці пісня...

От і пісня є про вечорниці хороша, і дівчата на тих вечорницях чарівниці, а згадувати про них мені не легко...

Тяжкувато мені про вечорниці згадувати...

Особисті, сказати б, спомини...

Ану, от ви? Скажіть, тільки по совісті скажіть, коли б вам на двадцятий повернуло, та коли в грудях міх ковальський, а там, де тепер перебої та колька, так там увесь час:

Та-тах! Та-тах! Та-та!

Твердо так, як молотком по ковадлові...

А нижче, де жога тепер, де ікавка, де гурчить і неприємно муляє, так отам розпирало... Отак підкотиться знизу до легенів, обхопить таким гарячим-гарячим, зіпреться, стисне — і рве... Просто-таки рве... І у виски полум'ям палахкає... А жилами вороний баский жеребець скільки духу смалить...

Та коли б з хати, що отак навкоси од вашої, зовсім недалечко, через дорогу тільки скакнути, щоб з тої хати по заметах скакало веселе:

Ой надворі метелиця,
Чого старий не жениться...

Всиділи б ви вдома? Не вискочили б, як скажений, з сіней і не вдарили б через дорогу навкоси?

Ні?!

Брешете! Не всиділи б!
А мене за те мати била...
Била та ще й приказувала:
— А не ходи, шибенику, та на вечорниці.
Та чаплією — раз!
Не люблю я ні вечорниць, ні тої пісні!..
Хоч і співала її мати на інший голос, та все дно слова
ва трохи-трохи, може, тільки не однакові...
Особисте, скажете?
Так, особисте, але що поробиш?.. Факт залишається
фактом...

І той факт зіпсував мені все враження від вечорниць...

А насправді, яка хороша штука оті вечорниці...

Особливо для дівчат...

Танки, співи, веселощі...

Хлопці веселі, а дівчата ще веселіші...

Той прискочить ущипне, той підбіжить лясне...

Та все з приказками, та з приспівками...

На столі чарка, сало, книш...

— Випий, Марино!

— І таке й вигадеш... Зроду не пила...

— Зроду ти маленька була... Ось на, покуштуй...

— І-і-і! Та й гірке яке!

— То воно спочатку гірке, а потім солодке...

І справді потім так солодко-солодко робиться... Голова мов на гойдалці... А потім жарко... І кров горить...

А потім ворота дьогтем обмазані...

А ще аж потім-потім — дитина...

А потім батько з двору гонить. Мати за волосся волочить...

Солодко так, солодко після вечорниць...

А де, як не на вечорницях про все визнаєш, про все довідаєшся...

І що на Ониськовім полі щось покрутки покрутило. Та що не зайде Онисько ячмінь косити — ніяк не вкось... Та вже баба Наталиха навчила.

«Вийди, каже, ти до своєї ниви після півночі, ще як півні не співали. Та стань ти задом до місяця, тричі перехрестись, а тоді правою ногою дригни і лівою стукни. Та дванадцять разів круг ниви оббіжи, та так оббіжи, щоб не дихав, а тоді впади на межі навколішки та й промов:

— Згинь! Згинь! Згинь! Пропади, нечиста сило!
Тоді й коситимеш».

Де про це дізнаєшся?

...А що під старою греблею гадюка сажнів дванадцять завдовжки живе, а на голові в неї вінець той, що відьми в нім на Йвана Купала вінчаються...

...А у Йванихи позавчора опівночі відьму бачили. Корову приходила доїти. Насилу Йваниха одхрестилася. Двічі перехрестила — не бере. Тоді вона в третій раз як хрестонеться, так відьма та туманом-туманом через Пиліпову леваду так і попливла.

А Йваниху ледве живу ранком знайшли. Нічого й вимовити не може. Усе плюється та хреститься.

А ввечері ще зовсім здорова жінка була, два куклі самогонки ще випила.

...А до Свирида вовкулака тої ночі приходив. Кудлатий такий та волохатий. Стукав в двері та: «Оддай, Свириде, калитку з золотом, а то я з тебе кров виссу!» Свирид свічку засвітив перед іконою. Перехрестився тричі та за сокиру... Рчп з хати, а воно як удариться об землю, та так, як людина, на коня! Та улицею! Свирид навздогін сокирою. Та не влучив. А їхало — ну достоменнісінько шенгеріївський стражник.

...А що земля на трьох великих рибах стоїть, на китах... Так оце два тижні тому в однієї риби пузо зачечалося, так вона повернулася почухатись, так у Африці, де китайці живуть, земля загойдалася. Багацько церков поруїнувало.

Де про це, крім вечорниць, дізнаєшся?

А тепер що?

— До клубу йдіть! На збори йдіть! На чистку йдіть!
До Всеробітземлісу йдіть...

І парубки не щипаються, й самогонки немає, й ворота чисті. І дитини немає. Волосся на голові ціле. Батьки не кленуть.

Що воно за життя?

І згадати нічого...

Та й розказують тобі, що земля кругла, що вона і круг себе обертається, й круг сонця обертається.

В голові б у них крутилося...

• • • • •
Ні, вечорниці краще.

НЕ ЗАБУВАЙТЕ...

ПРО худобу взимку не забувайте. Агрономи та ветеринарні лікарі скрізь пишуть, скрізь говорять, скрізь радять, щоб на худобу більше уваги звертати...

Годувати, мовляв, треба неабияк, а за певним планом, та корма давати такі, які для товаряки найпридатніші, тобто щоб мали вони їстівних частин (одиниць) стільки, щоб худоба з тіла не спадала та молоко давала, коли то корова чи коза, і робила б як слід, коли то робоча худоба...

В теплому хліві скотину радять держати, щоб не «вимерзали» в неї ті корма, бо, мовляв, коли товаряка стоїть на холоді, то все, що вона з'їсть, іде на тепло для тіла, а для сили та для молока залишається пшик!

Отаке агрономи радять!

Але хіба вони що розуміють?

Щоб ото телиці чи там лошакові сіно важити?!

Може, ще прикажете для своєї Маньки палац збудувати з горницями та з кабінетами?

Подумаєш — бариня яка!

А січки не хочеш?!

А під повіткою у двадцять градусів морозу ребра ми світити не хочеш?!

Що молока нема?

Так зате корову маю!

Що поїхати нема чим?

Так зате пара коней у дворі!

А то сіно важ та стіни в хлівах маж!

А не діждуть!

Правильно!

А от оцієї справи так ніяк не можна забувати. Це на водохреще щоб піп з дячком та з кропилом пообходили

всі обори, всі стайні, та свяченою водою худобу по-
кропили, та на всіх одвірках хрести понамальовували...

Оце діло!

І худоба сита буде, і, дасть бог, і молока діждемось!

А то — агрономи!

ЩОСЬ ВОНО ТАК ВИТАНЦЬОВУЄТЬСЯ, ЩО І В ЧОБОТЯХ, І ШТАНЯХ ЦЬОГО РОКУ ХОДИТИМЕМО

Як ото насіли на село знамениті «ножиці» — поодрізали вони в дядьків і переди, і штани...

Обмотували православні свої ноги рядами та закручували грішне тіло, замість мильтонових штанів, старою жінчиною спідницею.

Дійшло діло до того, що хоч паритники на себе надівай, бо більше нема чого.

Дивилась-дивилась радянська влада на це діло, очі примруживши, та тоді до своїх «промів», та «торгів», та «трестів».

— А чого ото, хлопці, селяни в нас грішним тілом світять?

— «Ножиці»!

— «Ножиці», кажете? А чого ж оті «ножиці» у селян халоші од штанів одрізають, а в вас, дивіться, он не штани, а сяєво небесне?

— «Ножиці»!

— «Ножиці», кажете?! Гм. А скільки у вас автомобілів?

— Усього тільки десять!

— Усього тільки?! Ага!

— А коней у вас скільки?

— Восьмерик!

— Восьмерик?! Ага!

— Пішки коли ходите?

— Ні, їздимо! Ніколи! Такої в нас роботи. Такої роботи!

— Ніколи, кажете? Роботи багато? Гм!

— Засідання в нас! Та на біржу, та в банк, та...

— Ото такої роботи... А чого ж ото селянин із села

до міста з облігаціями сорок верстов чухрає з ціпком?
Роботи в нього нема? Ви за нього працюєте, чи як?!

— Так...

— Та так же, так... Знаємо ми як... Так от, хлопці,
як... Ходіть ви на засідання пішки... І до банку ходіть
пішки... А то щось воно «ножиці», «ножиці» — та тільки
ті «ножиці» не туди розчепірюються, куди треба...

· · · · ·
Та й утворила радянська влада комісію...

Та тепер у Харкові замість чотирьохсот автомобілів
тільки тридцять дев'ять.

Та замість трьохсот коней, тільки сорок.

Та так і по інших місцях...

А воно як прикинуть, скільки вони «накладних» їли,
ті авто та ті рисаки, то самі переди починають тріска-
тись...

· · · · ·
А тепер ходять... Пішки ходять...

І ціна на крам пішла вниз.

«ВІСТІ» 1924 РОКУ

(Напередодні 1000 числа)

I

9¹/₂ ГОД. ранку.

— І яка лиха година там стукає?

— На-а-астю! Що вас там, перина при-
давила, чи що?!

— Устануть, ще й на світ не благосло-
виться, і пруться! Ні поспать тобі, ні
відпочить тобі!

— Та одчиняйте! Вже десята година!

— «Десята»! У вас, може, й десята, а в мене ще й
очі не розплющуються! Що ви мені, свержурочні пла-
тите, чи що?! Цілісінький день як у ступі товчешся, та
ще й виспатись не дають! Учора тільки у вісім годин
і змогла лягти, а вони стукають!

— Газети є?!

— Еге! Так оце для вас зразу й напечатали! «Га-
зети є»?! Іспидиція я вам, чи що?!

— Газети! Газети! Давайте газети!

— Та... зараз!

II

— Здрасте! Читали «Экономическую жизнь»? Не чи-
тали?! Очень жаль. Понимаете, у меня то же самое в
сегодняшнем номере, те же самые слова, что и у това-
рища Пискунова... Только он писал про это самое две
недели тому назад, а я сегодня... Да!.. Так вот!.. Иначе
и быть не может... Да!.. Так вот!.. Про что это я?! Ага!..
Товарищ секретарь, аванса нельзя ли червонцев хоть
пять?! Знаете, советский рубль падает, и червонец его
вытесняет... Я про это писал, помните, в статье «Кризис

сбыта и кредитование рабочих»... Очень интересная статья... Слушайте, дайте газеты!.. Да... Так вот... Интересное, знаете, явление... Вчера в «Деловом клубе»... Проблема наших финансов... Положение все-таки улучшается... Да... Так вот... Я уже написал заявление... Положите, пожалуйста, резолюцию... Вот здесь!.. «Выдать!» Так и пишите: «Выдать»... И все... Да... Так вот...

— Хай полеже!

— «Хай полеже!»! «Хай полеже»!! «Хай полеже»!!! Да... так вот... Я вам написал очень интересную статью «Про червонец»... Я вам ее прочитаю!

— Читайте!

— Так «хай полеже»?

— Хай полеже!

— Так я вам скоренько прочитаю, потому что меня ждут в Госплане... Я там должен уже быть...

— Читайте!

— «Мы уже не раз писали, что советский рубль в силу тех или иных объективных причин...»

— Товариші, гонорар видають!

— Да! Так вот! Я страшно спешу... Я вам потом прочитаю.

III

— Здоров!

— Здоров, Васю! Ну як?! Що сьогодні пишем?

— Та слід би про Німеччину. Там цікаве становище утворилось... І про Англію слід... Та щось... мабуть, не напишу... Голова, знаєш, ніби чужа якась. Отут мені давить і штрика... Я її ніби весь час відчуваю... Ранком так, знаєш, встати не можу... Безсонниця якась, усе сплю, сплю, сплю... До години сплю — встати ніяк не можу... Апетит якийсь поганий... Пирогів вже приносили?

— Он з пирогами!

— Слушайте, дайте п'ять з яблуками, три з маком, два з сливами і чотири з м'ясом... Яюсь, знаєш, сам не свій... Перевтома, мабуть... А головне, на їсти ніяк не навернеш... Чай уже був?

— То в тебе, мабуть, рак!

- Ні, без жартів! Щось таке є... А що — чорт його знає... Газети! Давайте газети!
- Сідайте, сідайте! Сьогодні про Болдуїна.
- Та в Німеччині щось із Зектом...
- Сідайте, сідайте!
- Сідаю!

IV

- А-а-а-а! Остап! Ну як? Написали?
- Написав!
- Читайте!

.....

- Здрастуйте, товаришу Остапе!

- Здрастуйте!
- Для нас написали?
- Ні!
- Ну от! А ви ж обіцяли!
- Та не міг я!
- Що значить не міг?!
- Та не можу ж я всім!
- Свинство.

.....

- Товаришу Вишня! Написали?

- Ні!
- Як же це так?! Ми ж завтра випускаємо!
- Не встиг!
- Свинство!

Дз-з-з-зі!

- Алло!
- Остапа!
- Я!
- Написали?!
- Ні!
- Свинство! Чорт його знає, задається!

.....

- Для «Вечорки» есть?

- Зараз сяду!
  - Сідайте, сідайте! Вже дванадцять!
  - Та боже ж ти мій!
  - Сідайте, сідайте! Чого запізнюєтесь? Свинство!
- .....

— Слухайте, товаришу, я вже з ума зійшов! Треба до лікаря.

— А написали?

— Та ні...

— Ну сідайте, напишіть, а тоді можна й сходить!.. Свинство!

V

— Да-а-а! От, братця, вчора... Арія «Рахиль, ты мне дана» ну ні к чорту! Ну нікуди! Оркестр, правда, нічого... В деяких місцях навіть зовсім добре, але Елеазар... Взагалі на оперу слід звернути увагу... Я ж кажу...

— А декрети ви вже здали?

— Декрети? Я ж кажу, що в неї не зовсім чисте піаніссімо... Є якась ніби детонація...

— А як з хронікою?

— З хронікою? Знаєте, верхнє «сі» в неї часом дуже добре звучить, але часом...

— Взагалі зверніть увагу, щоб декрети не залежувались...

— Так... Готують «Гальку». Я не знаю, хто ж у них Йонтека співатиме?..

— Місця для з'їзду багато?

— «Галька» в них єсть, але з Йонтеком слабо...

— «Гальку» потім! Потім «Гальку»... Що від робкорів?

— Є!

— Валіть, валіть.

— Даю!

VI

— Репортьори поприходили?

— А хіба сьогодні платять?..

— Та ні, матеріалу нема! Що за чорт? Де там вони подівались?

— Здрасте!

— А-а-а-а! Ну що в ВУЦВКу?

— Скажіть, сьогодні платитимуть?

— Який матеріал із ВУЦВКу є?

- Чому ви не хочете за ненадруковані замітки платити?
- Приїхав уже Семенюта?
- Одиниця в «Комуністі» значно дорожча, ніж у нас...
- А що сьогодні на президії?
- Я гадаю, що треба фікс зменшити. Це ж неможливо...
- Ну, ну! Про це потім! Давайте!
- Єсть!
- Біжіть в Наркомвнусправ! Як із з'їздами? Інтерв'ю!
- Та...
- Давайте, давайте!

— Здрасте... Очень интересный материал из Наркомзема... Очень интересный... На Сумской опытной станции поймано четыре беременных суслика... Очень интересный...

- Як з Раднаркомом?
- Єсть!
- УЕР?
- Єсть!
- Давайте! На з'їзд кооперації!
- Іду...

VII

— То даруйте ж мені, товариші... Тото ж, прецінь, неможливо... То повинна ж бути якась субординація... То в мене апарат мусить бути машиною! Я не можу так... Мені кожний мусить знати, що він робить... Я потребу сатисфакції... Це ж річ абсолютно неможлива є, щоб експедиція не знала, куди йде газета... Тото ж елементарна річ є. Це ж видавництво, це ж велика справа... Отже, евентуально я мушу знати, що робить кожний гвинтик! А то ж, бійтеся бога, що вийде... Я людина за це відповідальна, і я того від усіх вимагаю! Так чи ні?

- Так!
- То даруйте ж мені...
- Як з тиражем?..

- Десять тисяч! Посилаю на Правобережжя! На Катеринослав посилаю!
- Жарте, жарте!
- Жаримо!..

VIII

- А, Борис Іванович! Ну, скільки ще шпальт треба?
- Я мерал, і я точно скажу... Чотирнадцять столбцов з запасом! Ще надо десять столбцов. Чотири на оголошення...
- А може, менше?
- Я нікогда не ошибаюсь! Сказав десять — і в точку! От й вчєрась сказав: надо дванадцять столбцов...
- Так дванадцять у запасі й залишилось!
- Хіба?!
- Ну да!
- Ну, знаєте, єто ошибка! Хіба тепер робота? От раньше була робота... Я шести лет уже старшим наборщиком был... Бувало, йдеш на службу, а мама говорить: «Боря, говорить, ти маленький іще, может, ти б у цурки погравсь?» А я говорю: «Мамо, говорю, старші наборщики в цурки не граються, говорю. Вони должны работать, говорю». От як раньше работалі...

IX

- Іване Григоровичу! Як там з матеріалом?
- Та коза заболела! І до козла водив, і до ветеринара водив... Не помагаєт...
- А що таке?
- Нервная какая-то стала... Я до нейо: «Катька! Катька!» А она до міне: «М-м-ме!» Парочку она мне привела... Козлика й козочку... Белінкїї такїї... Маленькії... Забавнії...
- Скільки там шпальт?
- Та нічево. На «корпус» дайте...
- Давай на «корпус»! Що там на «корпус»?

- Завтра є «Гарт»?
  - Коли «Плуг»?
  - Де завтра вечірка? На паровозобудівельному?!
  - Продивіться оцей вірш!
  - Оце читали?!
  - Тут от стаття!
  - Товариші! Двадцять п'ять чоловіка! Та хоч на голову не лізьте!
  - А оце читали?
  - Та я ще вчора приніс!
  - Та що вам редакторський кабінет — клуб, чи що?!
- Ану в ту хату! Қшш!!! Нема мене! Дихнуть не дадуть...
 Ей! Кажіть там: нема мене!

«Камню место»!¹

---

¹ Що це значить — не напишу: хай покортить. Приходьте, кому цікаво, до редакції, розкажу особисто. (Авт.)

ПОШЛИ, ДОЛЕ, ВСІМ ТАКОЇ СМЕРТІ

Комнезами вмруть тоді, коли на селі не буде бідноти.

*«Селянська правда», ч. 3(633), стаття
С. Пилипенка «Коли вмруть комне-
зами»*

ЖИВ та й жив собі незаможник Іван Безстріхихата. Жив та й жив.

Була в Івана Безстріхихати хата без стріхи, подвір'я без брами, саж без поросяти, курник без курей, хлів без корів, клуня без хліба і тіпачка без конопель...

Був, одне слово, Іван Безстріхихата багатир на всю губу.

Та не на одну, положим, губу був він багатир, а на дванадцять губів: у самого Івана дві губи, у жінки дві, та дітей мав четверо, і в кожній дитинні по дві губи... На дванадцять, кажу, губів багатир був Іван.

У комнезамож записавсь, біля голоти згуртувавсь, хекав та крєктав. Там найнявсь, там продавсь — дивись, і день до вечора.

Жив, жив, жив, жив — та одного часу й помер... Отак як стій мов язиком ізлизало незаможного селянина Івана Безстріхихату...

Прийшли всі, стоять, дивляться на покійника, знизують плечима. Недопоймуть ніяк, що з Іваном сталося, що так от: був ніби здоровий-здоровісінський собі незаможник, а тепер нема незаможника — вмер.

Та вже сусіди розповіли...

Спочатку, розказують, заслаб Іван на шість десятин землі. Ходив, кажуть, як маків цвіт, і ось тобі земельна комісія прирізала шість десятин та й закріпила на дев'ять років. Зблід незаможник. Почало його з лиця на середняка гнати. Ноги чобітьми взялися... На жінку спідниця напала... Дітей сорочками пообносило. Хату стріхою поприщило...

Так за два приблизно після цього тижні захворів Іван на четверо курей з півнем... Потім саж набряк порослям... Зовсім уже неможливе охляв... Ще більше його на середняка вип'яло...

А вже як хлів Іванів вигнало коровою, та як затряслась стайня кобильчиною,— не стало неможливого... Вмер...

Вмер неможливе.

Не неможливе тепер Іван Безстріхата, а середняк... І прізвище навіть змінив... Тепер він уже Іван Ізстріхоухата!

Отаке сталось!

• • • • •
Так я оце й думаю:

«Пошли, доле, всім неможливікам такої смерті!»

Хочете, навчу навіть, як швидше вмерти неможливікові.

У колективи та в артілі гуртуйтеся, тоді тая хвороба миттю всіх перекачає... Всі вимруть...

А від комітетів одкнємо оте «не», і будуть вони: «Комітети можливих».

А це, їй-бо, краще!

НІЦ НЕ БЕНДЗЕ!

МО в наших сусідів «ніц не бендзе!»
Знаєте в яких? У хороших наших сусідів, которі на захід од нас хазяйнують собі... У сусідів суверенних і від Франції не залежних...

Так у їх «ніц не бендзе».

«Не викрутяться», як той казав...

Ніякий формалін не допоможе...

Це я з такого приводу:

«Комуністична фракція скликала у Варшаві в театрі «Уль» збори виборців до сейму, щоб вислухати доповідь депутата Круликовського (комуніста). Театр був повнісінький. Прийшла сила робітників. Не встиг голова розпочати збори, як до зали вскочила маса поліцаїв з криком розійтись. Причина такого наказу — «зала не відповідає санітарним вимогам»... На заяву голови, що в цім театрі щодня йдуть вистави, поліцай витяг револьвера й запропонував негайно залишити залу».

«Санітарія», значить... Хитромудрі наші сусіди... Правильно кваліфікували, бо справді штука та дуже прицеплива.

Особливо до робітників...

Ніяка тут санітарія з карболками, з формалінами і з іншими газами не допоможе...

Захворюють! Усі захворюють!

То вже така справа, «ніц не зробите»...

Отож уже в Кракові перший приступ тої «хвороби» був... І у Варшаві... І в Лодзі...

Вона так завжди й починається... Як тільки людина почує, щось ніби його «морозить» трохи, починає потроху гуртуватися... В гурті, мовляв, тепліше... Починає «грітись» докладами в гуртках, нарадами...

Потім хвороба ширшає... Людина потроху «задихається», хочеться їй на свіже повітря. Виходить на вулицю з прапорами, з лозунгами...

Одне слово:

— Геть!

На фабриках та на заводах роботу припиняє і хазяїна дуже хоче «бачити».

Хазяїн до поліції.

Поліція за «санітарні» заходи.

Але з того нічого не виходить.

«Хвороба» може затихнути, але ніколи не припиняється.

І одного часу, як вибухне, так ой-ой-ой!

На ту хворобу слабують,— я ж кажу,— здебільша вбогі люди: робітники та селянська голота...

А мруть од неї поміщники та капіталісти.

Чудернацька «хвороба».

І в сусідів у наших вона буде.

І ніякі «санітарні» заходи її не спинять.

ТА ПОЛАГОДЬТЕ Ж, ХАЙ ВАМ ЩАСТЯ!

— **О**й дорога! Ну й шлях! І побий же тебе лихая й година! На Загинайлівку й не потикайся!

— А куди поїдемо?

— Та доведеться на Трясучку...

Хоч і двадцять верстов круга дамо, та проте дійдемо...

А на Загинайлівку й не думай...

— Рушаємо, значить, на Трясучку...

Думав за день справитись, а доведеться, мати, з тиждень...

Отаку розмову у кожному селі на «хрестопоклоннім» тижні біля кожної хвіртки почуєте...

Потім чухається потилиця, крутиться цигарка, запалюється, спльовується:

— Та й дорога! І-і-і до чого ж і клята! І що ти в світі божому робитимеш?! Ну ніяк ти отого вовчого ярка не перестрибнеш...

— Та то таке... То ярк... То такий ярк, що як розміє, так нема ж тобі нікоторого порятунку... Я колись як утелюшивсь, так смикавсь-смикавсь, смикавсь-смикавсь, а тоді за ножа, та по гужах — р-р-раз! А сам на кобильчину: «Но!» Та насилу видряпавсь... Озирнувся: «Прощай,— кажу,— возе!» Добрячий віз був...

— Да, дійствительно... То ярк...

— Здрастуйте! Про що гомоните?

— Та про дорогу! Про вовчий ярк!

— Про ярк, кажете? Дійствительно, ярк! Пропала й у мене пара коліс... То ярк!

— Доведеться, брат, я так думаю, круга давать... Далеченько, що й казати, так ярк...

— Та то вже таке. Та вже нічого не зробиш. Виходить — доведеться.

— А тут же ж заніколилось... Тиждень змарнував че-
рез той ярк — а борони полагодити ж мені, аж плаче!

. . . . .

І так щороку!

А воно тільки й того, що полагодити той шлях треба.

.

«ПОЖАЛУЙТЕ!»

МОНАРХІСТИ всоте збираються на еміграції на таємні зібрання і всоте балакають на тему: «Коли покличе їх народ...»
Це так Савінков у газеті «За свободу» пише.

Сьомий рік, бідолахи, тиняються по Європах, сьомий рік про те саме:

— Коли покличе?

А ми глухі... Ми народ, і хоч би тобі «ха!».

Безсовісний ми народ!

Ну й покликали б. Ну що це нам варт?

А то ж помилуйте ви мою душу: великий князь Георгій Михайлович у Берліні за льокая служить!

Такий благородний, такий молодий, такий «великий» і такий князь, і на тобі:

— Вам-с з гарниром-с?!

Цариця, і не яка-небудь проста собі цариця, а «августейшая» цариця, у приживалках у датської королеви сидить і п'яти їх чухає... За те й годують!..

Великий князь Кирило Володимирович сирець п'є... Це після шампанів! Боже мій! Боже мій! Щоб ото після власних льохів з винами (та яких льохів? Та з якими винами?!), після власних міністрів «двора» та сирець з солоними огірками?!

У Миколи Миколайовича, у «верховного», можна сказати, «главнокомандующого», командувати нема ким. Козою командує... Та й козу ту подарували «вірнопіддані», бо його величність, крім козячого молока, не їдять нічого... Старі стали, голова облізла... Корону як увечері надівають, паперу підкладають, а то до самісінького носа, мов підситок, налазить...

А гетьман?! Наш рідний гетьман Скоропадський?! Бунчук уже проїв... Клейноди носить у Берліні на базар — ніхто купити не хоче...

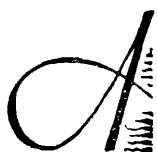
А які всі були...
Було як ідуть! Або як ідуть!
Почту того, почту, та людей біля їх, людей!
А тепер воші їдять...
А ми мовчимо!
Безсовісні ми!
Давайте покличемо.
Так просто собі:
— Пожалуйте, ваші величності!
Грубі ж гроші на їх заробити можна.
Ви ж тільки подумайте,— якби отак зібрати їх усіх
та, приміром, хоч у Муссурі...
По сертифікату б платили, щоб подивитись тільки
на них...
Не вміємо ми так, як за кордоном. Там навіть помії
й ті використовуються...

ЗНАЙТЕ ВСЮ ПРАВДУ!

Уїнстон Черчілль в англійських газетах пише про неморальність жінок в СРСР. Розповідає він про «ловлю» жінок і націоналізацію їх.

З газет

ЩО нам, насправді?!

«Своя рука — владика»! Ловимо й націоналізуємо!

Та ще як?!

У нас, крім повсякденної ловитви, є спеціальні навіть «тижні ловлі й націоналізації жіночого полу».

Хочете знать, як це робиться?

Будь ласка.

Призначається, приміром, на таке й таке число «ловля». Раднарком і ВУЦВК декрета такого видають... Видають, звичайно, так, щоб жінки не знали... Тільки для чоловіків. Бо як дізнається про те «прекрасний пол» — може поховатись... І тоді хіба яку бабусю, що до церкви йде, й ухопиш. А це, — ви ж розумієте! — не цікаво. Ми любимо молодих, свіжих... Вам піри ми...

Так, значить, призначається...

Виходим ото ми, чоловіки, в трусиках, щоб легше бігалось, на чолі з Президією ВУЦВКу й Раднаркомом...

Наш «Всеукраїнський Тарзан» товариш Буценко¹ вискакує з ВУЦВКу до пам'ятника товаришеві Артемові й «іздайот» войовничий клич! Це початок!

І пішла тоді писать!..

З гиками, з свистами вилітаємо на вулицю Карла Лібкнехта й хапаємо!

Кожний прискакує, хватає собі жінку за талію, пере-

¹ Не я... не я!.. «Комуніст» так його «перехрестив». (Авт.)

кидає на плечі й мчить униз до Лопані (річка в нас така є многоводна з крутими берегами).

І там або вже горло їй перегризає, випускаючи кров у священну Лопань, або «націоналізує»...

А щоб очі всім позамазувати, що ми, мовляв, культурні люди, так ми навіть інституцію вигадали, що зветься «Охорона материнства й дитинства»... Інституція та ніби дбає про жінку й про дитину... Але, певна річ, все то брехня... Навпаки, вона якнайжвавішу роль відіграє в «ловлі»... Сама ловить і передає тим членам ВУЦВКу та Раднаркому, що не дуже добре бігають...

Отаке-то... Знайте всю правду про нас...

Увечері, після «пресищення», всі ми сидимо на березі Лопані й киваємо сумно головою:

«Дурний, мовляв, Черчілль, дурний!»

ОТ ЯК У НАС!

ЧУЛИ, як про нас закордонні пани в своїх газетах пишуть? Англійські лорди.

Не чули?

Дуже цікаво вони там про нас розписують.

Як у нас жінки націоналізуються.

Та не тільки націоналізуються, а ще є в нас особливий звичай «ловити» жінок... Ніби зайців якихось, чи що...

Це, значить, у нас, по-їхньому, таке робиться.

От у якій-небудь Груні чи Чупахівці виходить на вулицю чоловік, побачить жінку, сподобалась вона йому, зразу кидає він і печене й варене та за жінкою, як хорт!

— Ага, попалась, голубочко!

Та на оберемок її і потяг до хати.

«Моєю, мовляв, будеш!»

І ото вже раз упіймав — не викручуваться більше бідній жінці...

Пропала, сердешна, на віки вічні!

Отакі ми!

А англійські пані, читаючи про наші звірства, руками очі затуляють, мабуть, та:

— Ой господи! Ой боже мій! Як ти думаєш, якби ми туди до тих гаспидів попались?

— Ой, і не кажи! Я вся тремтю! Звірі! Звірі!

А той панок, що таке-о написав, рукою черево погладжує:

«Бачите, мовляв, що то за революція! Жінці по вулиці пройти не можна!»

Такі ми страшні та здичавілі...

Отож, вишкварок, бреше, як три цигани вкупі, і хоч би тобі почервонів!

Лякає революцією своїх баринів.

І знає ж, капосний, що якби тая бариня приїхала та хоч би й у ту Грунь, дядько, напевно, подививсь би та:

— І кому отака холера потрібна? Ну куди ти її?!

І одвернувся б.

А вона б усе думала:

«І коли ж він уже поженеться? Хоч би скорше».

. . . . .

Писаки.

І ТУТ МИ ПАСЕМО ЗАДНІХ...

Ні, таки хоч що ви там не говоріть, а країна ми ду-у-у-же відстала.
У хвості ми, товариші, плентаємось, і у довжелезнім хвості...
Проти закордону, звичайно.
Ох і відстали ж! Років, мабуть, на п'ятсот!

Бомби там у 125 пудів вагою роблять, та в два сажні завдовжки, та на сажень завширшки... Гахне тая бомбочка — й десятисажнева яма вам...

Танки там уже літають. Має така «танька» дванадцять кулеметів і дві гармати. Пишуть, що п'ятдесят таких «цяцьок» одним нальотом можуть зруйнувати доценту такі міста, як Нью-Йорк, Париж або Лондон.

Ну та це ще нічого. Це їм потрібне, бо вони, всі оті держави, дай бог їм здоров'я,— всі вони проти війни, всі вони пацифісти і всі вони в одну душу за «відновлення зруйнованого війною світового господарства».

А само собою розуміється, що без танка та без бомби на сто двадцять п'ять пудів народного господарства не відновиш.

Ми — головорізи, ми — шибеники, у нас нема нічого святого, ми — злодії, так що нам зазирати, власне, нема чого на їхні танки.

Бо коли всі ті пацифісти сунуться «відновляти» наше господарство, все дно яка-небудь сотня з якої-небудь тердивізії крикне:

— Дайош літательную таньку!

І «дайош»... І буде та «танька» літати в нас...

Та ще дивитиметься «козарлюга» в «багатирці» на неї, ляпатиме рукою по «таньці»:

— Що, голубочко, залетіла?! Єто тобі не Америка! У нас зсадимо, брат, швидко...

Так що танки матимемо, коли буде в їх потреба...

Цікавіше інше.

Візьмім, приміром, Англію.

Ось-ось там влада буде в руках робітничої партії...
Макдональд за прем'єра, інші «робітники» теки різні порозбирають...

І що ж?

А те, що не встигла робітничка партія перевагу на виборах дістати, Макдональд зразу до короля і стук-стук:
— Ваша величність, пожалуйте лорда! І товаришам по перу, хоч по маленькому...

От що значить англійці.

А ми?

Сім років самі державою правимо, сім років повновладні хазяї.

— А хто в нас править?!

— Товариш Петровський!

— А хто він такий?

— Робітник-металіст!

— А ще хто?

— Товариш Чубар!

— А хто він такий?

— Робітник-металіст!

Або (ще краще):

— Хто?

— Одинець!

— Хто він?

— Селянин!

— Маєтковий стан?

— Свита, вибійчані штани, капелюха, кошик і ціпок!

Ну що за влада?!

Та дати йому моментально «лорда»!

Хіба нам шкода, чи що?!

Дати йому й лорда, й графа, й дона, й фона, й пера.

Хай тоді поміряються з нами...

Це найголовніше, по-моєму, завдання VIII з'їзду Рад!

ЩО ВИ, БАТЮШЕЧКО, ХАЙ З ВАМИ ВСІ СВЯТІ БУДУТЬ!..

На запитання суду, хто у Вінниці керує електрикою, чи відділ комунального господарства, чи бог, підсудний священик, не думаючи, відповідає: «Обидва разом»...

*Телеграма про калинівське «чудо»
перед судом*

ОБАЛАКАВСЯ батюшка, як кажуть, по самісінькі тпруті!

Ото таки взять та й посадити бога комунхозом керувати!...

Ай-ай-ай-ай-ай!

Ну, а менших святих та преподобних куди тоді?..

Коли бог на таку посаду призначається, то куди ж таких, як Петро, Павло, Юрко і прочі чудотворці печерські?..

У міліціонери, чи що?

Ну Юрка ще можна,— він військова людина, вміє на коні їздити і списом володіти. Може-таки, якого самогогонщика й проколе...

А ті ж усе старі люди, куди їх приткнеш?

От урізав батюшка!

По-моєму, бога ніяк нижче не можна, як на якого наркома або ще вище...

Колись так і писалось, що бога призначити на голову небесного центрального виконавчого комітету... Тоді й усі святі відповідні місця посядуть...¹

А коли само духівництво пристроїло бога електрикою у Вінниці керувати, то вже хай не прогніваються преподобні, коли хто з них за соцького в Задригайлівці

¹ Див. «Діли небесні». (Авт.)

опиниться. Та й пірятьме «живим зв'язком» продподаткові списки...

Отакого вінницький батюшка наробив...

Невдячний батюшка.

Бог йому й благодаті, й усього такого іншого, а він його за те все у вінницький комунгосп!

Нехарашо!

ЯК З ГОЛОВНОГО ОТАМАНА САМА «МОГИЛА» ЗАЛИШИЛАСЬ

(К а з к а)

Петлюра, що останніми часами жив у Польщі, цими днями втік звідти з паспортом на ім'я Степана Могили.

З газет

ЖИЛА собі, була собі велика Петлюра. Жила собі тая Петлюра в Польщі, панам п'яти лизала, Україну продавала, головним отаманом себе прозивала, грошики народні у Варшаві проїдала, своє «військо» за польськими дротами катувала, на Україну повернути бажала.

Жила собі та й жила собі...

Кабінети міністрів скликала, ради різні скликала, універсали до «свого» народу писала, бо на Україну повернути бажала.

Бажала, бажала, бажала, бажала...

Сиділа й бажала.

Сиділа Петлюра, сиділа й бажала, та й не знала, що вже «могилою» береться.

Чотири роки бажала... Коли зирк — уже вона не велика Петлюра, а велика Могила...

Поприбігали пани польські, пани шляхетні, що Петлюру годували, зодягали, гроші їй давали... Дивляться — нема головного отамана Симона Петлюри, а сидить перед ними Могила...

— Пропали, — виють, — наші грошики!

— Пустіть, — мимрить Могила, — паноченьки, мене на Угорщину... Там я собі могилу насиплю...

— Насипай, — кажуть пани. — Щоб тебе і вздовж і впоперек. А хто нам гроші віддасть?

— Хай вам Петлюра,— каже Могила,— віддає... А я Могила!.. Голий! А з голого, як із святого...

· · · · ·
Лежить тая могила, з Петлюри зсипана, на Угорщині...

Горобці на неї прилітають, хитають хвостиками й цвірінькають:

Високая могила...
Петлюра тут лежить...
Панів вірно любила...
З любові й померла...

81 БАБІ І ДЯКУЮ, І ПРИВІТ

(Лист до редакції)

ШАНОВНИЙ тов. редакторе. Сьогодні я дістав «Виписку із протоколу № 11 загальних зборів жінок села Манжелії і Пісок (на Кременчуччині) такого змісту:

«Заслухавши читання фейлетонів письменника Остапа Вишні «Профос», «Земля обробтки потребує» і «Село — техніка», ухвалили надіслати привітну телеграму Остапові Вишні від сірих і білих обличчів жінок-селянок за те, що він уміє так гарно вникати в наше селянське життя.

З пошаною до Вас 81 баба».

Не маючи змоги особисто обняти моїх усіх 81 дорогу для мене «бабу»-селянку за їхнє привітання, дозвольте це зробити за допомогою Вашої поважної газети.

Вісімдесят одно сердечних спасибі.

Хай живуть українські «баби»-селянки!

Я ніколи не забуваю, що я так само від «баби».

Остап Вишня

ПРО СВИНІ, ПРО ПОРОСЯТА, ПРО КОВБАСИ, ПРО КЕНДЮХ ТА ПРО РІЗНІ ДУЖЕ СМАЧНІ РЕЧІ

1. ЩО ТАКЕ Є СВИНЯ

СВИНЕЮ зветься така людина... (Стій-стій-стій! Не туди заїхав... Отак завсіди, як про свиню почнеш, так когось із знайомих і згадаєш...)

Свинею зветься така тварина, що має чотири ноги, одне рило, один гвинтом хвіст, пару ушей, любить, коли їй кричати: «Паць-паць-паць-пацю-у-у». Дуже не любить, коли на неї гримнути: «Чу-чу, бодай тобі була здохла».

Оце є свиня.

Свиня хрюкає, чим і відрізняється від собаки, бо собака гавкає... Крім того, між свинею та собакою є ще одна велика різниця. Собаку завсіди звать або Лапко, або Рябко, або Бровко, а свиней ніколи так не звать. Свиню звать або Чушка, або Ряба, або Біла...

До свиней негречно раніше ставилися, зневажали свиней, глузували з них...

Що, мовляв, з неї, коли вона свиня? Свиня—ї квит...

А потім, як додивилися, як зважили, як підраховали — лелечко моє! Не свиня, а банок. Справжнісінький тобі банок або кооперативне кредитове товариство, куди можна складати все, що є в тебе зайвого, а воно тобі росте, а воно тобі на нього відсотки пруть.

2. ЧЕРЕЗ ЩО Ж СВИНЯ В БАРИНІ ПОТРАПИЛА, А БАРИНЯ В СВИНІ

Через що?

Ану, де ви такої барині знайдете, щоб ти її годував, а вона тобі таку-о користь давала?

Ви найдіть де-небудь таку-о бариню, щоб вона вам

разом із барином за 10 років дала 40 000 000 (сорок мільйонів) паненят.

Знайдете?

Та ніколи в світі.

Хоч воно, положим, пани, коли ще мали якономії, плодилися дуже добре, але яка з того користь була?

Що ото паненята горобців з централок на селі стріляли та народ православний полохали... А хіба з нього, з того пана, смальцю натопиш?

То ж бо то й є.

А добра свиня та красивий русявий молодцюватий кнур, як підрахував один професор, за 10 років можуть дати приплоду 40 000 000 свиней.

От і порівняйте їх з паном та з баринею. І вийде, що свиня — бариня, а бариня — «свиня». Що кнур — барин, а барин — «кнур».

Певна річ, що бариня — «свиня» в старому розумінні, коли так дивитись на свиню, як колись на неї дивились.

А як узяти користь од справжньої свині, то далеко барині до неї.

Панів позбулися — заводьте натомість свиней. Свиня на землю не зазіхатиме, четвериками не їздитиме, працювати на неї треба значно менше, як на пана, а користі від одної свині куди більше, як од усіх панів на цілім білім світі.

3. ЗА ВІЩО ТУЮ СВИНЮ ХВАЛЯТЬ

А як же ж її не хвалити?

Купили ви свиню, приміром. Не свиню, а порося. Замішали їй мішанки там чи чого іншого, разів кільканадцять винесли — зирк: — уже підсвинок.

Не встигли ви того підсвинка в саж закинути, ось тобі ж була покроба, ось заговіни на пилипівку, незчуйсь, як три тижні й пилипівки промайнули, а ваш уже «підсвинок» у сажі не вміщається.

А перед різдвом уже всім посемейством на «підсвинку» сидите, «давите», смалите, скребете й чините...

Жінка біга, мов менинниця, Васько кричить:

— Тату, мені хвоста!

Килинка репетує:

— Мені вуха!

Кум пляшкою з-поза тину помахує:

— З ковбасами, Кідратовичу!

А ви прямо мов князь: ні підходу до вас, ані приступу.

Бо де ж таки: липівка сала — пудів так на п'ять (кумові ви кажете: «Та, мо, там з півпуда й надрав! Паршиве порося таке, зачучвірене». Обов'язково так кажіть, бо позичатиме, лиха личина), ковбас чотири жаровні, кендюх, макітра здору, чотири окості, ніжки, голова, почеревина... Та нічого тобі не пропада марно... 85 відсотків живої ваги з свині всі йдуть на користь. Тільки 15 відсотків (кістки) і викидаються... Та й то вже після того, як холодцю мисок із вісім стоїть у льоху та першого дня чекає.

Он що значить ваш «підсвинок»!

Та як же її не любити, коли ні кінь, ні корова, ні вівця, ні коза ніколи вам того не дадуть, що дає вам свиня?!

4. ОСЬ ТІЛЬКИ ЧОГО НЕ ЗАБУВАЙТЕ

Не забувайте того, що найвигідніші свині не прості, а породисті свині...

Прості свині — «необразовані» свині... Годуй його, пічкай його, а воно худе та худе.

А як добре породисту годувати, так так, сатану, рознесе, що лежить, як гарба.

Заводьте, значить, породисті свині.

Є ще одна порода свиней... Це так звані «свині собачі».

Ви їх не розводьте, але коли вам хто скаже, що свині держати невивідно, так ви тоді йому сміливо загніть:

— Іди ти к свиням собачим!

Ось для чого такі свині.

РЕП'ЯШКИ

1923—1924

* *
*

АРХІЄПІСКОП Немаловський та єпископ Платон розпродали в Америці майно церковне на 250 000 доларів. Розтратили гроші парафіянські, продали ризницю. Монастир пішов з аукціону.

Немаловський утік у Європу, а Платона тягнуть до суду.

А за віщо тягнуть?

По євангелію:

«Віддай,— як каже євангелія,— все майно, тоді тільки потрапиш у царство небесне».

І віддали...

Скажете:

— Віддали за гроші!

А в євангелії хіба сказано, що без грошей?

«Віддай...» А як віддай — не сказано.

* *
*

І вівці паси, і діти родити допомагай.

І все це має робити матір божа!

Коли вона тільки встигає...

Раніш вона «покривала» собі «омофором», кого там покривати треба було, а тепер так таких на неї обов'язків, що просто хоч розірвись...

Ось послухайте, що «Червоне село» пише (Вінниця):

«В Тиврівському районі на Поділлі йде велике об'єднання православних громад під прапором церкви. Дзвонять дзвони, юрби люду з хрестами та з свічками ходять з села до села. Всі перейняті диким фанатизмом до

того, що вірять, нібито з'явилася матір божа і пасе за с. Рахнами вівці...»

Це вам одна для матері божої справа. Пасти рахнівські вівці...

Цікаво, яка вона,— чи з кийком, чи з батогом-восьмериком ходить-поляскує? Бо вівці — штука така, що самим божим словом не держатимуться.

Це на селі...

А в місті на матір божу іншу роботу наклали...

У місті — в Харкові. В кафедральному соборі. Жива, значить, церква...

Справа пішла про озерянську богородицю. Батюшка вийшов і каже:

— Православні,— говорить,— принесли ми оце ікону до себе, так ви... той... моліться... Вона здорово допомагає дітей родити...

Як уже вона допомагає, не сказав.

Чи на манер акушерки, чи якимось інакше...

Розривають бідну божу матір...

Та й не знає тепер вона, до якого ж їй профсоюзу записуватись — чи до Всемедикосантруда, чи до Всеробітземлісу.

НА СЕБЕ ГЛЯДЯ...

Голові сільради с. Степанівки, Гуляйпільського району на Запоріжжі, треба було лісу для ремонту сільської Ради.

Голова взяв і розібрав школу.

І поремонтував сільраду.

Сидить тепер у новенькій хаті й гикає.

Задоволений.

То, мовляв, на все село я сам був не дуже розумний, а тепер усі дурнями будуть. Бо школи не буде: ніде розуму набратись.

Підрівняв, одне слово, населення...

ХИТРЕ ЧУДО

В Чернухівському районі (батьківщина Сквороди) з'явилося джерело.

Батьюшка місцевий Митро почав його святити.

Селяни за яйця, за полотно, за гроші...

Чудо задобрити.

А райвиконком за ті самі яйця, за те саме полотно та за гроші.

На дитячий будинок!

А батьюшка тоді:

— Православні! Яке там у чорта це чудо? Єрунда — не чудо! Ідіть собі додому! То щось так собі...

І правильно! Що то за чудо, раз на дитячий будинок? Холера — не чудо!

ІНТЕРЕСИ ДЛЯ ДЕРЖАВИ

Японський жандарм Амакасу забив проводиря японських робітників Осугі Сакайя.

Забив за те, що він робітник. Забив за те, що він проводир.

Забив його жандарм. Кому ж іншому?

Японський суд судив Амакасу й засудив на п'ятнадцять літ до в'язниці.

У присуді зазначив:

«Амакаса робив во ім'я державних інтересів, але проти конституції».

Забити робітника — державний інтерес. Це зрозуміло.

Забити робітника — це проти конституції.

Конституція, значить, проти державних інтересів.

Щось воно після землетрусу в японських генералів та суддів борозни у мозку повирівнювались...

МОЛОДЕЦЬ

Грецький король Георг, як пише «Вестмінстерська газета», маючи на увазі оголошення Греції республікою, готується виїхати до Бухареста.

От який король.

Чого, мовляв, чекати? Все одно виженете та ще, може, й прапірки наб'єте! Збирай, жінко, манатки, хай йому грець! Покороловав — і годі!

Покладистий король, скатертиною йому дорога й щасливої путі!

Пишіть, як доїхали!

ВЕЗЕ ПІВДЕННІЙ СЛАВІЇ

Харашо живеться малим, суверенним, самостійним, ні від кого не залежним державам.

От, приміром, хоч і Південній Славії...

Треба зброї — нема грошей.

Треба грошей — нема зброї.

До Франції:

— Позичте грошей.

— Купіть зброї.

— Нема грошей.

— Натє грошей.

А потім телеграма:

«Одержавши від Франції кредит в 200 мільйонів, південнославський уряд зробив розпорядження закупити у Франції сто п'ятдесят тисяч рушниць».

По-харашому: ми тобі, мовляв, не зброї, а гроші. А зброю ти сам у нас купуєш...

По-християнському.

НЕ ВСЕ РАЗОМ

«Бібліологічні вісті» в ч. 3, на стор. 21 анонсують:

«Зараз набираються й швидко побачать світ два випуски «Збірника історично-філологічного відділу Всеукраїнської Академії наук». Це дві праці: «Монографія про перського поета Хафіза» аркушів на 12—13 та «Нарис історії Туреччини», теж приблизно такого самого розміру...»

Київський дописувач скаржиться, що, мовляв, «у той час, коли сотні аркушів праць з історії, геології, і т. ін., і т. ін...»

Чого ви, товаришу, так ображаєтесь?!

Не можна ж усе разом... Жужмом... Так от узять і друкувать, друкувать, друкувать...

Спочатку про Персію та про Туреччину, потім про Китай, про Афганістан, Белуджистан, потім візьмемось за Північну Азію, потім за Європу Західну, там піде Америка, Африка, Австралія, Філіппінські острови... Надрукуємо це усе, буде час — візьмемось і про Україну друкувати...

Головне, братця, план...

І щоб не квапиться...

І так щоб уперед — найголовніше...

БОГОДУХІВСЬКА ГОЛОВА

У Павлівці, Богодухівського району, є культосвітній драмгурток. Майно в його було, і хоронилось те майно в школі.

Приїхав до Павлівки голова Богодухівського райвиконкому:

— Що це?

— Дошки для кону!

— Віддати на ремонт сільради! Це що?

— Портрети письменників українських Франка, Драгоманова. А це декорації...

— Викинуть! Декорації віддайте сторожеві!

Повикидали. Все повикидали.

Сторож тепер декораціями обгородив соломі на току.

Солома, значить, виконує роль першого любовника.

Отака в Богодухові голова.

А що, якби хто звернувся до Богодухова та:

— А це хто?

— Голова райвиконкому.

— Викинуть! Обгородить тою «головою» полову.

СВИНЯ ІЗЮМСЬКА

М'ясо свиня їсть!

В Ізюмі, в міліції, така свиня завелась.

І масло їсть.

Не свиня, а прямо тобі гурман, дай їй РСІ всього
хорошого.

Завхоз ізюмської міліції пише так:

«Квартирместру!

Відпустіть тов. Радченкові для годівлі свиней
2 мішки кукурудзи, і 2 пуди борошна, і 2 пляшки
масла, і 10 фунтів м'яса.

Завхоз Дрюнін».

А на цьому резолюція:

«Т-шу Гарковенкові. Відпустити по документу.

Скарбник — квартирместр Горбасенко...»

Одержав неграмотний + + + (три хрести).

І все...

Свиня дякує завхозові.

Прохала ще й вино посилати... Та цигарок коробку...

— Попоїла б,— каже,— м'яся, запила б винцем та
закурила б цигарочку...

Так пошліть, будь ласка. Тільки щоб по документу...

ХРЕСТА ВКРАДЕНО

Я вже писав колись про калинівський чудотворний
хрест.

Так ви знаєте що?

Вкрали того хреста. Приїхали і свиснули... І тепер
те «чудо» їздить по Поділля, а по райвиконкомках та
сільрадах телефонограми гудуть: «Затримати, заареш-
тувати...» І т. д., і т. д.

.....

Хай собі їздить... •

У Калинівці начудотворив, треба й у іншій місці...

Ніг у нього нема, щоб самому ходити, ну й свис-
нули!

Потому — кожному чуда хочеться...

Калинівка хіба найкраща?

Везіть його до Харкова... А то в нас морози великі!
Разів на два витопити буде...

І буде чудо: було холодно, а то потеплішає.

«ЧЕРВОНИЙ ДРЮК»

Прекрасне слово, правда?

«Дрюк»! Запашне слово. Замашне слово. Одне слово, не слово, а «радість несподівана»...

І коли того слова, а краще, як не самого слова, а того змісту, що в тім слові є, уживати як слід і де слід, багато дечого путнього наробити можна...

Єлисаветська газета «Красный путь» цілу статтю вмістила в числі від 18/XII 1923 року. І назва тої статті хороша.

«Побільше уваги до Червоного дрюку» — вона, та стаття, зветься.

Назва дуже, я ж кажу, влучна, але зміст зовсім невдалиий. Виявляється, що стаття має на увазі «Червоний д р ю к», пресу тобто, а не д р ю к.

Ну й само собою: конфуз...

Починається стаття так:

«Червоний дрюк виконує велике й відповідальне завдання...»

А прочитавши всю статтю, виходить, що не виконує «д р ю к» завдання...

Коли б він виконував, і виконував як слід, не друкував би «Красный путь» таких статей, а вивчив би мову українську, та не змішив би своїх читачів, бо читачі в нього селяни, вони тою мовою говорять і, прочитавши, скажуть:

— Треба дрюка! І доброго дрюка!

І правильно скажуть.

«ЧОТИРИ ЗБОКУ»

Нда-с, можна сказати!

Бердичів — місто є таке в Українській Радянській Соціалістичній Республіці...

У Бердичеві є Дом Союзів...

Там-таки в Бердичеві є й газета «Голос праці», орган окрвиконкому та окрпарткому...

Дом Союзів улаштував у себе клуб «Казино».

І дав про це оголошення в газету «Голос праці».

А «Голос праці» те оголошення надрукував.

І що ж у тім оголошенні пишуть?!

Ось що там пишуть:

Клуб «КАЗИНО»

Ул. Либкнехта № 15, Д. Союзов

Ежедневно с 6 час. вечера

ИГРА В ЛОТО И КАРТЫ: ДЕВЯТКА

(шмен-де-фер), двадцать одно и др.

Вход для всех свободный

Помещение отапливается

І вхід вільний, і помешкання тепле, і в Домі Союзів,
і на вулиці Лібкнехта...

Одне слово, «non plus ultra».

«Залезка» й «очко»! «Заходите и товарищей заводите».

А головне, що це друкується.

Нда-с, можна сказати!

ПРИМІТКИ

Свою творчість Остап Вишня розпочав у буремні роки Великої Жовтневої революції та громадянської війни. Працюючи в Київській залізничній лікарні, майбутній гуморист складав анекдоти, спрямовані проти Центральної ради, окупаційних військ, а пізніше проти денікінщини. Тоді ж Павло Губенко пробує надрукувати ці твори в київській періодиці, але терпить невдачі. В коротенькій замітці «Пропає чоловік», згадуючи початки своєї творчості, Остап Вишня пише:

«Було так. Перед «обранням» гетьмана Скоропадського в газеті (було це в Києві) з'явилася було замітка про тодішнього міністра шляхів Єщенка... Звалася та замітка «Спереду блажен муж, а ззаду вскую шаташася». Прочитавши ту замітку, я написав щось на манір фейлетону: «Ще про спереду блажен муж, а ззаду вскую шаташася».

Поніс до редакції.

Прийняв мене Олень (поет).

Проглянув і сказав: «Добре».

І не надрукував.

Потім я ще написав і не носив до редакції, а так — напишу, сам собі ухвалю: «Добре» — і порву».

Згодом, тікаючи від переслідувань денікінців, що захопили тоді Київ та жорстоко розправлялись з населенням, Остап Вишня потрапив до Кам'янця-Подільського. Тут на сторінках газет «Народна воля» та «Трудова громада» з'являються його перші політичні фейлетони, підписані псевдонімом Павло Грунський. В цих газетах гуморист опублікував 21 твір.

Згадуючи про свої перші публікації, Остап Вишня в тій же замітці «Пропає чоловік» пише:

«Перебуваючи в Кам'янці на Поділлі, написав фейлетона про Денікіна й поніс у «Робітничу газету».

Секретарював там Хомик (молодший).

Прочитав і сказав: «Добре».

І не надрукував.

Потім я поніс свого фейлетона до «Народної волі».

Редактор (небіжчик Часник) узяв, прочитав, сказав: «Добре».

І... надрукував...»

З квітня 1921 року Остап Вишня починає працювати в газеті «Вісті ВУЦВК», а пізніше в газеті «Селянська правда». Тут він зріє як письменник — гуморист і сатирик, автор безсмертних усмішок. На сторінках цих газет та журналу «Червоний перець», що почав виходити в 1922 році (вийшло тільки два номери), а потім був відновлений в 1927 р. і виходив до 1934 р.— тобто в перший період своєї діяльності (1921—1933 рр.) та на сторінках газети «Радянська Україна» і журналу «Перець» в другий період творчості (1944—1956 рр.) Остап Вишня видрукував понад дві з половиною тисячі творів. Незначна, дуже незначна кількість цих гуморесок включа-

лась в окремі збірки. Більшість усмішок розкидані по сторінках періодичної преси. Тільки тепер дружина письменника Варвара Олексіївна Маслоученко та ряд літературознавців збирають і вивчають ці перлини українського радянського гумору та сатири. Кращі з них друкуються в цьому виданні.

Перша книга творів Остапа Вишні вийшла в 1923 році. Вона до останнього часу залишалась не поміченою дослідниками творчості письменника і не згадувалась в жодному бібліографічному покажчику. Назва її така: «М. Твен — О. Вишня. Сільськогосподарська пропаганда». «Бібліотека «Книгоспілки». Серія гумору і сатири № 1, X. (тобто Харків), «Книгоспілка, 1923 рік». В цій збірці надруковано відомий твір Марка Твена «Як я був редактором сільськогосподарського часопису» і три гуморески Остапа Вишні — «Агрономова з Публієм Козоцапським полеміка», «Весняна кампанія» та «Про колективізацію». Перша гумореска більше ніде не друкувалась, а останні включались в окремі видання.

Друга збірка «Діли небесні», уже самостійна, вийшла згодом у тій самій «Бібліотеці «Книгоспілки», в серії гумору та сатири за № 4. Після цього виходить ще ряд збірок, видаються окремі твори в серії так званої копійчаної книги. Деякі збірки, як, скажімо, «Діли небесні» чи «Вишневі усмішки (сільські)», витримують по чотири-п'ять видань. Загальний тираж довоєнних видань творів Остапа Вишні перевищує 10 мільйонів примірників.

У 1928 р. виходить найбільше довоєнне видання творів письменника «Усмішки в 4-х томах». Держвидав України. В 1930 р. чотиритомник було перевидано.

Другий, післявоєнний період творчості Остапа Вишні ознаменований рядом цікавих і оригінальних книг. Етапною збіркою є «Зенітка» («Вишневі усмішки»), К., «Радянський письменник», 1947 р. В 1954 р. виходить «Вибране», К., Держлітвидав, а в 1956 р. — двотомник Остапа Вишні — «Твори в 2-х томах». К., Держлітвидав. Цікавим є збірник «Привіт! Привіт!», К., «Радянський письменник», 1957 р. Сюди включено кілька невідомих ранніх фельтонів Остапа Вишні, а також п'єсу «Вячеслав», фрагменти роману «Ти добчи дай» («У Донбасі»).

Широкою популярністю користувався Остап Вишня і у російського читача. Перша збірка російською мовою «Рассказы» в перекладі Л. Лесної в серії «Юмористическая иллюстрированная библиотека журнала «Смехач», Л., видана в 1926 р. Сюди ввійшло тринадцять творів. У наступному, 1927 р. виходить чотири книги гуморесок Остапа Вишні в перекладі на російську мову: «Вишневые усмешки крымские», Х., «Украинский рабочий»; «Туристы» (Вишневі усмішки кримські). Юмористические рассказы. Л., «Мысль»; «Украинский юмор» (рассказы), Л., «Красная газета» (Веселая библиотека «Бегемота») та «Ярмарка» (Юмористические рассказы), Л., «Мысль». В 1929 р. вийшло найбільш повне довоєнне видання творів Остапа Вишні російською мовою — «Улыбки Вишни. Избранные произведения», Х., «Пролетарий». В 1930 році було здійснено перевидання цієї книги. Найбільш повними післявоєнними виданнями є «Избранное», К., «Радянський письменник», 1951 р., та «Избранное», М., Гослитиздат, 1955 р. Крім того, вийшли збірки «Рассказы и фельетоны», М., «Советский писатель», 1953 р.; «Юмористические рассказы», М. «Правда», 1953 р. (Библиотека «Крокодила» № 98); в 1955 р. «Юмористические рассказы» вийшли

в Бібліотечі «Огонька», № 7. В 1957 р. видано книги «Охотничьи ушешки», М., «Правда» (Бібліотека «Крокодила», № 155), «Послушайте старика». Юмористические рассказы, М., Детгиз.

Твори Остапа Вишні перекладені на ряд мов народів Радянського Союзу. Цікавими є видання білоруською, азербайджанською, чуваською, башкирською та іншими мовами.

Всі довоєнні та післявоєнні видання вибраних творів Остапа Вишні здійснені за тематичним принципом. Таке упорядкування має певні недоліки. Найперший і найсерйозніший з них той, що читає позбавлений змоги простежити динаміку росту майстерності письменника, йому важко визначити політичну цілеспрямованість того чи іншого твору, його актуальність.

Пропоноване видання творів Остапа Вишні будується за хронологічним принципом. Але й воно не охоплює всієї спадщини письменника. Ряд його ранніх творів позначені поспішністю, їм бракує ширшої типізації образів, подекуди хибує й майстерність. То були відгуки, свого часу цікаві, потрібні та цінні, на події міжнародного чи внутрішнього життя. Сьогодні ж вони є тільки віхами бурхливого зростання таланту незабутнього Остапа Вишні.

В основу цього видання лягли тексти, опубліковані в двотомнику творів письменника (К., Держлітвидав України, 1956 р.), в чотиритомнику (Усмішки, Держвидав України, 1930 р.), в збірці «Привіт! Привіт!» (К., «Радянський письменник», 1957 р.), а також газетні та журнальні публікації. До першого тома включено твори 1919—1924 рр. Переважна більшість з них друкується вперше.

Готуючи видання, видавництво і упорядники розуміють, що це тільки початок роботи, яку згодом потрібно буде продовжити, здійснивши академічне видання творів Остапа Вишні.

ФЕЙЛЕТОНИ, ГУМОРЕСКИ, УСМІШКИ 1919—1924

Демократичні реформи Денікіна. (Фейлетон. Матеріалом для конституції бути не може). Це перший друкований твір Остапа Вишні. Опублікований за підписом П. Грунський в кам'янець-подільській газеті «Народна воля» 2 листопада 1919 р. В 1957 р. його передруковано в журналі «Дніпро» № 11, стор. 110—113, він включений до збірки «Привіт! Привіт!», К., «Радянський письменник», 1957 р. (Далі, при посиланні на це видання, будемо вказувати тільки назву збірки та сторінки).

Згадуючи свій дебют у пресі, Остап Вишня писав:

«Коли я прочитав був тоді свій твір — я його не пізнав. А редактор, зустрівшись зі мною, каже:

— Я його переробив, як бачите, так він вийшов кращий.

А я йому кажу:

— Не дуже!

А він мені каже:

— Я краще знаю!

А я йому кажу:

— Може.

А він мені каже:

— Напишіть ще...» («Пропава чоловік», журнал «Уж», 1928, № 2, стор. 33—34).

Фейлетон викриває свавілля та розбій білогвардійських банд, очолюваних генералом Денікіним.

У травні—червні 1919 року білогвардійські війська, щедро озброєні Антантою, почали наступ з районів Північного Кавказу та пониззя Дону з метою захопити Москву та задушити молоду Радянську республіку. На жовтень 1919 року денікінціям вдалося захопити всю Україну. Тут було встановлено режим буржуазно-поміщицької військової диктатури. Білогвардійські головорізи жорстоко розправлялися з населенням. В містах було скасовано восьмигодинний робочий день, в селах встановлено численні податки.

«На Україні,— писав В. І. Ленін,— панування Денікіна було таким же тяжким іспитанням, як панування Колчака в Сибіру». (В. І. Ленін, Твори, т. 30, стор. 260).

Все це й послужило письменникові матеріалом для фейлетону. Автор зло і їдко висміює денікінські «реформи», зокрема «земельну реформу», яку народ справедливо назвав шомполізацією. Крім того, Остап Вишня зривав маску з денікінського охвістя. Рупором Денікіна на Україні була чорносотенна буржуазна газета «Киевлянин» та газета «Киевская мысль», що в народі здобула назву «Київська Дунька». На сторінках цих видань всіляко вихвалялась денікінська диктатура, славилась її антинародні реформи, розбій та насилля, зводились брудні наклепи на Радянську республіку. Особливо заподіливо вправлявся в цих брехнях відомий російський чорносотенець В. Я. Шульгін, редактор газети «Киевлянин».

Друкуються за текстом збірки «Привіт! Привіт!», стор. 12—13.

Про велике чорт зна що. Вперше надруковано під псевдонімом П. Груньський в кам'янець-подільській газеті «Народна воля» 14 листопада 1919 року. В 1957 р. опубліковано в журналі «Перець», № 8, стор. 2. Твір включено до збірки «Привіт! Привіт!» з вказівкою на час написання: листопад, 1919 р.

У фейлетоні йде мова про німецького ставленика — гетьмана України, багатого українського поміщика, царського генерала П. Скоропадського та членів його уряду — поміщиків та капіталістів Лизогуба, Сердюка, Кістяківського, німецьких окупантів та контрреволюційну так звану Добровольчу армію («І полетіло, мов порох, скоропадщина з німцями, з сердюками, з добровольцями, кістяківськими, лизогубами...»).

За наказом німецького командування 29 квітня 1918 року у київському цирку було скликано поміщицько-куркульський з'їзд, який для прикриття його антинародної суті було названо «з'їздом хліборобів». Гуморист глузує над цією назвою — «І тільки одні «хлібороби»,— кров од крові й плоть від плоті гетьманської...» На цьому збіговиську іменитих експлуататорів на Україні було встановлено контрреволюційну буржуазно-поміщицьку військову диктатуру, проголошено «Українську державу» і «обрано», а фактично призначено німецькими окупантами главу гетьманського уряду — гетьмана П. Скоропадського, якого О. Вишня називає «велике чорт зна що». Таким чином, силою німецької зброї на Україні було відновлено старі, дореволюційні порядки. Народ був позбавлений всіх прав і свобод, які завойовував у дні революції.

Гетьманат протримався шість місяців. Робітники та революційне селянство, керовані Комуністичною партією, за допомогою російського пролетаріату успішно боролися проти німецьких окупантів та їх ставлеників. 29 листопада 1918 р. Тимчасовий робітничо-селян-

ський уряд України в своєму маніфесті до народу повідомив про скинення гетьмана й відновлення радянської влади. 14 грудня того ж 1918 р. П. Скоропадський утік в Німеччину.

Друкується за газетним текстом.

Антанта (Науковий вислід). Вперше твір був надрукований в кам'янець-подільській газеті «Трудова громада» 25 листопада 1919 року. В окремі збірки не включався.

У фейлетоні надзвичайно дотепно висміюється політика агресивного союзу імперіалістичних хижаків і викриваються суперечності, які роз'їдали Антанта, незважаючи на ті спільні інтереси, що об'єднували її членів.

Антанта — військово-політичний блок Англії, Франції та Росії. Він був створений в 1907 р. У фейлетоні помилково вказується дата 1914 р., очевидно, на тій підставі, що цього року Антанта спільно виступила проти Німеччини та її союзників у імперіалістичній війні, та ще, очевидно, тому, що 5 вересня 1914 року в Лондоні між Росією, Англією та Францією була підписана умова про неукладення будь-якою країною, учасницею договору, сепаратного миру.

Згодом, у ході імперіалістичної війни, до Антанти приєднується Японія, потім Італія та Румунія, в квітні 1917 року — Сполучені Штати Америки, а в серпні того ж року — Китай. Всього до Антанти входило понад 20 держав. Ось чому Остап Вишня пише: «...почала поправлятися наша тьотя, і зараз так її розтаскало, що й не впізнати».

Антанта виникла в противагу імперіалістичному блоку Німеччини, Австро-Угорщини та Італії. Метою цих союзів було остаточне переділення світу. Ряд суперечностей існувало й між країнами Антанти. Тому сатирич пише, що вона «народилася кволюю, худенькою, бліденькою». З початком імперіалістичної війни Антанта починає міцніти. Німеччина, яка розпочала війну, фактично відіграла позитивну роль у дальшому об'єднанні сил Антанти. Добре розуміючи це, Остап Вишня пише: «...щоб трішки оживити її (Антанту.— *І. Д.*) ...штучне дихання проробляв» німецький фельдмаршал, пізніше президент Німеччини, монархіст та реакціонер Пауль фон Гінденбург, якого письменник іронічно називає «лікарем» Антанти.

В 1917 році «захворіла» Антанта. Велика Жовтнева соціалістична революція відірвала від неї Росію. Ця «хвороба» переросла в антирадянську воєнну агресію. Натхненником її став реакційний американський політичний діяч, в той час президент Сполучених Штатів Америки, Вудро Вільсон. Це він незабаром після Жовтневої революції в Росії та листопадової (1918 р.) революції в Німеччині висунув демагогічну програму миру, яка складалася з горезвісних 14 пунктів. Остап Вишня, висміюючи це маскування заокеанського хижака під миролюбність, пише:

«Головний управитель її (Антанти.— *І. Д.*), Вільсоном прозивається, так аж 14 пунктів пустив націям на втіху.

П'ятнадцятого так і не видумав. Хоть і зараз ще, кажуть, лежить та в лобі колупається. Виколупати п'ятнадцятого хоче».

Крім Вільсона, був ще в Антанти «помічник-управитель — Клемансо», який в листопаді 1917 року очолив французький уряд, ставши одночасно військовим міністром. Це він, Жорж-Бенжамен Клемансо, активцю підтримував всі антирадянські контрреволюційні

сили, а в 1919 році організував інтервенцію на Чорноморському узбережжі.

Молода Радянська республіка вистояла й перемогла в боротьбі з силами Антанти. Зазнали поразки підтримані імперіалістичними державами білогвардійські банди, не допомогло створення та озброєння контрреволюційної Добровольчої армії, запровадження економічної блокади («За останній час хворіть тьотя стала. Часто чахикає блокадами, завелися в голові добровольці. Чухається весь час, нервується»). Не дали Антанті бажаних наслідків і три антирадянські військові походи.

Письменник яскраво показав всенародну боротьбу проти Антанти. Селянин, безіменний герой останньої частини твору, твердо заявляє, що він Антанти аж нітрохи не боїться і зрештою її переможе. Це пророкування Остапа Вишні справдилося. В 1920 р. Антанта зазнала остаточної поразки.

Шалланд.— Остап Вишня тут має на увазі відомих французьких книговидавців Жерве Шарпантьє (1805—1871) та його сина Жоржа Шарпантьє, які видали серію книг, відому під назвою «Бібліотека» (понад 400 томів), а також організували періодичне видання «Revue nationale». В їх виданнях вийшло ряд лінгвістичних словників.

Друкується за газетним текстом.

«Художня» критика. Вперше надруковано в кам'янець-подільській газеті «Трудова громада» 3 грудня 1919 року. В збірці твір не включався.

В 1918 р. у видавництві товариства «Грунт» (Київ) вийшла книга українського поета-футуриста Михайла Семенка «Перо дається» (Фрагменти. Інтимні поезії). Вона викликала різкий осуд громадськості. Ці настрої читачів і відбив Остап Вишня у своїй гуморесці, яка поклала початок його оригінальним літературним усмішкам.

М. Семенко (1892—1939) — войовничий футурист. В 1924 р. видав книгу «Кобзар», в якій, протиставляючи себе Шевченкові, зводив брудний наклеп на великого поета.

Друкується за газетним текстом.

Чудака, їй-богу! Надруковано вперше в газеті «Селянська правда» 22 липня 1921 р. Під цим твором вперше зустрічаємо підпис «Вишня Остап».

Друкується за газетним текстом.

«Діли небесні». Вперше надруковано в журналі «Червоний перець», № 1 за 1922 р., стор. 10—13. Потім твір включався в такі видання: «Діли небесні» (Гуморески), Х., «Книгоспілка», 1923 р. (Бібліотека «Книгоспілки». Серія гумору та сатири, № 4); та ж збірка, видання 2-е, Х.—К., «Книгоспілка», 1925 р.; видання 3-е, Х., «Книгоспілка», 1925 р.; видання 4-е, Х., «Книгоспілка», 1927 р.; видання 5-е, Х., «Книгоспілка», 1929 р.; збірка «Діли небесні», Х., «Радянський селянин», 1926 р.; «Усмішки в 4-х томах», т. 3, Х., Держвидав України, 1928 та 1930 рр. (Далі при посилянні на це видання будемо вказувати: «Усмішки в 4-х томах», том, сторінка).

В перекладі на російську мову гумореску надруковано в збірнику «Українізуємося», Л., «Мысль», 1928 р.

У творі йдеться про тривогу, що охопила «небесну канцелярію» в зв'язку з розколом та занепадом православної церкви.

Після Лютневої революції 1917 року православна церква шукає шляхів збереження старих порядків, шляхів протистояння наро-

станню революційної бурі. Одним із заходів, спрямованих на це, було встановлення в Росії патріархату. З цією метою в серпні 1917 року в Москві було скликано Всеросійський собор православного духовенства. На ньому всеросійським патріархом був обраний московський митрополит Тихон (Белавін). Це дало змогу стати російській церкві автокефальною, тобто самостійною, незалежною від константинопольського патріархату, як було до того.

В період Великої Жовтневої соціалістичної революції та громадянської війни патріарх Тихон став на бік контрреволюції. Він був натхненником збройної боротьби проти молодого Радянського республіки. Під виглядом захисту церкви патріарх та іже з ним одурманювали людей, зводили брехні та наклепи на революцію. Церковники, і в першу чергу патріарх Тихон, підтримували й допомагали матеріально Колчаку і Врангелю, Денікіну й Юденичу та іншим катам трудового народу. Згодом патріарх Тихон зрозумів марність дальшої боротьби проти радянської влади і подав заяву у Верховний Суд СРСР, в якій розкаювався у своїй контрреволюційній діяльності.

Канони, прийняті Всеросійським собором російської православної церкви, викликали значні розходження й суперечності серед служителів православної церкви і зокрема серед церковників вищої ієрархії. Внаслідок цього на Україні було проголошено свою автокефальну церкву, з'являються так звана «православна жива» і «православна нова» церкви. Кожна з них, всупереч тихонівцям, оголошує себе верховною. Про це й пише Остап Вишня: «Полеги ще на Україну. Там так само *верховна є* (підкреслення моє.— І. Д.). Може, там пощастить».

Про ці ж самостійні, верховні церкви згадує письменник у фейлетоні «Кабаре» («Була церква нежива, монашеська...», «Вишикувалися оновлені», тобто ті, що прийняли канони нової церкви).

Іх ще письменник називає «новою групою».

Згадується також і «жива» і «свободна» церква у гуморесці «Про Бахмутського, про Укрторг, про Вукоопспілку і про інших, іже імена їхні ти, господи, й сам не знаєш та в ряді інших творів.

«*Серп і молот*» — завод сільськогосподарського машинобудування в Харкові.

Друкується за текстом журналу.

Страшний суд. Вперше надруковано в журналі «Червоний перець», 1922 р., № 2, стор. 3—4. Потім твір було включено до збірки «Діли небесні» (Гуморески), Х., «Книгоспілка», 1923 р. (Бібліотека «Книгоспілки». Серія гумору та сатири, № 4), а також у всі перевидання цієї книги. Твір ввійшов у чотиритомне видання — «Усмішки в 4-х томах», т. 3, 1928 та 1930 рр.; у видання «Твори в 2-х томах», т. 1, К., Держлітвидав, 1956 р. та в збірку «Самі тобі чудеса!» Гуморески, К., Держлітвидав, 1957 р.

В перекладі на російську мову твір включено до збірки «Українизуємся», Л., «Мисль», 1928 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, К., Держлітвидав, 1956 р., стор. 91—92. (Далі при посиланні на це видання будемо вказувати: «Твори в 2-х томах», том, сторінка).

Про автокефальну церкву див. примітку до твору «Діли небесні».

Над преріями плачу (Замість рецензії). Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 16 серпня 1922 року. В окремі видання твір не включався.

Ця гумореска спрямована проти футуристичних творів Гео (Юрія) Шкурупія, який в 1922 році видав книгу поезій під назвою «Психотези. Вітрина третя». «Психотези» — то «на десять літ запізнилася епатація, що її тепер чути не дужче, ніж цвіркуна в гарматній стрільнині», — писав один з рецензентів про цю книгу. З такою ж міркою підходить до оцінки поетичного доробку Гео Шкурупія і Остап Вишня. Він їдко висміює псевдоноваторство в літературі, відстоює мистецтво великої життєвої правди та високої художньої майстерності.

Друкується за газетним текстом.

Лист із села. На початку серпня 1922 року Остап Вишня як кореспондент «Червоного перцю» виїхав у відрядження в сільські райони. Він побачив там куркульське засилля, безкультур'я, темряву. Та разом з тим письменник помітив нове в житті радянського села, яке відчуло й пізнало волю. Село набиралося сили, ставало на рейки колективного господарювання. Біднота твердо стояла на боці радянської влади, з ненавистю згадувала старий поміщицький лад.

Внаслідок цього відрядження з'явилося чотири «Листи із села», які друкувались на сторінках газети «Вісті ВУЦВК» 6, 11, 15 та 18 серпня 1922 року.

Пропонуємо читачам найцікавіший четвертий лист. Друкується за газетним текстом.

Песталоцці, Йозанн-Генріх (1746—1827) — видатний швейцарський педагог-демократ.

Монтесорі, Марія (1870—1952) — італійський реакційний педагог. В основі її поглядів лежали космополітичні ідеї виховання «громадянина світу».

«Соцвих уже почав тези писати». — Мається на увазі відділ соціального виховання Народного комісаріату освіти, який займався вихованням підлітків та молоді.

Ще як сельбудів не було. Первісна назва твору «Ще як спілки не було». Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 3 вересня 1922 року. Включаючи твір до збірки «Кому веселе, а кому й сумне» (Гуморески про культурне будівництво), Х., «Червоний шлях», 1924 р. (Бібліотека селянина. Серія красного письменства, за редакцією С. Пилипенка, № 27), письменник змінив назву. Гумореска включалась в усі наступні видання збірки «Кому веселе, а кому й сумне». Вона опублікована в книзі «Усмішки в 4-х томах», т. 2, 1928 та 1930 рр., у виданні «Твори в 2-х томах», т. 1 та в книзі «Усмішки», Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, стор. 63—64.

Кабаре. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК», 15 вересня 1922 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Чорне духівництво — священнослужителі монастирів, звідси й назва «чорна» церква, або «нежива, монашеська».

Біле духівництво — священнослужителі парафіяльної церкви, звідси й назва «біла» церква.

Про автокефальну та «живу» церкву див. примітку до гуморески «Діли небесні».

У школі. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 22 вересня 1922 р. В 1957 р. твір опубліковано в збірці «Привіт! Привіт!», стор. 10—11. За цим текстом і подається.

Кутенов, О. С. — царський генерал, білоемігрант.

Галліполі — італійське місто на березі затоки Таранто.

Про Бахмутського, про Укрторг, про Вукоопспілку і про інших, іже імена їхні ти, господи, й сам не знаєш. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК», 3 жовтня 1922 р. В окремі збірки твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Про автокефальну, «живу» та інші церкви див. примітку до гуморески «Діли небесні».

Буткевич — католицький священнослужитель, якого радянське правосуддя засудило до страти за контрреволюційну діяльність.

Нафанііл — харківський архієпископ, контрреволюціонер, притягнутий радянською владою до відповідальності за переховування церковних цінностей, що збирались у фонд допомоги голодуючим.

Темрога mutantur. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 4 жовтня 1922 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Про протоки. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 12 жовтня 1922 р. В окремі збірки твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Спеціально дворянський. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 13 жовтня 1922 р. В окремі видання твір не включався. В 1957 р. гумореска була передрукована в журналі «Дніпро», № 11. Друкується за газетним текстом.

«...з Станіславом у петельці». — Станіслав — російський дожовтнівський орден «святого» Станіслава. Ці ордени були трьох ступенів і призначались як нагорода дворянам.

Про «Южбіро всеподякондякпаламар» ВЦСПС. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК», 18 жовтня 1922 р. Гумореска включалася в збірку «Діли небесні» (Гуморески), X, «Книгоспілка», 1923 р. (Бібліотека «Книгоспілки». Серія гумору та сатири, № 4) та в наступні видання цієї книги. Ввійшла гумореска до збірки «Усмішки в 4-х томах», т. 3, 1928 та 1930 рр.

Друкується за текстом видання «Усмішки в 4-х томах», т. 3, стор. 140—141.

«Кустарі». Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 21 жовтня 1922 року. В окремі збірки твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Приїдіте, посліднее цілуваніе...» Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 24 жовтня 1922 р. До окремих видань твір не включався.

Фейлетон «Приїдіте, посліднее цілуваніе...» є надзвичайно оперативним відгуком письменника на телеграмне повідомлення про відставку з поста прем'єр-міністра коаліційного консервативно-ліберального англійського уряду Ллойд-Джорджа. Відставка була наслідком краху внутріполітичного, міжнародного та імперського курсу Ллойд-Джорджа.

Друкується за газетним текстом.

Про «сестриць та братців». Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 29 жовтня 1922 р. До окремих збірок твір не включався. Друкується за газетним текстом.

В двадцяті роки священнослужителі, щоб утримати при церкві релігійних людей, вдаються до ряду організаційних заходів. Вони утворюють спілки «сестричок» та «братчиків», організують «цер-

ковні громади» з виборною радою, каси взаємодопомоги, хори і т. д. Про таку спілку «сестричок» — «сестрицтво» — йде мова в цьому фейлетоні.

Про виконками культурні та про миші літературні. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 1 листопада 1922 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Що скоїлося в Італії. (Популяризація). Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 2 листопада 1922 р. В окремі збірки твір не включався.

Фейлетон «Що скоїлося в Італії» є відгуком на політичні події, що відбувалися в Італії наприкінці жовтня 1922 р. Саме тоді Беніто Муссоліні, підтриманий та захоочений крупними монополістами та королівським двором, інсценізував «похід на Рим», захопив владу, встановивши фашистську диктатуру.

Остап Вишня одним із перших і в радянській, і в світовій літературі звернув увагу на цю замасковану інсценізацію, на прихід до влади матерого фашиста, на його антинародні дії. Письменник виразно показав, які сили підтримували Муссоліні:

«Король кинувся до Муссоліні в обійми.

Муссоліні кинувся до короля в обійми.

Та й зчепилися».

А далі йшла точна вказівка на те, проти кого спрямована фашистська диктатура:

«З понеділка на тім тижні різатимуть комуністів».

Друкується за газетним текстом.

Муссоліні править. (Переклад з фашистської італійської мови). Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 3 листопада 1922 р. В окремі видання твір не включався.

Цей політичний фейлетон є своєрідним продовженням попереднього («Що скоїлося в Італії»). Письменник говорить про перші дні фашистської диктатури в Італії.

Сфорца, Карл (1872—1952) — був міністром закордонних справ Італії, в період, про який йде мова у творі, — посол у Франції.

Друкується за газетним текстом.

«Робітниче законодавство». Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 16 листопада 1922 р. В окремі видання твір не включався.

«Руль» — газета білоемігрантів-кадетів, видавалася в Берліні.

«Танк» — французька буржуазна газета.

Друкується за газетним текстом.

Умовив. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 18 листопада 1922 р. В окремі видання твір не включався.

У фейлетоні йдеться про боротьбу турецького народу проти свавілля Антанти.

1 листопада 1922 року в м. Анкарі було скликано Великі національні збори, які прийняли рішення детронізувати султана Махмуда VI, який фактично продався Антанті та був іграшкою в її руках.

Султан, підтримуваний Англією і зокрема генералом Гарітоном, командуючим збройними силами союзників в Константинополі, не хотів визнавати цієї постанови. Він заявляв, що «ні в якому разі не зречеться престолу, бо вважає себе за найвищу голову серед 500 мільйонів мусульманів» («Вісті ВУЦВК», 14/XI 1922 р.).

Та сили народу перемогли. Султан змушений був зректися престолу, тим самим влада переходила до Великих національних збо-

рів, а держави Антанти позбавлялись всякого впливу на політичне життя в країні. Газети повідомляли, що переконати султана в необхідності зречення престолу вдалося Тевфік-паші — великому константинопольському візирі.

Друкується за газетним текстом.

«З'їзд». Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 6 грудня 1922 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

16 листопада 1922 року в Парижі відбувся з'їзд російських монархістів-білоемігрантів. В його роботі взяли участь митрополити та архієреї, генерали та царські міністри, колишні члени Державної думи і т. д. З промовама на з'їзді виступили Антоній (Храповицький) — митрополит Київський і Галицький, глава Російського закордонного синоду й вищого російського церковного управління за кордоном, та Н. Є. Марков — колишній член Державної думи, чорносотенець. Уривки з їх виступів письменник взяв епіграфом до свого фейлетону.

Трепов — царський міністр, чорносотенець, один із лідерів контрреволюційної білої еміграції.

«Усипка, утечка, усушка й утруска». (Теорія). Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 24 грудня 1922 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Уркварт — «ще одно слово на «у». Його письменник прирівнює до великого зла нашого життя — усипки, утечки, усушки й утруски, а насправді — розбазарювання та розкрадання народного добра. Він закликає ліквідувати те зло, дати й йому коліном і викинути геть, як це зробили радянські люди з Леслі Урквартом — англійським мільйонером, колишнім директором правління Російсько-Азіатського банку і власником золотих приїсків та підприємств в Сибіру й на Уралі.

Благбаз — Благовіщенський базар у Харкові.

Дружні поради. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 27 грудня 1922 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«*І тоді спільно, гуртом, колективно, купую чхемо на всі Гааги, Генуї, Лозанни і т. д., і т. д.*» — Тут письменник має на увазі конференції країн Антанти, що в ті часи проводились у згаданих містах і носили антирадянський, імперіалістичний характер.

За дітей. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 28 грудня 1922 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Щаслива людина. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 12 січня 1923 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Певний спосіб. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 27 січня 1923 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Автокефальний піп — священнослужитель української православної автокефальної церкви.

Тихонівський піп — священнослужитель, прибічник російської православної автокефальної церкви, яку називали тихонівською за ім'ям патріарха Тихона. Про патріарха Тихона див. примітку до гоморески «Діли небесні».

Страхіття. Вперше видруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 1 лю-

того 1923 р. Гумореска ввійшла до збірки «Кому веселе, а кому й сумне» (Гуморески про культурне будівництво), X., «Червоний шлях», 1924 р., в друге видання цієї збірки 1925 р., а також в третє та четверте видання (з додатком нових гуморесок), що були здійснені в 1927 р., X., Держвидав України.

У 1928 році вийшла окрема збірка «Страхіття та інші оповідання», X., Держвидав України. Ця книжка була двічі перевидана в 1929 році. Гумореска без текстуальних змін передрукована у виданні «Усмішки в 4-х томах», т. 2, 1928 та 1930 рр., а також у збірнику «Твори в 2-х томах», т. 1.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, стор. 83—84.

Антанта — значить згода. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 18 лютого 1923 р. В окремій збірці твір не включався. Друкується за газетним текстом.

В основу фейлетону покладено суперечності між країнами Антанти — Англією та Францією. Згідно Версальського мирного договору лівобережжя Рейну було окуповане бельгійськими, англійськими, американськими та французькими військами. В англійську зону окупації входив кельнський залізничний вузол, який сполучав Рурський вугільний басейн, окупований Францією, і рейнське лівобережжя. З певних політичних міркувань англійські окупаційні війська закрили свою зону, заборонили перевозку Францією вугілля через Кельн. З метою подолання цього конфлікту до Лондона вихала для ведення переговорів французька делегація.

Антанта — значить згода. Та справжню суть цієї згоди розкриває Остап Вишня своїм фейлетоном.

Пісочок. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 23 лютого 1923 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Русский инвалид» — російська дожовтнева газета, виходила з 1813 року.

Заплуталась божа справа. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 2 березня 1923 р. Гумореска ввійшла до збірки «Діли небесні» (Гуморески), X., «Книгоспілка», 1923 р. та в наступні видання цієї книги: 2-е — 1925 р.; 3-є — 1925 р.; 4-е — 1927 р.; 5-е — 1929 р., а також включалась у вибране «Усмішки в 4-х томах», т. 3, 1928 та 1930 рр. Друкується за газетним текстом.

Про автокефальну, «живу, народну», «мертву» та інші церкви, а також патріарха Тихона див. примітку до гуморески «Діли небесні».

Тантьема — додаткова винагорода.

Василь (Липківський) — київський єпископ, що став ініціатором створення нової української автокефальної церкви, яка відома під назвою «липківської», чи «липківщини».

«Благодать з Москви!» — Мається на увазі, що всі ідейні настанови священнослужителям ішли з Москви від патріарха Тихона.

Яка невдячність? Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 4 березня 1923 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Патріарх російської православної церкви Тихон був запеклим ворогом радянської влади, організатором контрреволюційних виступів, провокацій і т. д. Цікаво зазначити, що всеукраїнська

передсоборна нарада, що відбулася 11—15 листопада 1924 р., в своєму рішенні про «тихонівщину» писала:

«Тихонівщина» по самій своїй природі є явище не стільки церковне, скільки політичне...»

Радянське правосуддя притягло до відповідальності матерого контрреволюціонера. На захист Тихона стали його однодумці, зокрема фінляндський архієпископ Сергій, який звернувся з посланням до урядів ряду імпералістичних країн.

Бо то ж таки папа, а то Анатоль Франс. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 6 березня 1923 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Франс, Анатоль (1844—1924) — всесвітньовідомий французький письменник.

Пора вже. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 8 березня 1923 р. Твір друкувався також у збірці «Діли небесні» (Гуморески), Х., «Книгоспілка», 1923 р., та в наступних виданнях цієї книги. Ввійшов він до видання «Усмішки в 4-х томах», т. 3, 1928 та 1930 рр.

В перекладі на російську мову опублікована гумореска у виданні «Рассказы», Л., 1926 р. (Юмористическая иллюстрированная библиотека журнала «Смехач»).

В газетному тексті в підзаголовку до твору зазначено: «Дискусійний». В подальших виданнях цей підзаголовок знято.

Друкується за газетним текстом.

Ейнштейн, Альберт (1879—1955) — один із найвидатніших фізиків-теоретиків.

Штейнах, Ейген — відомий австрійський фізіолог.

Та й борись!.. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 10 березня 1923 р. Твір увійшов до збірки «Кому веселе, а кому й сумне» (Гуморески про культурне будівництво), Х., «Червоний шлях», 1924 р. та в наступні видання цієї збірки — 1925 та 1927 рр. Друкувався також у виданнях «Усмішки в 4-х томах», т. 2, 1928 та 1930 рр. та «Твори в 2-х томах», т. 1, стор. 102—103. Друкується за текстом цього видання.

«Бухгалтера». Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 16 березня 1923 р. В окремі збірки твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Цеп на Муссоліні. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 24 березня 1923 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Нове время» — білоемігрантська, контрреволюційна газета.

Стара штука. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 25 березня 1923 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«А тепер і грошки різних років, і банкноти, і товари, й залізні, й машинні карбованці».— Автор має на увазі боротьбу партії за стабілізацію радянського карбованця. Тут і випуск грошових знаків (див. примітку до гуморески «Усе зрозуміло») та банкнотів (банківських білетів), і висування того чи іншого товару на положення грошей, і випуск металевої чеканки червінців, транспортних сертифікатів (позичкових фінансових зобов'язань із зображенням залізничного пасажирського состава) та ряд інших заходів. У зв'язку з постійним знеціненням грошзнаків був введений у вжиток так званий товарний карбованець — умовна облікова грошова

одиниця, що дорівнювала по купівельній спроможності золотому карбованцю царської Росії 1913 року. В Радянському Союзі в 1919—1922 рр. товарний карбованець застосовувався для господарських розрахунків. Ним визначалася заробітна плата, кошторисні асигнування по державному бюджету.

В той час умовні облікові грошові одиниці мали великі промислові підприємства, кооперативні об'єднання, трести, установи. Так, у вугільній промисловості умовною грошовою одиницею було жито, звідки «житній карбованець», чи «житні гроші», у легкій промисловості — ситець, звідси «ситцевий карбованець», в металообробній промисловості були «залізні гроші», в машинобудівній — «машинові» і т. д. Про ці умовні грошові одиниці і йдеться в гурмресці.

А що робити? Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 31 березня 1923 р. Твір був опублікований у збірці «Діли небесні» (Гуморески), Х., «Книгоспілка», 1923 р. та в усіх перевиданнях цієї книги, а також у вибраному «Усмішки в 4-х томах», т. 3, 1928 та 1930 рр. Друкується за газетним текстом.

Рака — масивний металевий лар, в якому зберігали останки «святих».

Дикирія — свічник-двійник.

Трикурія — свічник-трійник.

Не займайте, хай йому хрін! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 1 квітня 1923 р. Твір вміщено також у збірці «Діли небесні». (Гуморески), Х., «Книгоспілка», 1923 р., та в усіх перевиданнях цієї книги, а також у вибраному «Усмішки в 4-х томах», том 3, 1928—1930 рр. Друкується за газетним текстом.

Матеріалом для написання твору послужив судовий процес над католицькими священнослужителями-контрреволюціонерами, зокрема над єпископом Яном Цепляком та прелатом Костянтином Буткевичем (див. фейлетон «Про Бахмутського, про Укрторг, про Вукоопспілку і про інших, іже імена їхні ти, господи, й сам не знаєш» та примітку до нього). Суд відбувався 21—26 березня 1923 року і виніс вирок: Я. Цепляка та К. Буткевича за керівництво контрреволюційними бандами, за підлив моці диктатури пролетаріату, за провокації — розстріляти. Інших ксьондзів було покарано ув'язненням. Після суду Цепляк та Буткевич подали в Президію ВЦВК прохання про помилування. Президія ВЦВК постановила: єпископа Цепляка помилувати, замінивши смертну кару десятирічним ув'язненням із суворою ізоляцією, а Буткевичу в помилуванні було відмовлено.

Цей вирок викликав скажену свистопляску реакційних кіл імпералістичних держав. Почалась вона з Іспанії. Потім протест радянському уряду заявлює духовництво Франції, рабини Америки, архієпископ кентерберійський, а глава англійської торговельної місії в Москві Р. М. Ходжонс 30 березня надіслав народному комісарові в іноземних справах Георгію Чичеріну ноту, в якій вимагав звільнення контрреволюціонерів.

По-іншому на цей процес реагували радянські люди. В газеті «Правда» (31 березня 1923 р.) з цікавою статтю виступив робітник Ф. Федотов, який від імені трудящих не тільки схвалював вирок, але й вимагав притягнути до відповідальності папу римського, як натхненника контрреволюції.

У відповідь на цю статтю Остап Вишня й написав фейлетон

«Не займайте, хай йому хрін!» Значимо, що в газетній та па-ступних редакціях твору вкралася помилка — замість Ф. Федотов надруковано Федотченко.

Усе зрозуміло. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 4 квітня 1923 р. Твір опублікований у збірці «Діли небесні» (Гуморески), Х., «Книгоспілка», 1923 р. та в усіх перевиданнях цієї книги, а також у вибраному «Усмішки в 4-х томах», т. 3, 1928 та 1930 рр.

В перекладі на російську мову гумореска надрукована в збір-нику «Рассказы». Л., 1926 (Юмористическая иллюстрированная би-блиотека журнала «Смехач»).

Друкується за газетним текстом.

«Благоволенієм» зветься грошзнаки 1923 року, пшениця, книши, мед, сушені грушки й курка».— Згадуючи грошзнаки 1923 р., автор має на увазі гроші, випущені в 1923 році. Історія їх така. В два-дцять роки партія та уряд провели ряд заходів по зміцненню гро-шового обігу в країні. В 1921 році було проведено перше пониження вартості паперових грошей (деномінація). Один карбованець нових грошей «грошзнак» обмінювався на 10 тисяч карбованців старого зразка. При другій деномінації один карбованець «грошзнак» зразка 1922 року обмінювався на 100 карбованців зразка 1921 року або на один мільйон старих грошей, випущених до першої деномі-нації. Такі ж грошові знаки були випущені і в 1923 році. Крім того, згідно декрету Раднаркому від 11 жовтня 1922 року, в обіг було випущено банківські білети (банкноти) вартістю 1, 2, 3, 5, 10 та 25 червінців. В 1924 році було закінчено проведення грошової реформи. Грошові знаки виходили з ужитку. В обіг ввійшли карбо-ванці та копійки. Грошові знаки 1923 року обмінювалися так: 1 карбованець казначейських білетів на 50 тисяч карбованців «грош-знаків».

3 царями нехарашо. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 22 квітня 1923 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Не гаразд, як виявляється, і з турецьким султаном».— Детро-нований султан змушений був утекти з Туреччини і шукати опіки в англійської влади (див. примітку до фейлетону «Умовив»).

Газета — дуже велике діло. Вперше надруковано в газеті «Се-лянська правда» 6 травня 1923 р. Твір було вміщено в збірці «Кому веселе, а кому й сумне» (Гуморески про культурне будівни-цтво), Х., «Червоний шлях», 1924 р. та в подальших перевиданнях цієї книги. В 1928 р. надруковано твір у збірнику «Усмішки, К., «Пролетарська правда», а також у вибраному «Усмішки в 4-х то-мах», т. 2, 1928 та 1930 рр. Друкується за газетним текстом.

А божа справа заплутується. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 11 травня 1923 р. В окремі видання твір не вклю-чався. Друкується за газетним текстом.

Карловицька російська православна єдина соборна і апостоль-ська церква, про яку йде мова у фейлетоні, — збіговисько білоемі-грантської контрреволюції. Виникла вона в 1919 році на соборі у Ставрополі. Тоді було створено так званий священний синод півдня Росії. Разом з розбитими білогвардійцями він перекочував за кор-дон і перейменувався на «Російський закордонний синод і вище російське церковне управління за кордоном». Очолив цей синод Антоній Храповицький — ідейний спільник патріарха Тихона, за-

пеклий контрреволюціонер, колишній митрополит галицький та київський. В листопаді 1921 р. ця група білоемігрантів скликала в м. Карловицях (Сербія) собор, який мав виразний антирадянський характер. На цьому соборі була затверджена так звана карловицька російська православна церква. Коли Тихон розкався перед радянським урядом у своїй контрреволюційній діяльності, то у відповідь на це синод карловицької церкви відлучив тихонівців від православ'я, як розкольників. А російська православна церква, позбавивши Тихона сану патріарха, в свою чергу відлучила від православ'я прихильників Антонія. Про це йде мова у фейлетоні.

Степанов (Скворцов-Степанов), І. І. (1870—1928) — видатний діяч Комуністичної партії, літератор та історик, активно виступав як войовничий атеїст.

Бедний, Дем'ян (літературний псевдонім Придворова Юхима Олексійовича) (1883—1945) — видатний російський радянський поет, пристрасний викривач релігії.

Рожицин, Валентин — популярний у 20-і роки російський письменник, активний автор журналу «Безбожник».

Відповідь на меморандум англійського його величества уряду. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 13 травня 1923 р. В окремій видання фейлетон не включався. Друкується за газетним текстом.

10 травня 1923 р. уряд Керзона надіслав ультимативну ноту урядові Радянського Союзу. За допомогою цього документа англійські імперіалісти прагнули «остаточно вирішити» справу про взаємовідносини, а насправді залякати радянський уряд своїми погрозами. Вони звинувачували радянську сторону в тому, що вона, мовляв, порушує торговельні угоди, веде антианглійську пропаганду в Персії, Афганістані та Індії, що радянські прикордонники незаконно затримують у Білому морі англійські траулери, що в Радянському Союзі переслідуються британські піддані, вчинено суд над священнослужителями і т. д. Згадувались і радянські ноти протесту з приводу втручання англійців у цей судовий процес.

Міністерство закордонних справ Радянського Союзу дало рішучу відсіч англійським імперіалістам, показало їх хижацькі паміри, висловило тверду віру в свою силу.

Обмін дипломатичними нотами послужив Остапу Вишні матеріалом для твору (про ноти уряду Великобританії з приводу засудження ксьондзів Цепляка та Буткевича див. у примітці до фейлетону «Не займайте, хай йому хрін!»).

Як Керзон у Білому морі рибу ловив і що з того всього може вийти. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 15 травня 1923 р. В окремій збірці твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Керзон, Джордж Натаніель (1859—1925) — англійський реакційний політичний діяч, один із лідерів партії консерваторів.

«Коли навіть поїде рибу з чужих ятерів витрушувати, так і тоді, як піймають, на весь світ кричить».— Автор має на увазі затримку нашими прикордонниками англійських траулерів, які, порушивши радянські морські кордони та знехтувавши міжнародні угоди, виловлювали рибу в Білому морі. З приводу цього інциденту Керзон надіслав радянському уряду ультимативну ноту.

У цій ноті говорилося також про те, ніби Радянський Союз провадив антианглійську пропаганду в Персії, Афганістані, Індії.

Автор тонко іронізує з цих вигадок: «...он у Персії та в Індії ваші дипломати революцію здійсмають».

«...Ви он ксьондзів порозстрілювали...» — Див. примітку до фейлетону «Не займайте, хай йому хрін!».

«...Ви британських підданих у Москві позасуджували.» — Дійсно, в Радянському Союзі було засуджено до розстрілу двох англійських підданих — Дейвісона та Стен-Гардінга, які займалися шпигунством і завдали великої шкоди Радянській республіці.

Воровський В. В. (1871—1923) — видатний діяч Комуністичної партії, підступно вбитий в травні 1923 року на Лозаннській конференції.

«Государиться»... Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 24 травня 1923 р. В окремому виданні твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Гурко — царський міністр, чорносотенець, білоемігрант.

Як я рибу ловив. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 30 травня 1923 р. Гумореска включалася в ряд збірок. Її опубліковано в книзі «Вишневі усмішки (сільські)», Х.—К., «Книгоспілка», 1924 р. та в перевиданнях 1924, 1925 та 1927 рр. В 1928 році вона включається до збірника «Вибрані твори», Х.—К., «Книгоспілка», та в 1930 р. у друге видання цього збірника. Надрукована усмішка у вибраному «Усмішки в 4-х томах», т. 1, 1928 та 1930 рр., а також у виданні «Твори в 2-х томах», т. 1.

В перекладі на російську мову усмішка надрукована в збірниках «Рассказы», Л., 1926 р. (Юмористическая иллюстрированная библиотека журнала «Смеяч») та «Украинизуемся», Л., «Мысль», 1928 р. В перекладі на єврейську мову опублікована у збірнику «Усмішки», Х., 1929. Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, стор. 149—151.

Страшні бої почалися! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 2 червня 1923 р. В окремому виданні твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Автокефалісти — прибічники так званої української автокефальної церкви.

Тихонівці — прибічники патріарха Тихона. Про це див. примітку до гуморески «Діли небесні».

«Історія після «Історії однієї історії». Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 13 липня 1923 р. В окремому виданні твір включався декілька разів. В 1924 р. він був вміщений у збірці «Ану, хлопці, не піддайсь!» (Гуморески про сільське господарство), К., «Червоний шлях», а також у перевиданнях цієї книги — 1925 р., 1927 р., в 3-му виданні з додатком нових гуморесок (Х., Держвидав України) та в 4-му виданні цього ж року. В 1928 та 1929 рр. вийшли окремі збірки «Про дядька Панаса та інші оповідання» (К., Держвидав України); сюди також увійшла ця гумореска.

Друкується за газетним текстом.

Церква на гастролях. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 18 липня 1923 р. В окремому виданні твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Матеріалом для фейлетону послужили «гастролі» архімандрита Введенського, одного із лідерів так званої «живої церкви»; у Київському драматичному театрі Введенський виступив з двома

лекціями, в яких викривав тихонівців і захищав «живу» церкву («Вісті ВУЦВК», 18 липня 1923 р.).

Походження світу. Вперше надруковано в журналі «Знаття», 1923, № 13, стор. 27—28 з підзаголовком «Наукова праця. Власне, науково-популярна». Твір включався в такі видання: «Кому веселе, а кому й сумне». (Гуморески про культурне будівництво), Х., «Червоний шлях», 1924 р.; «Походження світу», Х., Держвидав України, 1927 р.; «Походження світу та інші оповідання», К., Держвидав України, 1928 р. та в два наступні перевидання збірки 1929 р.; «Походження світу», Х., «Український робітник», 1929 р.; «Самі тобі чудеса!» Гуморески, К., Держлітвидав України, 1957 р.; «Вишневі усмішки». Вибрані гуморески та фейлетони (1921—1955 рр.), К., Держлітвидав України, 1960 р.; у вибране «Усмішки в 4-х томах», т. 2, 1928 та 1930 рр.; «Усмішки в 2-х томах», т. 2, К., Держвидав України, 1929 р.; «Твори в 2-х томах», т. 1; «Привіт! Привіт!».

В перекладі на російську мову під заголовком «Сотворение мира» твір включено до збірок «Украинский юмор» (Рассказы), Л., «Красная газета», 1927 р., «Библиотека журнала «Бегемот», № 57) та «Украинизуемся», Л., «Мысль», 1928 р.

Готуючи гумореску до двотомного видання 1956 р., Остап Вишня зробив деякі виправлення і в кінці твору вказав на час написання та переробки: «1923—1956 рр.». Цей варіант опубліковано в газеті «Радянська Буковина» 6 вересня 1957 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, стор. 85—87.

ВИШНЕВІ УСМІШКИ СІЛЬСЬКІ

«Вишневі усмішки (сільські)» окремою книгою вийшли в 1924 році (Х.—К., «Книгоспілка», Бібліотека «Книгоспілки». Серія сатири й гумору, № 7). До збірки входило 16 усмішок. Більшість із них витримали іспит часом і сьогодні є бойовими та злободенними творами. Деякі усмішки в післявоєнний період автор переробив.

Збірка «Вишневі усмішки (сільські)» витримала 4 видання. Вона повністю вийшла до вибраного «Усмішки в 4-х томах», 1928 та 1930 рр. Значна кількість творів друкувалася в серії так званої «копійчаної бібліотеки»; вони перекладались на російську та єврейську мови. В післявоєнний період гуморески із збірки «Вишневі усмішки (сільські)» друкувалися у вибраному «Твори в 2-х томах», у збірках «Привіт! Привіт!» та «Усмішки», Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р.

Подорожні враження. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 23 червня 1923 р. під заголовком «Подорожні враження (Вишневі усмішки сільські)». Цією гуморескою було покладено початок улюбленому жанру гумористичної творчості Остапа Вишні — усмішці. Незабаром з'являються «Вишневі усмішки» кооперативні, кримські, мисливські і т. д. До цієї гуморески Остап Вишня порізноmu визначав жанр своїх творів — фейлетон («Демократичні реформи Денкіна»), науковий вислід («Антанта»), метелик («Що таке орієнтація і як від неї боронитися»), астрологічно-політичний нарис («Дипломатія»), легенда («Кара божа»), конспект драми («Політика цін»), реп'яшки («Революційний райвиконком»), вірш у прозі («Зори грядущого») і т. д. Та жоден з цих жанрів не став

основним і визначальним у творчій біографії Остапа Вишні. Тільки «Вишневі усмішки», які беруть початок свого жанрового визначення з «Подорожніх вражень», принесли світову славу й визнання українському гумористові.

Усмішка «Подорожні враження» була надрукована у збірці «Вишневі усмішки (сільські)», Х.—К., «Книгоспілка», 1924 р. та в її перевиданнях, у вибраному «Усмішки в 4-х томах», т. 1, 1928 та 1930 рр.

У перекладі на російську мову твір друкувався в збірниках «Рассказы», Л., 1926 р. («Юмористическая иллюстрированная библиотека журнала «Смехач»), «Украинизуемся», Л., «Мысль», 1928 р. В перекладі на єврейську мову — у збірнику «Усмішки», Х., 1929 р.

Цикл гуморесок «Вишневі усмішки сільські» був наслідком поїздки Остапа Вишні в сільські райони як власного кореспондента газети «Вісті ВУЦВК» (тому й твір починається: «Традиційно почнемо. Як і всякий порядний «власний кореспондент»). Письменник поринув у вир життя, побачив темряву, безкультур'я, забобонність післяжовтневого українського села, яке «обработки требует», і правдиво відбив це у своїх творах. Усмішки розповідають про недоліки нашого життя, про ту спадщину, яку залишила нам царська Росія, але вони далекі від песимізму, автор твердо вірить у великі можливості соціалістичного ладу, у швидку перебудову села.

«Я думаю про свою печінку, про англійський ультиматум...» — Про англійський ультиматум див. примітку до фейлетону «Відповідь на меморандум англійського його величества уряду».

Друкується за газетним текстом.

«Земля обработки требует». Вперше надруковано в журналі «Сільськогосподарський пролетар», 1923, № 5, стор. 48—49. Твір включався у збірки: «Вишневі усмішки (сільські)», Х.—К., «Книгоспілка», 1924 р. та в наступні видання 1924, 1925 та 1927 рр.; «Сійся, родися, жито, пшениця...» (Усмішки), Х., «Радянське село», 1929 р.; у вибране «Усмішки в 4-х томах», т. 1, 1928 та 1930 рр. та «Твори в 2-х томах», т. 1; «Усмішки», Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р.

У перекладі на російську мову твір опубліковано в збірці «Украинизуемся», Л., «Мысль», 1928 р. В перекладі на єврейську мову — у збірці «Усмішки», Х., 1929 р.

«Сто п'ятдесят отих лимонів у спалком oddай...» — Лимонами в селі називали грошові знаки випуску 1921 р. (від слова «мільйон»; мільйонами велись тоді, в час знецінення грошей, всі розрахунки). Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, стор. 29—30.

«Отакі в нас колись були на селі клуби». Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК», 29 червня 1923 р. під назвою «Головполітосвіта» з підзаголовком «Вишневі усмішки (сільські)». Усмішка включалася в такі збірки: «Вишневі усмішки (сільські)», Х.—К., «Книгоспілка», 1924 р. та в перевидання цієї книги 1924, 1925 та 1927 рр.; «Сміх та жарти». Збірка гумору та сатири, Х., 1927 р.; «Вибрані твори», Х.—К., «Книгоспілка», 1928 р., в це ж видання 1930 р.; «Головполітосвіта» та інші оповідання, Х., Держвидав України, 1929 р.; у вибране «Усмішки в 4-х томах», т. 1, 1928 та 1930 рр.; «Твори в 2-х томах», т. 1; «Усмішки», Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р.

У перекладі на російську мову гумореска надрукована в збірках «Рассказы», Л., 1926 р. (Юмористическая иллюстрированная библиотека журнала «Смехач») та «Украинизуемся», Л., «Мысль», 1928 р. В перекладі на єврейську мову — у збірці «Усмішки», Х., 1929 р.

Друкуючи цю гумореску в двотомнику 1956 р., Остап Вишня значно її переробив. Перш за все він змінив назву «Головполітосвіта» на «Отакі в нас колись були на селі клуби» та в тексті «Головполітосвіта» — на «клуб». Змінено і ознаку часу — замість теперішнього скрізь минулий час: «працював клуб», «починалося завжди з польки» і т. д. Далі письменник пішов по лінії скорочення загальних та маловиразних місць. Від цього усмішка стала динамічнішою і більш естетично досконалою. Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, стор. 18—19.

«Жінвідділ». Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 1 липня 1923 р. з підзаголовком «Вишневі усмішки (сільські)». Гумореска включалася в такі збірки: «Вишневі усмішки (сільські)», Х.—К., «Книгоспілка», 1924 р. та в наступні видання цієї книги 1924, 1925 та 1927 рр.; «Про село» (Усмішки), Х., Держвидав України, 1929 р.; вибране «Усмішки в 4-х томах», т. 1, 1928 та 1930 рр.; «Твори в 2-х томах», т. 1; «Усмішки», Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р.

У перекладі на російську мову твір друкувався в збірнику «Рассказы», Л., 1926 р. (Юмористическая иллюстрированная библиотека журнала «Смехач»). В перекладі на єврейську мову — у збірці «Усмішки», Х., 1929 р.

Готуючи гумореску до перевидання в 1956 році, письменник зробив нову редакцію твору.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, стор. 26—28.

Як ми колись учились. Вперше надруковано в журналі «Сільськогосподарський пролетар», 1923, № 5, стор. 49—52, під назвою «Профос». Твір включався в такі збірки: «Вишневі усмішки (сільські)», Х.—К., «Книгоспілка», 1924 р. та в перевидання цієї книги 1924, 1925, 1927 рр.; «Вибрані твори», Х.—К., «Книгоспілка», 1928 р. та це ж видання 1930 р.; «Головполітосвіта» та інші оповідання, Х., Держвидав України, 1929 р.; «Про село» (Усмішки), Х., Держвидав України, 1929 р.; вибране «Усмішки в 4-х томах», т. 1, 1928 та 1930 рр.; «Твори в 2-х томах», т. 1; «Усмішки», Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р.

У перекладі на російську мову гумореска опублікована в збірках «Рассказы», Л., 1926 р. (Юмористическая иллюстрированная библиотека журнала «Смехач»), та «Украинизуемся», Л., «Мысль», 1928 р. В перекладі на єврейську мову — у збірнику «Усмішки», Х., 1929 р.

В останній авторизованій публікації цієї гуморески («Твори в 2-х томах», 1956 р.) в кінці її зазначено: «1923—1954 рр.». Це досить показово. У 1954 р. Остап Вишня ще раз повернувся до свого твору й значно його переробив. Перш за все автор змінив назву «Профос» (професіональна освіта) на «Як ми колись учились», а в тексті замість «професійна освіта» — «наша освіта». Змінено часові категорії: теперішній час — на минулий, зроблено значні скорочення.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, стор. 9—11.

«Село — книга». Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 6 липня 1923 р. з підзаголовком «Вишневі усмішки (сільські)». Заголовок твору взято в лапки, оскільки це назва кооперативного товариства, яке займалось розповсюдженням книги на селі. Гумореска включалася в такі збірки: «Вишневі усмішки (сільські)», Х.—К., «Книгоспілка», 1924 р. та в перевидання цієї книги 1924, 1925, 1927 рр., «Головополітосвіта» та інші оповідання», Х., Держвидав України, 1928 та 1929 рр.; «Про село» (Усмішки), Х., Держвидав України, 1929 р.; вибране «Усмішки в 4-х томах», т. 1, 1928 та 1930 рр.

У перекладі на російську мову гумореска опублікована в збірнику «Українізуємося», Л., «Мысль», 1929 р. В перекладі на єврейську мову — у збірнику «Усмішки», Х., 1929 р.

«Видання цих років найбільше» — автор має на увазі випуск паперових грошей, які в народі дістали назву «лимонів». Див. про це примітку до гуморески «Земля обработки требует».

«На всі б три читанки вистачило» — читанки для різних класів тодішньої школи.

Друкується за газетним текстом.

Мед. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 10 липня 1923 р. з визначенням жанру «гумореска» та вказівкою «Вишневі усмішки (сільські)». Твір включався в такі видання: «Вишневі усмішки (сільські)», Х.—К., «Книгоспілка», 1924 р. та в перевидання цієї книги 1924, 1925 та 1927 рр.; «Усмішки в 4-х томах», т. 1, 1928 та 1930 рр.; «Твори в 2-х томах», т. 1; «Усмішки», Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р.

У перекладі на російську мову твір опублікований в збірках — «Рассказы», Л., 1926 р. (Юмористическая иллюстрированная библиотека журнала «Смеяч») та «Українізуємося», Л., «Мысль», 1928 р. В перекладі на єврейську мову — в збірнику «Усмішки», Х., 1929 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, стор. 81—82.

Пропаші люди. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 14 липня 1923 р. Твір включався в такі збірки: «Вишневі усмішки (сільські)», Х.—К., «Книгоспілка», 1924 р. та в перевидання цієї книги 1924, 1925 та 1927 рр.; «Про село» (Усмішки), Х., Держвидав України, 1929 р., «Усмішки в 4-х томах», т. 1, 1928 та 1930 рр.

У перекладі на російську мову твір надрукований у збірнику «Рассказы», Л., 1926 р. (Юмористическая иллюстрированная библиотека журнала «Смеяч») під назвою «Погибшие люди» та в збірнику «Українізуємося», Л., «Мысль», 1928 р. під назвою «Пропашие люди». В перекладі на єврейську мову — в збірнику «Усмішки», Х., 1929 р.

Друкується за газетним текстом.

«Ох, і лікували нас...» Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 15 липня 1923 р. під назвою «Охорона народного здоров'я» з вказівкою «Вишневі усмішки (сільські)». Гумореска включалася в ряд збірників: «Вишневі усмішки (сільські)», Х.—К., «Книгоспілка», 1924 р., та в перевидання цієї книги 1924, 1925 та 1927 рр.; «Охорона народного здоров'я» та інші оповідання», Х., Держвидав України, 1928 р. та в два перевидання 1929 р.; «Про село» (Усмішки), Х., Держвидав України, 1929 р.; «Усмішки в 4-х томах», т. 1, 1928 та 1930 рр.; «Твори в 2-х томах», т. 1; «Привіт! Привіт!»; «Усмішки», Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р.

У перекладі на російську мову твір опублікований у збірці «Українізуємося», Л., «Мисль», 1928 р.

Готуючи гумореску до друку у виданні «Твори в 2-х томах», письменник змінив назву на «Ох, і лікували нас...», визначив дату розгортання дії твору «1921 рік...», почавши матеріал не теперішнім, а минулим часом; «наркомздрав» скрізь замінено словом «професор», зроблено скорочення.

Професор Гіршман, Л. Л. (1839—1921) — відомий харківський окуліст.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, стор. 20—25.

У хвості сила. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 19 липня 1923 р. Гумореска включалася в такі збірки: «Вишневі усмішки (сільські)», Х.—К., 1924 р., та в наступні видання цієї книги 1924, 1925 та 1927 рр.; «Про село» (Усмішки), Х., Держвидав України, 1929 р.; «Усмішки в 4-х томах» т. 1, 1928 та 1930 рр.

У перекладі на російську мову твір опублікований у збірках «Рассказы», Л., 1926 р. (Юморнистическая иллюстрированная библиотечка журнала «Смехач») та «Українізуємося», Л., «Мисль», 1928 р. В перекладі на єврейську мову — у збірнику «Усмішки», Х., 1929 р.

Друкується за газетним текстом.

Пілсудський, Юзеф (1867—1935) — організатор так званого «походу на Київ» в роки громадянської війни, в 1926—1935 рр. — фашистський диктатор Польщі.

Шептицький, Андрій — львівський уніатський архієпископ, запеклий ворог трудового народу, прислужник німецького фашизму.

На Гомільшу! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 21 липня 1923 р. з вказівкою «Вишневі усмішки (сільські)». Твір включався в такі видання: «Вишневі усмішки (сільські)», Х.—К., «Книгоспілка», 1924, 1925 та 1927 рр.; «Про село» (Усмішки). Х., Держвидав України, 1929 р.; «Усмішки в 4-х томах», т. 1, 1928 та 1930 рр.

У перекладі на російську мову твір надрукований у збірці «Українізуємося», Л., «Мисль», 1928 р. В перекладі на єврейську мову — в збірнику «Усмішки», Х., 1929 р.

Друкується за газетним текстом.

ВИШНЕВІ УСМІШКИ КИЇВСЬКІ

В липні — серпні 1923 р. Остап Вишня як спеціальний кореспондент газети «Вісті ВУЦВК» побував у Києві. Наслідком його спостережень і вражень були «Вишневі усмішки київські».

Крім поданих в цьому виданні творів, до циклу «Вишневі усмішки київські» входили також гуморески «Пляж» («Вісті ВУЦВК» 31 липня 1923 р.) та «Французька академія наук» («Вісті ВУЦВК» 3 серпня 1923 р.).

Харків — Київ (Дорогою). Вперше під рубрикою «Вишневі усмішки київські» надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 28 липня 1923 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Грошзнаки 1923 року. — Автор має на увазі грошові знаки, випущені в 1923 році. (Див. примітку до гуморески «Усе зрозуміло»).

«Три карбованці золотом!» — В період 1920—1924 рр., коли партія вела боротьбу за стабілізацію радянської валюти, в обігу

були найрізноманітніші гроші, їх вартість весь час прирівнювалась до царського золотого карбованця останнього довоєнного 1913 року. Купівельна спроможність цього карбованця вважалась за одиницю, у відповідності до якої встановлювався всеросійський індекс.

«Вагон повнісінкий індексу госплану, товарового карбованця...»—

Автор передає розмови, які точились у вагоні. Найбільше всіх хвилював індекс, або умовна одиниця, якій дорівнювався радянський червінець та товарний карбованець. Цей індекс щотижня визначався Держпланом (Госпланом), про це повідомлялось населенню через газети. Так, 12 серпня 1923 р. золотий карбованець дорівнював 130 крб.; 14—135; 17—140. Про товарний карбованець див. примітку до гуморески «Стара штука».

Далі йдуть розмови про тарифікаційні виробничі розряди та ставки. Згідно з постановою Ради Народних Комісарів на всіх підприємствах та в установах була введена в дію тарифно-кваліфікаційна система, за якою визначався розряд того чи іншого працівника, а залежно від цього встановлювалась зарплата. Найнижчим розрядом був перший, найвищим сімнадцятий.

«Червінець дев'яток п'ятнадцятого!»—Йдеться про випуск замість золотої чеканки, що була в обігу до 1913 року, паперових грошей—червінців 1915 р. В ході імперіалістичної війни не тільки Росія, але й інші країни замість золотої чеканки, яка залишалась в обігу, випустили паперові гроші. Червінець 1915 року дорівнював 8 крб. золотом. Він перебував в обігу в перші роки радянської влади.

«Нагрузка»—50 відсотків!»—Мається на увазі, що пасажир, який веде мову, виконував за тарифну платню («червінець дев'яток п'ятнадцятого!») тільки половину роботи, працював півдня.

М. І. Литвиненко-Вольгемут—відома співачка, народна артистка СРСР, лауреат Державної премії. *М. В. Микиша*—оперний співак, з 1946 р.—професор Київської консерваторії ім. Чайковського. У 1923 р. вони працювали в Харківському оперному театрі. Далі йдеться про українізацію оперних театрів. Харківську оперу було українізовано, тобто переведено виконання всього репертуару на українську мову, в 1925 році. В 1926 р. була українізована київська та одеська опери.

«Ми всіх катів зітре-е-ем на порох»—рядок з «Інтернаціонала», партійного гімна. Відомо кілька перекладів «Інтернаціонала» на українську мову. Остап Вишня цитує рядок з перекладу поета Є. Григорука.

«На «юнкерсі» привезуть...»—«Юнкерс»—марка найбільш швидкісного в ті часи німецького літака.

Київські чудеса. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 29 липня 1923 р. з зазначенням дати й місяця написання: «24/VII 1923 р., Київ». В окремі збірки твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Сліпці. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 2 серпня 1923 р. із зазначенням дати й місяця написання: «25/VII 1923 р., Київ». В окремі збірки твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Я прошу «плужан» і «гартованців» звернути увагу на форму наведеного мною твору...» «Плужани»—члени літературної організації селянських письменників «Плуг», що виникла в 1922 р. Очоловав її відомий письменник, редактор газети «Селянська

правда» Сергій Пилипенко. «Гартованці» — члени літературної організації пролетарських письменників «Гарт», що виникла в січні 1923 року. Очоловав її відомий громадський діяч і поет, редактор газети «Вісті ВУЦВК» Василь Блакитний.

Іронізуючи над убогою формою та змістом пісні про Олексія, чоловіка божого, Остап Вишня принагідно згадує літературні вправи представників різних угруповань декадентсько-формалістичного спрямування («Аспанфут» — асоціація панфутуристів і т. ін.). Зауважимо, що письменник не раз в'їдливо висміював членів цих угруповань.

Пролетарський сад. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 4 серпня 1923 р. з поміткою дати й місця написання: «Київ, 27/VII 1923 р.». В окремі збірки твір не включався. Друкується за газетним текстом.

До ліги його! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 10 серпня 1923 р. В окремі збірки твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Ліга «Час — гроші» чи «Гроші — час». — В роки революції та відбудови пародного господарства виникали своєрідні товариства, спілки, чи, як вони називалися офіційно, — ліги. Так, у 1918 р. була створена Ліга порятунку дітей — всеросійське товариство, що подавало допомогу дітям, потерпілим від війни та розрухи. Активну участь в роботі цього товариства брав російський письменник В. Г. Короленко та його дочка С. В. Короленко. У 20-і роки виникає Ліга праці, яка піклувалась про безпеку праці та підвищення її продуктивності; Ліга часу, яка мала свої низові організації на промислових підприємствах та в установах і стежила через них за трудовою дисципліною, економією часу, піклувалась про його ущільнення і т. д. Остап Вишня і радить, щоб Ліга часу, чи, як він її іменує, «Час — гроші», взяла під свій контроль діяльність харківського телефону.

«Імені Шевченка». (Мабуть, не фейлетон). Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 11 серпня 1923 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Б. Тіволі — колишній (бувчий) сад Тіволі, один із кращих парків Харкова, тут містився театр. Після громадянської війни Тіволі був перейменований в парк імені Т. Г. Шевченка.

«Еосапрц». Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 4 серпня 1923 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Після викриття контрреволюційної діяльності патріарха Тихона і так званої тихонівської церкви в серпні 1923 р. за пропозицією митрополита Євдокима верхове церковне управління було перейменоване на найсвятіший синод. Синод в свою чергу прийняв рішення про остаточний розрив з тихонівцями і про нове найменування російської церкви — Єдина оновлена свята соборна апостольська православна російська церква — Еосапрц. Це був дальший процес пристосування духовенства до нових умов під виглядом оновлення релігії. Церковники починають проголошувати, що соціалістична революція є «справедливою», капіталізм називають «смертельним гріхом», радянську владу іменують владою, яка будує на землі «боже царство», і т. д. Оце пристосовництво і викриває гуморист.

Тіпун вам на язик! Вперше було надруковано в газеті «Вісті

ВУЦВК» 17 серпня 1923 р. Твір включався до збірки «Українізуємось» (Усмішки), Х., «Плужанин», 1926 р., а також в наступні видання цієї книги 1927, 1928 і 1929 рр.; у вибране «Усмішки в 4-х томах», т. 3, 1928 та 1930 рр. Друкується за газетним текстом.

Всесоюзна сільськогосподарська виставка.

21 серпня 1923 р. в Москві відкрилася Перша Всесоюзна сільськогосподарська виставка. На виставці як спеціальний кореспондент газети «Вісті ВУЦВК» побував Остап Вишня. Цій визначній події в економічному житті країни письменник присвятив цикл репортажів-гуморесок. Всі вони давались під рубрикою «Всесоюзна сільськогосподарська виставка» із зазначенням «Від нашого спеціального кореспондента». Відкривав цикл репортаж «На виставку» (Подорожжя усмішка), газета «Вісті ВУЦВК», 22 серпня 1923 р. Далі йшла кореспонденція «Всесоюзна виставка одкрита» і наступні п'ять творів, опублікованих у цьому виданні. Тоді ж Остап Вишня написав усмішку «Москва» («Вісті ВУЦВК», 28 серпня 1923 р.) та «Союзні і автономні республіки на виставці» («Вісті ВУЦВК», 31 серпня 1923 р.).

«Всесоюзна виставка одкрита». Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 22 серпня 1923 р. Твір в окремі видання не включався. Друкується за газетним текстом з деякими скороченнями.

Чичерін, Г. В. (1872—1936) — видатний радянський державний діяч, дипломат.

Красін, Л. Б. (1870—1926) — видатний діяч Комуністичної партії, радянський дипломат, член президії Всесоюдної Ради народного господарства.

Нариманов, Нариман Кербалай Наджаф-огли (1871—1925) — радянський державний діяч. У 20-і рр. був головою Центрального Виконавчого Комітету СРСР.

Чудотворець - молоток. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 23 серпня 1923 р. з зазначенням дати й місця написання: «Москва. 20/VIII 1923 р.» В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Цитата «Наша мета — довести селянинові, що ми починаємо з того, що йому зрозуміле, знайоме й тепер оце приступне, неважко чи на всі його злигодні, довести, що ми йому вміємо допомогти...» взята із політичного звіту Центрального Комітету РКП(б), який зробив В. І. Ленін на XI партійному з'їзді 27 березня 1922 р. Цитата подана скорочено. В останньому виданні творів В. І. Леніна (т. 33, стор. 233—234) вона звучить так: «Наша мета — відновити змічку, довести селянинові ділами, що ми починаємо з того, що йому зрозуміле, знайоме і зараз доступне при всіх його злиднях, а не з чогось віддаленого, фантастичного з точки зору селянина, — довести, що ми йому вміємо допомогти, що комуністи в момент тяжкого становища розореного, зубожілого, тяжко голодуючого дрібного селянина йому зараз допомагають на ділі».

Село і народний побут на виставці. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 25 серпня 1923 р. із зазначенням в кінці «22/VIII 1923 р., Москва». В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Скотоводство. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 26 серпня 1923 р. із зазначенням в кінці «Москва, 21/VIII

1923 р.». В окремі збірки твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Рільництво. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 29 серпня 1923 р. із зазначенням в кінці «23/VIII 1923 р., Москва». В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Праця, науково-просвітній відділ, досвід, земельний устрій, колонізація. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 30 серпня 1923 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Всеробітземліс — Всеросійська професійна спілка робітників землі та лісу.

Колонізація — автор має на увазі освоєння цілих земель Сибіру та інших країв, добровільне переселення туди селян з густонаселених районів.

Радуйся, жінко українська! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 30 серпня 1923 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Нова Україна» — часопис української буржуазно-націоналістичної еміграції, виходив у Празі (Чехословаччина).

Суфразизм — буржуазний рух жінок за рівність з чоловіками при збереженні капіталістичного ладу. С у ф р а ж и с т к и — учасниці цього руху.

Софія Русова, Зеленівська, Онацька — українські білоемігрантки.

Шенгеріївка, Чупахівка — села Харківської області.

«Полтавський бій» (Замість найвеселішого фейлетону). Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 31 серпня 1923 р. До окремих видань твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Про «живу», «мертву» та інші церкви див. примітку до гуморески «Діли небесні».

Хіба тепер?! От ми!.. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 2 вересня 1923 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Уком — повітовий (уездний) комітет, тут мається на увазі комітет комсомолу.

Губком — губернський комітет, також комсомолу.

Цека — Центральний Комітет, також комсомолу.

КІМ — Комуністичний Інтернаціонал Молоді.

МЮД — Міжнародний юнацький день.

«Тиждень повітряного флоту». — В той час регулярно проводились тижні по збиранню коштів на будівництво літаків. Під час кампаній велась агітація за залучення молоді в авіагуртки та клуби.

«Червоний моряк», «Червоний козак» — спілки сприяння морському флотові та червоному козацтву.

Чон — частини особливого призначення (назначення).

Ячейка — комсомольський осередок.

Артьомовка — мається на увазі профтехшкола, що працювала при Всеукраїнському соціальному музеї ім. Артема.

Що може іноді вийти, як не додумає хтось, хоч би він був окривконком. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 8 вересня 1923 р. Твір включався в такі збірки: «Кому веселе, а кому й сумне» (Гуморески про культурне будівництво), Х., «Червоний шлях», 1924 р. та в наступні видання цієї книги 1925 та 1927 рр.;

у вибране «Усмішки в 4-х томах», т. 2, 1928 та 1930 рр., у вибране «Твори в 2-х томах», т. 1; у збірку «Привіт! Привіт!» та «Усмішки», Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р.

В перекладі на російську мову гумореска опублікована в збірнику «Улыбки Вишни». Избранные произведения, Х., «Пролетарий», 1929 р. та в цьому ж виданні 1930 р.

У вибраному «Твори в 2-х томах», К., Держлітвидав України, 1956 р. в епіграфі читаємо: «Окрвиконком на Поділлі в 1924 році виробив був правила...» Тут явне непорозуміння з визначенням року — 1924. Насправді все це трапилося в 1923 році, коли й було написано твір. Про ці факти говорилося на Всеукраїнській нараді по сільськогосподарській освіті на початку вересня 1923 р. і в періодичній пресі. Сількорівські сигнали й послужили Остапу Вишню матеріалом для створення гуморески. Тому й в епіграфі він писав: «Окрвиконком на Поділлі виробив правила...» — і далі за текстом, який подано в цьому виданні. Ця ж помилка перекочувала і в наступне видання: «Привіт! Привіт!».

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, стор. 104—105 з виправленням згаданої помилки.

Дмитрівська власть працює (3 натури). Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 11 вересня 1923 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Стребилівка» (Натура). Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 13 вересня 1923 р. Твір включався в такі збірки: «Ану, хлопці, не піддайсь!» (Гуморески про сільське господарство), К., «Червоний шлях», 1924 р. та в наступні видання цієї книги 1925 та 1927 рр.; у вибране «Усмішки в 4-х томах», т. 2, 1928 та 1930 р.

В перекладі на російську мову твір надрукований у збірках «Український юмор» (Рассказы), Л., «Красная газета» (Веселая библиотека «Бегемота»), 1927 р. та «Улыбки Вишни». Избранные произведения, Х., «Пролетарий», 1929 р. та в цьому ж виданні 1930 р.

Друкується за газетним текстом.

На перший приз. Вперше надруковано в газеті «Селянська правда» 16 вересня 1923 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Про «живу» та автокефальну церкву див. примітку до гуморески «Діли небесні».

Залізна логіка. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 20 вересня 1923 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

В основу фейлетону «Залізна логіка» лягли історичні події — конфлікт між фашистською Італією та Югославією (Південна Славія), що виник у зв'язку з містом Фіуме.

Фіуме (тепер Рієка, місто в Хорватії) — вигідний порт на березі затоки Карнар (Кварнер), тобто на північно-східному узбережжі Адріатичного моря. Боротьба за нього між Італією та Югославією почалася після розгрому австро-німецького імпералістичного блоку в роки першої світової війни. З метою ліквідації конфлікту була складена так звана Рапалльська (місто Рапалло, Італія) угода (12 листопада 1920 р.). Але хоч Фіуме оголосили вільним містом, конфлікту розв'язано не було.

Прихід до влади в Італії фашистів, ряд агресивних актів, і зокрема загарбання італійськими збройними силами грецького острова Корфу, розпалили імперіалістичні апетити Муссоліні та його уряду. Він прагне будь-що встановити монополію морської торгівлі на Адріатичному морі. Для цього потрібно було мати в своєму розпорядженні порт Фіуме.

Така політика італійського уряду завдавала великої шкоди Югославії, бо позбавляла її єдиного шляху торгівлі з Близьким Сходом та Центральною Європою, ставила її у фактичну залежність від Італії.

Конфлікт загострювався з кожним днем. Підло й підступно діяли італійські фашисти. В середині вересня 1923 р. вони домоглися відставки уряду Фіуме. Тоді замість віце-президента установчих зборів Фіуме Муссоліні призначив свого губернатора, давши йому диктаторські повноваження.

Фашистська преса, коментуючи ці події, писала, що Муссоліні запобіг новому повстанню у вільному місті, не допустив громадянської війни, яка б мала на меті насильно приєднати Фіуме до Італії. А це, — вів і собі Муссоліні, — ускладнило б відносини між Італією та Югославією. Тоді не можна було б, — продовжував він, — мирно вирішити давній конфлікт.

Остап Вишня тонко викрив цю підлу демагогію фашистського блязня та продажноі буржуазної преси.

На конкурс. Вперше надруковано в газеті «Селянська правда» 23 вересня 1923 р. В окремі збірки твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Та щоб гурт був не стодвадцятидесятичників, а трохи з «менших» хазяїв... Так, з півторадесятичників...» — Це виступ проти куркулів, які, пристосовуючись до радянської влади, об'єднувалися в товариства, зберігаючи свою землю, реманент і т. д. Письменник закликає організувати колгоспи з бідноти, з тих, що мають по півтори, а не по сто двадцять десятин землі.

Ну куди його? Вперше надруковано в газеті «Селянська правда» 28 вересня 1923 р. В 1957 році твір був передрукований в журналі «Перець», № 20, стор. 4. Друкується за газетним текстом.

В основу твору лягли події, що відбулися у 1923 році в Болгарії. Вони мають свою передісторію. 9 червня 1923 р. в Болгарії стався фашистський переворот. Владу захопив ставлений міжнародної реакції Цанков та його поплічники. Незабаром уряд Цанкова повів відкриту боротьбу проти робітничого класу та його авангарду — Комуністичної партії. 20 вересня в країні почалися повстання. Для керівництва збройною боротьбою народу було створено військово-революційний комітет. Його очолили Г. М. Димитров та В. П. Коларов. Злякавшись революційної бурі, цар Борис 25 вересня розпустив парламент. Через два дні він зрікся трону і, як його батько Фердинанд у жовтні 1918 року, втік із Болгарії.

Для вас,оторні... Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 30 вересня 1923 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Справи божі (З натури). Вперше надруковано в газеті «Селянська правда» 5 жовтня 1923 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Письменники. Вперше надруковано в додатку до газети «Вісті

ВУЦВК» «Література. Наука. Мистецтво» 7 жовтня 1923 р. Твір вміщено у збірці «Вишневі усмішки літературні», Х., Держвидав, 1927 р. та у вибраному «Усмішки в 4-х томах», т. 4, 1928 та 1930 рр. Друкується за газетним текстом.

«Гарт» — спілка пролетарських письменників, видавала свій журнал під однойменною назвою.

«Плуг» — спілка селянських письменників, видавала спочатку двотижневий журнал «Плужанин», а потім — місячник «Плуг».

«Більшовик» — одна з перших українських радянських газет, навколо якої гуртувались молоді сили української радянської літератури. Газета виходила в Києві. Її на початку двадцятих років редагував С. Пилипенко.

«Потім так місяців через два, дивись, уже в «Гарті», або в «Плузі», або в «Більшовику» він про «форму» і «зміст» жарить...» — Письменник має на увазі не тільки виступи в періодиці, але й участь в літературних вечірках та диспутах.

Савченко, Я. Г. (1890—1937) — поет-символіст. Перші його поезії з'явилися в «Літературно-критичному альманасі» (1918 р.). Входив до товариства «Музагет», потім «Комункульт». Я. Савченко виступав також як критик, підписуючи свої статті псевдонімом Я. Можейко.

Футуристи — один із напрямів у занепадницькому буржуазному мистецтві. В українській літературі футуризм оформився як літературний напрям на початку 20-х років.

Символісти — занепадницький літературний напрям. В українській літературі символізм проявився на початку 900-х рр. у творчості М. Вороного, Г. Чупринки, М. Філянського. Епігони символізму входили до товариства «Музагет» і групувались навколо його видань.

Неокласицизм — літературна течія. Її представники зверталися до стилізації під літературні стилі та форми античності, епохи відродження та класицизму.

Імажинізм — декадентська течія в літературі й мистецтві. Творчість імажиністів була виявом крайнього занепаду. В українській радянській поезії початку двадцятих років були окремі прояви імажинізму.

Остап Вишня цитує вірш поета-панфутуриста Гео Шкурупія «Залізна брама», опублікований у збірці «Барaban». Вітрина друга. К., 1923 р.

Радянізація церкви. Вперше надруковано в газеті «Селянська правда» 7 жовтня 1923 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Не помиліться, будь ласка. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 10 жовтня 1923 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Центросоюз — центральний союз, тобто Всеросійська центральна кооперативна спілка.

Вукоопспілка — Всеукраїнська кооперативна спілка.

Всекобанк — Всеросійський кооперативний банк.

Українбанк — Український банк.

Ці організації та установи дублювали роботу одна одної. Тому письменник, іронізуючи, й говорить про необхідність їх об'єднання або виселення.

«Ремонтується тепер бувший «Буф».— Йдеться про колишній харківський театр оперети.

«Оддати помешкання Сквородинським курсам...» — Йдеться про харківські педагогічні курси імені Сквороди. Про них в 1924 році писав Андрій Головка в повісті «Зелені серцем».

«А куди тоді після біготні по «золотій площадці» Соломон Борисович відпочивати піде?» — Тут письменник має на увазі чорну валютну біржу, «золоту площадку», де скуповувалась та перепродувалась валюта.

Кого до Рад вибирати. Вперше надруковано в газеті «Селянська правда» 12 жовтня 1923 р. В 1925 році передруковано в журналі «Радянський селянин», № 22, стор. 40. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«...Кахикнув на свої п'ятдесят «утаєних»...» — Письменник має на увазі приховування куркулями відомостей про кількість землі. П'ятдесят «утаєних» — п'ятдесят десятин.

Хазяйновитий бог. Вперше надруковано в газеті «Селянська правда» 14 жовтня 1923 р. без підпису. Твір включався у збірку «Хазяйновитий бог» (Гуморески), К., Держлітвидав України, 1961 р. Друкується за газетним текстом.

А ми, так сказати, підсумуємо! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 19 жовтня 1923 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Плуг». Вперше надруковано в додатку до газети «Вісті ВУЦВК» «Література. Наука. Мистецтво» 21 жовтня 1923 р. В 1924 р. передруковано в журналі «Плуг», № 1, стор. 141—149. Усмішка включалась у збірку «Літературні усмішки», Х., Держвидав України, 1924 р. та «Вишневі усмішки літературні», Х., Держвидав України, 1927 р., а також у видання «Усмішки в 4-х томах», т. 4, 1928 та 1930 рр., «Твори в 2-х томах», т. 1, стор. 217—223. Друкується за текстом цього видання.

Остання редакція усмішки «Плуг» значно відрізняється від першої. Автор пішов шляхом скорочення загальних і маловиразних місць, уточнень та стилістичних правок.

«А то, брат, міщансько-власницька напирав...» — Письменник має на увазі активізацію занепадницьких літературних угруповань, зокрема футуристів.

«І в гарбу, брат, не всунешся... Платформу, хлопці, цілу треба! Бо без платформи розсиплемося!» — Йдеться про програму літературної організації «Плуг».

Шевченко, Іван — поет, член спілки селянських письменників «Плуг».

Коляда, Григорій — поет, член спілки селянських письменників «Плуг».

Крашаниця, Анатолій — поет, член спілки письменників «Плуг».

Божко, С. З. (1901—1947) — письменник та критик, член спілки селянських письменників «Плуг».

І тосконо буде... І журно буде... Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 24 жовтня 1923 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Нічого нарікати! Надруковано вперше в газеті «Селянська правда» 24 жовтня 1923 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Понеділок». (Моментальна фотографія-шарж). Вперше надру-

ковано в додатку до газети «Вісті ВУЦВК» «Література. Наука. Мистецтво» 28 жовтня 1923 р. В 1924 р. передруковано в журналі «Плуг», № 1, стор. 150—154. Твір включався в такі збірники: «Літературні усмішки», Х., Держвидав України, 1924 р. та «Вишневі усмішки літературні», Х., Держвидав України, 1927 р., у вибрані «Усмішки в 4-х томах», т. 4; «Твори в 2-х томах», т. 1, стор. 231—235. Друкується за текстом цього видання.

Готуючи твір до двотомного видання, Остап Вишня зробив незначні скорочення та стилістичні правки.

Чи обновляються? Вперше надруковано в газеті «Селянська правда» 28 жовтня 1923 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Прекрасний і найпевніший спосіб забагатіти. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 1 листопада 1923 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Соціалісти». Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 10 листопада 1923 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Штреземан — в той час прем'єр-міністр німецького уряду.

«Кронпринц... Його імператорське величство до батьківщини хотять».— Йдеться про сина колишнього німецького імператора Вільгельма II. Під час листопадової революції (1918 р.) він утік з Німеччини, а в жовтні 1923 р. з дозволу уряду повернувся назад. Його радо зустріли і соціал-демократи, і соціал-націоналісти. Незабаром кронпринц разом з німецькими фашистами почав готувати монархічний переворот.

Соціалісти, про яких йде мова у фейлетоні,— це члени німецької соціал-демократичної партії. Після Великої Жовтневої соціалістичної революції німецькі соціал-демократи стали на шлях зради інтересів робітничого класу. Вони ввійшли міністрами в буржуазний уряд, вели антирадянську пропаганду, фактично готували прихід до влади фашизму. Ідейним вождем і натхненником німецьких соціал-демократів був Карл Каутський, якого В. І. Ленін назвав «ренегат Каутський». (В. І. Ленін, Твори, т. 28, стор. 203).

Людендорф, Еріх (1865—1937) — німецький генерал. В 1923 р. був одним із організаторів мюнхенського путчу.

Кар, Густав — німецький реакційний політичний діяч. В 1920—1921 рр.— прем'єр баварського уряду. В 1923 р. був призначений імперським комісаром з надзвичайними повноваженнями.

До логічного краю. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 13 листопада 1923 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

У Харківському російському державному театрі досить довгий час на керівній роботі перебував спритний ділок і типовий обиватель Аксарін (звідси «аксарівщина» у Остапа Вишні — обивательщина, міщанство). Його дружина в день шостих роковин Великої Жовтневої соціалістичної революції образила почуття робітників-демонстрантів. Вона з балкона показувала дулі, язик, кривлялася. Це викликало хвилю обурення. Демонстранти та міліція закликали Аксаріну до порядку й поставили питання про притягнення її до відповідальності. На ряді підприємств відбулися збори протесту проти міщансько-непманських вилазок.

Так, робітники Донецької залізниці в одностайно прийнятій резолюції ухвалили:

«1. Ми висловлюємо в знак протесту своє обурення і вимагаємо суворого суду над Аксаріною, по якому вона мусить понести відповідну кару.

2. Знаючи громадянина Аксаріна, що стоїть на чолі Академічного театру, як особу з міщанською ідеологією в постановках російського драматичного театру, вимагаємо усунення його від керування Державним театром...» («Вісті ВУЦВК», 23/ХІ 1923 р.).

З гострою критикою «аксарівщини» виступила газета «Коммунист» 11 листопада 1923 р. в статті «Очистить немедленно». Цю статтю й цитує Остап Вишня.

Аксаріну було притягнуто до судової відповідальності. Суд відбувався в майстернях харківського заводу «Век». Знавіснілу міщанку було позбавлено на три роки волі.

Викриваючи «аксарівщину», Остап Вишня піддає критиці міщансько-обивательський, безідейний репертуар російського театру, зокрема порнографічну п'єсу Батайля «Обладание». Разом з тим письменник підносить революційний репертуар театру імені Івана Франка, який в цей час рішенням уряду після успішних гастролей в Донбасі був переведений в столицю Радянської України.

Старе це, як світ. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 14 листопада 1923 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Соціал-демократи, Штрезман, Кар, Людendorf.— Див. примітку до фейлетону «Соціалісти».

«Все дно так не громитимете, як громил Пихно, та Дубровик, та Посний, та Савенко, та Менишков, та Крушеванд...»— Тут йдеться про чорносотенців, членів «Союзу русского народа» та інших подібних організацій, які зчиняли погроми й люто знущалися з бідного єврейського населення.

Про Платона, архієпископа американського, про нову сповідь, про гроші, про платонівський банк та про інші канони «російської» святої православної церкви апостольської. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 15 листопада 1923 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Отець Килина». Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 22 листопада 1923 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Самі тобі чудеса! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 23 листопада 1923 р. Твір включався у такі збірники: «Кому веселе, а кому й сумне» (Гуморески про культурне будівництво), Х., «Червоний шлях», 1924 р. та в наступні видання цієї книги 1925 та 1927 рр.; у вибране «Усмішки в 4-х томах», 1928 та 1930 рр., т. 2; «Твори в 2-х томах», т. 1; «Привіт! Привіт!», «Самі тобі чудеса!» Гуморески, К., Держлітвидав України, 1957 р., «Усмішки», Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р., «Вишневі усмішки», К., Держлітвидав України, 1960 р., «Хазяйновитий бог». Гуморески, К., Держлітвидав України, 1961 р. Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, стор. 96—97.

Про щасливців у світі білому. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 29 листопада 1923 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

А ви отак! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 7 груд-

А ви отак! Вперше надруковано в газ. «Вісті ВУЦВК» 7 грудня 1923 р.

«Галасують про «ножиці», кричать: «Стуліть ножиці!..» —

Йдеться про розходження цін («ножиці») на промислові товари й продукти сільського господарства. Ціни на хліб у той час були низькі, а на промислові товари — високі. Партія боролася за те,

щоб ліквідувати цю розбіжність цін («стулити ножиці»). Так, незабаром було знижено ціни на товари широкого попиту, вживалися заходи по витісненню приватника з торгівлі, переслідувалась

спекуляція, разом з тим зміцнювалась радянська і кооперативна торгівля, було закінчено проведення грошової реформи і т. д.

«...а беруться за коні, а беруться за авто, а беруться за кабінети, а беруться за бланки, а беруться за штати...» — Йдеться про

боротьбу партії з марнотратством, роздуванням штатів, за економію державних коштів.

«Як благословиться тільки на світ, цінка в руки, та за тридцять п'ять верстов з облігаціями...» — У 1923 р. було випущено

облігації шестипроцентної виграшної державної позики, які швидко розійшлися серед трудящих. Виграші можна було одержати

тільки в ощадкасах. А оскільки ощадкаси були не в кожному селі, то селянин, змальований у фейлетоні, «тридцять п'ять верстов з облігаціями» йде.

Попавсь?! Вперше надруковано в газ. «Вісті ВУЦВК» 8 грудня 1923 р.

Про «живу», «мертву» та інші церкви див. примітку до гуморески «Діли небесні».

Не дурак король... Вперше надруковано в газ. «Вісті ВУЦВК» 21 грудня 1923 р.

В основу твору лягли такі події: в серпні 1923 р. в Піреї грецькі комуністи організували великий страйк з вимогою дати

безробітним роботу, збільшити зарплату, знизити ціни на продовольчі товари. Уряд жорстоко розправився із страйкарями, але зростання політичної активності мас не припинилося. Це позначилось на результатах виборів до Національних зборів 16 грудня

цього ж року, на яких більшість одержали республіканці. Короля Георга було детровано. У зв'язку з цим вій зробив таку офіційну заяву:

«Я буду вважатися королем до постанови Національних зборів, а потім референдуму; буду й надалі користуватися державними коштами. В разі проголошення республіки я повинен одержати кошти на проїзд 2,5 мільйона драхм та компенсацію в сумі

20 мільйонів драхм» («Вісті ВУЦВК», 20/ХІІ 1923 р.).

«Доручать тобі, приміром, в діловім клубі про «різницю» цін доповідсти...» — Тут йдеться про так звані «ножиці» — розходження цін на промислові та сільськогосподарські товари (Див. примітку до твору «А ви отак!»).

Та до яких же це пір?! Вперше надруковано в газ. «Вісті ВУЦВК» 28 грудня 1923 р.

Такий досвід — і не оцінили! Вперше з підзаголовком «Усмішка з циклу «Виховання дітей» надруковано в ж. «Радянська освіта», 1923, № 2, стор. 61—62.

Вечорниці. Вперше надруковано в газ. «Селянська правда» 3 січня 1924 р.

«На чистку йдіть!» — Мається на увазі чистка радянського та партійного апарату від ворожих елементів. Чистки проходили на відкритих зборах і при широкому обговоренні. У Харкові особливо бурхливо проходили студентські чистки.

Не забувайте... Вперше надруковано в газ. «Селянська правда» 6 січня 1924 р.

Щось воно так витанцьовується, що і в чоботях, і штаних цього року ходитимемо. Вперше надруковано в газ. «Селянська правда» 9 січня 1924 р.

Про «ножиці» див. примітку до гуморески «А ви отак!»

«Вісті» 1924 року. (Напередодні 1000 числа). Цей твір є другою частиною гуморески під загальною назвою «Вісті». Вона була опублікована в газ. «Вісті ВУЦВК» 9 січня 1924 р., коли радянська громадськість широко відзначала вихід тисячного номера першої української радянської газети та три роки праці редакційного колективу. Тут же було вміщено портрет Остапа Вишні роботи Олександра Довженка, з таким підписом: «Один з перших співробітників і фейлетоніст «Вістей».

Повністю твір надрукований у збірнику «Вишневі усмішки літературні» (Х., Держвидав України, 1927) та у Вибраному («Усмішки в 4-х томах», 1928 та 1930 рр., т. 4).

У 1956 р. друга частина твору «Вісті» 1924 року» (Напередодні 1000 числа) із скороченням була надрукована у виданні «Твори в 2-х томах», т. 1. Письменник опустив шостий розділ твору та закінчення.

За текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, стор. 224—230, опубліковано у семитомному виданні.

Про знецінення грошей див. примітку до твору «Стара штука».

«Вчора в «Деловом клубе»...» — Маються на увазі зборища в непанському клубі, де обговорювались торговельні та валютні справи. Згодом цей клуб було закрито.

Болдуїн — прем'єр-міністр англійського уряду. У ці дні відбувалось засідання англійського парламенту, на якому вирішувалась доля кабінету Болдуїна.

«Та в Німеччині щось із Зектом...» — Йдеться про такий факт:

на початку січня 1924 р. в німецькій пресі була надрукована стаття відомого економіста Кальвера. В ній викривалися економічні махінації

нації німецького уряду, що мали на меті безсоромний грабунок трудящих. Верховний головнокомандуючий рейхсверу фон Зект суворо попередив Кальвера, загрожуючи йому ув'язненням. Проти диктату військової влади виступила вся прогресивна преса. Згадує про це і Остап Вишня.

«Одиниця в «Комуністі» значно дорожча, ніж у нас...» — Автор говорить про умовні одиниці (індекси), за якими нараховувалася заробітна плата і гонорар працівникам преси.

Пошли, доле, всім такої смерті. Вперше надруковано в газеті «Селянська правда» 11 січня 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Пилипенко, С. В. (1891—1943) — український радянський поет і публіцист, редактор київської газети «Більшовик», а потім «Селянської правди».

«...і ось тобі земельна комісія прирізала шість десятин та й закріпила на дев'ять років...» — 3 сесія ВУЦВК 6-го скликання, що відбулася 16 жовтня 1922 р., прийняла земельний кодекс Української РСР. Ним було закріплено націоналізацію землі, скасовано приватну власність на землю, заборонено купівлю та продаж землі і т. д. Цим же кодексом було встановлено норми землекористування на кожного члена селянської родини та терміни закріплення землі. За складом своєї сім'ї і одержав Іван Безстріхата 6 десятин землі на дев'ять років.

Ніц не бендзе! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 12 січня 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

У фейлетоні йде мова про фашизацію Польщі, про переслідування польських комуністів та прогресивних робітничих організацій. У відповідь на це трудящі Польщі об'єднувались, оголошували страйки, виходили на демонстрації. Такі революційні виступи робітників відбулися на початку листопада 1923 р. у Кракові. Потім страйк перекинувся у Варшаву, Лодзь та ряд інших міст.

Та полагодьте ж, хай вам щастя! Вперше надруковано в газеті «Селянська правда» 13 січня 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Пожалуйте!» Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 13 січня 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Савінков, Б. В. (1879—1925) — реакційний російський політичний діяч і письменник. Після Лютневої революції 1917 року — військовий міністр кабінету Керенського. Один із найлютіших ворогів Радянської держави, організатор диверсій та шпигунств. В 1924 р. перейшов кордон Радянського Союзу, був спійманий органами державної безпеки. Кінчив життя самогубством.

«За свободу» — білоемігрантська контрреволюційна газета, яка особливо завзято закликала міжнародну реакцію до нападу на Радянський Союз. Виходила в Берліні.

Муссурі — один із дореволюційних харківських приватних театрів. В перші роки радянської влади — робітничий театр Радянської республіки.

Знайте всю правду! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 15 січня 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Буценко, П. І. — радянський державний і партійний діяч. З 1923

по 1929 рік був секретарем ВУЦВК. З кінця 1929 р.— на радянській роботі в РРФСР.

Всеукраїнський Тарзан.— 11 листопада 1923 р. газета «Коммунист» на першій сторінці надрукувала дружній шарж: могутня людина з гарними рисами обличчя схопила, наче ляльку, пишно одягненого непмана. Лівою рукою людина стискує горло буржуйчика, і він весь корчиться в передсмертних муках. До жарту додано підпис:

«Секретар ВУЦВК т. Буценко, всеукраїнський Тарзан».

Дружній шарж вийшов вдалим і дотепним. П. І. Буценко був справді грозою для непманів, міщан та обивателів.

От як у нас! Вперше надруковано в газеті «Селянська правда» 16 січня 1924 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

І тут ми пасемо задніх... Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 17 січня 1924 р. В окремій видання твір не включався.

Петровський, Г. І. (1878—1958) — видатний радянський та партійний діяч. Багато років був головою Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету.

Чубар, В. Я. (1891—1941) — видатний діяч Комуністичної партії та Радянської держави. В 1923 р. був призначений Головою Ради Народних Комісарів України.

Одинець, Г. М. — селянин-незаможник із с. Биковина на Київщині. Учасник Першого Всеросійського з'їзду селянських депутатів, на якому виступав В. І. Ленін, делегат багатьох республіканських з'їздів Рад, член ВУЦВК кількох скликань, делегат Першого з'їзду Рад СРСР.

В період, про який йдеться у творі, Одинець був одним із керівників Центральної комісії незаможних селян у Харкові.

Що ви, батюшечко, хай з вами всі святі будуть!. Вперше надруковано в газеті «Селянська правда» 18 січня 1924 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Про калинівське чудо див. гумореску «Самі тобі чудеса» та примітку до неї.

«Та й піратиме «живим зв'язком» продподаткові списки...» — тобто возитиме подвірні продподаткові списки, що складалися в кожному селі. Ці списки мусили особисто (звідси «живий зв'язок») звірити й довести до кожного двору працівники сільських Рад.

Як з головного отамана сама «могила» залишилась (Казка). Вперше надруковано в газеті «Селянська правда» 20 січня 1924 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«...Своє «військо» за польськими дротами катувала...» — Автор говорить про долю тих одурених Петлюрою селян та робітників, які потрапили до його війська. Після остаточного розгрому Антанті значна частина їх прагнула повернутись на Радянську Україну. Тоді петлюрівські головорізи за допомогою польських збройних сил провели арешти, переповнивши українцями табори смерті.

81 бабі і дякую, і привіт (Лист до редакції). Вперше надруковано в додатку до газети «Вісті ВУЦВК» «Література. Наука. Мистецтво» 20 січня 1924 р. В окремій видання лист не включався. Друкується за газетним текстом.

Про свині, про поросята, про ковбаси, про кендюх та про різні дуже смачні речі. Твір за часом написання відноситься до кінця

1923 — початку 1924 рр. Він опублікований у збірці «Ану, хлопці, не піддайсь!» (Гумореска про сільське господарство), К., «Червоний шлях», 1924 р., а також ввійшов у друге видання цієї книги 1925 р., в третє та четверте видання з додатком нових гуморесок, Х., Держвидав України, 1927 р. Усмійка включалася в збірки: «Усмійки». К., «Пролетарська правда», 1928 р.; «Про село» (Усмійки), Х., Держвидав України, 1929 р.; «Сійся, родися, жито, пшениця...» (Усмійки), Х., «Радянське село», 1929 р.; у вибране «Усмійки в 4-х томах», т. 2, 1928 та 1930 рр., «Твори в 2-х томах», К., Держвидав України, 1929 р., том 2; «Твори в 2-х томах», т. 1, стор. 72—74. Друкується за текстом цього видання.

РЕП'ЯШКИ

Вперше термін реп'яшки як визначення жанру з'явився на сторінках газети «Вісті ВУЦВК» 7 червня 1923 р., автором його був Остап Вишня. Це надзвичайно оперативні, лаконічні й дотепні вступи на теми внутрішнього та міжнародного життя. Вони мають багато спільного з «Нотатками олівцем» Валера Пронози (Василя Еллана-Блакитного).

В 1924 році у видавництві «Червоний шлях» в серії красного письменства № 30 вийшла окрема збірка Остапа Вишні «Реп'яшки. Жменя перша». Сюди ввійшло 34 твори, що були опубліковані в періодиці в 1923 та на початку 1924 рр. Всього ж письменник написав понад 300 реп'яшків. Матеріалом йому служили власні спостереження, сількорівські та робкорівські листи, телеграфні повідомлення, газетні матеріали. Значна частина цих творів є прохідними одноденками. На певному етапі вони виконали покладене на них завдання, а з часом втратили своє значення.

Очевидно, тому Остап Вишня не опублікував ні другої, ні третьої жмені «Реп'яшків». В наше видання включено кращі з ідейного та художнього боку твори письменника цього жанру.

«Архієпископ Немаловський та єпископ Платон...» Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 9 жовтня 1923 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«І віці паси, і діти родити допомагай».— На себе глядя... Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 9 листопада 1923 р. Твори ці автор включив до збірки «Реп'яшки. Жменя перша», К., «Червоний шлях», 1924 р. Друкуються за газетним текстом.

Хитре чудо. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 16 листопада 1923 р. Твір вміщено також у збірці «Реп'яшки. Жменя перша», К., «Червоний шлях», 1924 р. Друкується за газетним текстом.

«Інтереси для держави».— Молодець.— Везе Південній Славії. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 30 листопада 1923 р. В окремі видання твори не включались. Друкуються за газетним текстом.

Не все разом.— Богодухівська голова.— Свиня Ізюмська. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 5 грудня 1923 р. В окремі видання ці реп'яшки не включались. Друкуються за газетним текстом.

Хреста вкрадено. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК»

15124

29 грудня 1923 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Червоний дрюк». Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 3 січня 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Чотири збоку». Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 5 січня 1924 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

СПИСОК ІЛЮСТРАЦІЙ

Остап Вишня. <i>З портрета роботи художника В. В. Адам-кевича</i>	4—5
Родинне фото невідомих років	16—17
Остап Вишня. 1915 р.	96—97
Обкладинка видання збірки гуморесок Остапа Вишні «Діли небесні». 1923 р.	208—209
Обкладинка видання гротеска Остапа Вишні «Заплуталась божа справа». 1924 р.	304—305

З М І С Т

Остап Вишня. *Вступна стаття Федора Маківчука* 5

ФЕЙЛЕТОНИ, ГУМОРЕСКИ, УСМІШКИ 1919—1924

Демократичні реформи Денікіна	25
Про велике чорт зна що	27
Антанта	29
«Художня» критика	33
Чудака, їй-богу!	36
«Діли небесні»	38
Страшний суд	42
Над преріями плачу	44
Лист із села	47
Ще як сельбудів не було	49
Кабаре	51
У школі	53
Про Бахмутського, про Укрторг, про Вукоопспілку і про інших, іже імена їхні ти, господи, й сам не знаєш	55
Темрога mutantur	57
Про протоки	59
Спеціально дворянський	61
Про «Южбюро всеподдякондякпаламар» ВЦСПС .	63
«Кустарі»	65
«Приїдіте, последнее цілуваніе...»	67
Про «сестриць та братців»	69
Про виконкоми культурні та про миші літературні	70
Що скоїлося в Італії	71
Муссоліні править	72
«Робітниче законодавство»	74
Умовив	76
«З'їзд»	78
√ «Усипка, утечка, усушка й утруска»	80
Дружні поради	83
За дітей	85
Щаслива людина	87
Певний спосіб	89
Страхіття	91
Антанта — значить згода	93
Пісочок	95
√ Заплуталась божа справа	97
Яка невдячність?!	100
Бо то ж таки папа, а то Анатоль Франс	101
Пора вже	103
Та й борись!..	105

«Бухгалтера»	107
Цеп на Муссоліні	109
Стара штука	111
А що робити?	113
Не займайте, хай йому хрін!	115
Усе зрозуміло	117
З царями нехарашо	119
Газета — дуже велике діло	121
А божа справа заплутується	124
Відповідь на меморандум англійського його величства уряду	126
Як Керзон у Білому морі рибу ловив і що з того всього може вийти	128
«Государиться»...	130
Як я рибу ловив	132
Страшні бої почалися!	135
Історія після «Історії однієї історії»	137
Церква на гастролях	139
Походження світу	141

Вишневі усмішки сільські

Подорожні враження	144
«Земля обробки потребує»	148
Отакі в нас колись були на селі клуби	151
«Жінвідділ»	153
Як ми колись учились	156
«Село — книга»	159
Мед	162
Пропаші люди	164
«Ох і лікували нас...»	168
У хвості сила	174
На Гомільшу!	178

Вишневі усмішки київські

Харків — Київ	182
Київські чудеса	187
Сліпці	192
Пролетарський сад	197
До ліги його!	200
«Імені Шевченка»	202
«ЕОССАПРЦ»	205
Тіпун вам на язик!	207
Всесоюзна сільськогосподарська виставка	
Всесоюзна виставка одкрита	209
Чудотворець-молоток	213
Село і народний побут на виставці	215
Скотоводство	218
Рільництво	221
Праця, науково-просвітній відділ, досвід, земельний устрій, колонізація	224
Радуйся, жінко українська!	227

«Полтавський бій»	231
Хіба тепер?! От ми!..	233
Що може іноді вийти, як не додумає хтось, хоч би він був окрвиконкомом	235
Дмитрівська власть працює	237
«Стребилівка»	239
На перший приз	241
Залізна логіка	243
На конкурс	245
Ну куди його?	247
Для вас, которі!..	249
Справи божі	251
Письменники	253
Радянізація церкви	257
Не помиліться, будь ласка	259
Кого до Рад вибирати	261
Хазяйновитий бог	263
А ми, так сказати, підсумуємо! «Плуг»	264 266
І тоскно буде... і журно буде...	273
Нічого нарікати!	275
«Понеділок»	277
Чи оновляються?	282
Прекрасний і найпевніший спосіб забагатіти	283
«Соціалісти»	285
До логічного краю	287
Старе це, як світ	289
Про Платнона, архієпископа американського, про нову сповідь, про гроші, про платонівський банк та про інші канони «російської» святої православної церкви апостольської	291
«Отець Килина»	294
Самі тобі чудеса!	296
Про щасливців у світі білому	298
А ви отак!	300
Попавсь?!	302
Не дурак король...	304
Та до яких же це пір?!	305
Такий досвід — і не оцінили!	307
Вечорниці	309
Не забувайте!..	312
Щось воно так витанцьовується, що і в чоботях, і штанях цього року ходитиме	314
«Вісті» 1924 року	316
Пошли, доле, всім такої смерті	323
Ніц не бендзе!	325
Та полагодьте ж, хай вам щастя!	327
«Пожалуйте!»	329
Знайте всю правду!	331
От як у нас!	333
І тут ми пасемо задніх...	335
Що ви, батюшечко, хай з вами всі святі будуть!.. . . .	337
Як з головного отамана сама «могила» залишилась	339

81 бабі і дякую, і привіт	341
Про свині, про поросята, про ковбаси, про кендіох та про різні дуже смачні речі	342
Реп'яшки	345
ПРИМІТКИ	353
Список ілюстрацій	393

ОСТАП ВИШНЯ
Сочинения в семи томах

Том 1

(На українском языке)

*

Редактор *С. А. Захарова*
Художник *К. К. Калугін*
Художній редактор *В. В. Машков*
Технічний редактор *Є. А. Зіскіндер*
Коректор *З. Г. Коваль*

*

БФ 04147. Здано на виробництво 10/VII 1963 р.
Підписано до друку 11/X 1963 р.
Формат паперу 84 × 108¹/₃₂. Фізичн. друк. арк. 12,5.
Умовно-друк. арк. 20,5+5 вкл. Обліково-видавн. арк. 18,195.
Ціна 76 коп. Замовл. 155. Тираж 15 000.

*

Держлітвидав України,
Київ, Володимирська, 42.

*

4-а поліграффабрика Головополіграфвидаву
Міністерства культури УРСР,
Київ, пл. Калініна, 2.

